The Journal of The Tanjore Maharaja Serfoji's Sarasvati Mahal Library

EDITED BY

Vidwan A. VADIVELAN,

Honorary Secretary,

T. M. S. S. M. Library, Thanjavur.

Vol. XXVIII Nos. 1, 2 & 3

PUBLISHED ON BEHALF OF
THE ADMINISTRATIVE COMMITTEE OF THE LIBRARY

A. D. 1976 Śaka 1898

Annual Subscription Rs. 6.

Tanjore Maharaja Serfoji's Sarasvati Mahal Library

ADMINISTRATIVE COMMITTEE

Thiru S. A. SUBRAMANI, I. A. S.,
District Collector & President,
T. M. S. S. M. Library Committee,
Thanjavur.

Thiru D. S. ALEXANDER, M. A., B. L.,
District Judge & Member,
T. M. S. S. M. Library Committee,
Thanjavur.

Thiru Ry. THULAJENDRA RAJA SAHEB
Prince & Life Member,
T. M. S. S. M. Library Committee,
Thanjavur.

Thiru R. JAYARAMAN, B. A., B. L.,
Advocate & Member,
T. M. S. S. M. Library Committee,
Thanjavur.

Vidwan Thiru A. VADIVELAN,
Member & Honorary Secretary,
T. M. S. S. M. Library Committee,
Thanjavur.

The Journal of
The Tanjore Maharaja Serfoji's
Sarasvati Mahal Library

EDITED BY

Vidwan A. VADIVELAN,

Honorary Secretary,

T. M. S. S. M. Library, Thanjavur.

Vol. XXVIII **Nos. 1, 2 & 3**

PUBLISHED ON BEHALF OF

THE ADMINISTRATIVE COMMITTEE OF THE LIBRARY

A. D. 1976 **Śaka 1898**

Annual Subscription Rs. 6.

CONTENTS

		Pages
1.	Editorial ...	1
2.	Raja Serfoji ... —R. Jayaraman, B. A., B. L., Advocate & Member, Administrative Committee, T. M. S. S. M. Library, Thanjavur.	1-6
3.	Gangaraja, The Dandanayaka of Hoysala Vishnuvardhana ... —R. Muniswamy, M. A., B. L., Dept. of History, Bangalore University, 'Jnana Bharathi', Bangalore-560056.	1-10
4.	வலைவீசு புராணம் ... —V. Chockalingam, Vidwan, Tamil Pandit, Sarasvati Mahal Library.	17-40
5.	தன்வந்தரி வைத்தியம் — மூன்றும் பாகம் ... —Dr. S. Venkatarajan, L. I. M.	373-400
6.	திருஊடல் ... —R. Thilagam, Pulavar, Tamil Pandit, Sarasvati Mahal Library.	1-6
7.	सालग्राममूर्तिलक्षणम्—अकाराद्यनुक्रमणिका ... —N. K. Ramanuja Thathachariar, Siromani, Sanskrit Pandit, Sarasvati Mahal Library.	i—viii
8.	युद्धकाण्डचम्पूः ... —P. M. Padmanabha Sarma, Siromani, Sanskrit Pandit, Sarasvati Mahal Library.	25-48
9.	घातुरत्नावली ...	i—ii
	Title Page & Preface ; Text (completed) ...	i—ii
	—S. Swaminatha Sastri, Siromani, Sanskrit Pandit, ... Sarasvati Mahal Library.	17-38

10. दशावतारस्तुतिः ... 1-8
—K. E. Govindan, Siromani,
Vidya Varidhi, Siksa Sastri,
Sanskrit Pandit, Sarasvati Mahal Library.

11. पारदविज्ञानम् ... 1-8
—N. V. Venkatasubramania Sastri, Siromani,
Sanskrit Pandit, Sarasvati Mahal Library.

12. षड्ऋतुवर्णन ... 1-8
—T. R. Bhima Rao, Marathi Pandit,
Sarasvati Mahal Library.

13. रसिककर्णामृत (स्त्रीलक्षण प्रबन्ध) ... 1-8
—N. Viswanathan, Telugu Pandit,
Sarasvati Mahal Library.

14. From Our Visitors' Book ... i—ix

The Journal of
The Tanjore Maharaja Serfoji's Sarasvati Mahal Library

Vol. XXVIII A. D. 1976 Śaka 1898 Nos. 1, 2 & 3

EDITORIAL

We gladly place before our readers and subscribers the twenty eighth volume of the Journal of our Library for the year 1975-76 as a combined issue.

We begin this issue with a remembrance to the founder of this renouned Sarasvati Mahal through the article "*Raja Serfoji*" and it will delight the readers. Another historical account of "*Gangaraja, the Dandanayaka of Hoysala Vishnuvardhana*" will be useful for the historians.

The Tamil serials "*Valai Veesu Puranam*" and "*Dhanvantari Vaidyam*" are also continue in this issue. The small literary piece "*Thiruvoodal*" has been published in this section.

The "*Uddha Kanda Campu*" the serial article in the Sanskrit Section is being continued. The serial "*Dhatu Ratnavali*" concludes with this issue. The index of slokas for "*Salagramamurti Lakshanam*" has been released. The new serial "*Dasavathara Stutih*" praising the lord Vishnu about the ten Avatharas and Paradavignanam the alcamy treaties found in the Ayurvedic literatures will be followed up in the next issues.

In the Marathi Section of this issue the new serial "*Rasika Karnamrta Prabhandha*" describing the Sringararasa Padas as found in the Alankara Sastra lakshanas, will be an useful addition to the Natya-bhinaya. The another work "*Shadrutu Varnana*" reveals the feelings of the Heroine during the cyclical change in a year.

"*From our Visitors' Book*" will give an idea of the feelings and admirations of the recent distinguished visitors about this Library.

With this brief introduction we take leave of our readers till we meet in the next issue.

THANJAVUR
12—8—76

EDITOR,

RAJA SERFOJI

(1798—1832 A. D.)

By

R. JAYARAMAN, B. A., B. L.,
Advocate & Member, Administrative Committee,
Thanjavur Maharaja Serfoji Saraswathi Mahal Library, Thanjavur.

———:*:———

Thanjavur in the Cauvery delta has been the seat of a glorious civilisation from the dim past.

Any Historical narrative of Thanjavur Kingdom will be incomplete without an account of Raja Serfoji of Thanjavur Marathas, the enlightened Prince of that age. I am now determined to bring you the fragnance of the past by giving you a short biographical sketch of the Prince.

The founder of the Maratha dynasty is Venkaji or Ekoji (1676-1683) brother of great Shivaji. The kings who succeeded him are Shahaji (1684-1712), Sarboji-I (1712-1728), Tukkoji (1728-1736), Prathap Singh (1739-1763). After Pratap Singh, his son Tulajaji (1763-1787), assumed power. He died at the age of 49, Two of his Queens and his children are said to have predeceased him. So he adopted Serfoji from a collateral line. During his minority Amar Singh who was the son of a concubine of Raja Prathap Sing was appointed Regent till the boy Serfoji came of age. But Amar Singh's intentions were different. He wanted to usurp the throne. A conference of Pandits were called for and it was declared after consultation with them that the adoption of Serfoji, the only son of his parents was invalid. Then Amir Singh proclaimed himself as the successor to his brother Tulaja in 1793. He also began ill-treating his ward Serfoji.

Now Schwartz, the christian missionery who had established himself at Thanjavur during the period of Tulaja enters the scene. It was he, who was in no small measure responsible for the deposition of Amar Singh. The Ranees of Tulaja and Serfoji also appealed to the Company Government against the ill-treatment. The government once again convened a meeting of the timid pandits who were probably forced to swallow their earlier decision regarding the adoption of Serfoji, and now they declare it valid. Amar Singh was deposed and Serfoji was declared as Rajah of Thanjavur. The grounds on which the adoption was held invalid earlier were (1) he was the only son of his natural father (2) he was too old at the time of adoption and (3) his adoptive father was imbecile at the time of adoption.

A student of Hindu law as it now stands will certainly raise his brow at the turn of events on this question of adoption. The Privy Council in Sri Balusu Vs. Sri Balusu observes as follows:—

> "On this point they add that there seems to have been a great deal of exaggeration used in urging the religious topic throughout this controversy, especially in later times. Manu says that by the eldest son as soon as is born, a man discharges his debt to his progenitors; and it is through that son that he attains immortality. According to him the son serves his father's spiritual welfare at the moment of his birth. There is no intimation that if the boy dies the next day, or fails to have a son, this service is obliterated. Why then should it be so if the boy is adopted? It is true that Manu attributes additional value to the first born son and grandson. It may be that such further benefit is lost by adoption, as it would be by death but that is a very different thing from depriving the ancestors of the adopted son of the means of salvation, which have been already attained. Vasishta whose text is the fundamental one does not rest his injunction on spiritual benefit at all, but he says that the only son is to continue the line of his ancestors, one of the very commonest of human motives for desiring legitimate issue. Nor does he make any allusion to "put" here, or if Mr. Justice Knox is right, elsewhere If he was really thinking of the spiritual benefits of the son's ancestors as the ruling consideration it is inexplicable that he should not have said so. Moreover, their Lordship asked during the argument why a man who had given a natural son in adoption could not afterwards, if he was so minded, adopt another; and neither authority nor reason was adduced to show that he could not."

So as the law now stands the adoption of only son is not an illegality.

At the time, when Raja Serfoji was declared to be the Ruler in 1798, Lord Wellsley was the Governor General. The Company Government for restoring the throne to Serfoji had by an agreement deprived him much of his power and Revenue. He became only a titular dignitary. He had only magisterial powers inside the Fort of Thanjavur. and its neighbourhood and about 300 Villages as his personal possession.

It appears that Serfoji has resigned the administration in the hands of the Company. The morality of this arrangement is certainly questionable. Whatever it, may be, Serfoji devoted his time in the pursuit of culture and learning and became great. He was a many sided genius with vast knowledge, wider sympathies, correct sense of proportion clear foresight and a deep seated awareness that the growth of human spirit is the more precious possession to

any one in the world. Several foreigners of great reputation and scholarship such as Bishop Heber, Dr. Buchahan, Bishop Middleton and Lord Valentia, who paid a visit to Thanjavur Court, have left valuable impressions of the Raja and his cultural activities. Let us hear from them.

Bishop Heber describes his visit as follows:

"I have been passing the last four days in the society of a Hindu Prince, the Raja of Thanjavur who quotes Fourcroy, Lavoiser, Linnaeus, and Buffon fluently, has formed a more accurate judgement of the poetical merits of Shakespeare than those so felicitiously expressed by Lord Byron, and has actually emitted English poetry very superior to Rousseau's epitaph on Shenstone, at the sametime that he is much respected by the English Officers in his neighbourhood as a real judge of a horse, aud a cool, bold and deadly shot of a tiger. The truth is that he is an extraordinary man, who, having in early youth received such an education as old Schwartz, the celebrated missionary could give him, has ever since continued, in the midst of many disadvantages, to preserve his taste for, and extend his knowledge of European literature, while he has never neglected the active exercises and frank soldierly bearing which become, the descendant of the old Maharatta conquerors, and by which only, in the present state of things, he has it in his power to gratify the prejudices of his people and prolong his popularity among them. To finish the portrait of Maharaja Serfojee, I should tell you that he is a strong built and very handsome middle aged man, with eyes and nose like a fine hawk, and very busy gray-mustachios, generally, splendidly dressed but with no effeminacy of ornaments and looking and talking more like a favourable specimen of a French General Officer than any other object of comparison that occures to me."

Lord Valentia says: "Twelve was the hour appointed for visiting the Rajah and we were punctual to our time. On entering the great fort I was saluted with 17 guns and found his guards drawn out who presented arms. They were remarkably neatly dressed and in a good state of discipline. The palace is an old building with several lofty towers surrounded by a high wall. The great square into which we first entered was never been finished. The passage that led to the durbar was narrow and soon obliged us to quit our palanquin. The moment I came in sight across from his musnud and met at the door of the durbar, he shook hands, and in very good English expressed his high delight at having the honour of receiving me at his palace. He then took my hand, and led me to a chair on the right of his musnud. The facility and propriety with which he expressed himself in English was to me a

great satisfaction. It was the first time I had been able to coverse with a native prince except through an interpreter. The Rajah's manners are excellent and good nature beams from his countenance. He is young fat and handsome with a full black beard and rather a fair complexion......"

Raja Serfoji passed away on 8th March, 1932. The sad demise of the noble King was reported by the Acting Resident J. Black Burne* to the Chief Secretary to the Government at Fort St. George. A true Extract of the letter is produced below.

"The Right Hon'ble the Governor will be much grieved to be informed His Highness Maharaja Serfoji is no more.

His decease took place at 4. a. m. yesterday morning and his life had been despaired of for 18 hours previous to the final dissolution.

Having been given to understand the probability of his widow's wish to burn herself with her husband's body and being well aware of the lady's steady determination of character; I had taken all precautionary measures and prepared the strongest arguments to dissuade her when she communicated her intention on the failure of all others I reminded her of her husband's anxiety on the subject of the continuance of a resident with her son and regarding the jurisdiction question, now before the Government; and explaining to her the decided disapprobation of Government to the practice of concremation, I assured her that should she continue her intention, I would instantly quit the Residency and remain only in the province to await the commands of Goverument.

For some hours I suffered extreme anxiety; but, finally the above arguments, aided by the most perservering and affectionate entreaties of her son, jointly wish those of her blood relations, and connections; and the steady undeviating advice of the sirkele, the trusted servant friend and companion of her husband, induced her to give up her own hopes of immediate happiness in a better world in a confident hope that this submission to the wishes of the Government would be productive of the most happy results towards her son's welfare.

The Right Hon'ble the Governor has the honor of having prohibited by order the practice of concremation within the Madras Presidency and I am sure, these, he will learn with joy that the determination of the Queen was received with real plesure by all immediately concerned, by the thousands who receive their support from her charity, and, I really believe by much the greater part of this extension population.

At the moment of my return to the Fort accompanied by the European Gentleman of the station, to follow the corpse to the place where it was to be consumed by fire, I learned with some surprise, that all arguments had been unaviling with six of his concubiness, who insisted upon permission to burn at the same time, the Rajah's corpse was consuming; saying they had exacted his permission and he had told them it would only be necessary to ask me after his decease. Not content with the prohibltion of the palace officers they insisted in disbeliving it till they heard it from my own mouth I accordingly placed myself in front of a door in such a manner that thev might be able to see me and endeavoured to combat their wishes. My arguments as addressed to them were of infinite less force than when urged upon a mother. Resting their claim on the pretended promise of the Rajah they turned a deaf ear to my remonstrances and disapprobation and I quitted them with the conviction that nothing but absolute coercion which I should not have scrupled to have recommended to the officers of the palace, would prevent the execution of their design. I left my sheristadar at the place and I had the satisfaction, after half an hour's most painful suspense to learn that he had wrung from them a most reluctant consent to follow the noble example of the Queen ... ...

The ceremonies prior to the removal of the body in procession then commenced; and by 6. O'clock p m. the corpse was consumed in sight of an assembled multitude of little short of 90,000 persons; and I endeavoured that every possible honor should be paid on the part of the British Government.

During the protracted and varying state of His Highness illness I passed much of my time in the palace as did also Mr. Assistant Surgeon Bill and Mr. Acting Superintendent Surgeon Currie; and I cannot resist bearing my testimony to the firmness, perfect resignation and cheerfulness with which His Highness bore it throughout. The time carried attendance, solicitude, and care of some of his Highness's relations, principal officers, and servants was such as to impress me with the highest respect for the kindness of heart and social qualities that could have called them forth in so eminent a degree. The testimony of deep respect and regret shown towards the corpse on the whole line of the procession by all ranks of people, two thirds of whom must have been in the intimate knowledge of his behaviour, to and Government of, his subjects, goes far to prove the moderation the equity and liberality of his rule over them. In some countries of Europe I have witnessed similar scenes, but never did I witness one where the expressions of regret were so touching or apparently so sincere, it seemed as the whole community were deprived of their common

father and friend. Our common feeling of sorrow seemed to pervade the whole; and I am assured that the whole population of the Fort in unmber about 25,000 abstained from food the whole day; and that upwards 30,000 persons again attended His Highness Sevajee when he returned to collect the ashes of his father this morning.

It will be proper to bring to the observation of the Right Honorable the Governor that the fact of the Queen's having been dissuaded from ascending the funeral pyle of her husband will have most effectually and entirely broken the practice at this place such a permission can now never again be given from the palace.

May I request the favour of you to procure me the orders of Government for the installation of His Highness the Rajah Sevajee.

May I request you also to bring to the Right Hon'ble the Governor's Notice the Extract from the General Letter of the court of Directors under date January, 12th, 1831 contained in your's of the 1st November, 1831, directing the discontinuance of the office of Resident on the demise of His Highness the late Maha Rajah, and with reference to the subsequent recommendation of the Government for the continuance of the office and procure me his commands".

Tanjore,
March, 9th 1832.

I have the honor to be
Sir,
your most obedient servant
(Sd.) **J. Blackburne,**
Acting Resident.

** The letter was made available to me by Ry. Thulajendra Raja Sahab, Prince of Thanjavur and the great grandson of Raja Shivaji from his personal papers. I have the privelge of giving the Extracts from the said letter hitherto unpublished and which will speak for itself obout the state of affairs at the time of Serfoji's death.*

GANGARAJA, THE DANDANAYAKA OF HOYSALA VISHNUVARDHANA

By

R. MUNISWAMY, M. A., B. L.,

Dept. of History, Bangalore University, 'Jnana Bharathi', Bangalore - 560056.

The Hoysala kingdom of medieval Karnataka enshrines as a glorious dynasty in the history of South India. They were the great royal power in the medieval Karnataka.[1] In the glaxy of eminent rulers of the times 'whose deeds crown the pages of history'[2] stands out boldly Hoysala Vishnuvardhana, the great rescuer of his country.[3] He was the greatest of the Hoysala rulers,[4] an establisher of the independence of his kingdom,[5] and founder of Hoysala greatness.[6]

His career of conquests opened the gateway of military prowess and stratagy which led to the organization of his kingdom more effectively. He is described as a 'submarine fire to the ocean'.[7] Hoysala Vishnuvardhana had fleet of war trophies along large territories stretching river Krishna in the North and bounded by the ocean of three sides.[8] Though he had assumed the dignity of a first rate ruler, his vast territory evidently required a powerful organization in order to maintain peace and order. An inscription of Halebid shows the qualities of Hoysala kings that 'Hoysalas destroying the wicked and protecting the righteous.[9] (Dushtanigraha Sishtapratipalana).

It is a refreshing contrast to the ancient precept of Hindu Kings, 'for putting down the evil and upholding the good'. Indeed it is one of the Hindu Dharma

1. *The Quarterly Review of Historical Studies Vol. XI. No. 4 (Calcutta) 1971-72. opt. cit Dr(Mrs) V. Yasoda Devi 'Hoysala influence in Andhradesa' pp 204-210.*

2. *QJMS, VOL XXXVIII No. 3. P. 139 (1948)*

3. *B. L. Rice, Mysore and Goorg from Inscriptions. P. 99.*

4. *QJMS, Vol II No. 4 (1911) opt. cit H. Krihshnasastri 'The Hoysalas in and Beyond Mysore' pp 111-130.*

5. *B. L. Rice, Mysore and Coorg from Inscriptions, P. 99.*

6. *Cambridge History of India, Vol. III p 474.*

7. *E. C Vol. I Cm. 137. B. L. Rice, Coorg Inscriptions (Revised Edition) 1914. p. 14.*

8. *MAR, Bl. 6, p. 91 (1934).*

9. *E. C, Vol. V cn 220.*

which lays down the duty of a king is to rule not for his own glory but for the peace of his subjects.

Hence, Vishnuvardhana divided his kingdom into various territories placed each under the control of a scion or otherwise. This brings in touch with a large number of feudatories and Dandanayakas who took part in the welfare of his kingdom. Dandanayakas were the cog in the Hoysala administration, held varied positions as governors of provinces controlling the revenue, the excise, the military, the political and the judicial departments of the Hoysala country. They were, therefore had a close access in the affairs of the country and acted as a sort of check over the feudatories.[1] Among Dandanayakas, Gangaraja was more popular for his un-alloyed loyal service rendered not only to his master Hoysala Vishnuvardhana but also to his country. He was a descendent of the Ganga family,[2] held a superior position in the military of Hoysalas.[3] Since from the days of his ancestor Echiraja, they were patronised greatly under Hoysalas. His fame as a born military leader reached far and wide. He maintained a standing army while distinguished in battles by keeping a check to the border raiders. His army consisted of the required number of horses, elephants, male attendants, superior officers, and mercenery soldiers.[4]

A salient feature that stands prominently in the Hoysala administrative organization was the role of the Dandanayakas, especially Gangaraja, who helped for the development of Hoysala imperial power to a high order was largely due to the 'wisdom, sagacity and astuteness' with which composed of loyal and devoted nobles like aristocratic general, Gangaraja directed the activities of the state. He represented the king and his Saptanga[5] (ministers, allies, territory, fortress, treasury and army). Thereby he obtained the title 'Immadi Dandanayaka', a title owned only by him and later by his famous generals.

Gangaraja was the champion and protector of varied causes, and a laison between the people and the emperor. In otherwords, he was the voice of the people to the ruler in all the administrative matters. Thus he acted as a middleman to the ruler and the ruled.[6] In times of emergency owing to internal disturbances and foreign aggression he at movements hastened to assist the ruler with their followers.

---

1 *K. G. Kundangar, Inscriptions in North Karnataka and the Kolhapur State (1939) p. 11.*

2. *E. C. Vol III Sb 45, Ml 31, dated 1117 A. D. p. 14*

3. *JDM Derrett, The Hoysalas, A Medieval Royala Family, p. 35.*

4. *Karnataka through the Ages Ed. M. V. Krishna Rao, opt cit. pp 493-526.*

5. *RR Diwakar Ed Karnataka Darshana p 47 (Bombay-1955).*

6. *KG. Kundangar 'Inscriptions in North Karnataka and the Kolhapur State' p. 11 (1939)*

while fighting people in their province.[1] These always refers to the excellence of service to his master in terms of endearment, heroism, excellance in occupations, and devotion.

Gangaraja was the blood and vein in the Hoysala Vishnuvardhana's famous expeditions and the glory of the monarch is sung in the game of war.[2] He swept over in a career of conquests,[3] supported by his dandanayakas like devoted Gangaraja. While he was dandanayaka, there took place a remarkable event not only in the reign of 34 years of Hoysala Vishnuvardhana but also in the history of Karnataka. Especially it was a period of great military activity 'with schemes for enlargement of Hoysala dominions',[4] which falls into two phases from A. D. 1108-1128 which froms most attractive period of expansion and from 1128-1142 forms a forcible and fiercerful period envisaged to retain the newly conquered territories, comprised the provinces of kongu, (Salem) Nangali (eastern portion of Kolar dist, which was under the rule of early Gangas) Talakad (Mysore Dist) Gangavadi, Nolambavadi, Banvasai, Hanagal, Huligere, Halasige, and Belavola.[5]

At this time Gangaraja had played a gallant role in the incomplete conquest of Hoysala Vishnuvardhana. An inscription at the west of Bastihalli in the hobli of Halebid show that the conquest of Gangavadi was already begun in the reign of Vishnuvardhana.[6] Infact Vishnuvardhana was not preferred for what whereas his General hastened for it.[7] It is an interesting point to note that why? his master Vishnuvardhana declined to go to war in the early stages but later it was vice-versa and wanted to be a Chalukya feudatory. Indeed his general for all time meant for the loyal service of his master and brought many laurels to him in the exploits of war such as Bhujabala Viraganga Hoysala,[8] besides brought all ' ..... under the shadow of his master's umbrella.[9]

---

1. *I bid p. 12.*
2. *Saletore, Bhaskar Anand, Ancient Karnataka Vol. I p. 237.*
3. *E. C Vol V Bl 58 p. 56 Cf. Mys Inscpn., p. 263. op. dt.*
4. *JDM Derrett. 'The Hoysalas, A Medieval Royal Family, p. 44.*
5. *E. C. IV Yd 8, Sr 34.*
6. *MAR 1934 p. 92 Plate 6 (Belur Talku)*
7. *Ed. R. R Diwakar, Karnataka Through the Ages (1968) Op- cit S. Krishna-swamy Iyengar 'Political History of the Hoysalas of Dorasamudra' pp 391-400.*
8. *JDM Derrett, The Hoysalas, A Medieval Indian Royal Family p. 56*
9. *M. Arokiaswami, The Kongu Country, p. 207 (1956)*

Inscriptions gives a glowing account that the Hoysalas used in war 'a ganga general himself, the devout jain Gangaraja'.[1] He has part-took in important campaigns in defence of his country against Chalukyas at Kannegal and Cholas at Talakad. 'He dismounted his forces, and attacked the enemy in hand to hand battle at night .... imperial army was routed and considerable booty fell into the hands of the Hoysala troops'.[2] Such was the dint military prowness possessed by the aristocratic dandanayaka Gangaraja who had 'established the empire of his master Vishnuvardhana Hoysala'.[3]

When Hoysala Vishnuvardhana had such a great loyal dandanayaka with an astonishing valour, Why? He was in a state of umbrageous mood and further what made him to propel from the situation Perhaps his sphere of influence and political situation of his period might have diverted his attention to enter in the series of warfare under the following circumstances to join the hands of Gangaraja.

(a) Beginning of the 12th century was an era of Renaissance which witnessed a great literary and religious activity in Deccan. The court poet of Kulottunga chola, Jayangondan a jaina composed Tamil classical work viz., Kalingatuparani and Sekkillar, the author of the Periyapuranam (lives of Saiva saints) adorned the age. 'In all probabilty, Adiyarkkunallar, the erudite commentator of the Silappadhikaram, lived at this time'

(b) Besides, the famous Vaishnava reformer, Ramanujacharya who however, had taken shelter at Melkote under Hoysala Vishuvardhana to avoid the persecution of Kulotungachola,[4] a staunch Saivite. Belogola inscription of Seringapatna taluk states that Vishnuvardhana as converted to Vaisnavism under the influence of sage Ramanuja.[5] He originally a jain prince,[6] which evidently testified his inscriptions

1. *H. Lefanu Manual of the Salem District, p. 42 1883 Op. cit E C III NI 31.*
2. *JDM Derrett, The Hoysals, A Medieval Indian Royal Family, 56-58.*
3. *S. Srinivasachari & B S. Krishnaswami Aiyangar, History of India, Part I, p. 189.*
4. *Dr. S. K. Aiyangar, Ancient India, p. 150*
5. *Saletore, Bhaskar Anand-Ancient Karnataka, Vol I, p. 272 M. A. R 1944 p. 54. MAR 1931, Intd p. 26.*
6. *I bid, p. 54*

that he had lavished grants with an invocatory verse in praise of jaina sasana. [1] It is clear from the trends of events that Vishnuvardhana joined Gangaraja as a mark of reverence to behold the religious teacher Ramanuja and his teachings. According to every change in the wheel of circumstances Vishnugopa (Vishnuvardhana) became a Vaishnavite and 'a devotee of gurus......... ' [2] Therefore, he might have determined in attacking Cholas.

(c) For more than three centuries that followed after Rajaraja and Kulottunga-cholas death was largely a period of glimpse confusion in Southern India which became a 'cockpit of warring powers' and paved way for the rise of petty principalities.[3] Thus we could see a house divided among themselves letting in for outside powers bidding for supremacy in the South, *viz*, the Cholas, the Pandyas, and the Hoysalas,[4] erst while it yielded to the rule of chieftains. Thus Vishnuvardhana and his dandanayaka ushered into the arena of varied aspects. 'The chronicle highlights the nature and methods of Hoysala conquest.[5] Thus the process of a change over political supremacy often torn by rivals within might have incited them for warfare. Because certain portion of Kings (under Cholas), questioned from time to time from the middle of the XI to XIII century, [6] especially in the border territories between Mysore and Salem must have been an increasingly felt bid for power on the part of Hoysalas.

(d) Generally Hoysalas regarded as the rightful and natural suceessors of Gangas wherein Vishnuvardhana could not tolerate the existence of Gangavadi as the Chola province. [7] This is on the basis of their blood relation between Gangas and Hoysalas, hence the latter emerged as the champion of Gangas, who sought the protection of Vishnuvardhana, a rising powerful monarch. [8]

---

1. *M. A. R. 1933 No. 52 p. 258*
2. *M. Arokiaswami, The Kongu Country, p. 183*
3. *Sewell, Antiquities p. 193.*
4. *Lefanu, Salem Manuel, p. 42.*
5. *Kongudesarajakkal, M J L S (Madras Journal of Literature and Sciencc), p. 18.*
6. *K. A. N. Sastri, Colas, Vol II, p. 42,*
7. *Karnataka Through the Ages, Government of Mysore, p. 393.*
8. *Q J M S, Vol II No. 4 (1911) Op. Cit H Krishnasastri, 'The Hoysalas in and Beyond Mysore' pp. 111-130.*

(e) Hoysala Vishnuvardhana was aspiring for his liberation from Chalukya feudatorship in order to assert independence.[1] Besides, Gangaraja could not reconcile to his masters military policy of feudatory under Chalukya Vikramaditya.

(f) Besides, Gangaraja was an abode of Jaina faith, a second great champion of Jaina religion who had twin object to reconquer his ancestors' lost territory and renovate the Jaina basadis which were annihilated by the Cholas. He therefore, took the cause to support the tottering religion of Jainism as an upholder.[2] This has led him to the penetration and had the title ' drohagharatta, a milestone to the traitors.[3]

Under the above circumstances, Hoysala Vishnuvardhana reached the battles of honour, first attacking Chalukyas and his dandanayaka Gangaraja marshalled his resources to strike against the Talakad (famous battle between Hoysalas and cholas), the oldest city in Mysore, 50 miles from Maddur, once it was a proud capital of a powerful kingdom of Gangas is burried beneath in sand dunes.[4] Inscriptions traces its history that it was a glorious city in 7th Century under Sripursha, fell in the hands of Rastrakutas, became their feudatories After their decline in A. D. 972 Chalukyas left at the mercy of Cholas who occupied in A. D. 1004 and remained there for about 112 years in the name of Rajarajapura till the capture of Hoysalas in 1116-1117 A. D.[5] Then the Gangas were driven out from their land, who took refuge under Hoysalas. Gangaraja, a deposed scion of that dynasty, the general of Vishnuvardhana in the beginning of the 12th century took a significant part in the capture of Talakad,[6] which marked the destruction of Chola power in Karnataka. Besides, the Ganga empire ceased to exist as an individual power and remained in a state of anarchy.[7]

---

1. *Karnataka Through the Ages, Govt. of Mysore, p391 see also E C IV Yd 8, Sr 34, Sb 90*

2. *E. C. II Sb 127 (47), 345 (37)*

3. *M. A. R (1939) Plate 66 date AD c. 1130 p. 193. M. A R. (1915) intod. p 5.*

4. *Q J M S Vol II No. 4 (1911) Op: cit Rev. A. M. Tabard ' Talakad, the Buried city' pp. 131-140.*

5. *Mysore Gazetter, Kolar District p. 44.*

6. *Q J M S Vol II, No. 4, p. 133.*

7. *cf Rice, Mysore Inscriptions, Intod p. 76.*

'Had it not been for the Cholas and their occupation of the Mysore country in the 10th century A. D it is doubtful if, even the potentialities of the dormant Hoysala prowess could have asserted themselves'. Gangaraja's conquest of Gangavadi to his master was an brilliant achievement which served as a prelude to other brilliant score while the cholas were routed by the Hoysala power in A. D. 1116 reconquering Talakad. Most of the inscriptions of Kulotungachola I describes his glories (A D. 1070 to 1118) but in obscurity none seems to reflect the reverses that inflicted at the hands of the Hoysalas during the end of his rule. By 1116-17 around his 46th year of his reign, Talakad was captured by Gangaraja, the dandanayaka of Hoysala Vishnuvardhana.

'The famous Talakad was taken just in one blow' which shows his military tactics and careful preparation. Belur inscription mentions about the fall of the Cholas at Talakad as a most 'sangunary one'. It states further that he had thrown all the corpses of his enemies in the Cauvery river, so that the Chola king disgusted at the water being polluted and then used the water from wells nearby vicinity.[1] 'First taking into his arms the wealth of the Hoysala kingdom he (Vishnuvardhana and Gangaraja) captured Talakad'.

Hoysala dandanayaka appeared in Talakad, surveyed the arena at leisure asked the king for a boon for religious purpose and on his own spiritual purpose he wanted to die in battle. He then summoned the Chola viceroy, Adiyaman, a representative in command of his army; Gangaraja asked him to surrender while the chola viceroy refused to give up his country which Kulottungachola had put in his charge (Talakad). He replied arrogantly, 'Fight and take it' (it connotes if, you can). Gangaraja marched his army to the south-east direction on the river bank and enemies fled before him to fortress of Talakad. Both the armies mounted and clashed in that decisive battle of Talakad. It was a fierce one and slaughter was heavy.[2]

Adiaman's troops left in confusion and horror, and some have lost in crossing the river Kaveri. Even the inscriptions of his own does not mention about what has happened to the Chola viceroy, since the Belur inscription points out that the City was burnt heavily, it may be presumed that he was killed in

---

1. *E. C. Vol V B 1 58, p. 174-180*
2. *E. C Vol. V. Bl 58, p. 59.*

the battle. J. D. M. Derrett also refers 'the fate of Adiyaman is unknown, but it is almost certain that he was killed ! [1]

Records praises Gangaraja's trophies. 'Having remained till now in Talakad astonishing people by his valour, ... Gangaraja's sword lives like a saiva ascetic eating from a skull from which a dog will not eat.

Gangaraja did not keep silence over that situation, he followed up his victory and 'Marching along rapidly, taunting making them lose courage, he thus put them to flight. More over, he put to flight Narasimhavarma and all the other Samanatas (feudatories) of the Colas above the ghats and brought the whole nad (territories) under the dominion of a single umbrella and handed it (over) to' Vishnuvardhana.[2]

After this expulsion of Cholas from Talakad, their movement restricted to the north-east of the Kolar. Further inscriptions of Chikkaballapur (Kolar District) describes about the capture of Talakad with confirmation of certain religious endowments.[3] Besides an inscription of the year A. D. 1117 states that the Chola Chieftain Adiyaman played heroic role to defend their rights but not successful.[4]

By these operations Vishnuvardhana adorned the new titles such as Bhujabala Viraganga Vishnuvardhana Hoysaladeva,[5] to stand errect to assume independence. Mighty kings used to celebrate their jubliant victory, issued special coins on the occasion like modern day commemorative medals, special stamps One such great issue of special gold coin (weighting 61.75 grains-double die struck varahas)[6] of Vishnuvardhana with legend Talakadugonda commemorating the great achievement of the ruler as a permanent memento as more important by its glory like 'gangaikonda of Chola Rajendra over Cheras'.[7] Besides, in A. D. 1117 he

---

1. *JDM Derrett, Hoysalas, A Medieval Indian Royal Family, p. 50.*
2. *Ibid. p. 50, E C Vol. III Part I Ml 31 Date AD 1117 p. 59 E. C. X Kl 100 (a).*
3. *E. C X Cb 17 p. 121.*
   M. A. R. (1934) Plats No. 12, date AD 1117 p. 98.
4. *Richards F. J. Salem District Gazeteer (1918) Vol I, p. 59*
5. *M A R. (1938) No. 38 p 166*
6. *M. A. R. (1929) (Numinmatics) p. 23.*
7. *C. Sivaramamurti-Royal Conquests and Cultural Migrations in south India and the Deccan (1964) p. 33*

had raised the temple of Vijayanarayana and Kirtinarayana in commemoration of his victory over the Chola viceroy of Talakad,[1] and Gangaraja went on renovating the basadis which attributes to a tradition of setting up of 5 images of Kritinarayana at different places, Belur, Talakad, Melkote, Tonnur and Gadag.[2]

Vishnuvardhana admired Gangaraja's military prowness, strategy and his dint loyal qualities. Infact the military tactics in warfare had brought many new titles to him which has filled in several inscription such as:

Ydu-kalyanada nelevidinalu sukha-rajyam
geyyattam ire Svasti Samadhi-
gata pancha ma-

ha-sabda mahamandalesvaram Dvaravati Puravaradhisvaram
yadava kulambara

dyumani Srimat-Tribhuvanamalla Talakadu--Komgu-Namgali-
Banavase Halasiege Huli-

ge... ..gomda bhujabala-viragamga Vishnuvardha (na) Hoysa (la)
devaru gamga

vadi tombhattaru sasiraman dushta nigraha-
sishtapratipalanam geydu
Dorasa

mudrada nelevidinalu sukha-samkatha-vinodadirajyam
geyutturi

(Kadur Taluk & Dist)[3]

Both the king and dandanayaka had a very good understanding and maintained good relations between them. In fact there was religious disparity between Vishnuvardhana (patron of Vaishnavism after the battle of Talakad) and Gangaraja (patron of Jainism), but their friendship was un-alloyed. He had received a number of liberal grants to renovate the ruined temples of Gangavadi. In turn he had rendered faithful service to the king. Whatever the territories that he conquered was given to the rule of his king. Therein he regarded that to live in treachery to a lord was a 'hell'.[4]

---

1. *M. A. R. (1931) Intd. p. 26 Op. cit EC. Vol. IV. Bl 58 & 71*
2. *M. A. R. (1912) p. 12 QJMS Vol III No. 3 Op. cit. R. Narasimhachar 'Talakad' pp. 99-109*
3. *M. A. R. (1943) No. 29 p. 91. EC VOL III MI 1117 p. 59*
4. *E. C. Vol V Bl 124*

Vishnuvardhana being pleased, said 'ask what you will' (referring to Gangaraja). Gangaraja knew that whatever he wishes (whatever I ask) would be granted liberally by his king. Hence without taking any undue advantage he obtained a village Gangavadi. Later he utilised such grants to god Gomatesvara along with renovation work of all temples at Gangavadi.

This type of relation further strengthened the Hoysalas in course of time to entrust the Ganga princes to look after various provinces.[1] It is therefore no denying that the Hoysalas and the Gangas were in best terms during this period. The first fact which strikes was the religious toleration that existed in them.[2]

Such a great enterprising senior dandanayaka, the chief agents in increasing the wealth of Vishnuvardhana, abode of Jinadharama, disciple of Subhaschandra, a dedicated hero fell fighting in A. D. 1113 [3] when the king was at Bankapura. Then the priest offered consecrated food to Hoysala Vishnuvardhana who received it with great favour. In addition to that he had granted religious endowments and named to the God after Gangaraja 'Vijayaparsva' which is known today as Parsvanatha basadi.

His son Boppa constructed a Jaina temple of rare beauty at Dorasamudra in memory of Gangaraja and named it after one of his titles, Drohagaratta Jinalaya.

Thus Gangaraja endowed with the spirit of loyalty, enterprise, heroism and sacrifice which were inspired by his king Hoysala Vishnuvardhana under whom Gangaraja obtained a highest rank exclusively by him 'obtainer of the band of five great instruments, Maha-samantadhipati, Maha Prachanda dandanayaka'. [4]

---

1. *E. C. Vol X Part 1 Kl 95 Date A. D. 1286 p. 29*
   E. C. Vol XII Sd 36 date A. D. 1312 p. 184

2. *M Arokiaswami-The Kongu Country p. 183 (1956)*

3. *M A. R. (1911) Bl 124 p. 44 and No. 333 p. 86*
   E. C. Vol XV Bl 333 p. 86 (Supplementary Inscriptions Hassan District (1943)

4. *E. C. Vol II Sb 118 (44)*

கற்றார் கலியு மனைத்துயிருந்
தொல்லைப் புவியு மால்வரையுற்
பெற்றாள் தன்னை மகளாகப்
பெற்ற பரதவன் பிறந்தவூர்
பற்றார் புரங்கள் நீறாகப்
(பவளத்) திருவாய் மலர்ந்தருளிச்
செற்றார் வந்து வலைவிசித்
திருவை மணந்த தென்மங்கை. (39)

வெண்பா

அங்கமிலா மாமதவே ளங்கணையும் வார்சிலையும்
மங்கைநல்லார் கொண்டுலவும் மங்கையே—கங்கைநதி
சிந்துதிரை சேர்சடையார் தெய்வ வலைவிசி
வந்ததிரை சேர்மடந்தை வாழ்வு (40)

உரை

இவ்வண்ணமே விளங்காநின்ற மங்கைமா நகருக்கு அதிபதியாகிய காசிவப் பிரசாபதி புத்திரன், திரியம்பகன் என்னும் நாம உபதேசமும், அதியரையன் என்கிற பட்டமும் உடையனாகி; பராசர பிரமரிஷி நிமித்தமாகி வேதவியாசனைத் தனக்குப் புத்திரனாகவும் மச்சகந்தி அவதரித்த பரதவர் வமிசத்துக்கொரு திலகமாய் வந்தவதரிக்கத்தக்க புண்ணியவானாகி, பரதவர் வமிசம் விளங்கத் திருநாகைப்பட்டணத்து வந்து அவதரித்துக் காரோணவதியரைய னென்று பட்டமும், [1] அதிபத்தனென்று நாமதேயமும் உடையராகித் திருநீறும், [2] திருவேடமும், [3] திருநீறும் கந்தையும் அல்லது வேறொன்றும் பூசுதல், புனைதல், சாற்றுதல் செய்யாராகி நாடொறும், மீன் படுக்கும் அளவில், பட்டதில் பெரிய மீனொன்று சிவனுக்கென்று மீண்டும் சமுத்திரத்திலே விட்டுப் பூசித்து, நீக்கியுள்ள மீன்களை விற்றுவந்து, அந்த முதல் கொண்டு சிவபூசை, மயேசுவர பூசை, பிராமண போசனம், அதிதி போசனம் நடத்தி, இவ்வண்ணமே சிவபூசை, குருபூசை, மயேசுவரபூசை நடத்துகின்ற தன்மையைத் தம்பிரான் திருவுள்ளத் தடைத்தருளி, அவரது பத்தியை சோதிப்பதற்காக, ஒரு நாள் வீசிய அவ்வலையில் ஒரு மீனும் படாதபடி விலக்கியருள, உதையகாலம் தொடங்கி அத்தமன காலமளவும் தம்முடைய வலையில் ஒரு மீனும் படாதபடியாலே மிகவும் வருந்தி 'சிவ

1. 63 நாயன்மார்களில் ஒருவர் (பெரியபுராணம்)
2. உருத்திராக்கம் என்னும் திருவேடம் போலும்.
3. இரட்டித்தே இருக்கின்றது.

பூசையும் குருபூசையும் மயேச்சுர பூசையும் முட்டுப்பட்டு விட்டது. இனி இடுகின்ற வலையில் மீன் படாவிட்டால தோணியுடனே முட்டி உயிரைவிடக் கடவோம்!, என்று உறுதிகொண்டு வலையிடும் அளவில், மற்றொரு மீனும் படாமல் கண்கள் மாணிக்கமும் செதில்கள் எல்லாம் வயிரமுமாக அநேகம பொன்னால் செய்யப்பட்டதும், மரகத ஒளியுடையதுமானதொரு மீன் வந்து படக்கண்டு, மிகவும் மகிழ்ந்து ''பொன்னாலும் இரத்தினங்களாலும் வாலும், பீலியும், இருப்பதொரு மீன் வந்து பூசிக்கப் பெற்றோமே!'' யென்று அம்மீனைச் சமுத்திரத்தில் விடக்கண்டு, தம்பிரான் தம்பிராட்டியுடனே இடபத்தில் எழுந்தருளித் தோன்றிச் சிவபதங் கொடுத்தருளச் சிவலோகம் பெற்றருளின [1] அதிபத்த நாயனாரைப்போலச் சிவபக்தனாகி பிருதிவியில் ஆன்மாக்கள் செய்த புண்ணியம் ஒரு வடிவாகிப் பரதவர் வமிசத்தில் வந்தவதரித்தாற்போல இவ்வரசுகள் நடத்துகின்ற அதியரையன், மனைவி வருணவல்லியைப் பார்த்து ''வாராய் வருணவல்லி! பூலோகத்தில் பிறந்த அதனால் பிரயோசனம் ஆவது புத்திரரைப் பெற்று அவர் வரல் பார்த்துண்டாகிய அழகினைக் காண்பதுகாண் கண்ணாவது; குழலினும் யாழினும் இனிதாயிருக்கின்ற குதலைமொழியைக் கேட்பதுகாண் செவியாவது; கார்த்தல், கைத்தல், தித்தித்தல், துவர்த்தல், புளித்தல், உவர்த்தல் என்று சொல்லுகின்ற அறுசுவை ஊணிலும் கலத்தினின்றும் சோற்றை நிலத்திலிட்டும், நிலத்தினின்றும் சோற்றைக் கலத்திலிட்டும், வாயினின்றும் சோற்றைக் கலத்தில் உமிழ்ந்தும், மீண்டும் வாயில் கையால் அளைந்துண்ண உடனுண்பதுகாண் உணவாவது; குழவி மண்ணுணு முடம்பை மணங்கொள்வதுகாண் மூக்காவது; பாலும் எண்ணெயும் மணக்கின்ற உடம்பைப் பரிசிப்பதுகாண் உடம்பாவது. இவ்வண்ணம் பஞ்ச இந்திரியங்களால் பலன் கொண்டு பின்பு பிராணவியோகம் கொண்ட காலத்துப் புத்திரனாலே [2] உதக்கிரியை பெறலாவதுகாண் வீடுபெறலாவது. ஆதலால் நமக்கொரு புத்திர உற்பத்தி வேண்டும். நான் தவம் செய்யப் போகாநின்றேன்'' என்று சம்மதித்து எழுந்திருந்துபோய் ஏகபாதமூர்த்தி எழுந்தருளியிருக்கின்ற தம்பிரான் திருக்கோயில் புகுந்து வணங்கி, யாது விண்ணப்பம் செய்தானோவெனில்:

அகவல்

தோன்று மொன்றாய்த் தொழுந்தகு மிரண்டாய்
மூன்றாய்ப் பணைத்த முதலே முடிவே!
பாலனுக் காகக் காலனைக் காய்ந்து
மாலினுக் கரிதாய் வளர்ந்தமெய்க் கனலே!

1. திருத்தொண்டர் புராணத்துக் காண்க 2. நீர்க்கடன்.

போதகம் போலப் புலைந்தசொற் பிதற்றுங்
காதலுக் கெட்டாக் கருணை லயனே!
சித்தக் கமலக் கலக்கந் தெளிவார்
பத்தித் தலையிற் படுஞ்சுட ரொளியே!
இப்படி யிருக்கும் என்றொரு வருக்கும்
செப்புதற் கரிய சிந்தா மணியே!
பெண்ணே ஆணே பிறப்பினுக் கெல்லாம்
கண்ணே மணியே கருப்பிணி மருந்தே!
பாரும் விசும்பும் பறந்திடந் தவர்க்குத்
தூருந் தலையுந் தோன்றுச் சுடரே!
சரவண வடிவேற் சந்தனைத் தந்த
சரவணை யுதாத் தையல்பங் கினனே!
ஐந்தெழு கோட்டு வாரணம் தந்த
இளம்பிடி பாகத் திருக்குமே னியனே!
சொல்லும் பொருளு மானமெய்த் துணையே!
சொல்லும் பொருளுங் கடர்தநற் சுகமே!
மறவார் நினைவார் மனத்துணை மணியே!
பிறவா திறவா தெழும்பெரும் பொருளே!
நன்றே தீதே நானு ரெனத்தான்
ஒன்று மொன்று மில்லா வொளியே!
அருள்புனை விசைய னடித்தவே ணியனே!
திரிபுர மெரியச் சிரித்தசே வகனே!
குருவே யுரையே குறியே நெறியே!
உருவே யருவே வொளியே வெளியே!
பதியே பசுவே பாசமே பரனே!
மதியே விதியே யென்பார்க் கரனே!
சுதனாய் வந்த சிவனே யடியேற்கு
மதலை தனைத்தந் தருளென் றுனே! (41)

விருத்தம்

கூரும் வயிர முதுமரத்தைக்
கொடிய நெடிய யீர்வாளால்
ஈரும் மவர்போல் மகவாசை
யீரா நின்ற தென்னெஞ்சம்
தீரும் வகையொன் றருள்புரியாய்
சினவா ளரவுஞ் சிறுபிறையும்

நீரும் குரவும் புனைபவுனே
நிமலா நீயே துணையென்றான் ! (42)

உரை

இவ்வண்ணமே தம்பிரானிடம் விண்ணப்பம் செய்து விடைகொண்டு திருக்குளத்திலிறங்கித் தீர்த்தமாடிச் சுத்தமாகிச் சென்று சமுத்திரக் கரையில் வந்து, மங்கைநகர் சிறந்தோங்க வந்து; பரதவர் வேந்தன் சங்கரனை அடிவணங்கித் தவவேடம் புனைகின்றான்.

விருத்தம்

மலைமகள்தன் மகளாக வாருதியில் மிதந்துவரக்
கொலைமதவெங் கரியுரித்தார் குலைகடலில் வலைவீசக்
கலையிலும் பரதவர்தங் குலம்விளங்கக் காசினியில்
தலைமைபெறப் பரதவர்கோன் தவவேடம் புனைகின்றானே ! (43)

அகவல்

அற்கலை யுடுத்துத்தன் வனப்போங்கு நீறணிந்து
அற்புதமாந் [1] திருமுண்ட மஞ்செழுத்தி றைப்புனைந்து
கருக்கொண்ட சரமாலை சிரமாலை [2] தான்புனைந்து
திருக்கண்ட மாமாலை சிறந்தொளிரும் படிசாத்திப்
பருமளல்வே திகையிட்டுப் பத்துமா சனத்திருந்து
தெரிவரிய பொருள்நினைந்து சித்திரமபோ லினிதிருந்தான்
நெஞ்சகுவியக் கரங்குவிய நினைவுகுவிய நின்றபுல
னைந்துங்குவிய விழிகுவிய வறிவுகுவிய வினிதிருந்தான் ! (44)

உரை

இவ்வண்ணமே மூலாதாரத்துண்டாகிய அக்கினி மண்டலத்தைச் சொலிப்பித்துக்கொண்டு சென்று [3] வாதிற்ற மண்டலத்தாடே ஒட்டிச் சந்திரமண்டலத்துண்டாகிய அமுதத்தை அவ்வக்கினியாடல உருக்கிச் சரீரத்தைச் சுத்திபண்ணித் தம்பிரானுடைய திருவடித்தாமரையை நினைந்து எவ்வண்ணம் போற்றுறுறேனெனில் :

விருத்தம்

கார்வாய் முழக்கக் கடலுவட்டக்
காற்றும் மழையுங் கலந்தார்ப்ப

---

1. — ? 2. தாவடங்கள் என்ற சீர் பிருதியாயுள்ளது 3. — ?

ஓர்வா னில்லா மரக்கலம்போல்
உலவா நின்றே னென்செய்கேன்
சார்வா யுருகும் மனத்தடியார்
தம்மைப் பேணார் தமக்கென்றும்
சோர்வாய் நின்ற சுடரொளியே!
சோதீ வந்து தோன்றாயே!! (45)

கடுவே தினைக்கொண் டிறகொடிந்து
கருணை யறியா இளையவர்முன்
நடுவே விழுந்த பறவையைப்போல்
நடுங்கா நின்றேன் நாயகமே!
நெடுமால் பரந்து முகில்தவழ்ந்தும்
நீலக் குன்றம் பட்டுருவத்
தொடுவே லவனைப் பயந்தெடுத்த
சோதீ வந்து தோன்றாயே! (46)

வீசிக் கனன்று வாய்காய்ந்து
வேங்கைத் திர(ளு)க் கு(ட்)பட்ட
பாசத் தீயில் பசுப்போலப்
பதையா நின்றேன் பரஞ்சுடரே!
பூசற் பகுவாய் வாளெயிற்றுப்
புகைசேர் நயனப் பாய்புலித்தோல்
தூசுக் கிசைந்த திருமருங்குற்
சோதீ வந்து தோன்றாயே! (47)

இரைபெ ருமல் வருந்துகின்ற
இளவா ளெயிற்று வெம்பகுவாய்
அரவின் வாயிற் றேரையைப்போல்
அரற்றா நின்றேன் என்செய்கேன்.
விரவும் நாவ லூரர்க்கு
வேழ மளித்துத் தென்னவர்க்குத்
துரக மளித்தன் றுண்டுகொண்ட
சோதீ வந்து தோன்றாயே! (48)

உரை

இவ்வண்ணமே போற்றி செய்யப் பரிபூரணனாகி நிற்கின்ற தம்பிரானை அறிகின்ற ஆனந்த அறிவைக்கொண்டு சென்று, கரிய நிறத்தையும் ஐந்து இதழையும் உடைய இதய கமலத்திருத்தி அக்கமலத்தினின்றும் இறங்கி

வெள்ளை நிறத்தையும் பத்து இதழையும் உடைய நாபிக்கமலத்திருத்தி, அந் நாபிக்கமலத்திதழிடையே தன் சரீரங்களை வைத்து, வாயுவைப் பன்னிரண்டு அங்குலம் விட்டு, நான்கு அங்குலம் போக எட்டு அங்குலம் மீளும்படியே நாளொன்றுக்கு இருபத்தோராயிரத்து அறுநூறு சுவாசம் விடுகின்ற மகா நாகத்தைப் பார்த்து, அந் நாகத்து நவின்ற வாலுக்கு இரு மருங்கும் மூன்று தீக்க(ட்)டியாகி விளங்குகின்ற கார்த்திகை தனைப் பார்த்து பின்பு பவள நிறத்தை உடைய நாற்சதுரப் பலகையாகிய நாற் கொடியிலும் நின்று எரிகின்ற சுடரையும், பார்பின் வாலில் கொளுத்தி நடுவே எரிகின்ற சுடரையும் பார்த்து, பின்பு நாற்சதுரப் பலகையினின்றும் இறங்கிச் சிவந்த நிறத்தையும் ஆயிரம் இதழையும் உடைய மூல கமலத்தைப் பார்த்து, அக்கமலப் பொகுட்டிற் பதினாறு கவருயிருக்கின்ற வீணைதண்டாகி(ய) மகாமேருவைப் பார்த்து, பின்பு அந்த இரு மருங்கும் நிற்கின்ற இடை பிங்கலைகளைப் பார்த்து, சரீரத்துக்கு உள்ளீடாகி நின்ற பிராணனை அளப்பதாக, இடை பிங்கலைகளுடனே ஏறியும் இறங்கியும், இரவு பகல் செய்கின்ற சந்திராதித்தர்களை மேருவின் மூலத்து உண்டாகிய அங்க ஞானத்தூடே சுழிமுனை நாடிவழியாக பிரமரந்திரத்திலே கொண்டுசென்று சந்திரனாகிய சக்தியையும், ஆதித்தனாகிய சிவத்தையும் புணர்வித்துப் பின்பு அந்தப் புணர்ச்சியிலே எழுகின்ற நாதம் கேட்டிருந்து, நாதத்தை விட்டுச் சென்று மேலை வாசற்படிக் கதவைத் திறந்து புறப்பட்டு நோக்கி, இரவு பகல் அற்ற இடம் ஆகலாலே இலைமறை நின்று எரிகின்ற சுடரைப் பார்த்துப் பின்பு அந்தச் சுடரினின்றும் போய்ச் சோதியைப் பார்த்து, அச் சோதியினின்றும் போய்த் தானே தானாகிய வெள்ளை வெளியாய் நிற்கின்ற சிவத்திலே புகுந்து கருத்திறந்து, நாண் அழிந்து, காண்பானும் காட்சியும் அற்று இருக்கின்ற சிவ வெளியில் இனிதிருந்தான் பரதவர்கோன்.

விருத்தம்

கருங்கமலம் பொற்கமலம் கரந்தாவு வெண்கமலம்
மருங்ககன்ற சதுரவ ணப்பலகை செங்கமலம்
மருங்கினிடை பிங்கலைவெண் மதியரவி சுழிமுனைமே
லிருஞ்சுடர்செஞ் சோதிகடந் தினிதிருந்தான் பரதவர்கோன். (49)

பத்தியால்நெஞ் சொன்றுபடப் பஞ்சேந்திரிய மொன்றுபட
மெத்துஞான விழிமலர் விழிகுவியப் பார்த்திருந்தான்
சுத்தமான செந்தமிழ்மா(ற)ன் சோழன்சேரன் சுரிசங்கு
முத்துவேண்டி வந்துநிற்கும் முன்றிலுடைய குலவேந்தன். (50)

உரை

இப்பால் சருவவியாபியாயிருக்கின்ற தம்பிரான் எழுந்தருளியிருக்கின்ற கைலாயமலை எவ்வண்ணம் இருந்ததோவெனில்:

விருத்தம்

மண்ணானார் புனலானா ரழலாய்மா ருதமானார்
விண்ணானார் வெளியானா ருயிரானார் மெய்யானார்
பெண்ணானா ரானானார் பிறிதானா ரனைத்துயிர்க்குங்
கண்ணானா ரினிதிருந்த கயிலாய மியம்பலுற்றேன். (51)

ஒன்றா யிரண்டாய் மூவுருவா
யுலகிற் றோற்ற மொருநான்கா
யன்றாய்ப் பூத மவையைந்தா
யறிவா ருகி யெழுபிறப்பாய்க்
குன்றாய்க் குணங்க ளோரெட்டாய்க்
கோளொன் பதுவாய்த் திசைபத்தாய்
நின்று னிருந்த கைலைமலையி
லிருக்கும் படிநா னியம்பலுற்றேன். (52)

என்பது அளவிறந்துநின்ற சிவமென்னுஞ் சத்திசிவமாகிய சுரூபம் இரண்டும் ஆக்கல், காத்தல், அழித்தல்களாகிநின்ற [1]போர்வையில், நிலத்தில், முட்டையில், [2]அப்பில் என்று சொல்லப்பட்ட தோற்றம் நான்கும், பிருதிவி, அப்பு, தேயு, வாயு, ஆகாயம் என்னும் பூதம் ஐந்தும், சத்தப் பரிச ரூப ரச கந்தம் என்னும் இந்திரியம் ஐந்தும், மூலாதாரம், சுவாதிட்டானம், மணிபூரகம், அனாகதம், விசுத்தி, ஆக்கினை என்னும் ஆதாரங்கள் ஆறும், தாவரம், ஊர்வன, நீர்வாழ்வன, பறவை, விலங்கு, மக்கள், தேவர் என்னும் பிறப்பு ஏழும், பிறப்பின்மை, இறப்பின்மை, பற்றின்மை, பேரின்மை, உகமையின்மை, வினையின்மை, குறைவின்மை, கோத்திரவின்மை என்னும் குணங்கள் எட்டும், ஆதித்தன், சோமன், அங்காரகன், புதன், வியாழன், சுக்கிரன், சனி, இராகு, கேது என்னும் கோள்கள் ஒன்பதும், [3]கொடி, புகை, சிங்கம், நாய், இடபம், [4]கழுதை, யானை, காகம், பாதாளம், ஆகாசம் என்னும் திசைகள் பத்தும் ஆகி, அல்லவும் ஆகிநின்ற தம்பிரான் எழுந்தருளி யிருக்கின்ற திருமலையின் பெருமை சொல்லுகின்றேன் என்றவாறு.

கைலாயமாவது: வெள்ளிமலையாகிய இமயம், மந்தாரம், விந்தம், [5]சேந்தம், நிடதம், ஏமகூடம், நீலகிரி என்கிற பருப்பதங்கள் ஏழுக்கும்

---

1. பார்வையில் எனல் வேண்டும்.
2. அண்டப்பில் எனல் வேண்டும்.
3. இதுமுதல் எட்டும் அட்டதிக்குப்பாலகர்களின் குறிகள்.
4. இதற்குப் பதிலாக காற்று, தூபம் என்ற இரண்டு சொற்கள் உள்ள
5. மகேந்திரம் போலும்.

முன் வைத்து எண்ணத்தக்க பெருமையை உடைத்தாய், அமரர், சித்தர், சாரணர், தயித்தியர், கருடர், கின்னரர், கிம்புருடர், காந்தருவர், இயக்கர், விஞ்சையர், இராக்கதர், பூதம், பசாசு, [1] தாரகை, முனிவர், உரகர், சரவாசிகள், போக பூமியர், என்னும் பதினெண் கணமும் வணங்கத் தக்கதொரு திவ்விய [2] திவ்விய பருப்பதமாகிய, பிருதிவி தேவியுடைய தீர்க்கத்தில் சலமாகாமல் அசமமான தென்னவும், அன்றியும் பிருதிவி தேவிக்கு அபிடேகமென்னவும் விளங்காநின்ற ‘ கயிலாயம் ’.

அத்திருமலையிலே வரையாயுதம், வைசேடிகம், உலோகாயதம், மீமாம்சம், மராசீதம், புத்தம், என்கிற சமயம் ஓர் ஆறும் ஆகித் தத்துவாதீதமானுர் உமையுடன் இனிதிருந்த ஓலக்கம் இயம்பலுற்றேன்.

அகவல்

இந்திரனும் வானவரும் முனிவரும்வந் தேவல்செய்யச்
சந்திரனும் சூரியனும தனிக்கிரண விளக்கெடுப்ப
அரம்பையும் திலோத்தமையும் மேனகையும் என்கின்ற
அரம்பையர்கள் இருமருங்கும் ஆலவட்டம் பணிமாற
வரையரச மங்கையர்கள் வந்துயலர்த் தாள்போற்ற
திரையரச மங்கையர்கள் செழுங்கவரி திரையிரட்டச்
செம்பொன்மணித் தோடிலங்கும் திருச்செவியி னிதிருந்து
தும்புருநா ரதர்வந்து தோத்திரங்கள் பாடல்செய்யப்
பூமாதும் தமிழ்மாதும் போர்மாதும் புண்டரீக
மாமாதும் எம்மருங்கும் மங்கலம்வைத் தடிவணங்கிக்
கின்னரர் கிம்புருடர் காந்தையர் விங்சையர்
வணங்கியெம் மருங்கும் போற்றிசெய்து யாழ்வாசிக்க
வருணராசன் முன்வந்து வாசநீர்தான் [3] புரோட்சிக்க
கருணைவிழிக்கும் பொன்வந்து காணிக்கை பலகாட்ட
மந்தாகினி விசிறிவீச
பூதமுடனே கூளிகணம் போற்றிசெயசெய போற்றியென
ஆதிமறை யொருநான்கும் அரகரவென் றடிவருடக்
கணநாதர் சிலம்பலம்பக் கழல்வணங்கிச் சேவிப்பப்
பன்னக ராசர்நின்று படவரவப் பணிகாட்டச்
சீறிநந்தி திருப்பிரம்பால் தேவர்கணம் அடியுண்ண
ஆனந்த விழியுமையாள் ஆகம்ம கிழ்ந்திருக்கச்
சூரியனார் வலக்கண்ணும் சோமனா ரிடக்கண்ணும்

1. அந்தரர் போலும். 2. இரண்டுமுறை உளது.
3. பொட்சி என்றுளது.

ஆரமுலார் நுதற்கண்ணும் அனைத்துயிர்க்குங் கண்காட்டச்
சீறுவெறிமா னிடத்துநிற்பச் சினமழுவா ளலைத்துநிற்பப்
பொறிவிறல் வாளுழுவை [1] யோதுமருங்கி லழகெரிப்பத்
[2] தோடுமகரக் குழையுஞ் சுடர்முடியில் நின்றிலங்க
ஆடுமலர்ச் சேவடியில் அணிசிலம்பு சிறந்தொளிர
திருக்கண்ட மிருளெரிப்பச் சென்னிமதி நிலவெரிப்ப
மருக்கொண்ட பணிபரவின் மணிச்சுடிகை வெயிலெரிப்ப
(வ)டுகனுமாய்ச் சாத்தனுமாய் வண்டணியும் மாலயனும்
கடகரிமா முகமுடைய கற்பகமுஞ் சேவிக்கக்
குருவுமாய் மகனுமாய்க் குமரரிரு தாள்போற்ற
உருவுமா யருவுமாறு ரோலக்க மினிதிருந்தார். (53)

வகுப்பு

உரத்தெழு நீல மலையை யுரித்தரு ளாதி முதல்வர்
உரத்தெதிர் கால னுருளவு தைத்திடு பாத ஒருவர்
வெருக்கொளு மானும் மழுவு மிலங்கிடு வேத முனிவர்
விடைக்கொடி மேவி யதனை விருப்புட னேறு விமலர்
வரிப்புலி கீறி யதனையு டுத்தருள் மாய ஒருவர்
மலைக்கொடி தாம முலைகள்வ டுச்செயு மார்ப வழகர்
அரிக்கொரு பாக மருளிய னைத்துயி ரான துணைவர்
மலர்ப்பதி நாதன் மகுடம ருத்தருள் கோல வுகிரர்
எரித்தெழு காள மதனையி ருத்திய நீல மிடறர்
நிரைத்திரை யாளோ டரவுநி ரைத்திடு வேணி முடியர்
கருத்துடை நேய வடியர வர்க்குற வான கழலர்
கணத்தொடு பேய்கள் சுழலந டித்தருள் கான விறைவர்
புரத்தினில் மூவர் குளிரவெ ரித்தருள் பூணு நகையர்
பொருப்பெறு சரனை யமரரு யப்பெறு பூவை தலைவர்
நரிபரி கூடல் நகரில்ந டத்திய நாம வணிகர்
நரைத்தவர் நால்வர் தெளியந விற்றிய ஞான வுரையர்
செருச்செயு மார னுடலமெ ரித்தருள் தீய நுதலர்
திருத்தமோ டாளு நகரத்தி ருக்கயி லாய மலையே! (54)

1. யுரிபுது என்றுளது.
2. தொருங்காங் குழையும் என்றுள்ளது.

வகுப்பு (வேறு)

இருவ ரடிமுடி பரவ வரியதொ
    (ரழலின்) வடிவுகொ டுயரு முருவினர்
எழுத வரியசொல் மறைக ளடிதொழ
    விழைய நடமது பயிலு மழகினர்
இரவி தனதெயி றுதிர வொருவிற
    லிகல்செய் கரதல யிரண பயிரவர்
(மரவ ரிகுல) சகல மதியுட
    லதுபட விசையனோ டிடறு மடியினர்
சுருதி பயில மதுமல ரியன்முடி
    துணிய வுயிர்கொடு விளைசெய் படையினர்
துளப முடியரி நயன மலர்கொடு
    தொழுது விழவொரு திகிரி யருள்பவர்
சுரரு மசுரரும் வெருவ மனமது
    சுழல வெருவிட நுகரு மருளினர்
சுறவ மெரிதிரை யுததி தனிலொரு
    படவின் மிசைவலை விசிறு தொழிலினர்
[1] கூறும் மறைபயில் மதலை தனதுயிர்
    கடியும் மறலியை யுதையு மடியினர்
தாம மதுகர படல நிரைநிரை
    தருவ விசைபயி லிதழி முடியினர்
தழலி னிறைகர வனச மலரது
    தறிய வெதிர்படு சமர மழுவினர்
தருண மதியமு மரவு மரிய
    தலையும் நிலைபெற விரவு சடையினர்
தரும மெனவுடல் முனிவர் வரவிடு
    கரியி னுரியது கமழு மடியினர்
கலக மிடவரு மதன னுடலது
    கனல விழியன [2] லுதவு நுதலினர்
கனக வடவரை வலைய மருவலர்
    நகரி கனலெழ வுதவு கருணையர்
கருணை பொழிவிழி யிமைய மயிலொடு
    கருதி யுறைபதி கயிலை மலையே! (55)

---

1. தரும என்றுள்ளது.
2. லுகவு என்றுள்ளது.

துய்ய புகழ்புனைக் கயிலையிலே துலங்கு படர்சடைப் பெருமானுர்
தைய லுமையா ளுடனிருந்த சமையந் தனை நா னியம்பலுற்றேன். (56)

விருத்தம்

வானவ ரிருந்த தொருதிசை
மாதவ ரிருந்த தொருதிசை
மாசற நினைந்து துரிசற
வாழ்பவ ரிருந்த தொருதிசை
ஊனமில் புயங்கரர் களுடனே
யோகிக ளிருந்த தொருதிசை
ஊடுற விளங்கி யுரவுசெய்
யோகிக ளிருந்த தொருதிசை
தேனம ரலங்கல் மழுவொடு
தேவர்க ளிருந்த தொருதிசை
தேரினி லிருந்து வெயிலிடும்
சேவக ரிருந்த தொருதிசை
நாவல ரிருந்த தொருதிசை
நாயக னிருந்த (தொருதிசை)
(பாவல ரிருந்த தொருதிசை
பாங்குட னிருந்த) கைலையே! (57)

வேறு

வரங்கள் தருபவ ரிருந்த தொருதிசை
வணங்கு மடியவ ரிருந்த தொருதிசை
நெருங்கு முனிவர்க ளிருந்த தொருதிசை
நிறைந்த வறிவின ரிருந்த தொருதிசை
தரங்கள் பெறுபவ ரிருந்த தொருதிசை
தவங்கள் புரிபவ ரிருந்த தொருதிசை
கரங்கள் குவிய வுளங்குவியப் பரிவொடு
கசிந்த வடியவ ரிருந்த தொருதிசை
* இரங்கு மமரர்க ளிருந்த தொருதிசை
யிலங்கு சடைய னிருந்த கைலையே! (58)

* இதில் ஐந்து வரிகளே உள்ளன.

விருத்தம்

மணமுரசுந் துடியொடு பேரிகை
மல்லாரி நின்று முழங்கு மொருதிசை
பணவனல்ல முழவந்த மாகம்
படக நின்று முழங்கு மொருதிசை
தணிவிலாத வலம்புரி தாளந்
தாரை சின்ன (முழங்கு) மொருதிசை
இணையிலாத விருதூது மொருதிசை
எம்பிரா னிருந்த கைலை மலையே! (59)

அகவல்

எண்ணுங் கமலங்க ளாயிரத்தில்
இலங்கு மலரொன்று குறைந்திடவே
கண்ணை யிடந்துதன் தொழில்முடித்துக்
கையில் ஆழி பெற்றவனும்
வேழ முகவனும் நான்முகனும்
வெற்றி (வேலுடைக்) கொற்றவனும்
வாழுங் கதிரொரு பனிரண்டும்
வருணனு மதியும் மாருதமும்
தாருகன் றன்னைப் பொருதழித்த
சமர வீர வயிரவரும்
வாரி தருமலர்ப் பூங்கொடியும்
வான மாருத மாதங்கியும்
கருப்புச் சிலைவல மதவேளும்
கலையின் முகபா மறைமுனியும்
அரிக்கு மரனுக்கு நடுவுதித்த
ஆதி அய்யனு மந்தகனும்
விரிக்கும் புகழ்புனை திரிபுரையும்
விளங்கும் வடுகனும் மெய்த்தவரும்
தாக மோக மற்றவரும்
தண்டே சுரருங் கின்னரரும்
நாக மாதரு மியக்கர்களு
நல்ல தும்புரு [1] நாதர்களும்
சிவலிங் கார்ச்சனை செய்தவரும்
திருநகர்த் திருவிளக் கிட்டவரும்

1. 'நாரதர்' இல்லை எனலாம்.

தவசிங் காரத் திருவேடம்
தனைப்பூ சித்த தத்துவரும்
சென்று சிவலிங்க வடிவுதனைத்
தெரிசித் தருள்பெற்ற தேவர்களும்
பொன்றுந் தனையுஞ் சீதாரி
புகைத்த தலைவரும் புண்ணியரும்
[1] நந்த வானம் செய்தவரும்
நாளும் திருவல கிட்டவரும்
அந்தி மதிபொதி செஞ்சடைமே
லணியும் மாலைதொ டுற்றவரும்
சார்வ மான வடியவரும்
சைவ வீர பத்திரரும்
போரில் மருவிய மலைமகளும்
பூவில் மாதும் நான்முகனும்
கண்க ளாயிரம் படைத்தவனும்
கருத வரியசொல் வானவரும்
பண்க ளதனுல் குன்றுருகப்
பாடும் தும்புரு நாரதரும்
எரியின் தலைவரும் வயிரவரும்
ஏகா தேசி யுருத்திரரும்
நிருதி யுடனே யகத்தியனும்
நிறைந்த ஞான முனிவர்களும்
எட்டு நாகமும் பக்தர்களும்
எண்ணில் கோடி வயிரவரும்
அட்ட வசுக்களும் வைத்தியரும்
ஆதி வதிட்டரு மருந்ததியும்
வெற்றி மாதர் எழுவர்களும்
மேவுங் கபிலனு பரம்பையரும்
உற்ற துணையாய் வீற்றிருக்கும்
அளகைக் கோனு மருந்தவரும்
அரிய விரதங்கொண் டெனையாளும்
அன்பர் அறுபத்து மூவர்களும்
பெரிய தேவரு மியக்கர்களும்
பெருமை தருங்கண நாதர்களும்
புரங்கள் மூன்றுந் தழலெழுந்து
பொடியாய் வெந்து போய்விடவே

1. நந்தவனம் போலும்.

கரங்கள் குவித்தப் புறத்திருந்த
  கருத்த மூவருங் கற்றோரும்
எல்லா மறியும் பண்டிதரு
  மிரண்டு மறியா ஞானிகளும்
சொல்லா லுருகும் வித்தகரும்
  சொல்லற் றிருக்கும் சித்தர்களும்
மறப்பும் நினைப்புமற் றினிதிருந்து
  வாழ்வும் வாழ்வுற வாழ்பவரும்
அங்கம் புளகிக்க வறிவழிய
  அறிவா னந்தக் கடல்பெருக
செங்கை குவித்துட னஞ்செழுத்தால்
  சிவனே போற்றி போற்றியென
குன்றில் மடமா னிடத்திருக்கக்
  கொடிய மழுவாள் வலத்திருக்க
வென்றி மடமா னிடத்துநிற்க
  விளங்கும் மிளம்பிறை நிலவெரிக்க
துய்ய திருக்கண்ட மிருளெறிப்பச்
  சோதித் திருமுக மழகெரிப்பச்
செய்ய மணிமுடி வெயிலெரிப்பத்
  திருந்து புனல்கங்கை யலைவீசப்
பொருந்து (மருங்கின்) மிசைமூரல்
  புலித்தோ லாடை பொலிந்திலங்க
மருங்(கி லசைந்து) மூச்சுவிடு
  மரவு மார்பில் நின்றிலங்க
தொழிலா விலங்குஞ் செங்கனகத்
  தோடுங் காதில் ஒளிவீச
வெள்ளை நீறு பொலிந்திலங்க
  வேதம் புரிநூல் புரிந்தசைய
உள்ள முருகியங் கொன்றுபட்டு
  உமையா ளுடனே யோகிருக்க
வாய்த்த மணிமுத்தின் பந்தலிலே
  மகர தோரணம் நின்றிலங்க
எத்தன் மாணிக்கப் பீடத்தின்
  மேலீச னோலக்க மினிதிருந்தார், (60)

வேறு

தாது கமழுந் துழாய்மாலும்
  தண்டா மரைக்கண் நான்முகனும்
சீத மதியுந் திருச்சிலர்பும்
  தேட வரிய பெருமானார்
ஆதி யுலகி லறம்வளர்த்த
  அம்மை யுமையா டன்னுடனே
பாதிக் கருணை மரகதமாய்
  பவள வரைபோ லினிதிருந்தார். (61)

வேறு

புயல்வான் மாருதந் தீய்ப்புனல்
  பூமியானார் புலப்படு முயிர்களானார்
இயல்முத லான மேருகிரி
  யானையா யிரவி யிந்துவானார்
அயன்மா லனலீசன் சிவமாகி
  யருள விந்து நாதமானார்
கயன்மாறு மருணைவிழி யுமையுடனே
  கயிலை மலைமே லினிதிருந்தார். (62)

உரை

இவ்வண்ணமே தம்பிரான் எழுந்தருளியிருக்கின்ற சமையத்திலே தம்பிராட்டி எழுந்திருந்து சிலம்பலம்புஞ் சேவடிகளைவணங்கித் 'தம்பிரானே! உலகத்தில் வழங்குகின்ற பட்டுப் பூச்சியினல் செய்யப்பட்ட பரிவட்டங்களை சாத்திக் கொள்ளமல் யானைத்தோல் போர்த்தும், புலித்தோலுடுத்தும் அருளிய காரணமும்; மாணிக்கம், முத்து, மரகதம், வயிரம், வைடூரியம், கோமேதகம், புட்பராகம், நீலம், பவளம் என்னும் நவரத்தினங்களால் செய்யப்பட்ட மேலான அணிகளைப் பூணுமல் அரவு பூண்ட காரணமும்; தேவரீருக்கு ஒரு பகையும் இல்லாமல் இருக்கையிலே மழுவுஞ் சூலமும் தரித்தருளிய காரணமும்; சந்தனம், குங்குமம், அகில், கத்தூரி, கற்பூரம், புழுகு, சவ்வாது, என்கிற மணப்பொருள்களைப்பூசாமல் திருநீறுபூசிய காரண மும்; புருடோத்தமர் வராகமூர்த்தியாகி அதல, விதல, சுதல, நிதல, தராதல, மகாதல, பாதாளம் என்கின்ற கீழேழு லோகமும் இடந்து தேடியும் காண்டற்கரிய திருவடியையொரு முயலகன் முதுகிலே வைத்தருளிய காரணமும்; பஞ்சபூதப் பரிணமமாகத் திறலோங்கிய காரியங்களை உண்டாக்கத்தக்க [1] கமலாலயமூர்த்தி ஒரு அன்னமாகிப் பூலோக,

1. நான்முகன்

புவலோக, சுவலோக, மகாலோக, ஜனலோக, தவலோக, சத்தியலோக மென்கின்ற மேலேழு லோகமும் பறந்து காண்டற்கரிய திருமுடியில் ஒரு சிறு பிறையை வைத்தருளிய காரணமும்; மான் ஏந்திய காரணமும்; அனல் ஏந்திய காரணமும்; செங்கழுநீர், இருவாட்சி, செண்பகம், செவ்வந்தி, முல்லை, மல்லிகை, அல்லி, வகுளம், பாதிரி என்று சொல்லுகின்ற பூக்களால் கட்டுகின்ற திருமாலை தரிக்காமல், முடை நாறி, கள்முதிர்ந்து நகையாநின்ற தலைமாலை தரித்த காரணமும் அருளிச் செய்ய வேண்டும்' என்று திருவாய் மலர்ந்தருளத் தம்பிரானும் திருவுளம்பற்றியருளி,

ஐயமுற்றும் கேட்டருளும் அஞ்சனக்கண் கிஞ்சுகவாய்த்
தையலுக்குச் சிவனார்தாம் தரித்தவகை இயம்பலுற்றேன். (63)

விருத்தம்

கரியும் புலியு முரித்ததுவுங்
கனலும் மழுவுங் கலைமதியும்
[1] பரியும் பரவும் மூவிலையும்
புதிய நீறும் பொறுத்ததுவும்
எரியு நயன முயலகனை
யிசைப்ப தத்தா லமுக்கியதுந்
தெரிய வரிய புனைமருங்குல்
திருவே செப்பக் கேளென்றார். (64)

உரை

ஆதியரிவஞ்சம், நல்லரிவஞ்சம், [2] ஏமதவஞ்சய், எமவஞ்சம், [3] தெய்வகுருவம், [4] உருத்திரகுருவம் என்கின்ற அறுவகைப் போகபூமியினும் காமன் அவதரித்து, [5] உருத்திரகுருவம் என்கின்ற மாநிலத்திலே அவதரித்துக் காருகபத்தியம், ஆகவனீயம், தாக்கிணாக்கினியம் என்கின்ற மும்மூர்த்தியும், இருக்கு, இயசுர், சாமம், அதர்வணம் என்கின்ற வேதம் நான்கும், குருபூசை, சிவபூசை, மயேச்சுரபூசை, அந்தணர் போசனம், அதிதிபோசனம் என்கின்ற வேள்வி ஐந்தும், [6] சூத்திரம், வியாகரணம், [7] சிட்சை, [8] சந்தோபிசிதம், நிருத்தம், சோதிடம் என்கின்ற (வேத) அங்கம் ஆறும், ஓதல், ஓதுவித்தல், வேட்டல், வேட்பித்தல், ஈதல், ஏற்றல் என்கின்ற தொழில் ஆறும், தம்மை வழிபட்டுப் போந்த இருடிகள் நாற்பத்தெண்ணாயிரவராய், அவர்கள்

1. பாயும் என்றுளது. 2. ஒரைவஞ்சம் என்றுளது. 3. தெய்வகுருவஞ்சம். 4. உருத்திரகுருவஞ்சம் என்றுளது. 5. இங்கு ஒரு வரி மூலத்தில் விடப்பட்டுள்ளது போலும். 6. கற்பம். 7. திக்கிஷெய் என்றுளது. 8. யந்ததாவிசுதி என்றுளது.

பத்தினியர் தங்கள் கணவன் அன்றி வேறு தெய்வம் இல்லை என்றும், தங்கள் கற்பு நிலைமைக்கு அருந்ததியும் ஒவ்வாளென்றும் கருதியிருக்கின்ற செயற்பாடு நாம் அறிந்து இருடிகளுடைய பக்தி(யை)யும், அவர்கள் பத்தினியர்களுடைய கற்(பை)யும் சோதித்து அவர்களை இரட்சிப்பதற்காக நாம் பிட்சாடனம் என்னும் ஒரு வேடம் தரித்து பிச்சை கொள்ளுவதுவாக அவர்கள் இருக்கின்ற நகரியிலே செல்லப் பத்தினிகள் தங்கள் கற்பு நாணம் சுற்றுமதிளாகவும், நெஞ்சு மனையாகவும், குணம் மறையாகவும், கற்பு கதவாகவும், அறிவு தாளாகவும் கொண்டிருக்கின்ற நிலைமை குலைந்து, அனைவரும் மயங்குதலால், இருடிகள் வந்து [1] என்னை வேடம் பாராமல் மிகவும் பரிகரித்துத் தங்கள் பத்தினிகள் அகத்தினின்றும் புறப்பட்டு விடுதலால், பத்தினிகளை நாம் "பூலோகத்தில் இருக்கின்ற பதிகள்தோறும் 'பதியிலார்' என்று பெயர்பெற்றுப் பாடியாடி முறைசெய்து இருப்பிராமீன்" என்று சபித்துவிட்டுப் பின்பு, வசிட்டருடைய பத்தினியாகிய அருந்ததியுடைய கற்பினைச் சோதிப்பதற்காக இருடிகளால் பிறகரிக்கப்பட்ட புண்களால் குருதி சொரியச் சென்ற என்னைக் கண்டு, தன் புத்திரன்மேல் தழும்புபட்டாற்போல மிகவும் இரங்கி, என் உடம்பின் புண்களெல்லாம் ஒருவி, காரம்வைத்து ஒற்றி மிகவும் உபசரித்துப் "போதீர்! மகனே!!" என்று விடுத்தலால், மாதா இல்லாத நமக்கு ஒரு மாதா உண்டானாள் என்று கருதிப் போந்திருக்கின்ற காலத்துப் பின்பு, அவ்விருடிகள் என்னைச் சபிப்பதற்காக ஓமம் வளர்த்து, அதிலே பிறப்பித்தவைகாண் நான் உரித்த போர்க்களிறும், உரித்துடுத்த புலியும், பூண்ட பாம்பும், தரித்த மானும், மழுவும், சூலமும், கனலும், மிதித்த முயலகனும், பூசிய நீறும், சூடிய பிறையும். இவை என்னுடைய மேனியில் தரியாமல் பூலோகத்திலே கிடக்கில் பதினான்கு உலகங்களும் இவைகளினாலே அழியும் என்று கருதிக்காண் நாம் தரிக்க வேண்டிய காரணம். பின்பு அந்த இருடிகள் நாற்பத்தெண்ணாயிரவரும் நம்மை நோக்கிச் செய்த சிவத்துரோகம் தீரும்படி பூலோகத்திலே வந்து பிறந்துகொண்டு ஆணடு வழிபட்டவர்கள் நாற்பத்தெண்ணாயிரவர் என்று திருவாய் மலர்ந்தருளி,

கலைமாலை மதிநுதற் பூங்கா ரிகையே கருதிநாம்
தலைமாலை புனைந்த வண்ணஞ் சாற்றவினிக் கேளென்றுர். (66)

விருத்தம்

வரியரவுஞ் சிறுபிறையும் வாளெருக்கும் சிறந்தொளிரும்
புரிசடையெம் பெருமானர் பூங்கொடியை முகநோக்கி

---

1. என்னுடைய

அரிபிரமர் தலைமாலையங் கடைவுபடக் கோத்துடலிற்
கருதியணிந் திருப்பதற்குக் காரணங்கே ளெனவுரைத்தார். (66)

உரை

இவ்வகை ஆதிப்பெருங்கடல் நடுவு தோன்றிக் குவிதலின்றி மலர்ந்து விளங்குகின்ற பொற்றாமரைப் பொகுட்டின்கண் ஒருவெண்டு சென்றிருப்பது போல் இருக்கின்ற, பதினொன்று உலகத்துக்கும் உட்பட்ட அயிராவதம், புண்டரீகம், [1] வாமனம், குமுதம், அஞ்சனம [2] புட்பதந்தம், [3] சாருவபூமம், சுப்பிரதீபம் என்கிற திக்குக் கயங்கள் எட்டும்; உதயம், அங்கி, சண்டன், நிருதி, வருணம், சமீரணம், சந்திரம், உருத்திரம் என்கின்ற [4] அட்டகுல பருவதங்களும்; அனந்தன், வாசுகி, தக்கன், கார்க்கோடகன், பதுமன், மகாபதுமன், சங்கபாலன், குளிகன் என்கின்ற அட்டமாநாகங்களும்; அக்கிரகன், பதிகன், தினகரன், சங்கோகன், கடுவான், கெந்தவன், பூஷணம் என்கின்ற மகாநாகங்கள் ஏழும்; உவரி, கரும்பு, மது, பால், தயிர், நெய், நீர் என்கின்ற சமுத்திரங்கள் ஏழும்; கங்கை, யமுனை, நருமதை, சரசுவதி, கோதாவிரி, காவிரி, குமரி என்கின்ற தீர்த்தங்கள் ஏழும்; பன்னிரண்டு நூறாயிரம் யோசனை தூரம் கீழே தாழ்ந்தும், எண்பத்துநான்கு நூறாயிரம் யோசனை தூரம் மேலே ஓங்கிப் பதினாறு நூறாயிரம் யோசனை தூரம் சுற்றுடைத்தாய்ச் சரீரத்துக்குப் பதினாறு கவறு கூடிய வீணை தண்டுபோலப் பதினொன்கு உலகத்தையும் ஊடுருவி நிற்கின்ற மகாமேருவும்; [5] தாத்துரு, சக்கரன், அரியமன், மித்திரன், வருணன், [6] அஞ்சுமான், [7] இரணியன், [8] பகவான், திவச்சுவான், பூடன், சவித்துரு, துவட்டா என்கின்ற [9] துவாதெச ஆதித்தரும்; மகாதேவன், அரன், உருத்திரன், சங்கரன், நீலலோகிதன், ஈசானன், விசயன், பீமதேவன், பவோற்பவன், காபாலி, சௌமியன் என்கின்ற [10] ஏகாதச உருத்திரரும்; கீழ்விதேகம், மேல்விதேகம், வடவிதேகம், தென்விதேகம், வடவிரேபதம, தென்விரேபதம், வடபரதம், தென்பரதம், மத்திம கண்டம் என்கின்ற [11] நவகண்டங்களும்; நாவலந்தீவு, இறலித்தீவு, குசைத்தீவு, கிரவுஞ்சத்தீவு, புட்கரத்தீவு,

---

1. வாமம் என்றிருப்பதோடு, குமுதமும் வாமனமும் தலைதடுமாற்றமாயுள்ளன. 2. புட்பகெந்தம் என்றுள்ளது. 3. சறுவபொருமம் என்றுள்ளது. 4. அட்டகுல பருவதங்களாவன :— இமயம், ஏமகூடம், கந்தமாதனம், கைலை, நிடதம், நீலகிரி, மந்தரம், விந்தம். 5. தாரதர என்றுளது. 6. அங்கீசன் என்றுளது. 7. இந்திரன் என்றுளது. 8. பகன் என்றுளது. 9. பெயர்கள் சரிவர இல்லை 10. சுவடியில் உள்ளபடி ஏகாதச உருத்திரராவார் :— மிறுக்கை, வியாதனன், சறுவன், நிருதி, அசோகவான், அகுறு, புத்தினன், பிறுகி, பவ்வன், மஞோரதன், காபாலி, தாணு, பகன் (எனப் பதினமூன்று உளது) 11. நவகண்டங்களின் பெயர்கள் சுவடியில் சரியில்லை

தெங்கந்தீவு, கமுகந்தீவு என்கின்ற ஏழு தீவுகளும்; அனலன், அனிலன், ஆபச்சைவன், சோமன், தரன், துருவன், பிரத்தியூசன், பிரபாசன் என்கின்ற [1] அட்டவசுக்களும்; இந்திரன், அங்கி, இயமன், நிருதி, வருணன், வாயு, குபேரன், ஈசானன் என்கின்ற திக்குப்பாலகர்களும்; சக்கிரவாளப் பதமும் இரட்சிப்பதாகக் கற்பித்துவிட்ட பிரம்மா, விட்டுணுக்களுக்கு விதித்த வாணாளாவது: கிரேதா யுகத்துக்குப் பதினேழு நூறாயிரத்து இருபத்தெண்ணாயிரமும் திரேதா யுகத்துக்குப் பன்னிரண்டு நூறாயிரத்துத் தொண்ணூற்றாறாயிரமும் துவாபரயுகத்துக்கு எண்ணூறாயிரத்து அறுபத்து நான்காயிரமும், கலியுகத்துக்கு நான்கு நூறாயிரத்து முப்பத்தீராயிரமும் ஆக நான்கு யுகத்துக்கும் வருடம் நாற்பத்து மூன்று நூறாயிரத்து இருபதினாயிரங் கொண்டதுவாகும் [2] சதுர்யுகம்; சதுர்யுகம் ஆயிரத்தெட்டு கொண்டது ஒரு பகல்; இரண்டாயிரத்துப் பதினாறு சதுர்யுகம் கொண்டது ஒரு நாள்; நாட்கள் முப்பது கொண்டது ஒரு மாதம்; மாதங்கள் பன்னிரண்டு கொண்டது ஒருவருடம்; வருடங்கள் நூறு கொண்டது பிரம்ம கற்பம்; பிம்மகற்பம் நூறு கொண்டது விட்டுணு கற்பம்.

இப்படி நியமிக்கப்பட்ட கற்பங்கள் சென்றால் இறந்து விடக்கடவார்கள்; அப்படி இறந்துபட்ட அவர்கள் தலைகளை நாம் கற்பாந்தங்கள் தோறும் எடுத்துத் தாவடமாகக் கோர்த்துத் தரிக்க, அத்தாவடம் நம்முடைய காலின் நகத்திலே வந்து தாழ்ந்ததுகாண். சங்கார தாண்டவமாடுவதற்கெல்லை; நாம் சங்காரத் தொழில் முடிப்பது காரணமாக வந்தோம். மற்றொன்றுங் கருதியல்லகாண்.

அலைகடல்சூழ் புவிவாழும் அநந்தவத்தி னொலிமைய
மலையரையன் பயந்தெடுத்த மடமயிலே யெனமொழிந்தார். (67)

விருத்தம்

வெங்காள மணிமிடற்று வேதியனார் தம்முடம்பில்
பங்காளு மடமயிலைப் பரிவினுடன் பார்த்தருளிச்
சங்கார தாண்டவத்துக் கெல்லைகாண் தலைகோர்த்துக்
கங்காளம் புனைந்ததுநாம் காரிகையே யெனமொழிந்தார். (68)

---

1. சுவடியில் பெயர்கள் சிதைவுற்றுக் காணப்படுகின்றன.

2.

கிரேதா	1728000
திரேதா	1296000
துவாபர	864000
கலி	432000
சதுர்யுகம்	4320000

உரை

இவ்வண்ணமே திருவாய்மலர்ந்தருளப் பிராட்டியும், தம்பிரானுடைய திருப்பாதகமலங்களிலே [1] அட்டாங்க, பஞ்சாங்கயாக வணங்கித் "தேவரீரே! இப்பூமி சண்டவாயுவினாலே மொத்துண்டு தான் இருக்கின்ற பத்மப் பொகுட்டினின்றும் விழுந்து அழுந்துகின்றகாலத்து, வராக மூர்த்தமாகித் தன் கோட்டினால் தாங்கிக்கொண்டிருந்தும்; வாயு நின்றபின்பு பண்டுபோல் இருக்கும்படி அப்பொகுட்டில் வைத்தும்; (திமிங்கிலம்) என்று பெயருடைய [2]மச்சங்களுடைய [3]யுத்தத்திலே பத்மம் அலைந்து, பூமி நடுங்குகின்ற செயல்கண்டு தான் ஒரு [4] சேல் வடிவாகிப் பூமியை ஒரு செவுளின் கண்ணே அடக்கிவைத்து, யுத்தம் முடிந்த பின்பு, மீண்டும் பத்மப் பொகுட்டில் இருத்தியும்; பெருங்கடல் பிரளயம் கோத்த காலத்துப் பூமி அப்பொகுட்டினின்றும் (விழுந்து) மிதந்தழுந்தக்கண்டு, தான் ஒரு குழவி வடிவாகிப் பதினன்கு உலகத்தையும் தன் உதரத்து அடக்கி, அக்கடல் நிற்பதொரு [5] வடபக்கிரத்திலே கண்வளர்ந்து, பிரளயம் தாழ்ந்த பின்பு பண்டுபோலப் பத்மப் பொகுட்டிலிருத்தியும்; இரணியன் என்கின்ற அவுணன், தன் புத்திரனாகிய பிரகலாதனை நோக்கி 'உன் நாராயணன் எங்கே உளன்?' என்று கேட்ப, அவன் 'என் நாராயணன் எங்கும் உளன்' என்றபோது, [சராசரங்கள் எழுக்கும், சீவனுக்கும் சீவனாகி சிங்க மாற்சனையாக அவையிக்கிடத்தே நிற்போனென] அவன் ஒரு கற்றூணை நோக்கி 'இதிலுமுளனோ?' வென்று அறைய முன் புக்கிருந்த வண்ணமே தோன்றி, அவனுடலைப் பிளந்களைந்தும்; ஒரு மடுவின் கண் காண் [6] கராவின் வாய்ப்பட்டொரு களிறு, பெரிதும் துயரப்பட்டு 'மூலமே' என்று அழைப்ப 'ஓலம்' என்று உதவியும்; ஒரு [7]வாமரூபமாய்ச் சென்று, பதினன்கு உலகத்தையும் ஓர் அடியால் அளந்துகொண்டு, இவ்வண்ணமே பூமிக்குக் கர்த்தாவாயிருக்கின்ற விட்டுணுவுக்கும்; அன்றியும் நிற்பன, நடப்பன, ஊர்வன, பறப்பன, முதலாகிய பல யோனிகளையும் படைக்கத்தக்க பிரம்மாவுக்கும் [8] இலயம் உண்டாகத் தேவரீர்

---

1. அட்டாங்க வணக்கம் பெண்களுக்கில்லை. பெண்களின் கொங்கைகள் நிலத்தில் தோய்ந்தால் உலகம் அழியும் என்பர். எனவே, பஞ்சாங்க வணக்கமே பெண்களுக்கு உரியது. ஈண்டு எம்பிராட்டி என்பது கருதி அட்டாங்க யோகமும் அமைத்தார்போலும் ஆசிரியர்

2. மற்களுடைய என்றுளது. 3. வுயிறத்தினாலே என்றுளது.

4. செயல் என்றுளது. இது கயல் மீன் எனும் கெண்டை மீன். 'சேல் கெண்டை' என்பது கெண்டை மீனில் ஒருவகை.

5. ஆவில் [ ] இப்பகுதித் தொடர்ப் பொருத்தம் இல்லை.

6. முதலை 7. குன்ளன. 8 இலயம்—?; இழிவு போலும்.

நிலையமன்றி இருப்பதொரு பெருமை யுடையீராய் இருந்தீர். ஆதலால் அப்பெருமையினை அடியேனுக்கு அருளிச்செய்யவேண்டும்' என்று விண்ணப்பம் செய்யக் கேட்டுத் தம்பிரான் திருக்கண் நோக்கியருளி, 'வாராய்! உமையே!! இற்றை வரையாகப் பிரம்ம [1] விஷ்ணுக்களுக்குக் கிடையாதொரு பொருளைப் பிறிதொருவரும் அறியுமது வல்லகாண். பிருதிவி அப்பு, தேயு, வாயு, ஆகாயம், என்கின்ற பஞ்சபூதங்களிலும், தேயு நம்முடைய உருவம் ஆதலால் வடவாமுகாக்கினி மத்தியத்திலேயிருந்து நாம் உனக்கு உபதேசிக்கவேணும்' என்று திருவாய்மலர்ந்து, தாமும் பார்வதியும் எழுந்தருளிச்சென்று வடவாமுகாக்கினி மத்தியத்திலேயிருந்து உபதேசிக்க, பார்வதியை நோக்கி, "உனக்கு நாம் அறிவிக்கின்ற பொருள் அக்கினியும் அறியுமதல்ல?" என்று சொல்லி ஒருமித்துக் கோசம் செய்து, அக்கோசத்திலே எழுதிக் கொடுத்தருளப் பார்வதியும் பார்த்தருளுகின்ற காலத்துத் தேவசேனாபதியாகிய குமரக்கடவுள் ஒரு வண்டின் உருக்கொண்டு எழுந்தருளித் தம்பிராட்டியுடைய திருக்குழலுக்குள்ளே ஒளிந்திருந்து வாசிக்கின்ற தன்மையைத் தம்பிரான் அறிந்து, மகனாரைத் திருக்கண் சாத்தியருளி, "வாராய்! கந்தசுவாமி!! யாதொரு பொருளுங் கேட்குமளவில், குருவை வழிபட்டுப் பின்பு, அவன் தானே உபதேசிக்கக் கேட்பதுகாண் யாவருக்கும் இயல்பாவது. நீ இத்தன்மை ஒழிந்து நம்மை வஞ்சித்தாய். ஆதலால் ஒரு மகரமாகிச் சமுத்திரத்தின்கண் திரிவாயாக!" என்று சபித்தருளி

தந்தையார் விடைகொடுப்பச் சரவணத்தில் அவதரித்த
மைந்தனார் மகரமாகி மறிகடலி னுட்புகுந்தார். (69)

விருத்தம்

சிகர முடியிற் செந்தீயும்
திங்கட் கொழுந்தும் புனைந்தருளும்
அகர வுருவா முமைபாகர்
ஆதி முதல்வர் முனிந்தருளப்
பகரு முறையொன் றறியாமல்
பனிவண் டான வடிவொழிந்து
மகர வுருவங் கொண்டருளி
மகரா லயத்தி னுட்புகுந்தார். (70)

உரை

பின்பு தம்பிராட்டி அக்கோசத்திலுள்ள [2] பிரயோசனம் எல்லாம் [3] அவதானம் பண்ணிப் பிறவித் துக்கந் தீர்ந்தருளி, மீண்டும் தம்பிரானை

1. விருட்சங்களுக்கு என்றுளது. 2. உண்மை. 3. அறிந்து.

வணங்கி 'சத்தியும் சிவமும் என்று சொல்கின்ற இரண்டிலும் கருத்தா இருப்ப நீரும் யாது? என்று அருளிச்செய்யவேண்டும்' என்று விண்ணப்பம் செய்யத் தம்பிரானும் 'கேளாய்! கௌரி!! இன்னதென்று யாதவர்க்கும் அளவிடப்படாதபெருமை எனக்குச் சொரூபமாகிச் சிவமென்கின்றது [1] எந்தனுக்கு நாமமாகியிருப்பதென்று காண்.

விளையாடுதல் காரணமாகத் தன்கண்ணே சக்தியைத் தோற்றுவித்து, சக்தியின் கண்ணே நாதம் தோன்ற, நாதத்தின்கண்ணே விந்து தோன்ற, விந்துவின்கண்ணே பஞ்சக்கிருத்தியம் நடத்தவேண்டி, பூமிக்கு இருளே பிரகிருதி ஆகலால் பூமியை விளக்குதல் காரணமாகிச் சந்திராதித்தர் அக்கினி என்று மூன்று விதமாக நியமித்து, அவற்றைத் தனக்கு முக்கண்ணாகக் கொண்டு. சத்தியம், வாமம், அகோரம், தத்புருடம், ஈசானம், என்கின்ற ஐந்து முகத்திற் சதாசிவம் தோன்றச் சதாசிவத்தின் கண் மகேசுரன் தோன்ற, மகேசுரனின்கண் உருத்திரன் தோன்ற, உருத்திரனின்கண் [2] விஷ்ணு தோன்ற [3] விஷ்ணுவின்கண்ணே [4] பிரம்மா தோன்ற, பிரம்மாவின்கண்ணே ஆத்துமாத் தோன்ற ஆத்துமாவின் கண்ணே ஆகாசந்தோன்ற, ஆகாசத்தின்கண்ணே வாயுத் தோன்ற வாயுவின்கண்ணே [5] தேயுத் தோன்ற, தேயுவின்கண்ணே அப்புத் தோன்ற, அப்புவின்கண்ணே பிருதிவித் தோன்ற, பிருதிவியின்கண்ணே பஞ்சபூதப் பரிணாமமாகி எருப்புகடையானைதலை எண்பத்துநான்கு நூறாயிரம் பேதா பேதங்களும் உள்ளீடாகி, பிரம்மாவினாலே சராசரங்கள் தோன்ற அவைகளுக்கெல்லாம் காரணமாகி, பாலில் நெய்யும், எள்ளில் எண்ணெயும்போல நின்று விளையாடி மீண்டும் சராசரங்கள் பிருதிவியில் ஒடுங்கி, பிருதிவி அப்புவில் ஒடுங்கி, அப்பு தேயுவில் ஒடுங்கி, தேயு வாயுவில் ஒடுங்கி, வாயு ஆகாயத்தில் ஒடுங்கி, ஆகாயம் ஆத்துமாவில் ஒடுங்கி, ஆத்துமா பிரம்மாவில் ஒடுங்கி, பிரம்மா விஷ்ணுவில் ஒடுங்கி, விஷ்ணு உருத்திரனில் ஒடுங்கி, உருத்திரன் மகேச்சுரனில் ஒடுங்கி, மகேச்சுரன் சதாசிவத்தில் ஒடுங்கி, சதாசிவம் விந்துவில் ஒடுங்கி, விந்து நாதத்தில் ஒடுங்கி, நாதம் சக்தியில் ஒடுங்கி, சக்தி பண்டை வெள்ளை வெளியாகி(ய) சிவத்தில் ஒடுங்கும். ஆகலால், சிவங்காண் நிலைநின்றது. நீரிலே அநேக மலர்கள் தோன்றி அதன்கண்ணே உடைந்தொரு நீரம்பை விட்டாற்போல் தன்கண்ணே தோன்றித் தன்கண்ணே ஒடுங்கி விடுங்காண்" என்று திருவாய்மலர்ந்தருளி

இமையமயிலே சிவமன்றி யொன்று மில்லைகாண்
என்றுரைத்தார் ஒன்றாய் ஒன்று மில்லாதார். (71)

---

1. எய்தற்கு என்றுளது. 2. விழசத்தோன்ற என்றுளது. 3. விழத்துவின் கண்ணே என்றுளது. 4. விறுமா என்றுளது. 5. தேய்வு என்றுளது.

விருத்தம்

குன்ருய் விசும்பாய் அனல்புனலாய்க்
குலவுங் காலாய்க் குவலயமாய்
அன்ருய்ச் சுடர்கள் ஒருமூன்ருய்
அயனு மரியாய் அனுதினமாய்
நன்ருய்த் தீதாய் அனைத்துயிராய்
நாளுய் நீயாய் நடுவாகி
ஒன்ருய் நின்ற பெருவெளிகாண்
உமையே சிவமென்று அருள்செய்தார். (72)

வேறு

மொத்திடும் புனலில் வாயு
விகாரத்தால் [1] முகுற்று மேனி
ஒத்துடல் தன்னின் மீண்டும்
ஒருநீர்மை யாகுமாப் போலச்
சித்தமாம் சிவத்தில் தோன்றிச்
சிவத்திலே யழிவ தல்லாற்
சத்தியென் றுண்டோ வென்ருர்
சத்தியுஞ் சிவமு மாஞர். (73)

உரை

இவ்வண்ணமே தம்பிரான் தம்முடைய சொரூபமான சிவம் நித்தியம் என்றும், தம்பிராட்டியுடைய சொரூபமாகிய சத்தி அநித்தியம் என்றும் திருவாய்மலர்ந்தருளக் கேட்டுத் தம்பிராட்டிக்குச் சிறிது கோபம் உண்டாக, அதனைத் தம்பிரான் உணர்ந்து ''வாராய்! கௌரி!! ஒரு பாழில் ஒருவன் வீடெடுத்து மீண்டும் அதனை இடித்து நிரவிவிட்டால் ஒரு வெளியாய்விடுவதல்லாது வீடாகி நிற்குமோ சத்தியின் தன்மைகாண்'' என்று திருவாய்மலர்ந்தருளி ''இமையமயிலே! சிவம் அன்றி வேறு தெய்வம் இல்லை!'' என்று திருச்சடையில் இருக்கின்ற தலைமாலையை வாங்கியருளி ''இந்தத் தலைமாலையை நீ அறிந்திலையோ? நீ யுகங்கள் தோறும் பிறந்து இறந்தால் உன்னுடைய தலையோடு பூமியிற்கிடந்தால் பூமிக்கு [2] நன்மை வராதே என்கிறதைப்பற்றி நாம் (அவைகளைக் கோர்த்துத்) தலையிலே அணிந்துகொண்டோம்.

---

1. முற்று போலும்.

2. இலயம் என்றுளது. இலயம் எனுஞ்சொல் மூன்று இடங்களில் இழிவு எனும் பொருளில் வந்தது. ஈண்டு தொடர்கருதி இச்சொல் பெய்துரைக்கப்பட்டது.

ஆதலால் சத்தியென்று ஒன்றல்லவென்றும், மனைவி கணவருடன் கோபிப்பது நன்றல்ல; சுவாமித்துரோகம்'' என்றும் முனிந்தருளித் தம்பிராட்டி திருக்கரத்தில் கொடுத்த திருக்கோசத்தை வாங்கிச் சமுத்திரத்தே வீசியருளி ''வாராய்! உமையே!! நீ நம்முடனே கோபித்த தற்குத் தண்டனையாகக் கன்மபூமியிலே போய்ப் பிறப்பாயாக! அப்படிப் பிறக்குமிடத்துத் திக்குப்பாலர்களில் குடதிசைக்கு உரித்தான வருணகுல மான பரதவரில், தென்திக்கில் பாண்டிமண்டலத்து மங்கை என்கின்ற ஊரிலே, பிரம்மபுத்திரனாகிய காசிபப்பிரசாபதி புத்திரன் திரியம்பகன் என்னு நாமதேயமும், அதியரையன் என்கின்ற பட்டமும் பெற்று, மிகவும் தன்மசீலனாகி, வேதம், வேதாங்கம், இதிகாசம், ஆகமம், புராணம், நீதிசாத்திரம், [1] சோதிடசாத்திரம், [2] கூபசாத்திரம், தன்மசாத்திரம், மன்மதசாத்திரம், காவியம், நாடகம், [3] விரகம், [4] மத்துரு வேதம், இலேகம், நிருத்தம், சட்சமயம், [5] சப்தப்பிரம்மம், அட்டாங்க யோகம், [6] நட்டம், முட்டி, சிந்தனை, ஆகாயகமனம், ஆகாயப்பிரவேசம், அத்திபரீட்சை, அசுவபரீட்சை, இரதபரீட்சை, பூமிபரீட்சை, கனக பரீட்சை, சாமுத்திரியம், தம்பனம், மோகனம், உச்சாடனம், வசீகரணம், மதுரபட்சதம், நானுதேசப்பிரவேசம், சித்திரகருமம், பத்திரசேதனம், வீணை, வேணு, வாச்சியம், குக்குடவாதம், மாதவாதம், கெந்தவாதம், தாதுறுவாதம், விஷமந்திரம், சம்பிரதம், [7] மடநூல், கணிதம், மற் போர், செய்யுள், பாடல், தெசப்பரீட்சை, நிமித்தம், அக்கினித்தம்பனம், சலத்தம்பனம், சுக்கிலத்தம்பனம், வாக்குத்தம்பனம், வாயுத்தம்பனம், ஆகருடணம், அவிழ்தப்பிரயோகம், கவித்தாரம், இந்திரஞாலம், மந்திர வாதம் என்று சொல்லுகின்ற * அறுபத்துநான்கு கலைகளையும் அறிந்து,

---

1. சொதி சாத்திரம் என்றுளது. 2. கிணறு வெட்ட உதவும் சாத்திரம். 3 & 4 – ? 5. சற்றுப்பிறுமம் என்றுளது. 6. நட்டாமுடி என்றுளது. 7. – ?.

* 1. அக்கரவிலக்கணம். 2. இலிகிதம். 3. கணிதம். 4. வேதம். 5. புராணம். 6. வியாகரணம். 7. நீதிசாத்திரம். 8. சோதிடசாத்திரம். 9. தருமசாத்திரம். 10. யோகசாத்திரம். 11. மந்திரசாத்திரம். 12. சகுன சாத்திரம். 13. சிற்பசாத்திரம். 14. வைத்தியசாத்திரம். 15. உருவசாத்திரம். 16. இதிகாசம். 17. காவியம். 18. அலங்காரம். 19. மதுரபாடனம். 20. நாடகம். 21. நிருத்தம். 22. சத்தப்பிரமம். 23. வீணை. 24. வேணு. 25. மிருதங்கம். 26. தாளம். 27. அத்திரபரீட்சை. 28. கனகப்பரீட்சை. 29. இரதப்பரீட்சை. 30. கசப்பரீட்சை. 31. அசுவப்பரீட்சை. 32. இரத்தினப் பரீட்சை. 33. பூமிப்பரீட்சை. 34, சங்கிராமவிலக்கணம். 35 மல்யுத்தம். 36. ஆகருடணம். 37. உச்சாடனம். 38. வித்துவேடனம். 39. மதனசாத்திரம். 40. மோகனம். 41. வசீகரணம். 42. இரசவாதம். 43. காந்தருவவாதம். 44. பைபீலவாதம். 45. கவுத்திகவாதம். 46. தாதுவாதம். 47. காருடம். 48. நட்டம். 49. முட்டி. 50. ஆகாயப்பிரவேசம். 51. ஆகாயகமனம்.

அறிவு, நிறைவு, ஒப்புரவு, கடைப்பிடி என்று சொல்கின்ற [1] புருட லட்சணம் நான்கும் தனக்கு ஆபரணமாகக் கொண்டு ஞான பரிபூரணனு யிருக்கின்ற பரதனும், அவன் மனைவி 'கற்புக்கு அருந்ததி' என்று சொல்லத்தக்க பதிவிரதை பாவகமுடையாளாகி, ஆதுலர்சாலை, ஓதுவார்க்குணவு, அறுசமயத்தார்க்கு உண்டி, பசுவுக்கு வாயுறை, கண்ணடி, அஞ்சனம், கண்மருந்து, தலைக்கு எண்ணெய், பெண்போகம், கன்னிகாதானம், தண்ணீர்ப்பந்தல், [2] இட்டுரை, தடாகம், கா, ஆவுரிஞ்சி, விலங்கிற்குணவு, முடவர்க்களித்தல், விலைகொடுத்துயிர் விடு(த்)தல், சிறைச்சோறு, தின்பண்டம் (நல்கல்), மறை ஓதுவித்தல், மகப்பெறுவித்தல், மகவு வளர்த்தல், மகப்பால் (வார்த்தல்), அறவைச் சோறு, பிணஞ்சுடுவித்தல், வண்ணான் கூலி, நாவிதன் கூலி, நோய் மருந்து, ஐயமிடுதல், வறியோர்க்குத் துயில் அளித்தல், அறவைத்தூரியம் என்று சொல்கின்ற [3] முப்பத்திரண்டு அறமும் திறமாக நடத்திப்போது கின்ற வருணவல்லியும் ஒரு புத்திர உற்பத்தி வேண்டுமென்று கருதி, நம்மை நோக்கித் தவஞ் செய்து நின்ருர்கள். ஆதலால் நீ அவர்களுக்கு மகளாகச் செனிக்கக்கடவை. நீ பிறந்து வளர்ந்து உனக்குப் பருவம் வந்த காலத்து, நாம் ஒரு மானிட [4] வடிவம் கொண்டு வந்து, வலைவீசி உன் புத்திரனுகிய மகரத்தைப் பிடித்து, உன்னையும் திருமணம் செய்து கொள்ளக் கடவோம்'' என்று திருவாய்மலர்ந்தருளினுர்.

> தொல்லைநில மறியும்வண்ணம் தோன்றுகின்ரேம் நாம்வந்து
> மெல்லியலே இப்பொழுதே போகென்று விடைகொடுத்தார். (74)

---

52. பரகாயப்பிரவேசம். 53. அதிரிசயம். 54. இந்திரஞாலம். 55. மகேந்திர ஞாலம். 56. அக்கினித்தம்பம். 57. சலத்தம்பம். 58. வாயுத்தம்பம் 59. திட்டித் தம்பம். 60. வாக்குத்தம்பம். 61. சுக்கிலத்தம்பம். 62. கன்னத்தம்பம். 63. கட்கத் தம்பம். 64. அவத்தைப்பிரயோகம்.

1. அறிவு, ஓர்ப்பு, கடைப்பிடி, நிறைவு.

2. மடம் போலும்

3. 1. ஆதுலர்சாலை. 2. ஓதுவார்க்குணவு. 3. அறுசமயத்தார்க்குண்டி. 4. பசுவுக்கு வாயுறை. 5. சிறைச்சோறு. 6. ஐயம். 7. தின்பண்டம் நல்கல். 8. அறவைச் சோறு. 9. மகப்பெறுவித்தல். 10. மகவுவளர்த்தல். 11. மகப்பால் வார்த்தல். 12. அறவைப்பிணஞ்சுடுதல். 13. அறவைத்தூரியம். 14. சுண்ணம் 15. நோய்க்குமருந்து. 16. வண்ணர்கூலி. 17. நாவிதர்கூலி. 18. கண்ணடி 19. காதோலை. 20. கண்மருந்து. 21. தலைக்கு எண்ணெய். 22. பெண்போகம். 23. பிறர்துயர்காத்தல். 24. தண்ணீர்ப்பந்தல். 25. மடம். 26. தடம். 27. சோலை. 28. ஆவுரிஞ்சுதறி. 29. விலங்கிற்குணவு. 30. எருவிடுதல். 31. விலைகொடுத் துயிர்விடுதல். 32. கன்னிகாதானம்.

4. விக்கிரகத்தைக் கொண்டுவந்து என்றுள்ளது.

விருத்தம்

மறைபயிலும் வியாதன்றன் மரபில்வந் தவர்துங்கன்
பறைகுளிர்வெங் களிற்றுக்குப் பரதவர்தங் குலதீபன்
அறைகடல்சூழ் பார்புகழும் அதியரையன் றனக்குநீ
பிறைநுதலாய்! பிள்ளையாய்ப் பிறவென்றார் பிறவாதார். (75)

வேறு

பிறந்து வளர்ந்து பேதையாய்ப்
 பேசு மடனும் பிறப்பச்சம்
நிறைந்து நம்மே லாதரவு
 நெஞ்சி னூறுங் காலத்துச்
சிறந்த வேட மதுபுனைந்து
 தென்மங்கை தனில்நாம் வருகின்றோம்
குறைந்து வருந்துந் தனிமருங்கில்
 கொடியே போகென் றருள்செய்தார். (76)

வகுப்பு

காமத மலைசெற் றுரிகொண்டவர்
 கதிர்முடி மதனைச் சுடுமம்பகர்
கனல்வர வதனைப் புனைசெங்கையர்
 கலைபயில் தமிழைத் தெரிநன்றியர்
இரவினில் நடமிட் டருள்கின்றவர்
 விரிமறை மகிழ்பொற் பாதபங்கையர்
அணிவளை யேரளிமைக் குழல்வஞ்சியை
 அறுமுக வரசைத் தருமங்கையை
அருள்புனை பிடியைத் தொழிலொன்றிய
 பரிபுர மயிலைத் தொழுதண்டர்கள்
பரவிடு குயிலைத் தாயையன்பொடு
 பரதவர் மரபில் பிறவென்றார். (77)

வேறு

புதுமதன் மெய்ப்பொடி கண்டார்
 புரமெரி யச்சிலை கொண்டார்
புரையற நிறத நினைந்தார்
 புனல்விழி மெத்தி யிருந்தார்

விதிதலை கத்த வரிந்தார்
விரகறு மெச்சி லுகந்தார்
விறநம னுடலை யுதைத்தார்
விதுவர கக்கோ டணிந்தார்
அதிதிரை யிற்கடு வுண்டார்
அவனிய னைத்தும் நிறைந்தார்
அலைபுனை அத்தி புனைந்தார்
அடியவர் பத்தியில் நின்றார்
பதமத வெற்பை முனிந்தார்
பரிபுர மிட்டு நடந்தார்
பரதவர் குலந்தனில் வந்தார்
பணிமொழி யைப்பிற வென்றார். (78)

உரை

இவ்வண்ணமே தம்பிரான் அருளிச்செய்யக்கேட்டுத் தம்பிராட்டி மிகவும் பயந்து, எழுந்திருந்து வணங்கி, "தம்பிரானே! பிராம்மண, க்ஷத்திரிய, வைசிய, வேளாளர், என்னும் நான்கு சாதியிருக்க அவை ஒழிந்து, பரதவர் வமிசத்தில் அடியேன் பிறக்கக்கடவது ஏன்?" என்று விண்ணப்பம் செய்யத்தம்பிரானும் பார்வதியை நோக்கி "கேளாய் கௌரி! பரதவராய் நின்றவர் கேவலரல்லர்காண். சமுத்திரம் [1] முற்றுமே பெருகிப் பூமியைக் கொள்ளாதபடி சமுத்திர மத்தியத்திலே குதிரை முகமாகி நின்று எரிகின்ற, புனலைச் [2] சுவறுவிக்கின்ற வடவாமுகாக்கினியை நாம் வாங்குதலாலே, பிரளயம் கோத்துப் பூமியைக் கொள்ளாநின்ற காலத்து நாம் கற்பித்த ஆகமத்தின்படியே பக்தர்கள் நம்மைப் பூசிப்பதாக இருந்த உருவத்தினை ஒரு தோணியிலே வைத்துக்கொண்டிருந்து, நம்மைப் பூசித்து நம் ஊரான சீர்காழி நகருக்குத் 'தோணிபுரம்' என்று ஒரு பெயரை முன்பு உலகில் வழங்கிய புகழையுடைய மரபினர்காண் உமையே பரதவர்!" எனத் திருவாய்மலர்ந்தருளினர்.

தோணி புரமென் றொருநாமம்
தொல்லை யுலகில் வழங்குவித்துப்
பூணும் புகழா மரபினர்காண்
உமையே பரதவ ரென்றுரைத்தார். (79)

1. முற்றுலே என்றுளது. 2. வற்றச் செய்கின்ற.

விருத்தம்

துள்ளு மகர நெடுங்கடலில்
சொலிக்கும் மடைக் கனலவித்து
வெள்ள மிருந்து கிளர்ந்தோங்கி
விண்ணு மண்ணும் பரந்தெழுநாள்
உள்ள மகிழ்ந்து தோணிநமக்
குதவி யுடனே யீந்துபுகழ்
கொள்ளும் பெருமை படைத்துடைய
குலங்காண் பரதவர் குலமென்றார். (80)

உரை

"சோழனுக்குச் சரீரத்திலே [1] துவறதோடமுண்டாகி, தோடம் தீர உவரிக்கடல் நடுவில் மாமாங்கம் என்கிற தீர்த்தம் ஆட மாறும் என்று மகாவிருடிகள் சொல்ல, வீரசோழவேதியரைய னென்பான் ஒரு பரதவன். சோழனை ஒரு தோணியில் கொண்டுசென்று சோழனைத் தீர்த்த மாடுவித்துத் துவறதோடம் மாற்றுவித்து, அக்கங்கையை நோக்கிப் பன்னிரண்டு வருடத்துக்கு ஒருநாள், சோழ மண்டலத்துப் பேராற்றங் கரையிலே நின்றதொரு [2] வாசிலே உதிக்கும்படி கற்பித்தது. ஆதலால் ஆற்றங்கரையில் நின்ற வளரரசுதன்னில் மாமாங்கம் தோன்றும்படி முன் சொன்னவர்காண் தோகாய் பரதவர்" எனப் புகன்றார்.

விருத்தம்

ஆர வளைகள் பலமுழங்க
வம்பொற் றேணி தனின்மீது
சேர பதியை யுடன்வைத்துத்
திரைவா ருதியில் நடுச்சென்று
சார வரிய மாமாங்கம்
காட்டிச் சடநோய் தவிர்ப்பித்த
வார முடைய மரபுகா
ணுமையே பரதவர் மரபென்றார். (81)

உரை

"அதுவன்றியும் பாண்டியனுக்கு, ஆகாத நாளையிலே பிள்ளை பிறக்க, அப்பிள்ளை இருந்தால் ஆறு ஆண்டுகள் மழை பெய்யாது பிராணிகள் நாசமாகுமென்றும், அதனைக் கடலிலே போடுகிறதுதான் தன்மமென்றும்

1. —? 2. கும்பகோணம் மகாமகக்குளம் போலும்.

சோதிடர்கள் சொல்லப் பாண்டியன், தேவேந்திர வல்லவதரையன் என்பானொரு பரதவனை அழைத்து "நீ இப்பிள்ளையைக் கடலிலே போட்டு வருவாய்!" என்ன, அதற்குத் தேவேந்திர வல்லவதரையன் 'நாம் இந்தப் பிள்ளையைக் கொல்லுவது சரியல்ல' வென்று கருதிப் பிள்ளையைத் தன் மனைவி கையிற் கொடுத்துத் தன் பிள்ளையைக் கடலிலே போட்டுச் சில காலம் சென்ற பின்பு பாண்டியனுக்கு இராசயோகம் பிறந்த காலத்துத் தான் வளர்த்த பிள்ளையைக் கொண்டு சென்று காட்டி, அப்பிள்ளைக்குப் பட்டாபிடேகம் செய்தார். ஆதலால் [1] நின் பவம் நீங்கத் தென்னவர்தம் குலந்தான் உலகில் நிலைநிற்கப் பைம்பொன் மகுடம் புனைவித்த குலங்காண் பரதவர் குலம்" என்றார்.

விருத்தம்

கோல முடைய மைந்தனிவன்
பிறந்த நாளிற் கொடுமையினால்
ஞாலந் தன்னில் மழைபெயர
நடுவே கொடுபோய் நீயிவனை
வேலை தனிற்போக் கெனமொழிய
வேந்தன் மகனை வளர்த்துத்தன்
பாலன் தனைவே லையிற்போக்குங்
குலங்காண் பரதவர் குலமென்றார். (82)

உரை

"அதுவன்றியும் இராக்கதர் [2] மீன் வடிவுகொண்டு பூமியை அழித்து மீண்டும் மீன் வடிவாகிச் சமுத்திரத்திலே திரிகின்ற செயற்பாடறிந்து வீர சோழவதியரையன் என்பான் ஒரு பரதவன், சோழனைத் தோணியிற் கொண்டுசென்று, வீரராட்சதராகி சமுத்திரத்தைப் பெரு வலையாலே வளைத்து, மீன்களைப் பிடித்துச் சோழனைக்கொண்டு கொல்லுவித்தும், அக்கடலில் நிற்பதொரு பனை, ஆதித்த உதையத்தை மறைக்கப் பூமியில் உள்ளார்க்கு ஆதித்த உதையம் காணும்படியாகச் சோழனை ஒரு தோணியில் கொண்டு சென்று, பின் முதுமகாவாரி எழும் கதிர் மறைத்த அந்தப் பனையை வெட்டி வீழ்த்திய வீரர்காண், உமையே பரதவர்" எனப் புகன்றார்.

விருத்தம்

சோழர் பதியைத் தோணிதனிற்
கொண்டு சென்று சுடர்வாளால்

---

1. நின்பவலங்க என்றுளது. 2. மஷத்தின் என்றுளது.

ஆழி தன்னில் மீன்வடிவ
　　வசுர ருடலைத் துணிப்பித்து
வாழு மிரவி யுதையத்தை
　　மறைக்கும் பனையைத் தறிப்பித்து
ஏழு புவியுங் காத்தவர்காண்
　　உமையே பரதவர் எனமொழிந்தார் (83)

உரை

"அதுவன்றியும் இருடி கெற்பமாகி, இரண்டு பிள்ளைகள் மீன் வயிற்றிலே பிறக்க, கங்கா தீர்த்தமாகிய பரதாபுரியில் வந்து சேரக்கண்டு வண்டுவரீசன் என்கின்ற பரதவன், அந்த மீனைப் பிடித்துக்கொல்ல, அதன் வயிற்றிலிருந்த பிள்ளைகளிருவரையும் வாங்கி வளர்த்து, மீனின் வயிற்றிலே தோன்றியதால் 'மச்சேந்திரையன்' என்றும், [1] 'மச்சேந்தி' என்றும் பெயரிட்டு வளர்க்கின்ற செயல்கேட்டு, விராடன் தனக்குப் பிள்ளை யில்லாமையால் பரதாபுரியிலே வந்து வண்டுவரீசனைக்கண்டு "உனக்குப் பிள்ளையாயுள்ள மச்சேந்திரையனை எனக்குப் பிள்ளையாய்த் தரவேணு மென்று (கேட்க, அவனும் தர) வாங்கிக்கொண்டு போய்த் தன் நகர் புகுந்து, 'தன்வமிசத்துப் பிள்ளையாக மச்சேந்திரையன்' என்று முழுக் காட்டி, (விராடன் தன் பெயராலுள்ள) விராடவர்கள் நாட்டுக்கு (மச்சேந்திரையன் பெயரால்) மச்சவள நாடென்று பெயர் வழங்கு வித்தான்.

பின்பு, பராசரப் பிரம்ம விருடி நிமித்தமாக மச்சேந்தி மாறிப் பரிமளகந்தியாகி [2] வேதவியாசரைப் பயந்தெடுத்த கெந்தவதியைக் குருகுலவமிசத்துச் [3] சந்தனராசனுக்குத் திருமணம் செய்து கொடுத்து, அவன் [4] புத்திரனாலே குருகுல வமிசம் [5] பரிபாலித்தவர் பெருமைதன்னை அளந் தொருவர் ஓதலாமளவோதான் உமையே!' என்று உரைத்தார்.

விருத்தம்

பெருநீர் தனக்கு தோணிநமக்
　　களித்து சொன்ன பிணிக்குதவி

---

1. மச்சகந்தி. 2. பராசரர் ஒரு நாள் கடலில் படகில் செல்லுங்கால் நல்ல நேரமாக இருந்தது. இந்த நேரத்தில் பிள்ளை பிறந்தால் பேரறிவுள்ளதாக இருக்கும் எனக்கண்ட அவர், அருகில் இருந்த மச்சகந்தியைப் பரிமளகந்தியாக்கிச் சத்தியவதி எனும் பெயரால் அணைந்து, வேத வியாசரைப் பெற்றார். வேத வியாசரின் தாயான மச்சகந்தி சந்தனு மன்னனை மணந்ததால் சந்தனுமா மன்னனின் மைந்தரான வீட்டுமரும், வேதவியாசரும் உடன் பிறந்தாராவர். 3. சந்தனு. 4. பரதன். 5. பரிபாத்தவர் என்றுளது.

திருவ ழங்கித் தென்னவன்றன்
மகனை வளர்த்து மீண்டுதவி
அருமா மறைசேர் வியாசனைமுன்
பயந்த வணங்கு தனையீந்து
குருமா மரபை நிலையிட்ட
குலங்காண் பரதவர் குலமென்றார். (84)

உரை

"அன்றியும், இராமன் இராவணனை வென்று கந்தமலைச் சாரலில், தேவநகரிலே நம்மைப் பூசித்து, அந்நகரிலே [1] ஐந்நூற் றிருபத்திரண்டு அந்தணரை அகரமேற்றிப் பின்பு கங்கைக் கரையிலும் பரதவரைக் கொண்டு வந்து சமுத்திரக் கரைதொறும் குடியேற்றுதலால் 'கரையூர்வர்' என்ற நாமமும் பெற்றுப் பவளமலையும், கெங்கையாறும், கோடிநாடும், உம்பர்மா நகரும், மாருதப் புரவியும், வெள்ளை யானையும், [2] கண்டந்தாரும், மகரக் கொடியும், கடல் முரசும், வீரகற்றகர் என்கின்றவர் தேசாங்கமாகப் பெற்றவர்காண்.

மேலும், சத்தியத்துக்கு அரிச்சந்திரனும், பிரமாணத்துக்குக் கண்ணகி நிமித்தமாகத் தன்னுயிர் இழந்த பாண்டியனும், நடுவுக்குக் குழக்கன்றுக்குக் குலக்கன்றை ஊர்ந்த மனுச்சக்ரவர்த்தியும், கொடைக்கு ஒரு புலவன் ஒருவனது சரீரத்திலே வலது பாரிசம் வேண்ட அவன் ஈர்வாளால் அரிந்து கொடுக்கின்ற காலத்து இடப்பாரிசத்தில் கண்ணீர் ததும்பக்கண்டு, "மிகவும் அச்சமுற்றாய்; ஆதலால் நான் வாங்கேன்!" என்றவன் சொல்ல "வலப் பாரிசம் உனக்குப் பயன்பட்டது; இடப்பாரிசம் ஒருவருக்கும் பயன்படப் பெற்றிலதே! என்று கருதிக் காண் கண்ணீர் ததும்பியது!" என்று சொன்ன [3] பரிசையும், கல்விக்கு நம்பிரான் முருகனையும், அருளுக்குப் புருடோத்தமனையும், பொறைக்குப் பூமி தேவியையும், பொருளுக்கு நம்மை யும், அறத்துக்கு உன்னையும் ஒப்பவர்களாதலால்,

நண்பு மருளும் (நல்லருளும்)
பொறையும் கொடையும் நல்லறமும்
பண்பு முடைய மரபுகா
ணுமையே பரதவர் மர" பென்றார்! (85)

விருத்தம்

[4] பவள மலைவெங் களிறேறும் [5] பரிமா
மகரக் கொடிகோடி நாடும் வெள்ளைத்

1. 512. 2. =? 3. =? 4. இப்பாடல் தெளிவாக இல்லை. 5. பனிமா என்றுளது.

தவள [1] மலைவா நகர்கங்கை யாறும்
கடல்முரசுங் கண்டந்தார் தேசாங்கம் நல்கித்
திவள மணிக்திரை வாரிக் கரைகடோறும்
திருமால்முன் வைத்தவர்காண் செப்புங் காலை
துவளை விழிமயில் செய்தொழில் வேறன்றிக்
குலமுண்டோ சுக்கிலங் காண்குல மெலாமே. (86)

உரை

இவ்வண்ணமே தம்பிரான் அருளிச்செய்யப் பார்வதியும் கேட்டருளி வணங்கித் "தம்பிரானே! பிறவாதிருப்பதொரு பெருமை அடியேனுக்கு அருளிச்செய்தீரென்றால் [2] எண்பத்தெட்டு கோடி உரோமத் துவாரமும், தினவு எழுந்து சொரியப் புண்ணாகி, ஈ மொய்த்து தீ நாற்றம் நாறுகின்ற தோலும், தோளிலும் கையிலும் [3] நூறு மாமிசக் கற்றையும், கழுத்துக்குக் கீழ் [4] நானூற்றறுபது மாமிசக்கற்றையும், கழுத்துக்குமேல் [5] நாற்பது மாமிசக் கற்றையும், ஆக [6] அறுநூறு மாமிசக்கற்றையும்; கழுத்துக்குமேல் [7] ஐம்பத்தாறு பெரு நரம்பும், கழுத்துக்குக்கீழ் [8] தொள்ளாயிரம் பெரு நரம்பும், கையிலும் காலிலும் [9] ஆயிரத்து ஒருநூற்று முப்பது பெரு நரம்பும் ஆக [10] இரண்டாயிரத் தெண்பத்தாறு பெரு நரம்பும்; கையிலும் காலிலும் [11] நூற்று நாற்பது எலும்பும், கழுத்துக்குக் கீழ் [12] நூற்று இருபது எலும்பும், கழுத்துக்கு மேல் [13] நூறு எலும்பும், ஆக [14] முன்னூற்றறுபது எலும்பும்; கையிலும் காலிலும் [15] நூறு சிறு நரம்பும், கழுத்துக்குக்கீழ் [16] எழுநூற்றுமுப்பது சிறு நரம்பும், கழுத்துக்குமேல் [17] எழுபது சிறு நரம்பும், ஆகத் [18] தொள்ளாயிரம் சிறு நரம்பும்; கழுத்துக்குமேல் [19] எண்பத்தாறு சந்தும், கழுத்துக்குக்கீழ் [20] எண்பத்துமூன்று சந்தும், கையிலும் காலிலும் [21] அறுபத்தெட்டு சந்தும், ஆக [22] இருநூற்று முப்பத்தேழு சந்தும்; நரம்பில் [23] நாற்பத்தொரு மருவும், எலும்பில் [24] எட்டு மருவும் மாமிசக் கற்றையில் [25] பதினொரு மருவும், சந்தில் [26] இருபத்தேழு மருவும், ஆக [27] எண்பத்தேழு மருவும்;

1. 'மலைவீரவீர கற்பகாரமாணை' என்றுளது. 2. 88,0000000.

3.	100	7.	56	11.	140	15.	100	19.	86	23.	41
4.	460	8.	900	12.	120	16.	730	20.	83	24.	8
5.	40	9.	1130	13.	100	17.	70	21.	68	25.	11
										26.	27
6.	600	10.	2086	14.	360	18.	900	22.	237		
										27.	87

மூலத்தில் எண்பத்தாறு என்றுளது

[1] முப்பத்திரண்டு சாண் குடலும்; [2] ஒன்பது துவாரமும்; நாளொன்றுக்கு [3] இருபத்தோராயிரத்து அறுநூறு சுவாசமும் கூடிப் பிருதிவி, அப்பு, தேயு, வாயு, ஆகாயம் என்னும் [4] பஞ்சபூதப் பரிணாமமாகிய காயத்தை எடுத்து, அதற்குள்ளீடாகிய சோத்திரம், தொக்கு, சட்சு சிங்குவை, ஆக்கிராணம் என்கின்ற [5] இந்திரியங்கள் ஐந்தும்; சத்த பரிச ரூப ரச கந்தம் என்னும் [6] புலன்கள் ஐந்தும்; வாக்கு பாதம் பாணி பாயுரு உபத்தம் என்கின்ற [7] கன்மேந்திரியங்கள் ஐந்தும்; வசனம் கமனம் தானம் விசர்க்கம் ஆனந்தம் என்கின்ற [8] விடயங்கள் ஐந்தும்; மனம் புத்தி ஆங்காரம் சித்தம் என்கின்ற [9] கரணங்கள் நான்கும்; இவை இருபத்துநான்குக்கும் ஆதாரமான [10] அறிவு ஒன்றும், ஆக [11] இருபத்தைந்தும்; இரசம், உதிரம், மாமிசம், மேதை, அத்தி, மச்சை, சுக்கிலம் என்கின்ற தாதுக்கள் ஏழும்; அன்னமயம், பிராணமயம், மனோமயம், விஞ்ஞானமயம, ஆனந்தமயம் என்கிற [12] கோசங்கள் ஐந்தும்; இடை, பிங்கலை, சுழிமுனை, காந்தாரி, அத்தி, சிங்குவை, அலம்(புடை), புருடன், *சங்கினி, † நிகுதம் என்கின்ற [13] நாடிகள் பத்தும்; பிராணன், அபானன், வியானன், உதானன், சமானன், நாகன், கூர்மன், கிரிகரன், தேவதத்தன், தனஞ்சயன் என்கின்ற [14] வாயுக்கள் பத்தும்; சாக்கிரம், சொற்பனம், சுழுத்தி, துரியம் துரியாதீதம் என்கின்ற [15] அவத்தைகள் ஐந்தும்; அக்கினி மண்டலம், ஆதித்தமண்டலம், சந்திரமண்டலம் என்கின்ற [16] மண்டலம் மூன்றும்; இராசத, தாமத, சாத்துவிகம் என்கின்ற [17] குணங்கள் மூன்றும்; காமக்குரோத லோப மோக மத மாற்சரியம் இடும்பை ஆங்காரம் என்கின்ற [18] விகாரங்கள் எட்டும்; மூலாதாரம், சுவாதிட்டானம், மணிபூரகம், அனாகதம், விசுத்தி, ஆக்கினை என்கின்ற [19] ஆதாரங்கள் ஆறும்; ஆணவம், மாய்கை, கன்மம், என்கின்ற [20] மலங்கள் மூன்றும்; அத்திவேடணை, புத்திரேடணை, உலகேடணை எனகின்ற [21] ஏடணை மூன்றும்; தூல சூக்குமம் என்கின்ற [22] சரீரம் இரண்டும்; புண்ணியம் பாவம் என்கின்ற [23] வினை இரண்டும் ஆகிய இவை இத்தனையும் அறிகின்ற [24] அறிவு ஒன்றும் ஆகத்

1. 32. 2. 9. 3. 21600.

							முன் கூறியது	44
4.	பூதங்கள்	5	12.	கோசங்கள்	5	19.	ஆதாரங்கள்	6
5.	பொறிகள்	5	13.	நாடிகள்	10	20.	மலங்கள்	3
6.	புலன்கள்	5	14.	வாயுக்கள்	10	21.	ஏடணை	3
7.	கன்மேந்திரியர்கள்	5	15.	அவத்தைகள்	5	22.	சரீரம்	2
8.	கன்மவிடயம்	5	16.	மண்டலங்கள்	3	23.	வினை	2
9.	கரணங்கள்	4	17.	குணங்கள்	3	24.	அறிவு	1
10.	அறிவு	1	18.	விகாரங்கள்	8			
	ஆக	30		ஆக	44			61

11. பஞ்சபூதப் பரிணாமத்தை நீக்கி 25 என்று கூறியுள்ளார். பூதங்கள் 5உம் சேர்ந்து முதற்றத்துவம் 30 என்பர்.

* சங்கு என்றுள்ளது. † குகு.

தத்துவம் * தொண்ணூறும்; மாமாசயம், பக்குவாசயம், மலாசயம், கெற்பாசயம், முத்திருசயம், சுக்கிலாசயம், என்கின்ற [1] ஆசைகள் ஆறுக்கும், [2] இடவாதி வந்து அபகரித்துப் பத்து வயதிலே வாலிபம் போய், இருபது வயதிலே வளர்ச்சி போய், முப்பது வயதிலே அழகு போய், நாற்பது வயதிலே ஞானம் போய், ஐம்பது வயதிலே தோல் திரங்கி, அறுபது வயதிலே [3] தாது கீழே விழுந்து, எழுபது வயதிலே கண்ணின் பார்வை போய், எண்பது வயதிலே செவி மந்தமாய், தொண்ணூறு வயதிலே இந்திரியங்களெல்லாம் [4] ஒடுங்குகின்ற மானிடப் பிறவியிலே மாதாவினுதரமாகிய மலக்குழியிலே இன்னமும் போய் அடியேன் பிறக்கக் கடவேனோ! என்ன செய்யக் கடவேன்!! தம்பிரானே!!! என்று,

பொருதிகிரித் திருநெடுமால் புவியிடந்துங் காணாத
விருகமலத் தாள்பணிந்தாள் எவ்வுலகு மீன்றளித்தாள். (86)

விருத்தம்

ஐயும் தோலுஞ் சொரிமலமும்
அலமுங் குடருந் தசையெலும்பும்
கையும் காலும் நெடுவளையும்
கட்டு நரம்புங் கருந்தசையும்
பொய்யும் புனைந்த பொதியுடலைப்
புவிமே லெடுக்கக் கடவேனோ
செய்யும் வகையொன் ருருள்புரியாய்ச்
சிவனே யின்றென் றுமைபணிந்தாள். (87)

உரை

இவ்வண்ணம் தம்பிராட்டி விண்ணப்பம் செய்யக்கேட்டுத் திருவுளம் பற்றித் தம்பிரான், "வாராய்! கௌரி!! [5] வெட்ட வெளியன் ஒருவன் ஒரு [6] கிருமியைப்பிடித்து, அதன் உயிரை எடுத்துக்கொண்டு சென்று, ஒரு குகையில்

---

* தொண்ணூற்றாறு எனல் வேண்டும்.

முன்கூறிய முப்பதும், பின்னர் கூறிய அறுபத்தொன்றில் அறிவு இரட்டித்தலால் அறுபதும் ஆகத் 'தொண்ணூறும்' என்றும். தத்துவங்கள் தொண்ணூற்றாறின் விளக்கம் கடைசிப்பக்கம் காண்க.

1. இதனைச் சயம் 5 என்பர். அவையாவன :— அமர்வாசயம், பகிர்வாசயம், சலவாசயம், மலவாசயம், சுக்கிலவாசயம். நூலில் முத்திராசயம் சேர்ந்து 6 ஆக உள்ளது.

2. இச்சொல் தெளிவில்லை. 3. தாது கீழேவைத்து என்றுள்ளது.

4. கஷெயிக்கின்ற என்றுள்ளது.

5. வெட்டு வெளியன் என்றுளது. பெருந்தவத்தோன் போலும்.

6. சிற்றுயிர்; அல்லது நுண்ணுயிர்.

இட்டு, மந்திரோபதேசம் பண்ணிக் குகையைத் திறந்து நாடொறும் தரிசிக்க, அக்கிருமி குருவின் சொரூபம் பெற்ற தன்மை போல, நீ இனி மாமிசக் கற்றையான சரீரத்தை எடுக்கக் கடவையல்லை. பசுமண்கலம் முன்பு நீராலே ஈடுபட்டு, தீயினாலே சூடுபட்டுப் பின்பு நீரை முகந்திருந்த தன்மை போலச் சகளமாகிய காயத்தை உபதேசத்தாலே நிஷ்களமாகப் பெற்றது போல, நீ காயத்துடனே போய், உன் பக்கல் உண்டாகிய [1] காமிகத் துரோகமும் குருத்துரோகமும் தீரும்படிக் கன்மபூமியிலே போய்க் கன்மம் அனுபவித்து வரக்கடவை'' என்று அருளிச் செய்து, பின்பு ஒரு வெள்ளித் திருத்தொட்டில் நியமித்து, அத்தொட்டிலின்கண்ணே ஒரு குழவியாக (உமையை) நியமித்து, அணைத்தருளிக்

கோலக் குழலாரைக் குழவியாக்கி நியமித்தார்
குழவித் திங்கள் சடைமுடியார்.

வகுப்பு

உழையைச் செற்றொளிர் வாள்விழி மங்கையை
உலகத் துக்குயி ரான மடந்தையை
இழையொத் துத்தெரி யாவிடை வஞ்சியை
இதழிப் பொற்றொடை சேர்குழல் மங்கையை
அழகுக் குப்புக லாகிய மங்கையை
அமுதச் சொற்பயில் பாவையை யன்பொடு
குழவிப் பச்சைநன் மானை முனிந்தொரு
குழவிப் பக்குவ மாக முனிந்தனர். (88)

உரை

இவ்வண்ணம் தம்பிரான், ஒரு குழவியாக நியமித்தருளித் தம் பிராட்டியும் தாமும் முன்பு அணைந்ததால் தம்பிரானுடைய திருமார்பில் இலச்சினை இட்டுவைத்த திருமலைச் செப்பும், எல்லா உலகங்களுக்கும் உயிர்க்குயிராய் நின்று விளங்காநின்ற தாலிக்கயறும், பிறருக்குத் தோன்றுதபடி நியமித்தருளி, ஒரு மரகத முறியைச் சிற்பத் தொழில் வல்லான் ஒருவன் ஒரு குழவி வடிவாய் வகுத்தாற்போல் விளங்குகின்ற திருமேனியொளியுடனே, அத்திருத்தொட்டிலின்கண்ணே பள்ளிகொள்ள வருளுகின்ற காலத்து,

தோலா வென்றிப் புனைசூரன்
தொல்லைப் பொருப்பைத் தொலைத்ததிறல்
வேலா யுதனைப் பயந்தெடுத்தாள்,
வேலை வலையந் தனின்மிதந்தாள். (89)

1. காமித்துரோகமும் என்றுளது.

வகுப்பு

அருணக் கருளக் கயல்விழி மங்கையை
அருவிக் கடவிட கரியில் வருந்திரு
அமுதத் தொடுசொற் பொருவு கருங்குழல்
அழகுக் கழகொத் தொழில்பொழில் மங்கையை
சுருதித் தொழிலில் எழுஞ்சுடர் தோகையை
தொழில்மெய்த் தவர்சித் துயிலுறை சுந்தரி
தொழில்விட் டிடுமத் துறவில் விளங்கொளி
துரிசற் றுருகிப் பாவி லெழுஞ்சுக
மிருகைக் கமலத் தருள விளங்கொடி
யிதழித் தொடை யிற் சுரிகுழல் பிங்கலை
யிசைவிட் டசைபொற் றொடைபுனை யந்தரி
யெழுபோய்ப் பிறவித் துயர்களை பைங்கிளி
செருவிற் புருவத் திருநுக லிந்திரி
சிவனைத் துருகித் தழுவுந றுங்கொடி
திகிரிப் புவியில் பரதவர் தாம்புகழ்
திகழப் பரவைத் திரையில் மிதந்தனள். (90)

விருத்தம்

எம்மை யாளும் பெருமானார்
இமைய வரையில்வந் தவதரித்து
அர்மை யாகிய பூதங்கள்
அனைத்து மீன்ற குழவிதன்னை
[1] தெள்ளுந் திரைபாற் கடற்கிடக்குந்
தெய்வ மரகதப் பாவையென
வெள்ளித் திருத்தொட் டிலிற்கிடத்தி
வேலா வலையத்தில் விட்டனராம். (91)

(உ)ள்ளத் தெழுந்த விருவினையா
லாருங் கருவில் விழுந்தழுந்து
மள்ளப் பிறவித் துயர்தீர
அதியரையன் மரபு சிறந்தோங்க,
வள்ளிக் கொடிசேர் பெருமானை
வாவிக் கமலந் தனிற்பயந்தாள்
வெள்ளித் திருத்தொட் டிலின்மீது
வேலா வலையந் தனின்மிதந்தாள். (92)

1. எதுகை மாற்றம்.

வெள்ளி கொண்டு வகுத்தபணி
முத்தே விளங்கு மரகதத்தால்
துள்ளிக் கொண்டோர் குழவியாகத்
தொழில்செய் சமைத்த வதுபோல
நள்ளிக் கொண்ட திரைக்கடலில்
நடுவே வெள்ளித் தொட்டிலின்மேல்
பள்ளி கொண்டாள் திரைக்கடலில்
பரமனிடப் பாகங்கொள் பசுந்தோகை. (93)

உரை

இவ்வாறு தம்பிராட்டி பள்ளிகொண்டருளுகின்ற திருத்தொட்டில் தெற்குத் திக்கு நோக்கிப் போகக் கண்டு, (முன்பு) தாம் முனிந்து பார்வதி கையி (னின்றும்) அன்று வாங்கிப் போட்டருளின கோசத்தை விழுங்கிக் கொண்டு, வடவாமுகாக்கினி மத்தியத்திலே நின்று விளையாடு கின்ற மகரத்தைத் திருக்கண் பார்த்தருளி "நீயும் தெற்குத் திக்கு நோக்கி உன்னுடைய மாதாவுடனே போய், அவளுக்குண்டாகிய சாபத்தை நீக்கிப் பின்பு பதினறு பிறவி எடுப்பாயாக!" என்று அருளிச்செய்ய

கையில் எரியக் கனலேந்துங்
கங்கா தரனைத் தொழுதிறைஞ்சி
வெய்ய வடவைப் பெருங்கனலை
விட்டு மகரம் போந்ததுவாம். (94)

விருத்தம்

பங்கப் பிறையார் படர்சடையார்
படவி லேறிப் பரதவர்முன்
செங்கைத் தலங்கள் வருந்திடவே
திரைவா ருதியில் வலைவீசத்
துங்கப் [1] படகு பாறுகப்பல்
சொங்கு நாவாய் [2] தலைவிளங்கு
மங்கைத் துறையை நின்றழிக்க
வரைபோல் மகரம் வந்ததுவாம். (95)

உரை

இப்படியே மகரம், மேரு மலையே ஒரு வடிவுகொண்டு கடலூடே வருவதுபோல, (முன்னாள்) வானவரை இரட்சிப்பது காரணமாகத் தம்மைச்

1. படவு என்றுளது 2. தலை விழுங்கு என்றுளது.

சரவணைப் பொய்கைச் சரோருகப் பொகுட்டில் பெற்றருளிய திருத்தாயார் பள்ளிகொண்டருளுகின்ற திருத்தொட்டிலேப் பீலியின்கண்ணே ஒடுக்கித் தெற்குத்திக்கு நோக்கி (சென்று)

மங்கைப் பதியைக் குருகிப் பங்கயச்
செங்கண் மானைப் பரதவர் தவஞ்செய்கின்ற
[1] மங்கைத் துறையில் வைத்து வந்தது மகரராசன். (96)

வகுப்பு

அம்மைப் பொருகளே யைத்திரு நயனியை
யன்பர்க் கருள்புரி பொற்பத வரிவையை
யின்பச் சிறுவத னச்சிலே நுதலியை
வென்றிக் கரிமுக ளை(ப்)பெறு தெரிவையை
உம்பர்க்கருள்முக வர்க்கருள் குமரியை
(உ)ந்திக் கொடிநிகர் சிற்றிடை யம்மையை
வம்புற் றிருள்சுரி மைக்குழல் விமலேயை
மங்கைத் துறை(யில்) (விடுத்தது) மகரமே. (97)

விருத்தம்

முதிய திரைவா ருதிதனக்கு
முதல்வ ளுகி யரசாளும்
மதியி னியல்சே ரதியரையன்
அரிய தவஞ்செய் [2] திடுந்துறையில்
விதியில் விதியாம் பெருமானுர்
மேனி பங்கின் மென்குயிலே
மதிய மனைய நுதல்மானே
வைத்து மகரம் நின்(ற)துவாம். (98)

உரை

இவ்வண்ணம் தம்மைக் கொண்டுவந்து வைத்த மகரத்தின் பெருமையாலே, கடல் வெள்ளம் கிளர்ந்து, தன் சரீரம் முழுகும்படி பார்க்கவும், அறியானுகி இருந்த, தமக்குப் பிதாவாகிய, புண்ணியஞ் செய்து தவஞ் செய்கின்ற அதியரையன் தவத்தின் பெருமைத் திருவுளத்தடைத் தருளித் திரையுடன் மிதந்து சென்று, தம்முடைய பிதா இருக்கின்ற துறையைச் சேர்ந்தருளி, அவன் கொண்டிருக்கின்ற சமாதி புகுந்து, புத்திர சிநேகத்தாலே குலேயும்படி அழுதருளியதைக் கேட்டுச் சிறிதே

1. மங்கையைத் என்றுளது. 2. திடத்துறையில்.

விழித்து நோக்கித் திருமகளார் பள்ளி கொண்டிருக்கின்ற திருத்தொட்டிலை எடுத்துத் 'தம்பிரானுடைய திருவுளம் இப்படி இருப்பதோ!'' என்று மிகவும் மகிழ்ச்சியுற்று, வறியவன் (பெரு)நிதியம் பெற்றாற்போல [1] கிறகத் தனுகித் திருத்தொட்டிலினின்றும் மகளாரை எடுத்துக்கொண்டு செய்வதேது மறியாமல், சிந்தைமகிழ்ந்து, கூத்தாடித் திருப்பாடகச்சீரடியையும், தம்பிரான் வைத்த இருநாழி நெல்கொண்டு முப்பத்திரண்டு அறங்களையும் வளர்த்த திருச்சூடகத் திருக்கை மலரையும் தன் கண்களிலும் முகத்திலும் ஒற்றிக்கொண்டு, தன் பிறவித்துக்கம் தீரும்படியாக உச்சியையும், அகில உலகங்களையும், ஈன்றளித்த திருவயற்றையும், மோந்துகொண்டு, தன் மகளாரைத் தன் மார்புடன் அணைத்துக்கொண்டு, திருமேனி யலையா வண்ணம் மெல்ல நடந்து சென்று, தன் மனைவி வருணவல்லி கையில் கொடுப்ப, அவள் மிகவும் பிரியப்பட்டுத் தன்னுடைய திருமகளார் திருவழகைக்கண்டு கொண்டாடி, ஆனந்தக்களிப் பெய்தி, அதனாலே எல்லா அங்கங்களும் துரிசற உருகித் தன் முலைப்பால் சுரக்கக் கண்டு உச்சியை மோந்து கொண்டு முலைப்பால் அமுது செய்யப் பண்ணி நிற்கக்

கண்ணீரா றுடையானுங் கரிமுகனு மின்றளவு
முண்ணாத முலையம்மை உண்ணுமுலைப் பாலுண்டாள். (99)

விருத்தம்

தருண வல்லி நிகர்மருங்கிற்
சங்கைச் செங்கைத் திங்கணுதல்
வருண வல்லி யெனுமடவா
ளன்பாற் புகழ்ந்து பாராட்டுங்
கருணை வல்லி பரதவர்கோன்
காதல் வல்லி கடல்வல்லி
வருண வல்லி வனமுலைப்பா
லுண்டாள் வரைமா தவவல்லி. (100)

அகவல்

பரதவர் தங்கள் மரபிற்
பாவை யுமையாள் பிறக்கவும்
வரைவுடன் வாழை நடுவார்
வேரிக் கமுகு நிறைப்பார்
புன்னை யசோகம் நிறைப்பார்
பூஞ்செருந் தெங்கு நடுவார்

---

1. =?

கன்னிக் கமுருடன் சூதங்
காரகி லாரம் நடுவார்
வஞ்சியு ளுளி கோபர்
மந்தார மெங்கும் திரைப்பார்
கிஞ்சுகம் பாதிரி நாகம்
கேதகை யெங்கும் நடுவார்
கன்னலு மிஞ்சி மஞ்சள்
கதலி கமுகின் குலைகள்
செந்நெல் கொழுந்திரு வேலித்
தெருவெங்கும் பாலித்து வைப்பார்
ஈரப் பலாவும் [1] மாவும்
இருமருங்குஞ் சோலை செய்தார்
நாரத் துடனெலு மிச்சை
நற்குள விஞ்சி நடுவார்
கரகமும் பாளையும் வைப்பார்
கைவிளக் கெங்கும் நிரைப்பார்
விளாகமும் மாலைகள் தூக்கி
மேற்கட்டி யானவி தானிப்பார்
முத்தும் பவளமும் பொன்னும்
முகந்து தெருவில் விரிப்பார்
பத்தி படவெத் திசையும்
பவளப் பலகை நடுவார்
தோரண மெங்கும் நடுவார்
தூபமும் தீபமும் வைப்பார்
பூரண பொற்குடம் வைப்பார்
பொருந்தச் சுருள்கள் நிரைப்பார்
மத்தளி பேரிகை தாளம்
வழங்கிய வீர முரசு
வெத்தி சையும் நின்றதிர
வினமணிச் சங்கு குறிப்பார்
மாட கூடங் களுமன்றும்
மகரக் கொடிகள் நிரைப்பார்
நீட ரங்கும் பொன்முகப்பும்
நித்தம் மாலை நிரைப்பார்

1. பலாவும் என்றுளது.

கடல்முர செங்கு மதிரக்
கண்டல் நறுந்தார் புனைவார்
அடல்புனை வெள்ளானை நிற்க
வாடக வண்டை எடுப்பார்
1 கொம்புந் துத்தியுங் கொண்டு
குளிர்புனல் வாரி எறிவார்
புழுகு முகந்து மடவார்
பூங்குழல் மீது சொரிவார்
எழுத வரிய மருங்கு
விணைக்கு 2 விசிறி விடுவார்
மதவெற் பனைய விளையோர்
மலர்வி சிரிப்பு னல்விட்டு
நுதலிற் றிலதம் வைத்து
நுண்ணிடைக் குத்துனை யாவார்
குன்றி லருவிக ளென்னக்
கொங்கையின் மீது குதிக்க
நின்று விசிறி விடுவார்
நீல விழிபட் டயர்வார்
கங்குலு மீனு மெனவே
கயல்விழி மாதர் குழல்மேல்
செங்கை மலர்கள் வருந்த
சிவிறித் திவலை யிடுவார்
காண்டகு மென்முலை மாதர்
கள்ளக் கலக விழியில்
தூண்டிலுங் கெண்டையு மென்ன
துருத்திப் புனல்விட்டு நிற்பார்
மாதுமை யம்மை பரதவர்
மரபிற் பிறந்த பெருமை
பூதல மெங்கும் அறிய
புரிந்துநெய் யாடல் புரிந்தார். (101)

வெண்பா

சித்தம் நினைந்து சிவமுனைக்க வேபரதர்
பத்தி மன்வயலிற் பாய்ந்ததே-கைத்தலங்கள்

---

1. இவ்வரிக்கு எதுகைவரி இல்லை, 2. சிவிசிறிவிடுவார் என்றுளது,

செய்யாள் கரியாள் திருமஞ் சனமாட
நெய்யாட லாடியநன் னீர். (102)

உரை

இத்தன்மையாய் உலக மாதாவுக்கு உலக மாதர் முலைப்பால் அமுது செய்வித்து, நெய்யாடல் புரிவித்துப் பின்பு தங்கள் வமிசத்திலுள்ள பரதவரும் மடவாரும் வந்து சோபனங் கூறப் பசு, பூமி, சொர்ணம், வத்திரம், அடிமை, தானியம், எள்ளு, வெண்கலம், கன்னிகை, அன்னம், என்று சொல்லுகின்ற பத்துத் தானமும் மறையவர்க்கும் வறியோர்க்கும் கொடுத்து சிவபூசை, குருபூசை, மகேசுரபூசை, யாவும் செய்து, தெய்வர் விஷயங்களுக்கும் வேண்டுவன கொடுத்து மருவும் புகழான அதியரையன் வந்து, பரதவர் புடைசூழத் திருமஞ்சன நீராட்டுவித்துச் செல்வமகளார்தனை எடுத்து,

மைநாண் கூந்தல் மயி(ல)னையார்
வந்து பரிவுடன் பாராட்டி
ஐநாண் மருங்குல் தனிலணிந்து
அன்பு டன்தச தானங்களும்
மறையோர் தமக்கும் வறியோர்க்கும்
வருவோர் தமக்கும் மிகவழங்கி
வெறியுஞ் சக்கரஞ் சங்குதண்டு
இலங்கு சிலைவா ளென்றுசொலும்
பஞ்சா யுதமும் திருத்தாளிற்
பைம்பொன் றிருத்தண்டை யுடன்புனைந்து
கொஞ்சா நின்ற சதங்கையுடன்
கோலமா ணிக்கச் சிலம்பணிந்து
எக்காப் புந்தன் காப்பாக
இறைவ னிடங்கரந் தருளும்
பொற்கொடிக் குக்கைக் காப்பணிந்து
(கால்காப் போடு) மைக்காப்புங்
கருணை பொழிவிழி தனிலெழுதிக்
(கோல நுதற்குத் திலதமிட்டு)
அன்பி னுடனே ஆபரணம்
எல்லா மாகந்தனி லலங்கரித்து
(கேளுங் கிளையும் இனிதிருக்கச்)
சதுமா மறையோ ரினிதிருந்து
நாளுங் கோளும் பக்கங்களும்

நன்று யிட்ட முழுத்தத்திலே
அஞ்சி வானவர் முறையிடவே
அம்மை பாகர் கேட்டிரங்கி
நஞ்சுவாய் வைத்த மணிமிடற்றில்
நளினக் கரம்வைத்த நாயகிக்குச்
சங்குவாய் வைத்துப் பரதவரும்
தானு மாக வினிதிருந்து
திரைமேல் மிதந்து வருதலினுல்
சிவனு ருடம்பில் பாதிக்குத்
திரைசேர் மடந்தை யெனக்கருதி
யிட்டா ருமைக்குத் திருநாமம். (103)

விருத்தம்

குரைசேர் கடற்பா ரயன்சேவைக்
குலைய வெள்ளங் கொதித்தெழுந்தாள்
துரைசேர் புகலிப் பரமனுடன்
தோணி தனிலன் றினிதிருந்தோர்
வரைசேர் மடந்தை யனைத்துயிர்க்கும்
மாதர் தமக்கும் மகளாகத்
திரைசேர் மடந்தை யெனக்கருதி
யிட்டா ருமைக்குத் திருநாமம். (104)

உரை

இவ்வாருய் பரமேசு வரிக்குத் **'திரைசேர் மடைந்தையார்'** என்று திருநாமம் சாற்றி, மூப்பிமார், தாதிமார், எடுப்பிமார் என்கின்ற பரிசனத்தார் வளர்க்க வளர்ந்தருளிச் சிற்றில், கழங்கு, பந்து, அம்மானை, உந்தி, பொன்னூசல் என்று சொல்லுகின்ற விளையாட்டுகளைத் தாம் அறியாள்போல, தோழிமாரான வால கன்னியர்கள் காட்ட வளர்ந்து அருளுவதாகக் கற்று விளையாடி வருகின்ற காலத்துப் பரமேசுவரன் திருநாமங்களும், திருவஞ்செழுத்தும் அல்லது வேறொன்றும் சொல்லாராய்த் தமக்குப் பிதாவாகிய அதியரையன் பேறும், வருணவல்லி புண்ணியமும், பரதவர் வமிசமும், பரமேசுவரன் திருநாமம் உள்ளளவும் வளருவதாக வளர்ந்தருளி,

அயனெடுமால் சந்திரர்சூ ரியர்அமரர் வயறுபுக
வயதுபுகா வுருவுடையாள் வயதிரண் டாறுபுக்காள். (105)

விருத்தம்

காரினிற் சிறந்த மாலுங்
கமலனுங் காணு மெய்யர்
பாரினிற் பலரும் காணப்
பரதவ னுகித் தோன்றப்
போரினிற் சுடர்போல் வென்றிப்
புதல்வ னுமக ரத்தொடும்
வாரியிற் றிரையில் வந்தாள்
வயதுபனி ரெண்டு புக்காள். (106)

உரை

இத்தகைமையாய் வளர்ந்து வருகின்ற தம்பிராட்டி எழுந்தருளி வந்த அன்று முதலாக மகரம் குடகடலினின்றும், குணகடலில் பாய்ந்தும், குணகடலிலிருந்தும் குடகடலில் பாய்ந்தும், குடகடலிலிருந்து வடகடலில் பாய்ந்தும், வடகடலினின்றும் தென்கடலில் பாய்ந்தும், தென்கடலிலிருந்து மேல் கடலில் பாய்ந்தும், மேலுள்ள ஏழு [1] உலகங்களும் ஊடுருவித் தாவி ஏழுகடல்களின்கண்ணியங்குகின்ற பாறு, படவு, கப்பல், சொங்கு, நாவாய் எனப்படும் மரக்கலன்களையும், தோணி முதலிய சிற்றூருக்களையும் தன் வாலினாலேயடித்து, உழக்கி, ஒரு சமுத்திரத்தினின்றும் ஒரு சமுத்திரத்திலே பாயும் அளவுக்கு எழுந்திருந்து, பாய்ந்தெழுந்த சமுத்திரம் வற்றியும், சென்று புகுந்த சமுத்திரம் பெருகியும், ஆனையை விழுங்கும் திமிங்கிலமும், அதனை விழுங்கும் திமிங்கிலமும் என்று பெயருடைய மச்சங்கள் எல்லாம் மகரத்தின் வாலாலே அடியுண்டு சமுத்திரங்கள் தோறும் செத்து மிதப்பச் சமுத்திரங்களைக் குறுக்கறுத்துப் புடைபோதில் திசைக்குத்திசை நூற்றுக் காத வழி வெள்ளம் பெருகாநின்றது.

இவ்வாறு மகரம் விளையாடுதல் காரணமாகச் சமுத்திரத்தில் வலையிரக்கி மீன் பிடிக்கவும், முத்துக் குளிக்கவும், சங்கு குளிக்கவும், பாறுபடவு ஓட்டவும் ஒண்ணுதாகி, பரதவரெல்லாரும் வறுமையெய்தி, அனைவருங் குவிந்து, தங்களுக்குத் தலைவராயிருக்கின்ற அதியரையனிடம் தங்கள் வறுமைகளையும், செயற்பாடுகளையும் சொல்ல, அதனைக்கேட்ட அதியரையனும் மிகவும் துயரமுற்றுப் பரமேசுவரன் திருவடித் தாமரைகளை நினைந்து 'தம்பிரானே! இப்படி ஒரு மகரம் நின்று துன்பம் செய்கிறது இதற்குமேல் என்ன செய்யக் கடவேன்' என்று பிதற்றிப் பரதவர் அனைவரையும் பார்த்து "வாரீர்! பரதவரே!! யாவன் ஒருவன் இம்

1. மேகங்களும் எனல் பொருந்தும்,

மகரத்தை, யாதொரு சூழ்ச்சியால் பிடித்தவனுக்கு என் மகள் திரைசேர் மடந்தையைத் திருமணம் செய்துகொடுக்கக் கடவேன்!!!'' என்று முரசறைவித்துத் தங்கள் வறுமையுரைத்த பரதவர்க்கும் வேண்டுவன கொடுத்து, மற்றும் தங்கள் மரபிலுள்ளாரெல்லாம் வந்து வறுமை சொல்ல, வேண்டுமிருநிதியம் நல்கியிருந்தான்; பரதவர்கோன்.

விருத்தம்

புகவெஞ் சினைவெங் களியானை
    புலவற் கருளும் பரதவர்கோன்
பகருங் கிளைஞர் மொழிகேட்டுப்
    பகர்ந்து நெஞ்சால் மிகவிரங்கிச்
சிகரம் புனையும் பருவரைபோற்
    றிரைவா ருதியிற் றிரிகின்ற
மகரம் பிடிக்க வ(ல்லவர்க்)கென்
    மகளைத் தருவே னெனமொழிந்தார். (107)

உரை

இத்தன்மைத்தாய் அதியரையன் சொல்லக் கேட்டு, பரதவர் எல்லோரும் (கூடி) ''கேளாய்! சமுத்திரராசனே!! பூமியில் பிறந்தவர் ஒருவ(ரால்) இம்மகரத்தைப் பிடிக்க வொண்ணாது. நமக்குப் பூருவமாயுள்ள நேயநி(யமங்கள்) கடவுளாகி இப்பரதவர் வமிசத்தினைக் காக்கக் கடவதான வருணராசன், நமது வறுமை கண்டு சற்றும் மனமிரங்கவில்லை என்றால் இத் தேயத்தினின்றும் வேறொரு தேசம் போமல்லது மற்றிதற்கு ஒரு தீர்வும் இல்லை'' என்று சொல்லக்கேட்டுப் பரதவராசனும் ''வாரீர்! பரதவரே!! சரீரமும் செல்வமும் நிலையுள்ளதல்ல!!! யானையேறித் தவளச் சக்கரம் நிழற்றச் சக்கரவர்த்தியாகி இருந்தவர்கள் இரணபூமியிலே புரண்டு, தலை வேறு உடல் வேறாகி வீழினும் வீழ்வர்.

அது எப்படியெனில் முப்பத்துமுக்கோடி தேவர்களும், நாற்பத் தெண்ணாயிரம் இருடிகளும் தன்னேவல் செய்யத்தக்க வென்றியையும், பரமேசுவரனுக்குச் சிவாலயமாயிருந்துள்ள திருக்கயிலாயத் திருமலையை எடுக்கத்தக்க (வாகு) பெலத்தினையுமுடைய இராவணன் தன்னுடைய தலைபத்தும் துணிபட்டுச் சமரபூமிலே கிடந்தான்.

மேலும் (பெரியதொரு மாளிகையில்) [1] பஞ்ச சயனத்திற்கிடந்த (வர்கள் இறக்க) ஈ மொய்த்துத் துற்கெந்தம் நாறுமுடம்பை ஈமத்தீக் கொளுத்தி எரிய(விட மரக்)கட்டைச் சயனத்திற் கிடத்துவார்கள்.

---

1. ஐந்தாலாகிய மெத்தை. அவை: அன்னத்தூவி, இலவம்பஞ்சு, செம்பஞ்சு, மயிற்றூவி, வெண்பஞ்சு,

அல்லாமலும், தக்கோலம், சாதிக்காய், ஏலம், இலவங்கம், கற்பூரம் (ஆகிய) பஞ்ச வாசங்களும், கத்தூரி, புனுகு, சவ்வாது, சாந்து, பன்னீர், குங்குமம் என்கின்ற களபம் பூசி, மற்றுமுள்ள கெந்த வர்க்கங்களும், இதழித்தொடையும் (அணிந்து, எண்ணெய், தைலம் முதலியவைகளை) அரம்பை, திலோத்தமை, உருப்பசி என்கின்ற (தேவ மகளிரால் பூசி வகிர்ந்து பின்னித் தாது மணங்களால் பொருந்திய மயிரையுடைய தலையை நாயும், நரியும் கவ்விக் கிடக்கினும் கிடக்கும்.

அதுவன்றியும், பலகைக்கருவி, [1] கஞ்சக்கருவி, தோற்கருவி, துளைக் கருவி, நரம்புக்கருவி என்கின்ற [2] பஞ்சவாத்தியங்களும், முழங்க மணக் கோலம் செய்கின்ற சரீரம், மீண்டும் அந்தக் [3] காவணத்தின் கீழேயே, அந்தப் பல்லியமும் [4] நீங்கிப் பிணப்பறையறையத் தன் மனைவியுடைய மந்திரக்கோடியே கோடியாகினும் ஆகும். இது கேள்வியல்ல; யாவரும் கண்டதாயிற்று.

மேலும், பூமி, அந்தரம், சுவர்க்கம் (என்னும்) மூன்றும், தன் ஆணை நடக்கவிருக்கும் பெருமையை உடையவர்கள், நினைவு அற்று, ஒரு [5] நிமை மாத்திரைப் பொழுதில் இறந்துவிடுவார்கள்.

அது எவ்வண்ணமோவெனில், சுரர், நரர், விலங்கு, பறவை முதலானவைகளாலும், ஆயுதங்களாலும் வதைபடாத வரத்தினையும், பூமியினும், ஆகாயத்தினும் படாததொரு நியமத்தினையும் உடைய இரணியன், ஒரு சிறு மாத்திரையளவில் சரீரம் பிளப்புண்டு வேறுபடக் கிடந்தான் என்றால், இந்த வழுக்குடல்தான் எடுத்தார் தம்மில்லிருந்த (பெருங்)குன்றாய் நின்ற பொருளை நினைந்து உள்ளத்துண்டென்றிருமென்றார்.

விருத்தம்

[6] அளவிடு மளவோ தோன்றி
யழிந்ததம் புவியின் மாக்கள்
அளவிடு மளவோ தோன்றி
யழிந்தமால் பிரம ரென்றால்
அளவிடு மளவோ விந்த
வாக்கையி னளவே யென்றார். (108)

---

1. தாளம் முதலிய வெண்கல வாத்தியம். 2. தோற்கருவி, துளைக்கருவி, நரம்புக்கருவி, மிடற்றுக்கருவி, கஞ்சக்கருவி. 3. பந்தல். 4. முழங்க என்றுளது. 5. இமை. 6. இவ் விருத்தத்தில் 3 வரிகளே உள்ளன.

நாட்டை முழுதும் புரந்தாலும்
நாவாய் கப்பல் விட்டாலும்
வீட்டை யிரவு [1] முடித்தாலும்
வேட்கை சிறிதும் விடாதிருந்தால்
ஓட்டை தனிலே யோரேற்று
ஒழிவ தல்லா லுயிர்விடுநாள்
கோட்டை யுளதோ நாங்கட்டிக்
கொண்டு போவ தெனமொழிந்தார். (109)

உரை

இத்தன்மையாய் அதியரையன் மீண்டும் பரதவரை நோக்கி "வாரீர்! பரதவரே!! கல்லுக்குட் புகுந்திருக்கின்ற தேரைக்குச் சென்று சிலர் உணவளித்தாருளரோ? அதுவன்றியும், அன்றொருநாள் ஒரு தவசி பிச்சைக்குச் சென்றவிடத்து, வீட்டில் அம்மை, 'காலமல்ல' என்று சொல்லக் கேட்டுத் திட்டைக் குடியிலே திருக்கோயில் உள்ளே புகுந்து சமாதி அடைந்திருக்கின்ற காலத்து, மண்மாரி பெய்து வண்டலிட்டுத் திருக்கோயில் மறைந்துபோய் எண்ணுயிரத்தாண்டு சென்ற பின்பு, (ஒரு நாள்) சோழன் ஏறிச்சென்ற யானை, தவசியிருப்பதை (தனது ஆற்றலால்) கண்டு, அந்தத் தெய்வத் தலத்தின் (வழிச்) செல்லாமல் பின்பறியக்கண்டு, சோழன் ஐயமுற்று நின்று, அவ்விடத்தை வெட்டுவித்து, மண்ணை அகற்றித் திருக்கோயில்கண்டு, திருக்காப்பு (நீ)க்கிப் பார்க்கின்ற காலத்துத் தவசியைக் கண்டு சொற்களாலே வணங்கி (அடிபணிந்து நிற்கச்) சிறிதே விழித்து நோக்கி "அப்பா! காலமானதோ?" என்ற தவசிக்குச்சென்று உணவளித்தார் உளரோ?

அல்லாமலும், தாய்வயற்றில் நாம் இருக்கின்ற நாள், நமக்குச்சிலர் உணவளித்தார் உளரோ? ஆகையால் தம்பிரான் திருவுளம் இப்படிக் காண்" என்று சொன்னுன்.

அகவல்

அம்மையு மப்பனு மாகி யிருந்து
நன்மையு மனமும் தனித்தனி யிருந்து
மோகப் பெருங்கடல் முகந்தெழுந் தலமர
வேகப் பெருங்கடல் விந்துவை வருட
வீரமுந் திமிர்ப்பு மென்றெழு குணத்தால்
சார வந்து தண்டுளி யதனுல்

1. முறித்தாலும் என்றுளது.

இன்புறச் சேர மண்ணிருஞ் சோருக்கி
அன்புறத் திரட்டி அடிமண் குறித்துக்
கால மறிந்து கால்கள் நாட்டி
மேலொரு நெடுவளை விளங்கிட வைத்துக்
கையது நிறுத்தி மெய்யுற முட்டித்
துய்யவெள் ளெலும்புந் தொழிலகம் பரப்பி
நரம்பெனுங் கயிற்று லுரம்பெறக் கட்டி
நிரம்பிய சொரிமலம் நிலைபெறத் தோய்த்து
புன்மணக் கற்றை பொருந்தமெய் மேய்ந்து
மணம்பெற வன்றேல் வன்சாந் திட்டுக்
காணும் வாசலும் கேட்கும் வாசலும்
பூணும் வாசலும் புணைந்தறி வாசலும்
இன்ப வாசலும் இரத வாசலும்
1 சோரி வாசலும் தொகைபட வகுத்து
பிறிழ யின்பம் பிணிமூப்பு சாக்காடு
கூறிய வாறுங் குணத்தள வமைத்து
முக்கொண் டுடம்பியக் கின்றிக் கொளுத்தி
கோளொன் பது(வு) மனுபவிக் கும்படி
சீயவ ளுகிய வாயுவை யியக்கி
மேவிய பறிகெட வேண்டுவ தருந்தி
ஒன்பது மாதம் அன்புடன் வளர்த்து
துன்பமும் பயமும் தொடரமெய் வருந்தி
அன்னைநோ வொழிந்து (அன்புடன்) நம்மை
பயந்து விட்ட மின்னரு
ளிறைவ ளுருக் கிலையோ வென்ருன். (110)

விருத்தம்

மாதா வுதரந் தனிலிருத்தி
அளந்தங் கன்ன மருத்தியது
நாதா வெனவே யறிவுபெற்ற
நன்மை யருந்தா திருக்குமதோ!
தாதார் கொன்றை மணம்வீசுந்
தழல்வா யரவு புரிந்தாடத்
தேதா வென்வண் டிசைபாடுஞ்
செம்பொற் சடையார் திருவுளமே! (111)

1. இதுமுதல் 4 வரிகள், எதுகை, சொற்பொருள் சரியில்லை.

உரை

இப்படியாக அதியரையன் பரதவரை நோக்கிப் பின்னும் சொல்லுவான் :

அகவல்

பரதவிக் கின்றதென் பரதவ ரேநீர்
பரதவித் தால்வரும் பயன்சில வுளதோ
வருந்தினும் வாராது வாராது (காணும்)
வருந்தா திருப்பினும் வருமது வந்துறும்
வறுமையுற் றிருந்து வருந்தித் திரிபவர்
அறைகடற் புவியை ஆளினும் ஆள்வர்
பொற்றுள் புனைந்து பொருகரி யூர்ந்தவர்
நற்றுள் வருந்த நடப்பினும் நடப்பர்
கதிர்மறி வீரக் கழல்புனை காலிற்
புதுமுது விலங்கு புனையினும் புனைவர்
பஞ்ச சயனத்து வாழ்ந்திருந் (தவர்கள்)
பஞ்ச நீர்க்கூழ் பருகினும் பருகுவர்
பாக்கிலை [1] பளிதம் பலர்க்கு மிட்டவர்
வாய்க்கிலை யின்றி வருந்தினும் வருந்துவர்
சேவைகள் பிறர்தாம் செய்யவீற் றிருந்தவர்
சேவைகள் பிறர்க்குச் செய்யினும் செய்குவர்
எனக்கிடு மென்றுவந் திரந்தவர்க் கீந்தார்
எனக்கிடு மென்றுசென் றிரப்பினு மிரப்பர்
எல்லா வாடையும் புனைந்துவீற் றிருந்தவர்
பொல்லாச் சீலை புனைகிலும் புனைவர்
அளிமொய்த் திடுமல ரணையிற் கிடந்தவர்
கிளர்கற் (ற)றையினில் கிடப்பினும் கிடப்பர்
மாநக ருறைந்(தவர்) வரிபுலி யுறையும்
கானக மெய்திக் கழியினும் கழிப்பர்
கானகங் கன்னலுஞ் சென்னெலும் விளையும்
மாநக ராகி வழங்கிலும் வழங்கும். (112)

ஆதலாற் செல்வம் ஆற்றிற்
பெருக்கு நிலைமை யன்றோ
ஆழி சூழ்ந்த நீதிமா
நிலத்திற்கு நிலைநின்ற தெனமொழிந்தார், (113)

1. பளிதம்—பாளிதம்—சோறு.

விருத்தம்

இருநிதி தேடி வருந்தா திருந்தவர்
　　இற்றைக் கென்செய்வோ மென்றிரப்பினு மிரப்பர்
ஒருபொரு ளில்லாம லிரப்பவர் வேலை
　　யுல(கெலா)முடையா ராயினு மாவார்
பொருகரி யேறி வருபவ ரிருதாள்
　　போத நடந்து திரிகினும் திரிவர்
திருவளர் பாதம் மாறிநின் றுடும்
　　செல்வனுர் திருவுளச் செயல்தெரி யாதோ! (114)

[1] ஓட மிட்டடம் அடிச்சுடி லாகில்பின்
　　ஞேட மோடினு மோடும்
மாட மண்டப மிடிந்துபா ழாகிப்பின்
　　மாட மாகிலு மாகும்
நாடும் வாவியு மழிந்துபா ழாகிப்பின்
　　நாட தாகிலு மாகும்
தேடி மாலயன் வருந்தநின் றுடுஞ்செல்வன்
　　திருவுளச் செயல்தெரி யாதோ! (115)

அய்ய மேற்பவர் அறப்பெருஞ் செல்வராய்
　　அவனி யாளினு மாள்வர்
வைய்ய மாள்பவர் வறிஞராய்ப் பிறர்மனை
　　வந்து நிற்கினும் நிற்பர்
வெய்ய [2] வீரர்தான் எளியருக் கெளியராய்
　　வினையில் வீழினும் வீழ்வர்
செய்ய மேனி வெண்ணீ றணிந்த
　　வேடர்திரு வுளந்தெரி யாதோ! (116)

உரை

இவ்வாறே அதியரையன் காரியம் சொல்லிப் பரதவரை நோக்கி "வாரீர்! பரதவரே!! நாம் முன்னைச் சென்மத்தில் செய்த புண்ணிய பாவங்களுக் கீடாய் பிரமன் நமக்குப் [3] பேரிழி, இன்பம், பிணி, மூப்பு சாக்காடு என்று சொல்லுகின்ற [4] ஆறும் கோபம் கொள்ளும்போது நியமித்துவிட்டதாய் இருக்கும். நாம் வேறொரு தேசத்தில் போனால்

1. இவ்வரி தெளிவில்லை. 2. 'வீரர் முன்' என்றுளது. 3 —?
4. ஐந்துதான் உளது.

அந்நிய(ம)ம் நம்மைக் கைவிட்டு இங்கே நிற்குமோ? அது வொழிந்து இப்படியே நம்மை விரோதிப்பதாக வந்த மகரம், நாம் போகின்ற தேசத்தில் வாராதொழிந்திடுமோ?

கொன்றை மணக்குஞ் சடாமகுடக்
கோதை பாக ரல்லாது
நன்று தனக்கும் தீதுக்கும்
நாமே கடவோ" மெனமொழிந்தார். (117)

விருத்தம்

மதியா லுண்டாம் வாழ்வென்றும்
மதியி லாதார்க் கிலையென்றும்
விதியா கமத்தும் புராணத்து
மில்லை காணும் பரதவரே
கதியா மானை யிரப்பித்துங்
கரிய மானைக் கானில்விட்டும்
விதியால் வந்த வல்வினையை
வெல்ல லாமோ வெனமொழிந்தார். (118)

போற்றிப் பணிவார் பிறப்பறுக்கும்
பூவைப் பாகர் திருவருளால்
தோற்றிப் பயன்கொண் டிருநாளுந்
தோற்ற நாளும் தோன்றுகிலீர்
ஆற்றுப் பெருக்கின் செய(ல)ன்றே
ஆர்க்கு நிலைநின் றதுசெல்வம்
[1]காற்றைக் கா(க்)கற் றிடிலன்றே
காக்க லாவ தெனமொழிந்தார். (119)

உரை

இத்தன்மைத்தாய் அதியரையன் பரதவர்களைப் பார்த்து "வாரீர்! பரதவரே!! சரீரம் எடுத்தார் ஒருவருக்குப் பிரம்மப் படைப்பைத் தப்பவொண்ணாது. பரமேசுவரனுடைய அருளுடையவர்க்கே தப்ப இயலும்.

அது எவ்வண்ணமோவெனில் மார்க்கண்டேயனுக்குப் பதினாறு வயது என்று பிரம்மா விதித்துப் படைத்தார். அப்படியே பதினாறு வயது சென்றவுடன் அவனது உயிரைக் (கொடுபோகக்) காலன் வந்து குருகக்

1. இவ்வரி தெளிவிலது.

கண்டு, பயந்து, ஓடிச்சென்று, பரமசிவனுடைய திருப்பூக்குடலையில் ஒதுங்கக்கண்டு, தம்பிரான் காலனைக் காலால் உதைக்க, ஒரு காலத்திலும் [1] இலையமில்லாத பெருமையைப் பெற்று, (என்றும் பதினாறு வயது உடையவனாய்) அகத்தியன், புலத்தியன், அங்கிஷன், கவுதமன், வசிட்டன், காசிபன், மார்க்கண்டேயன் என்று எண்ணுகின்ற [2] ஏழு இருடிகளில் ஒருவனாயிருந்து (சிறந்தான்).

அன்றியும் யாகத்தின் மிக்கதொரு புண்ணியமில்லை. அது பாவமாக விளைந்தது எவ்வண்ணமோவெனில், மரீசி, வசிட்டன், அகத்தியன், ஆங்கீரசன், புலத்தியன், புலகன், கிருது, பிருகு, தட்சன், நாரதன் என்கின்ற [3] பத்துப் [4] பிரசாபதிகளில் தட்சப் பிரசாபதி என்கின்ற மகாவிருடி பிரம்ம பதத்தினைப் பெற வானோரைக் கருதிப் பரமேசுவரனைக் கருதாமல் யாகம் செய்யத் தன்னுடைய தலையிழந்து ஆட்டுத்தலையினைப் பெற்றான்.

அல்லாமலும் பிரம்மகத்தியில் மிக்கதொரு பாவமில்லை. அது புண்ணியமாய் விளைந்தது. அது எவ்வாறெனில் [5] கெசபட்டன் புத்திரன் [6] தண்டேசுரன் மணலை சிவலிங்கமாக்குவித்து கைபலமாகப் பசுவின் பாலைக் கறந்து (சிவலிங்கத்தை) ஆடியருளப்பண்ணக் கண்டு, அவன் தந்தையாகிய கெசபட்டன் கோபித்துக்கொண்டு தன் கால்களால் (அச் சிவலிங்கத்தினை) அழிக்கக் கண்டு, (வாளெடுத்துத்) தந்தையின் கால்களைத் துணிய, (அதனால்) கீழே விழுந்த (கெசபட்டன்) "இது ஏன் மகனே?" என்று கேட்ட வாயிலும் வெட்டத் தம்பிரானுடைய

1. அழிவில்லாத

2. சத்தவிருடிகள்: அத்திரி, ஆங்கீரசன், கௌதமன், சமதக்கினி, பரத்துவாசன், வசிட்டன், விசுவாமித்திரன் என்பர் ஒரு சாரார். அகத்தியன், ஆங்கீரசன், கௌதமன், காசிபன், புலத்தியன், மார்கண்டேயன், வசிட்டன் என்பர் மற்றொரு சாரார். மரீசி, ஆங்கீரசன், புலவகன், வசிட்டன், அத்திரி, புலத்தியன், கிருது என்பர் வேறொரு சர்ரார். காசிபன், அத்திரி, பரத்துவாசன், விசுவாமித்திரன், கௌதமன், சமதக்கினி, வசிட்டன் என்பர் மேலுமொரு சாரார். இவற்றுள் இரண்டாம் குழுவைச் சேர்ந்தது இவ்வேழு இருடிகள் எனும் குழு.

3. தேசப்பிரதேசங்களில் என்றுளது. (தசப் பிரஜாபதிகளில் போலும்)

4. மக்களைப் பெற்றுப் பெருக்குகின்றவர்கள்.

5. வேறு பெயர் எச்சதத்தன்.

6. தண்டேசுரன் சோழமண்டலத்தில் திருச்சேய்ஞலூரில் அந்தணர் குலத்தில் இற்றைக்கு 4500 ஆண்டுகட்குமுன் எச்சதத்தனுக்கும் பவித்திரைக்கும் மகனாகப் பிறந்து, விசாரசருமர் என்னும் பெயர் பூண்டவர். பின்னர் சிவபெருமானால் "அனைத்து நாம் உண்ட கலனும், உடுப்பனவும், சூடுவனவும், உனக்காகச் சண்டீசனுமாம் பதந் தந்தோம்" எனச் சண்டீசப்பதம் பெற்றவர். இதனைப் பெரியபுராணத்துட் காண்க.

அருள் பெற்று உருத்திரபதம் பெற்ருன். ஆதலால் நாம் பாவம் செய்தோமாகிலும் சிவனருள் உண்டாஞல் புண்ணியமாய் விளேயும்.

மருவும் நீறும் அஞ்செழுத்தும்
மறவா திருந்தால் பரதவரே
பரவை யால முண்டவர்தாம்
பாழில் தள்ளா ரெனமொழிந்தார். (120)

விருத்தம்

நிஜேத்த தொன்ருய் முடிவதுதான்
நிஜேயா தொன்ரு மன்றியே
நிஜேத்த தொன்ரு யினுமாகும்
நிஜேத்தே யிரும்நீர் பரதவரே
நிஜேத்த வடியா ருடல்குளிர
நிஜேயார் (த)ாங்கள் நீருக
நிஜேத்து [1] நகையார் நிஜேயொருவர்
நிஜேத்த தளவோ வெனமொழிந்தார். (121)

பாரா தெங்கும் நீறணிந்து
பாத கமலந் தஜேப்பார்த்துப்
பேரா வகையஞ் செழுத்தோதிப்
பேசா திரும்நீர் பரதவரே
வாரார் கால விடமுண்டு
வானேர்க் கமுத மளித்தவர்தாம்
தீரா ராகி வித்துயரம்
தீர்ப்பா ருளரோ சிலரென்ருர். (122)

காற்கடல்நீர் காசினியில் கலந்தெழுநாள் காழிநகர்
சேற்றிருந்த தோணிதனிற் சிலரிருக்க உடனிருந்தோம்
போற்கடலில் செங்கனகப் [2] புது(மீஞல்) பூசித்தோம்
பாற்றிருநீர் சிவன்கருணேப் பரதவரே யெனமொழிந்தார். (123)

சுருக்க மாட்டேன் புலஜேந்தும்
சொல்ல மாட்டே னெழுத்தஞ்சும்
பெருக்க மாட்டேன் சிவஞானம்
பேச மாட்டேன் திருவேடம்

1. நகைப்பார் எனலும் பொருந்தும்.
2. அதிபத்த நாயஞர் வரலாறு. 17-ம் பக்கம் காண்க.

உருக்க மாட்டேன் வன்னெஞ்சு
உள்ள படியே யுளதென்று
இருக்க மாட்டேன் சிவனேயிங்
கேதுக் கடியேன் பிறந்தேனே ! (124)

உரை

இப்பால் தம்பிரான் திருக்கயிலாயத் திருமலையில் திருவோலக்கம் [1]கொண்டு இனிது எழுந்தருளியிருக்கின்ற காலத்து, திருநந்திதேவரைத் திருக்கண் சாத்தியருளி "வாராய்! நந்தி!! நம்முடைய இடப்பாகமான மரகத நிற ஒளி போய் ஒரு நிறமானபடியினாலே மிகவும் வறியதாய் இரா நின்றது. (அவ்விடப்பாகப்) பார்வதி நம்முடைய [2]சாபத்தினாலே போய் அதியரையனுக்கு மகளாகி, வளர்ந்து, பக்குவதையாகியிருக்கிறாள். அவளைத் திருமணம் செய்துகொள்ளுவதாகப் போகின்றோம். நீயும் நம்முடனே போதுவாயாக!" என்று திருவாய்மலர்ந்தருளி

மருக்கொண்ட குழலாளை மணஞ்செய்ய மண்மீது
திருத்தொண்டர் வேடமாகிச் செல்குவ மெனமொழிந்தார். (125)

விருத்தம்

சூடும் பிறையுங் கரந்தளித்துங்
கமழு மழுமான் கரந்தருளி
ஆடும் பணியுங் கரந்த(ரு)ளி
ஆறுஞ் சடையுங் கரந்தருளி
நீடுஞ் சிலைவேள் தனையெரித்த
நெற்றி நயனங் கரந்தருளி
வேடம் புனையத் தொடங்கினராம்
[3]வேடர் தொழவீ டருளசெய்வார். (126)

உரை

பகீரதன் தன் தவபலத்தால் [4]சன்னதிப்பட்ட [5]கங்கைதன்னைப் பரமேசுவரன் 'தரிக்கின்றே' னென்ற சொற்கேட்டுக் காலாக்கினிபோலக் கோபித்து மிக்க [6]வேகத்துடனே [7]அறுபது நூல்வட்டம் ஒரு தாரையாகக் கொண்டு, அப்படி ஆயிரமுகமாக வகுத்துப் பாதலத்துண்டாகிய சத்த லோகங்களும் ஊடுருவும்படிக் கறுத்துக்கொண்டு குதித்துச் செல்லத் தம்பிரா(ன் தன்)னுடைய எட்டுத் திருச்சடையிலொரு திருச்சடை(யை)

1. குலைந்து என்றுளது. 2. ஏவலினாலே என்றுளது. 3. வேடந்தொழ என்றுளது. 4. எதிர்ப்பட்ட. 5. சிறிதேவை என்றுளது. 6. கோபத்துடனே என்றுளது. 6. ஒருபல என்றுளது.

(இ-ள) (1) மணலையும், புதியஓட்டின் தூளையும் ஒரு சட்டியிலிட்டுத் தீயெழும்படி வறுத்து, 8 மடங்கு தண்ணீர்விட்டு, வற்றவைத்துப் பின்னர் நன்றாகக் குளிரவைத்து உட்கொள்ளவும். தாகம் தீரும்.

(2) உடலில் குளுர்ச்சியாக மலர்களைச் சூட்டிக்கொள்ளவும்.

(3) தேகத்தில் பன்னீரைத் தெளித்துக்கொள்ளவும்.

(4) ஜீனி, தேன், இந்துப்பு, மாம்ஸங்கள், பால், நெய் இவைகளைக் கூட்டி அடுப்பின் மேலேற்றி சுடவைத்து உட்கொண்டாலும் தாகம் சாந்தமாகும்.

தேக குளிர்ச்சிக்கு மருந்து

சீதள வளைய மல்லி சதாவரி யுசீரஞ் சந்தம்
அதிவிடங் குடசபீச மம்புதமிவை யோரெட்டும்
விதிமுறை காய்ந்த நீரிற் கற்பூரம் விரவியுண்ணக்
கொதி படுந் தாகந் தீருங் குளிர்ந்திடுந் தேகந்தானே. (4)

(இ-ள்) தாமரையிலையினுட் சுருள் அல்லிக்கிழங்கு
தண்ணீர்விட்டான் கிழங்கு வெட்டிவேர்
சந்தனம் அதிவிடயம்
வெட்பாலையரிசி தாமரைமொட்டு.

இச்சரக்குகளைச் சரியெடுத்து இடித்து 8 மடங்கு தண்ணீர் விட்டு, நாலில் ஒன்றாக வற்றவைத்து, வடிகட்டிச் சிறிது பச்சைக் கர்ப்பூரம் சேர்த்துக் குடித்துவர, அதிகமான வரட்சி நீங்கித் தேகம் குளிர்ச்சியாகும்.

தாக மோக. பயித்தியத்திற்குத் திராக்ஷாதிக் கஷாயம்

முந்திரி மதுரஞ்சந்த மிருவேலி முத்தம் மேல
மிந்தநன் னாரிமூல மாகதி மதூகபுஷ்பம்
அந்தவொன் பதுமருந்துங் காய்ந்த நீரிறுத்துத்தேன்விட்
டருந்திடத் தாக மோகம் பயித்திய மோடுங்காணே. (5)

(இ-ள்) திராக்ஷை அதிமதுரம்
சந்தனத்தூள் வெட்டிவேர்
கோரைக்கிழங்கு ஏலக்காய்
நன்னாரிவேர் யானைத்திப்பிலி
இலுப்பைப்பூ.

இவைகளை யிடித்து 8 மடங்கு தண்ணீர் விட்டு, நாலிலொன்றாக வற்ற வைத்து, வடிக்கட்டித் தேன் விட்டு, உட்கொள்ள நாவறட்சி, மயக்கம்

பயித்தியம் (பித்தாதிக்கம்) முதலானவை தீரும்.

இவைகளையன்றி இந்த ரோகங்களுக்குப் பற்பல ஔஷதங்களைச் சாஸ்திரங்களில் கண்டும் கேட்டும் செய்தும் கொள்ளக்கடவன.

ரோகசிகித்ஸை முற்றும்.

உதரரோகம் 108க்குள் குன்மரோகங்கள் 8ல் வாதகுன்மம், வலிகுன்மம், சத்திகுன்மம், சூலைகுன்மம் ஆக இந்நான்கும் அசாத்யம். மற்ற நான்கும் சாத்யம். அவையாவன. பித்தகுன்மம், கபகுன்மம், குன்மசூரை, எரிகுன்மம்.

பித்தகுன்மத்துக்குச் சிகித்ஸை

திரிகடு கசமதாகஞ் சிவதைவேர் வில்வமூலம்
பிரமியோ டேழுங்காய்ந்து குடித்திடிற் பித்தகுன்மம்
தரிபட வரிதேயாகுந் தசமூலங் கஷாயந் தன்னிற்
பரிபடு மிந்துப்பிட்டுப் பருகிடத் தீருங் காணே. (1)

(இ=ள்) சுக்கு திப்பிலி
மிளகு ஓமம்
சுத்திசெய்த சிவதை வேர் வில்வமூலம்
பிரமி

இவைகளைச் சமனெடுத்து, இடித்து, ஒரு பாத்திரத்திலிட்டு 8 மடங்கு தண்ணீர் சேர்த்து, எட்டிலொன்ருக வற்றவைத்துத் தினம் 3 வேளை உட்கொள்ளப் பித்தகுன்மம் தீரும்.

தசமூல கஷாயத்தில் இந்துப்புச் சேர்த்துப் பருகினலும் பித்த குன்மங்கள் தீரும்.

தசமூலங்களாவன :— வில்வம், பெருங்குமிழ், சிறுகுமிழ், பெருகத்திரி வேர், பாதிரிவேர், சிறுமல்லி, பெருமல்லி, சிறுகத்திரிவேர், நெருஞ்சில், கண்டங்கத்திரி வேர்.

இதுவுமது

பொருந்திய வில்வமூல லேகியம் புசிக்கத்தீரும்
திருந்து வேல்விழியாய்! கேளாய் திராக்ஷாதிக் கிருதந்தன்னை
அருந்திடத் தீருங்காட்டா மணக்கிலையால் லொத்திட
வருந்தவே வருத்தும் பித்தக்குன்மநோய் மாறுங்காணே. (2)

(இ-ள்) பித்த குன்மத்திற்கு வில்வாதி லேகியம் உட்கொள்ளவும்.

திராக்ஷாதிக்கிருதம் நல்லது — ஆமணக்கிலை ஒத்தடம் வயிற்றுக்குக் கொடுக்கவும், பித்தகுன்மம் நீங்கும்.

கப குன்மத்திற்கு மருந்து முறைகள்

கூவிளை பஞ்சகோலங் குலவிய முதிரை முள்முக்
காவேளை வெள்ளை யுள்ளி கலந்தெரி கஷாயங் கொள்ளி
லோவிலை வானதுன்பங் கபகுன்ம மோடு மின்னுந்
தூவிலா லசுனவாதுக் குழம்புதுய்த் திடவும் போமே (3)

(இ-ள்) வில்வ வேர் பஞ்சகோலம்
முதிரை முக்காவேளை
வெள்ளைப்பூண்டு

இவைகளைச் சமனெடுத்து இடித்துக் கஷாயஞ் செய்து, தினம் 3 வேளை உட்கொண்டு வரக் கபகுன்மந்தீரும்.

(2) லசுனைதிக் குழம்பும் உட்கொள்ளவும்

குறிப்பு:— பஞ்சகோலம்—திப்பிலி, திப்பிலிமூலம், சவ்வியம், சித்திரமூலம், சுக்கு என்பன.

முதிரை = மொச்சை

குன்ம சூரைக்கு

இஞ்சியின் சாறுதன்னிற் றிரிகடு கிந்து காய
மிஞ்சிடா தரைத்துக் கொண்ட தைலத்தை விட்டுக் கொள்ளப்
பஞ்ச கோலங்கள் காய்ந்து பருகிடச் சித்திரகாதி
மிஞ்சு லேகியத்தைக்கொள்ள வெருண்டோடுங் குன்ம சூரை (4)

(இ-ள்) இஞ்சிச் சாற்றுடன், சுக்கு, திப்பிலி, மிளகு, இந்துப்பு, பெருங்காயம் இவைகளையும் நன்றாக வரைத்துச் சுத்தமான நல்லெண்ணெய் விட்டு உட்கொள்ளவும்.

பஞ்ச கோலக்கஷாயத்துடன் சித்ரமூலதி லேகியத்தையும் உட்கொள்ளவும்.

குன்ம சூரை (வலிகுன்மம்) தீரும்.

எரி குன்மத்திற்கு

திரிபலை வில்வமூலம் சீரகங் கொத்தமல்லி
எரிவுறு மிஞ்சியேழு மேறுநீர் குறையக் காய்ச்சி
வருமெரி குன்மந்தீரும் மற்றுங்கூ விளாதி நெய்யைப்
பருகிடத் தீருமென்று பகர்ந்தனர் விரிந்த நூலோர். (5)

(இ-ள்) கடுக்காய்த்தோல்	நெல்லிவற்றல்
தான்றித்தோல்	வில்வமூலம்
சீரகம்	கொத்தமல்லி விதை
இஞ்சி.	

இவைகளை இடித்து, ஒரு பாத்திரத்திலிட்டு 8 மடங்கு சுத்த நீர் சேர்த்து எட்டிலொன்ருக வற்றவைத்துப் பருகிவர, எரி குன்மம் தீரும்.

வில்வாதி நெய்யையும் உட்கொண்டு வரவும். எரிகுன்மத்திற்கு நல்லது.

அஷ்ட குன்மத்திற்கும் பொதுசிகித்சை

கோடகச்சாறு தன்னிற் குழைத்ததைக் கரைத்துக்
    கொண்டிந்து வேரண்ட நெய்யோட ருந்தக்
கோடகச் சாறுதன்னி லிங்கு கரைத்துக் கொதித்துக்
    கொள்ளக் கொழுந்தாரை நெய்யெண்ணெய் கூடக்
கோடகச் சாரணைத்தூறு வாய் வீழி சுக்கொடு
    வேலி யேரண்ட வேர் காய்ந்து கொள்ளக்
கோடகச் சாறு தன்னிற் கரிசாலைச்சாறு கூட்டிற்
    குன்மங்களாய் வந்த கன்மங்கள் போமே (1)

(இ-ள்) கோடகச் சாலைச்சாற்றில் இந்துப்பு, ஆமணக்கெண்ணெய் இவைகளை விட்டு நன்ருகக் குலுக்கி அருந்தவும்.

கோடகச்சாலைச் சாற்றுடன் பெருங்காயம் சேர்த்துக் கொதிக்க வைத்து அதனுடன் ஆரைகொழுந்தும் நெய், எண்ணெய் இவைகளையும் விட்டுப் பருகவும் குன்மங்கள் தீரும்.

கோடகச்சாரணைத்தூறு	உவாய்,	வீழிவேர்
சுக்கு	கொடிவேலிவேர்	ஆமணக்குவேர்

இவைகளைச் சமனெடுத்து இடித்து 8 மடங்கு சுத்த நீர் விட்டு எட்டிலொன்ருக வற்றவைத்து உட்கொள்ளவும்.

கோடகச்சாலைச் சாற்றுடன் கரிசாலங் கண்ணிச் சாறும் சேர்த்து உட்கொள்ளக் குன்மங்கள் நீங்கும்.

வேறு சில மருந்துகள்

தேங்காய்ப் பாலில் பிரமிச்சாற்றை யொன்றுகலந்து வெள்ளைப்பூண்டு ஒரு கொட்டைப்பாக்கு அளவெடுத்து, நன்ருகவரைத்துக் குழப்பி அடுப்பின் மேலே வைத்துக் காய்ச்சி, நெய்யானபின், இதனை உட்கொள்ளவும். குன்மங்கள் நீங்கும்,

தேங்காயைப் பிழிந்த பாலை நெய்யாகக் காய்ச்சிக் கடுக்காய்த் தோல் சரிகூட்டி, நறுநெய்யில் தூவிக் குடிக்கக் குன்மங்களிலுள்ள மலங் கழியும் என்றவாறு.

தேங்காய் நெய்யில் நேர்வாளமிட்டுக் கருப்புக்கட்டி (பனைவெல்லம்) யுமிட்டு, அரைத்துப் பசுவின் பால் விட்டு, நன்ருகக் காய்ச்சி எடுத்து வைத்துக்கொள்ளவும். அதனுடன் (சரியளவு) சுத்திசெய்த லிங்கம்கூட்டி நன்ருக (1 நாளரைத்து)க் குன்றிபோல் குளிகைசெய்து, தேனிலொரு உருண்டை விழுங்கக் குன்மங்கள் போம். வெந்த அந்தத் தேங்காயை வேறு வேருகக் கீறிச் சர்க்கரையுமிட்டுத் தின்ருல் குன்மரோகங்கள், கிருமி, பந்தமான மலங்கள் நீங்கும்.

பனையின் காயை அந்தக்கதிரை முறுகச் சுட்டுச் சர்க்கரையில் அரைத்துக் குழப்பி (தண்ணீருடன்) தின்னக் குன்மரோகம், உதரரோகம் தீரும்.

ஆமணக்கெண்ணெயில் உள்ளியும் (வெள்ளைப்பூண்டு), ஆறு மாதத்திய காடியும், இந்துப்பு, பெருங்காயம், கைவேளைச்சாறு, பிரமிச் சாறு, கொன்றையிலைச்சாறும் (சமனளவு) விட்டு, அடுப்பின்மேலேற்றிக் காய்ச்சி ஒரு காசளவு தினந்தினமுண்டால் குன்மங்கள், மாந்தம், விருத்தி (குடலிறங்கல்) இதுகளெல்லாம் விட்டுப்போம். (தீரும்)

இன்னமும் ஒளஷதப்பத்தியிலே வருகிற சிகித்ஸைகள் செய்யலாம்.

சூரை ரோக நிதானம்

உதரத்திலுண்டாகும் சூரை (வயிற்றுவலி)யென்னும் வியாதிகள் எட்டுவிதம்.

கற்சூரைக்கு விருத்தம்

கடுக்காய் பஞ்சளிந்துப்புக் காயங் கடுத்திரி வில்வத்தா
ரடுக்காயந்தக் கஷாயத்தி லருந்து மிந்து பொரிக்காரம்
வடுக்காய் விழியாய்! ஏரண்டத் தைலங்கலந்து வாங்குவரேற்
றுடுக்காய் வந்த கற்சூரை சொல்லாதோடுங் கண்டீரே. (1)

(இ-ள்)	கடுக்காய்	மஞ்சள்
	இந்துப்பு	காயம்
	திரிகடு	வில்வ இலை

இவைகளைச் சமனெடுத்து ஒன்றிரண்டாக விடிக்து, ஒரு பாத்திரத்திலிட்டு தண்ணீர் விட்டுக் கஷாயமாகக் காய்ச்சி, இறுக்கு, இந்துப்பு, பொரிக்காரம், ஆமணக்கெண்ணெயும் விட்டு உட்கொள்ளவும். இருதடவை பேதியாகிக் கற்சூரை தீரும்.

இரத்தசூரைக்கு மருந்து

நீர்வள்ளிக் கிழங்கு முத்தம் நெருஞ்சிவேர் சிறுபீளைத்தூறு
பேர் கொள்ளுஞ் சந்தஞ்சீர கமிலவங்கம் பெருமரத்தோல்
வார்கொள்ளு மூலையாயிந்த மருந்திணைக் கஷாயஞ் செய்து
நீர்கொள்ள யிரத்தசூரை நீணிலந் தனில்நில்லாதே. (2)

(இ-ள்)		
	தண்ணீர்விட்டான் கிழங்கு	கோரைக்கிழங்கு
	நெருஞ்சிவேர்	சிறுபீளை
	சந்தனத்தூள்	சீரகம்
	கிராம்பு	பெருமரத்தோல்

இவைகளைச் சமனெடுத்து இடித்து, 8 மடங்கு தண்ணீர் விட்டு எட்டில் ஒன்ருக வற்றவைத்து, வடிகட்டி உட்கொள்ள, இரத்தசூரை நோய் தீரும்.

சுரசூரைக்கு மருந்து

சீந்தில் தண்டு குருந்தோட்டி சேருஞ்சுக்குச் சந்தனமும்
ஏந்துமிலாமிச் சிருவேலி யிதன்வேர் சேரச் சரிகொண்டு
சேர்ந்த யிருபடி நீரதனிற் சிறக்கக் காய்ச்சி யுழக்காகுற்
போந்த மதுவுடனே பருகப்போனுர் சுரசூரையினுரே (3)

(இ-ள்)		
	சீந்தில்கொடி	சித்தாமுட்டிவேர்
	சுக்கு	சந்தனத்தூள்
	விளாமிச்சைவேர்	வெட்டிவேர்

இவைகளைச் சரியளவெடுத்து, இடித்து, ஒரு பாத்திரத்திலிட்டு 2 படி சுத்த நீர்விட்டு, அடுப்பின் மேலேற்றி ஒரு உழக்காக வற்றவைத்துத் தேன் விட்டு உட்கொள்ளச் சுரசூரை தீரும்.

பித்தசூரைக்கு மருந்து

பித்தத்தின் சூரையாற்றப் பேசுவோங் கிரியைதன்னைச்
சுத்த நெற் பொரியுஞ் சுக்குந் துய்யகூ விளையின்வேரும்
ஒத்தசீர் பயறுங் காய்ந்தா லூறுகுட மதனிலிட்டு
மெத்தெனக் குடித்த போதே விட்டிடுங் கண்டிடாயே (4)

(இ-ள்)		
	நெற்பொரி	சுக்கு
	வில்வவேர்	பயறு

இவைகளைச் சரியெடுத்து இடித்து ஒரு பாத்திரத்திலிட்டு 8 மடங்கு ஜலம் விட்டு, எட்டிலொன்ருகக் காய்ச்சி யிறக்கி வடிகட்டி, வெல்லம் சேர்த்துக் குடிக்கவும், பித்த சூரை நீங்கும்.

இதுவுமது

பயற்றினிற் பருப்பைப் பொங்கிப் பருகிள நீரைவிட்டு
வியப்புற விரவியாங்கே மேவும் நீர் பிழிந்து கொண்டு
நயப்புறச் சீனிகூட்டி நயம்பெறக் குடித்தபோதே
தியக்கிடும் பித்தசூரை திகழரோ சகமும் போமே (5)

(இ-ள்) பயற்றும் பருப்பை நன்றாக வேகவைத்து, இள நீருடன் கலந்து சக்கையைப் பிழிந்து விட்டுச் சீனிசேர்த்துப் பருகவும்

பித்த சூரை, அரோசகம் முதலானவை போம்.

நிதம்ப சூரைக்கு மருந்து

வந்திடும் நிதம்ப சூரை மாறிட வேண்டுமாகில்
முந்திய பரங்கிப் பட்டை முடக்கொத்தான் சித்தா முட்டி
வெந்திடுங் கஷாயந்தன்னில் மிக்கத்தேன் விடுத்துக்கொள்ளிற்
றந்திர மிதுவேயாகு மென முனிசாற்றினாரே (6)

(இ-ள்) பரங்கிப்பட்டை முடக்கொத்தான்
சித்தாமுட்டிவேர்

இவைகளை யிடித்துக் கஷாயம் வைத்துத் தேன் விட்டுப் பருகிவர நிதம்ப சூரை (பின்புறத்து வலி) நிற்கும்.

பக்கசூரைக்கு விருத்தம்

சீர்பெரு குறிஞ்சாவேறும் சேர்ந்திடு மிலையுஞ்சுக்குஞ்
சார்பெரு கண்டகாரி சமூலமுங் கஷாயமாக்கிப்
போர்விழி மாதே! நல்ல திப்பிலிப் பொடித்திட்டுண்ணப்
பார்புகழ் பக்கசூரை பறந்திடு மறிந்திடீரே. (7)

(இ-ள்) குறிஞ்சா வேர் குறிஞ்சா இலை
சுக்கு கண்டங்கத்தரிச்சமூலம்

இவைகளைச் சமனெடுத்து இடித்து, எட்டு மடங்கு ஜலம் விட்டு, அடுப்பின்மேலேற்றி எட்டிலொன்றாக்கித் திப்பிலிச் சூரணம் போட்டு உட்கொள்ளப் பக்க சூரை நோய் தீரும்.

பேய்ச்சூரைக்கு மந்திரமும், விருத்தமும்

"கடலிலெழுந்த தருஞ்சூராய்! நீ பார்ப்பான்; நான் பறையன் உன்னைக் கையையிட்டுக் குத்தி, என் காலிற் பெருவிரலாற் பாய்ந்தேன். போடா, போ அந்திர சாதி",

என்றிரு மந்திரத்தா லியந்திர மதனைத்தானே
சென்றிடு முந்தி சேர்ந்து செபித்திடத் தீங்கநீங்கி
பொன்றுபேய்ச் சூரைதான்விட் டொட்டெழுந் தோடுமென்று
குன்றுசேர் முனிநனக்குக் கோதிலா னருளிச் செய்தான். (8)

(இ-ள்) மேற்கூறிய மந்திரத்தை ஓதி ஒரு செப்புத் தகட்டில் எழுதிச் சுருட்டி 1008 தடவை ஜபம் செய்து கட்டவும். பேயினுல் உண்டான "பேய்ச்சூரை" நோய் நீங்கும்.

இதுவுமது

கோதுசேர் மீனரைத்துத் தூண்டிலிற் கொழுகிக்காட்டப்
பேதையாய்த் தீட்டமான பெண்தொட மாறுமென்கச்
சூதறு பறையன் சுட்டகலையில் சாம்பல்தன்னல்
வோதியே பார்க்க மீளுமுற்ற பேய்ச்சூரைதானே. (9)

(இ-ள்) இதன் பொருள் சரியாக விளங்கவில்லை.

கூர்மசூரைக்கு மருந்து

வந்தெழுங் கூர்மசூரை வருத்திடா வகைதனக்கே
சிந்துவாரத்தைப் புட்டுச் செய்துத ரத்திற்கட்ட
வெந்த வாமணக்கினெண்ணெய் வெள்ளுள்ளித் தைலமீந்து
தந்திரமாகக் கூட்டித் தானது நுகர்ந்திடாயே. (10)

(இ-ள்) வெண்ணொச்சியிலையைக் கொண்டுவந்து இடித்துப் புட்டவிலாகச் செய்து (அதாவது வதக்கி) ஆமைபோல் மேலெழுந்த சூரையின் மேல் இளஞ்சூடாகக் கட்டவும். (¼ சேர்) ஆமணக்கெண்ணெயில் 2 பல்லு வெள்ளுள்ளியையிட்டுக் காய்ச்சி உட்கொள்ளவும். ஒரு தடவை மலங் கழிந்து கூர்மசூரை நீங்கும்.

இன்னும் இதர மருந்துகளைச் சிகித்ஸை விதியில் கண்டுகொள்ளவும்.

சூலை நோய் 15க்கும் சிகித்ஸை

கொடுங்குலைச்சூலை யூரிச் சூலத்திற்கும் மருந்து

கொடுங் குலைச்சூலை செய்யுங் குணங்குறி யறிந்து கொண்டால்
அருங்குலை செய்யுமென்ப தறியினு மவுஷதங்கேள்
புடுங்களற் கழற் பருப்புப் புனலிவேர் மிளகு சுக்கு
இடுங்குடி நீரிற் காயம் பொரிகாரமிட்டுண்பீரே. (11)

ஆமணக்கெண்ணெய் தோய்த்தே யதனிலையொத்தவேண்டும்
ஆமணக்கெண்ணெய் கொற்றன் சாற்றுடனருந்தத்தீரும்
ஆமணக்கெண்ணெய் கோடா சூரியோடருந்தத்தீரும்
ஆமணக்கெண்ணெய் யெண்ணெ யானெய்யு முழுக நன்றே. (12)

வெள்ளுள்ளித்தைலந் தன்னில் யேரண்டத்தைலம் விட்டுக்
கொள்ளவுங் கொள்சாறோடே குலத்திரி கடு வெங்காரம்
துள்ளிப லவணஞ் சேரில் கொடுங்குலைச் சூலந்தீரும்
வெள்ளெதி மூரிச்சூலந் தனக்கு மிம் மருந்தென்றோமே. (13)

(இ ள்) சமுற்சிப்பருப்பு புனலிவேர்
மிளகு சுக்கு

இவைகளைச் சரியெடுத்து இடித்து 8 மடங்கு சுத்த ஜலம் விட்டு, அடுப்பின் மேலேற்றி $\frac{1}{8}$ ஆகக் காய்ச்சிப் பெருங்காயம், பொரித்த வெங்காரம் இவைகளைச் சேர்த்துப் பருகவும். வயிற்றுவலி நீங்கும்.

மேலுக்கு ஒத்தடம்

ஆமணக்கிலையில் ஆமணக்கெண்ணெய் தடவி வாட்டிப்போடவும்.

கொற்றன் சாற்றுடன் ஆமணக்கெண்ணெய் கூட்டி அருந்தவும்.

கோடாசூரிச் சாற்றுடன் ஆமணக்கெண்ணெய் சேர்த்து உட்கொள்ளவும்.

ஆமணக்கெண்ணெய், நல்லெண்ணெய், பசுவின் நெய் இவை மூன்றையும் சரிகலந்து காய்ச்சித் (முக்கூட்டெண்ணெய்) தலை முழுகவும்.

பூண்டுத் தைலத்துடன் ஆமணக்கெண்ணெய் கலந்து, திரிகடு, வெங்காரம், இந்துப்பு, இவைகளை யொன்றுகலந்து, அடுப்பின் மேலேற்றிக் காய்ச்சி உட்கொண்டுவர மூரிச்சூலம் தீரும்.

கெர்ப்பச் சூலத்திற்கு

கடுக்காய் மஞ்சளிந்துப்புக் கடுகோடுள்ளி வெங்காரம்
அடுத்த வீழி யாமணக்க மதின்வேர் நிலவா கையின்வேருந்
தொடுத்த மூன்று பலமாக்கித் துலங்கயெரித்தா மணக்கெண்ணெய்
குடிக்கக் கெர்ப்பச் சூலம்போங் கூட்டுங் கள்ளிப் பால் சிறிதே. (14)

(இ-ள்) கடுக்காய்த்தோல் மஞ்சள்
இந்துப்பு கடுகு

பூண்டு வெங்காரம்
விழி வேர் ஆமணக்கம் வேர்
நிலவாகை வேர்

இவைகளை மொத்தமாக 3 பலம் எடுத்து, இடித்து ஆமணக்கெண்ணெய் 3 சேருடன் கலந்து, எரித்து வைத்துக்கொள்ளவும். வேண்டும்போது எண்ணெயுடன் சிறிது கள்ளிப்பால் சேர்ந்து அருந்தவும். கெர்ப்பசூலை தீரும்.

ஆமசூலத்திற்கு, பத்திரசூலத்திற்கு மருந்துகள்

சொல்லுந் தாபாக்கினி யென்னுஞ் சூரணங் கொள்ளத்தீரும்
புல்லுங் கோமூத்திராதி லேகியம் புசிக்கத்தீரும்
வல்லிசே ரிடையாய்! ஆமசூலமு மருங்கிற் றேன்றி
யல்லலே செய்யும் பத்திர சூலம் போமறிந்திடீரே. (15)

(இ-ள்) தாவாக்கிச்சூரணம், கோமூத்ராதி லேகியம் இவைகளை உட்கொண்டு வந்தால் ஆமசூலம், பத்திரசூலம் இவைகள் நீங்கும்.

நாபி சூலைக்கு

(தாம்பிறபற்) பந்தனைச் சர்க்கரை சேர்த்துக்கொள்ள
வாம்பிறந் தவிர்த்தே பஞ்சாக் கினிகுமாரந்தேனுண்ண
மேம்படு வில்வ மூலஞ் சரபுங்கம் விசுவங்காய்ந்து
தாம்பரு கிடவும் நாபி சூலம்போம் தப்பாதென்னே. (16)

(இ-ள்) தாம்பிரபற்பத்துடன் சர்க்கரை சேர்த்து உட்கொண்டாலும், பஞ்சாக்கினி குமாரன் என்ற மருந்தைத தேனில் குழைத்து உட்கொண்டாலும், வில்வவேர், சரபுங்கம் (முட்காவேளைவேர்) இரண்டையும் இடித்துச் சமபங்கு தண்ணீர் விட்டு, எட்டிலொன்றாக வற்றக் காய்ச்சி யுட்கொண்டாலும் நாபிச்சூலை (வயிற்று வலி) நீங்கும்.

பக்கச்சூலத்திற்கு மருந்து

சொல்லியச் சிவமூலச் சூரணங் கொள்ளத் தீரும்
புல்லிய விங்குவாதிச் சூரணம் புசிக்கத் தீரும்
தில்லையின் பாலேரண்டத் தைலம்நெய் சேர்த்துக்காய்ந்து
மெல்லெனக் கொள்ளப் பக்கச் சூலம்விட் டோடுமென்றே. (17)

(இ-ள்) சிவ மூல (சிவகரந்தை) ச் சூரணம் உட்கொண்டாலும், ஹிங்குவாதி (பெருங்காய) ச் சூரணம் உட்கொண்டாலும் தில்லம்பாலுடன், ஆமணக்கெண்ணெய், பசு நெய் இவைகளைச் சேர்த்துக் காய்ச்சிப் பருகினாலும் பக்கசூலை (விலா வலி) நீங்கும்.

ஊர்த்வசூலம், உதரசூலம், வாதசூலம் இவைகளுக்கு

கொற்றான் கொழுஞ்சி கழற்சியிலை கொளச்சாறு வாயினிலைச்சாறு
சிற்றாமணக்கி னெண்ணெய் தனிற் சேர்த்துக் காய மிந்துப்பு
நற்றார் வெள்ளை யுள்ளி சுக்கு நல்லசிவதைக் கடுரோணி
பெற்றார் வடித்தா ரெனக் கேட்டார் பெயர்ந்தாருதரச் சூலத்தார். (18)

(இ-ள்) கொற்றான், கொழுஞ்சி, கழற்சியிலை இவைகளை யிடித்துச் சாறு பிழிந்து உட்கொண்டாலும், உவாயிலைச்சாறு, சிற்றாமணக்கெண்ணெய் இவற்றுடன் பெருங்காயம், இந்துப்பு, வெள்ளைப்பூண்டு, சுக்கு, சுத்தி செய்த சிவதை வேர், கடுகரோகிணிவைகளை இடித்துக் கலந்து அடுப்பின் மேலேற்றிப் பதமாக வடித்து இறக்கித் தினம் 1 ஸ்பூனளவெடுத்து உட்கொண்டு வந்தாலும் உதரச்சூலை (வயிற்றுவலி) நீங்கும்.

கோளுருப்புச் சூலத்திற்கு மருந்து.

குறிஞ்சிவேர் கடுகோரண்டங் குலவிய புன்முருங்கை
உருசங்கங் குப்பி கொற்றா னுயர்புங்கு சாறணைவேர்
பெரும்பஞ்ச கோலமிந்து பெய்தநீ ருய்குவீரே
லுருங்கோப சிங்கச்சூலை யுடனைந்துந் தீருங்காணே (19)

(இ-ள்) குறிஞ்சாவேர் கடுகு
ஆமணக்குவேர் புனல்முருங்கை
சங்கங்குப்பிவேர் கொற்றான்
புங்கம்வேர் சாறணைவேர்
பெரும்பஞ்சமூலம் (கத்திரிவேர், பாதிரிவேர், வில்வம், பெருங்குமிழ், சிறுகுமிழ்)

இவைகளைச் சமனெடுத்து இடிந்து 8 மடங்கு நீர் விட்டு, அடுப்பின் மேலேற்றி, எட்டிலொன்றாக வற்றவைத்து, வடிக்கட்டி, இந்துப்புக் கூட்டி தினம் 1-அவுன்ஸ் வீதம் 3-வேளை பருகவும். கோளுருப்புச் சூலை (அஸனக் கடுப்பு) கோபசிங்கச்சூலை முதலானவைகள் தீரும்.

ஆந்திரவிருத்தி சூலை எண்ணெய்.

காந்தமோ டுள்ளியிங்கு கடுகழலிந்து சுக்கு
ஏய்ந்த நேர்வாளவிச மேரண்டத் தைலம்கூட்டிச்
சாந்தெழ வரைத்துப் பின்னைத் தானது நுகர்ந்தபோதில்
ஆந்திர விருத்திசூல மழகதாய்த் தீருங்காணே (20)

(இ-ள்) அயக்காந்தம் பூண்டு
பெருங்காயம் கடுகு

சித்திரமூலவேர் சுக்கு
இந்துப்பு சுத்தி செய்த நேர்வாளம்

இவைகளைச் சரியளவெடுத்து நன்ருக ஆமணக்கெண்ணெய் விட்டுச் சந்தனம்போலவரைத்து, 8 மடங்கு ஆமணக்கெண்ணெயுடன் குழப்பிப் பதத்தில் எரித்து வைத்துக்கொண்டு, தினம் காலையில் உட்கொள்ளவும். ஆந்திரவிருத்தி (குடலிரக்கத்தினுலுண்டாகும் வலி) நிற்கும்.

உதரத்தைப்பற்றிய கிராணிகள் 8க்கும் தைசஸாரஹரீதகி, பாடா கிருதம் (வட்டத்திருப்பி நெய்) அரீதகீக் கடுகு, வஜ்ரவல்லரிதகீ லேகியம், சரபுங்க வில்வாதி லேகியம், அஷ்ட சூரணம், குக்குடாண்டச்சூரணம், தாடிமாதிச்சூரணம், கிராணீகபாட மாததிரை முதலான ஔஷதங்களை வியாதி பேதமறிந்து கொடுக்கவும். கஷாயம், பற்பம், செந்தூரம், கிருதம் இத்யாதிகளாலேயும் தீரும். அந்த உதரத்திலேற்படும் அதிசாரம் 6 க்கு மேற்சொன்ன ஔஷதங்கள் தானேயென்று கொள்க. அந்த உதர ரோகத்திலுள்ள கெர்ப்ப ரோகம் 15 ஔஷதப் பகுதியிலே வருமாறு கண்டு கொள்ளவும். மற்றுமுள்ள உதர ரோகங்களுக்கும் இனி மேற்பகுதியிலே ஔஷதம் விதித்திருக்கையால் அதிற்கண்டு சிகித்சை செய்யக்கடவன. உதர ரோகம் 108-க்கும் சில சிகித்சைகள் சொன்னேம்.

விக்கல் சிகித்சை

தாவு மஞ்ஞையின் கேசரிச் சாம்பலும்
மேவு முள்ளி னிலந்தையினுள் விரை
மேவு மன்றல விளாங்கனி மூன்றுமே
பூவை மெய்யிது விக்கலைப் போக்குமே (1)

(இ-ள்) மயிலிறகு சுட்ட சாம்பல், இலந்தைக் கொட்டைக்குள் ளிருக்கும் பருப்பு, விளாம்பழச்சதை, இம்மூன்று மருந்துகளையும் (தேனுடனுட்கொள்ள) விக்கல் தீரும்.

(வேறு)

பான மாதளை யின்பழ மிந்துடன்
ருன மான திரிகடு குஞ்சமன்
தேனிற் கூட்டித் திரட்டி விழுங்கிட
மான நீரது விக்கலை மாற்றுமே (2)

(இ-ள்) மாதளம்பழம் இந்துப்பு
சுக்கு திப்பிலி
மிளகு

இவைகளைச் சமனெடுத்து தேனில் குழைத்து உட்கொள்ளவும்,

(இதுவுமது)

அட்ட திப்பிலி யஞ்சினில் நெற்பொரி
கட்டித் தேனில் கலந்துண்ண வல்லீரால்
விட்டு விக்கல் விடாவிடிற் பொதநகஞ்
சுட்டுப் போடெனச் சொன்னநற் றேரனே

(இ-ள்) திப்பிலி	8 எண்ணிக்கையில்	
நெற்பொறி	5	,,

இவ்விரண்டையும் பொடி செய்து தேனில் குழைத்து உட்கொள்ளவும் விக்கல் தீரும். அப்படியும் விடவில்லையானால் மயிலிறகு சுட்ட சாம்பலைத் தேனில் குழைத்துக்கொடுக்கவும்.

இன்னுஞ் சில முறைகளே அவுஷத விதியிலே கண்டு செய்யவும்

வைத்தியன் லக்ஷணம்

பண்டிதன் முறைமை கேட்கில் பழிப்பில்லான் சலிப்புமில்லான்
கொண்டதோருறுப்பில் சற்றும் குறையில்லான் உரையில் நல்லான்
எண்டிசை யுள்ளோர்க்கெல்லாம் ஏந்திழை பிள்ளைபோல் வான்
மண்டலத் தோர்கள் மெச்ச வயித்திய னென்னலாமே. (1)

(இ-ள்) பழிநாணுவான், முயற்சியுடையோன், உடல் உறுப்புகளில் ஒரு குறைவுமில்லாதவன், பேச்சு இனிமையுடையவன், உலகில் உள்ளோருக் கெல்லாம் தாயாரைப்போலவும் உள்ளவனே வைத்தியனாகும் பெருமை யுடையவனாவான்.

இதுவுமது

பலகலைக் குருவின் கேள்வி பண்படு திறத்தான் பாரில்
நிலைபெறு குணமுமன்பும் நேயமு மறிவு மிக்கான்
குலவிய திரவியத்தைக் குறித்திடு மாசையில்லான்
கலை பலக் கற்க வல்லான் வயித்திய னாகுங் கண்டீர். (2)

(இ-ள்) பல கலைகளையும் குருவின் மூலமாகக் கற்றவன், திறமை யுள்ளவன், பண்பாடுள்ளவன், நற்குணங்களைப் பெற்றவன் – நியம (விடா முயற்சியுள்ளவன்) கூர்மையான அறிவுடையவன், பணத்தைக்குறித்து ஆசையில்லாதவன், மேலும் பல கலைகளையும் கற்கவேண்டும் என்ற ஆசையும் உடையவனே வைத்தியனாவான்.

(இதுவுமது)

குதித்திடும் நாடிக்கூறும் கூடிய வியாதிக் கூறும்
பதித்தகண் மலசலாதி பகர்சரீரத்தின் கூறும்

விதத்த நாவுவருசிப்பு நிறக்குணம் விளங்கும் கூறு
மதித்தியுங் குறைவுங் காண்பான் வைத்தியனுகுந்தானே. (3)

(இ-ள்) நாடியின் போக்கையறிந்தவன், வியாதியின் குண குணங்களைத் தெரிந்தவன், கண், மலம், சிறுநீர், சரீரம், நாக்குருசி, நாக்கின் நிறம் இவைகளின் பேதங்களையறிந்தவனே வைத்யனுவான்.

(வைத்தியன் லக்ஷணம்)

தூதலெக்கணமும் பாங்கி சொல்லுர்நல் வசனம் பேருந்
தீதில்லாச் சகுனஞ் செய்யு நிமித்தமுஞ் சரத்தின் சேர்வுங்
காவிய வியாதிகொண்டோன் காலமும் பகையும் நாளும்
சாதகச் செயலுங் காண்போன் வைத்தியனுகுந்தானே. (4)

(இ-ள்) தூதன் லக்ஷணமும், ரோகியை அழைத்து வருவோர் சொல்லும் நல் வார்த்தையும், சகுனம், சரநூல் சாஸ்திரம் அறிந்தவன், வியாதி பீடித்தபோதுண்டான பகைநாள், நல்லநாட்கள் (பஞ்சபக்ஷி சாஸ்திரம்) இவைகளில் தேர்ச்சியும் வைத்தியனுக்குத் தேவையானவைகளாகும்.

வைத்தியன் லக்ஷணம்

தரப்பெறும் பொருளதன்னைத் தரணியிலிருப்போர் தெய்வங்
குருப்பிறு திகழதாகக் கொடுத்துண்போன் பெரியோர் வாக்கில்
வரப்பிரசாதங்கொள்வோன் மருந்தென்ன மருந்து செய்வோன்
திரப்படு புவியின் மிக்க வைத்தியச் சிரேட்டனுமே. (5)

(இ-ள்) தரணியிலுள்ளோர் சம்பாதிக்கும் செல்வம் கடவுள் கொடுத்ததாக நினைத்துப் பிறருக்கு உதவி செய்து தானும் உண்ணவேண்டும். பெரியோர்களிடம் நல்ல பெயர் வாங்கவேண்டும். மருந்துகளை யுணர்ந்து மருந்துகளைச் செய்யும் திறமையுடையவன்தான் பூமியில் வைத்யர்களில் முதல்வனுக இருக்க முடியும்.

வைத்தியம் செய்யக்கூடாதவர்கள்

அங்கத்தில் குறைந்தோன் காமி பழியுறு பொய்ய நொய்யன்
செங்கைப்புண் ணியங்களில்லான் செய்தொழில் செய்யான் வாக்கின்
பங்கத்தின் பங்கலத்தின் பத்திய நோயனேழைப்
பொங்குத்த கோபியின்னேன் வைத்தியம் புரியொண்ணுதே. (6)

(இ-ள்) அங்கஹீனமுள்ளவன், ஸ்திரீலோலன், பொய் சொல்பவன், நல்ல புண்ணிய கர்மாக்களை செய்யாதவன், அன்றுடம் செய்யக்கூடிய வேலைகளையும் செய்யாதவன், நல்லவாக்கைப் பேசியறியாதவன்,

பத்தியத்தில் நில்லாதவன், மிகவும் ஏழை, மிகுதியான கோபம் உடையவன் இவர்களுக்கு வைத்யம் செய்யலாகாது.

பண்டிதனாகாதவர்கள்

மடித்திடு மனத்தன் மானி வஞ்சக னிரக்கமில்லான்
தடித்திடு படிறன் றெய்வச் சந்தயன் வீண் பிணக்கன்
குடித்திடு மதுபானத்தின் கொலைத்தொழி லுடையன் சோரன்
படித்திட மலைத்தோ னின்னோன் பண்டிதனாகா னென்னே. (7)

(இ-ள்) சோம்பேறியான மனத்தையுடையவன், மானத்தையுடையவன், சொல்லொன்று செயலொன்றுள்ளவன், இரக்கமில்லாதவன், சொல்வதைக் கேட்காதவன், தெய்வத்தினிடம் நம்பிக்கையில்லாதவன், வீணாக பிறர் விஷயத்தில் தலையிடுதல், மதுபானம் அருந்துதல், கொலைத் தொழில் இவற்றைச் செய்பவன், திருடன், படிப்பில் வெறுப்புள்ளவன் இவர்கள் ஒருநாளும் பண்டிதனாக முடியாது.

சிகித்ஸைக்கு விரோதமான செயல்கள்

அளவறிந் தௌவுஷதங்க ளருந்திடானௌவுஷதத்தின்
களவறிந் ததற்குச்சுத்திக் கருதிடான் வைத்தியத்தைப்
பழகிய வைத்தியற்குப் பண்படான் கல்வியில்லான்
விளைவுறு மின்னோன் செய்யுஞ் சிகித்ஸையே விரோதமாமே. (8)

(இ-ள்) அளவுப்பிரகாரம் மருந்துகளை உட்கொள்ளாதவன் ஔஷதங்கள் சேரும் மருந்துச் சரக்குகளைத் தக்கபடி சுத்திசெய்யாதவன், வைத்தியர் சொல்படி கேட்காதவன், கல்வியறிவில்லாதவன், இவர்கள் செய்யும் சிகித்ஸை பிரயோசனப்படாது. விரோதமான பலனையும் கொடுக்கும்.

இங்ஙனஞ் சொல்லா நின்ற துர்குணங்களை நீக்கிச் சுபகுணம் பொருந்திய வைத்தியன் சிகித்ஸை செய்யுமிடத்துச் சிகித்ஸை ஏற்கப்படும் என்பதால் சொல்லுவது.

இதுவுமது

ஆய்ந்த குருவை யருளை யருள் நிகண்டைத்
தோய்ந்த மருத்துவரைத் தோயாமல் வாய்ந்தோன்பால்
வாங்கு மருந்துயிரை மாத்துமருந்தன்றே முன்னு
ளங்காசு புங்குரங்கா லத்து.... ... ... (9)

(இ-ள்) குருவின் அருள், அவர்கள் இயற்றிய நிகண்டு, நல்ல கை தேர்ந்த மருத்துவர் இவர்களிடம் மருந்து வாங்காமல் கண்டவரிடம் மருந்து

சாப்பிட்டால் அது உயிரை வாங்கும். அவைகளுக்கு மாற்று மருந்து உடனே உட்கொள்ளவேண்டும்.

ரோகியின் லட்சணம்

பூருவ சன்மந்தன்னில் பொருந்திய பாவத்தாலே
மீறிடு வியாதியாகும் வியாதி கொண்டுடையோர் செய்கை
தேறிய சாந்தி ஓமம் சிவார்ச்சனை தானந்தீர்த்த
மாறிய மருந்து பெற்றால் நிரோகியாய் வாழ்வான் மண்மேல். (1)

(இ-ள்) முற்பிறப்பில் செய்த பாவத்தின் பயனாக வியாதிகளை அனுபவிக்க நேரிடும். அவற்றிற்கு சாந்திகள், ஓமம், சிவார்ச்சனை, தானங்கள் தீர்த்தயாத்திரை இவைகளைச் செய்தால் ரோகம் நிவர்த்தியாகிப் பூவுலகில் நன்றாக வாழ்வான்.

(இதுவுமது)

கன்மத்துக் கீடதான காத்திரந்தன்னில் வந்து
சென்மித்த வியாதி தீருஞ் செய்கை யேதன்னில் மிக்க
தன்மத்தைத் துணையாய்க் கொண்டு தருமருந் தமிர்தமாக
நின்மித்துத் தீர்ப்போனிட்ட தேவதையென நினைப்பாம். (2)

(இ-ள்) கர்மவினையால் வந்த சரீரத்தில் ஏற்படும் வியாதிகளைப் போக்கும் விதமாவது: தர்மத்தையே துணையாகக்கொண்டு வைத்தியர் தரும் மருந்தை அம்ருதமாகவே நினைக்கவும், வியாதியை தீர்க்கும் வைத்தியரை இஷ்டதேவதையாகவே நினைக்கவும்.

நோய் தீராதவர்கள்

மருத்துவன் சொன்ன வார்த்தை மனக்கொள்ளான் மாய்ந்திட்டாலும்
பொருட் செலவழியான் கோபி புண்ணியம் புரியான் சாலம்
பெருத்துளான் பொய்யன் வஞ்சன் பிரமான னின்னஞ்சோரன்
தரித்திர னிவர்க்கு வந்து சார்ந்த நோய் தீராதென்னே. (3)

(இ-ள்) வைத்தியர் சொன்ன வார்த்தைகளைக் கேளாதவன், செத்தாலும் பணத்தைச் செலவழிக்காதவன், முன்கோபி, நற்காரியங்களைச் செய்யாதவன், ஏமாற்றுபவன், பொய் சொல்பவன், வஞ்சனையுள்ளவன், திருட்டுத் தொழிலையுடையவன், தரித்திரன் இவர்களுக்கு உண்டாகும் நோய் தீராது.

இதுவுமது

பத்தியம் பங்கஞ்செய்வான் பண்டிதன் பகர்ந்த வார்த்தை
சத்தியமென்னக் கொள்ளான் தாட்டிகமில்லான் பொல்லான்

புத்தியில்லாத லோபி பூதலம் பகைவன்பூத
சுத்தியில் லாதான் கொண்ட துன்பநோ யகலாதாமே. (4)

(இ-ள்) பந்தியப்படி நடக்காதவன், வைத்தியர் சொன்ன வார்த்தைகளைச் சத்தியமாக நம்பிக் கடைப்பிடிக்காதவன், வேதனையைத் தாங்கும் சக்தியில்லாதவன், பொல்லாதவன், புத்தியில்லாத லோபி; உலகிற்கு பகைவனாயுள்ளவன், இரக்கருணையில்லாதவன் முதலிய பேர்களுக்கு உண்டாகும் நோய்தீராது.

இதுவுமது

கருதிய தன்ம மர்த்தங் காம மோக்ஷ மின்னான்குந்
துருவிய சரீரங் கொண்டே யென்பது தொகுத்துத் தேகம்
மருவிய வியாதிதீரும் வகைகொள்வான் முன்னோர் சொன்ன
சுருதியே பெறுவானன்றித் துன்பமே பெறுவான் மன்னே (5)

(இ-ள்) தர்மம், அர்த்தம், காமம், மோக்ஷம் என்று சொல்லப்படும் புருஷார்த்தங்களையும் அடைவதற்கு இந்த சரீரமே முக்கிய காரணமாக இருப்பதால், அதற்கு வியாதி வந்தால் உடனே தீர்த்துக்கொள்ளவேண்டும். அப்போதுதான் முன்னோர் சொன்னபடி இகபர சுகங்களை யனுபவிக்கமுடியும். இல்லாவிடில் துன்பமேயடைவான்.

இதுவுமது

அச்சுதன் பதத்தைப்போற்றி யவன் கவுத் துவத்தைப்போற்றி
உச்சித வினதை பால னுபயபொற் பாதம் போற்றி
வச்ச சந் திரனைச்சிந்தா மணியினை யமிர்தை வாழ்த்தி
யிச்சையாய் மருந்து கொள்வா னிவன்மண்மேல் வாழ்வானென்னே.

(இ-ள்) பகவான் அச்சுதனின் பாதங்களுக்கு நமஸ்காரம். அவன் அரிய குணங்களுக்கும் நமஸ்காரம். கருடபகவானின் இரு பாதங்களுக்கும் நமஸ்காரம். சந்திரன், சிந்தாமணி, அமிர்தம் இவைகளையும் நினைத்து மருந்துகளை யுட்கொண்டால் அவன் அவனியில் நீண்டகாலம் வாழ்வான்.

இதுவுமது

இடம்பொரு ளேவலில்லான் இரவலன் விருத்தனின்னோன்
கொடும்பிணி கொண்ட நாளில் குணத்திற லவன் காணுங்கைத்
திடம்பறு வாக்கால் வேந்தன் றிருவுளத் தறிக்கை செய்து
துடர்ந்த நோயதனை நீக்கித் தொல்புவி வாழ்வர்தாமே. (7)

(இ-ள்) இடம் பொருள் ஏவல் தெரியாதவன் (பைத்தியக்காரன்), பிச்சைக்காரன், கிழவன், இவர்கள் கடுமையான நோயுற்றால் அரசனிடம் அனுமதிபெற்றுத்தான் அவர்களுக்கு சிகித்சை செய்ய வேண்டும்.

இங்ஙனம் சொல்லாநின்ற சுபகுணம் பொருந்து, துர்குணம் நீங்கிய ரோகிக்கு ரோகநிவர்த்தியுண்டாம்.

மொத்தரோக வகைகள்

முகரோகம்-8
ஊர்த்வாங்கரோகம்-273
விக்கல்-5
சுவாசம்-5
சத்தி (வாந்தி) 5
சுரதாகம்-6
அர்சஸ்-6
பிளவை-10
பவுத்திரம்-6
அரையாப்பு-6
சுரம்-64
தோஷம்-7
மூர்ச்சை-4
காமாலை-6
விசர்ப்பம்-6
சித்திரகம்-3
மேதோக்
கிரந்தி-5
லூதாவிஷம்-20
சர்ப்பபேதம்-32
கற்திடகம்-32
சந்தியாதி-108
கண்டரோகம்-18
ஹ்ருத்ரோகம்-5
காசம்-5
அரோசகம்-5
தாகம்-6
உதரரோகம்-108
மூத்ரகிருச்ரம்-20
விருத்தி (குடலிறக்கம்) 7
விப்புருதி-8
பாதரோகம்-10
சந்நிபாதம்-13
சித்துமம்-5
பாண்டு-5
சோகை-7
குஷ்டம்-18
சீதம்-8
மூஷிகவிடம்-18
விரிச்சிகம்-12
விஷதோஷங்கள்-18
அஸ்திவியாதி-80
ரத்த மாங்கிஷ
சிரோவியாதி-160

ஷ வியாதி 891 அங்க, ஊர்த்வாங்ரோகம். 212
212

மொத்தம் 1103

இந்த வியாதிகளையறிந்து வைத்யம் பண்ணுகிறவனே வைத்யனுவான்

மதுஸ்நுஹா ரஸாயனம்.

திரிகடு வள்ளி மூலஞ் சிறுமூல மேலங் கோட்டந்
தருதிரி பலையரத்தை தனிகஞ் சீரகங் கிராம்பு
கரியசீ ரகம்விளங்கங் கண்டிர மிலவங்கத்தி
னுரியிலை யசுவகந்தி யுவயேலம் பார்ங்கி மாஞ்சி (1)

சிறுதேக்கு சிறுநாகப்பூச் சேர்வகைக் கோர்கழஞ்சு
மறுநீங்கும் செந்நம் ரெண்டு பலமதுத் துனிகி ரெட்டி
யுற நோக்குஞ் சூரணத்திற் சீனி நாற் பலமொன்றித்து
குறை தீர்க்க நெய் தேன் விட்டுக் கிஞ்சிதம் வறுத்துக்கொண்டே

கொண்டிட மண்டலந்தான் கொடுஞ் சுரஞ் சூலை மேக
மிண்டிய வாதங் குட்டம் விசிறிய கிரந்தி பித்தந்
திண்டிரல் பவுத்திரங்கள் தீர்ந்திடும் ஞாது வுண்டா
மெண்டிசை புகழ் மதுத்தினி ரஸாயன மிப்புங்காலே (3)

(இ ள்)

சுக்கு	திப்பிலி
மிளகு	தண்ணீர் விட்டாங் கிழங்கு
சிறு மூலம் (யானைத்திப்பிலி)	ஏலக்காய்
கோஷ்டம்	கடுக்காய்த் தோல்
நெல்லி வற்றல்	தான்றித் தோல்
சிற்றரத்தை	மல்லி விதை
சீரகம்	கிராம்பு
கருஞ் சீரகம்	வாயுவிடங்கம்
இலவங்கப்பத்திரி	செவ்வியம்
அச்வந்தி (அமுக்கிரா)	பேரேலக்காய்
சிறு தேக்கு	சடாமாஞ்சில்
ஏலக்காய்	சிறுநாகப்பூ

இவைகளை வகைக்கு $1\frac{1}{4}$ வராகனெடை வீதமெடுத்து இடித்து வஸ்திரகாயஞ் செய்துகொண்டு

சந்தனத்தூள் —	2 பலம்
பரங்கிச் சக்கைத்தூள்	4 ,,
சீனி	4 ,,

இவைகளையும் சேர்த்து இடித்து நெய் சேர்த்து, வறுத்துக்கொண்டு, ஆறிய பின், தேன் சேர்த்துப் பிசறி வைத்து, ஒரு பானையில் பத்திரப் படுத்தவும்

தினம் மூவிரல்கொள்ளுமளவெடுத்து 2 வேளை 40 நாட்கள் உட்கொள்ளவும்.

சுரம், சூலை, மேகம், வாதம், குஷ்டம், கிரந்தி, பித்தம், பவுத்திரம் இவைகள் தீரும். தாதுபுஷ்டி யுண்டாகும்.

குக்குடாதிச் சூரணம் (கருங்கோழிச் சூரணம்)

கரும்பெட்டைக் கோழிதன்னைக் கால்தலைக் குடல்தோல் போக்கித்
திரும்பசுக் கிந்தோடோமம் சீரகங் கருஞ்சீரலந்
தாம் பெற்ற இங்கு மஞ்சள் சாதிக்காய் கொத்தமல்லி
விரும்பிச்சொல் லவணந்தானும் வெடியுப்புங் கூட்டிக்கொள்ளே. (1)

கொள்ளவே வெந்தயந்தான் கொழுஞ்சிவேர் கருவேப்பிர்க்கு
வெள்ளைவெங் காயம்பின்னர் வெள்ளைச்சா ரணையின்மூல
முள்ளதோர் மருந்தையெல்லா மொருநிறை யாகக் கொண்டு
வளளிதா யரைத்துக்கோழி வயிற்றினிற்றிட் டிவையே (2)

வைத்திடுங் கோழிநெஞ்சும் வயிறொடும் பொருந்தக் குத்தித்
தைத்தொரு பாண்டத்திட்டுத் தைவேளை தும்பைமேனி
மத்தசா ரணையிசங்கு வச்சிர வல்லிதானுங்
கொத்துரு கரும் வேம்பொக்க குரும்பொடு தலையுவ [illegible] (3)

இலையெலாமிடித்த சாறு யிரிருநாழி விட்டு
அலைவிலா னருளுஞ்சாறு வற்றிட வனலெரித்து
உலைவிலாக் கோழி யாங்கிஷ முள்ளது மருந்துமொக்க
மலைவிலாதிடித்து வர்த்தி வஸ்திர காயம் பண்ணே (4)

பண்ணுமிச் சூரணத்தைப் பண்புடன் வெந்நீர்தேனி
லுண்ண மெய்க் கடுப்புவாயு வுள்மூலக் கிராணிவெட்டுந்
திண்ணம் வெப் புதரச்சூலை செரித்திரா வாயு மந்தம்
என்னுர்பற் பலநோய் தீரு மென்றனர் [illegible] (5)

(இ-ள்) கருமை நிறமுள்ள பெட்டைக் கோழியைக்கொண்டு வந்து, அதன் கால், தலை, மேல் தோல் நீக்கி, வயிற்றைக் கிழித்து, குடலை நீக்கி விட்டு,

சுக்கு	இந்துப்பு
ஓமம்	சீரகம்
கருஞ்சீரகம்	ஏலக்காய்
பெருங்காயம்	மஞ்சள்

சாதிக்காய்	கொத்துமல்லி
சோத்துப்பு	வெடியுப்பு
வெந்தயம்	கொழுஞ்சி வேர்
கருவேப்பிலை யீர்க்கு	பூண்டு
வெள்ளைச்சாரணை வேர்	

இவை சுமார் 1 பலம் எடுத்துக் காயவைத்து நன்றாக இடித்துக் கோழி வயிற்றில் அடைத்துத் தைத்துவிடவும். ஒரு வாயகன்ற சட்டியில்

தைவேளைச்சாறு	குப்பைமேனிச்சாறு
சாரணைச்சாறு	வெள்ளைக்காக்கணச்சாறு
பிரண்டைச்சாறு	கருவேப்பிலைச்சாறு
பொடுதலைச்சாறு	உவாய்ச்சாறு

இவைகளையெல்லாம் சேர்ந்த சாறு 4 படி விட்டு, அதில் கருங்கோழியையும் போட்டு, அடுப்பின்மேலேற்றி எரித்துச் சாறு முழுவதும் சுண்டிப்போய் மாமிசமும் வெந்தவுடன் கீழிறக்கி, இடித்துக் காயவைக்கவும். நன்றாக உலர்ந்தவுடன் மறுபடியும் இடித்து வஸ்திரகாயம் செய்துகொள்ளவும்.

இச்சூரணத்தை வெந்நீர், தேன் இவற்றுடனுட்கொள்ள.

உடம்பு வலி	வாயு
8 வகை உள் மூலக்கிராணிகள்	வயிற்று வேக்காளம்
வயிற்றுவலி	செரிமானமில்லாமை
வாயு	மந்தம்

என்னும் பற்பல நோய்களும் தீரும்.

சுரத்திற்கு "வாஸாதிக் கஷாயம்"

ஆடாதோடை பேய்புட லானபற்ப டாகமுட
நீடாக்கத்திரி நிலவேம்பு நிறையே சுக்குச் சீந்திலுடன்
வாடாக்குடிநீர் தேன்கலந்து வடிக்கக் குடிக்க வல்லீராய்
கோடாக் கோடி சுரமுவிட்டுக் குளிருந்தீருஞ் சொன்னேமே.

(இ-ள்)	ஆடா தோடை	பேய்புடல்
	பற் பாடகம்	கத்திரிவேர்
	நிலவேம்பு	சுக்கு
	சீந்தில்	

இவைகளைச் சமனெடுத்து இடித்து ஒரு பாண்டத்திலிட்டு 8 மடங்கு சுத்த நீர் விட்டு, எட்டிலொன்றாகக் காய்ச்சி, இறக்கி, வடிக்கட்டித் தேன் விட்டு உட்கொள்ளவும். பற்பல சுரங்களும், குளிர் ஜ்வரங்களும் நீங்கும்

நேத்திரத்தைப் பார்த்து மரணக்குறியறிதல்

மேல்விழி சுருங்கக் காணில் விரிந்து கண் ணகன்று காணில்
தோலெனயிமைத் தளர்ச்சித் தோன்றிடில் வருஷந் தன்னில்
... ... மாந்தையர் வாயுவாற் பித்தந் தன்ஞல்
காலன் கைப் படுவா ரென்றே கழற்றினர் வேத நூலோர்

(இ-ள்) விழியின் மேற்புறம் சுருங்கி, கண்கள் அகன்று விடும் இமையின் தோல் தளர்ச்சியுறும். அவன் 1 வருடத்தில் பித்த ரோகத்திஞலோ, வாதநோயிஞலோ அவதியுற்று மரணமடைவான்.

6 மாத, 3 மாத மரணக் குறிகள்

இருவிழி மயிர் முட் போன்றே யொழும்பிக்கண் விழிபெருக்கி
லுரை செய்யு மாதமாறி லுயிரது மரணமென்று
மருவிய விலையின் சுத்து வளையவே யாழ்ந்து காணிற்
பொருவுறு மாதமூன் றிற் போன்றுவ ரென்பர் நூலோர் (2)

(இ-ள்) இமைகளிலுள்ள மயிர் முட்போல் எழும்பிக்குத்திக் கண் விழிகளும் பெருத்தால் 6 மாதத்தில் உயிரை இழப்பான். கண்களின் சுற்றும் வளையம் உட்சென்று காணப்பட்டால் 3 மாதங்களில் மரணம் சம்பவிக்கும் என்றும் அறிந்துக் கொள்ளவும்

2 மாதம், 1 மாதத்தில் ஏற்படும் மரணக்குறிகள்

கண்ணில் மயிர் சுருங்கிக் கடைவிழி சுருங்கிக் காணிற்
றிண்ணமாய் மாதம் ரெண்டிற் சீவன் விட்டகலுமென்க
வெண்ணிற விழியுள் தாழ்ந்து வெடுவெடென் றேவிழிக்கில்
அண்ணலே! திங்களொன்றி லவனுயிர் மாளுமென்றே. (3)

(இ-ள்) கண்ணிமைகள் மிகவும் சுருங்கி, கடை விழிகளும் சுருங்கிஞல் 2 மாதத்தில் இறப்பானென்றறிந்துகொள்ளவும். வெள் விழி உள்ளே ஆழ்ந்து போய், "வெடு வெடு" என்று விழித்தாலும் சாவு 1 மாதத்தில் ஏற்படும் என்று அறியவும்.

20 நாட்கள், 5 நாட்கள், 2 தினத்தில் ஏற்படும் மரணக் குறிகள்.

கடைவிழி நீர்ததும்பிக் காணில் நாள்பத்திரண்டா
மடையவே கருங்கண் காணிலஞ்சு நாட்டுஞ்சுமென்கப்
படருவெண் பஞ்சுபோன்று பக்கமும் நெருங்கித் தோன்றில்
திடனிரு தினத்தில் தானே சீவன்விட் டகலுமென்னே. (4)

(இ-ள்) கடை கண்ணில் நீர் ததும்பி எழிந்தால் 20 நாட்களில் மரணமடைவான். விழி கறுத்து உட்குழி விழுந்தால் 5 நாட்களில் மரணம் ஏற்படும். கண் வெண் பஞ்சைப் போன்று வெளுத்துப்போனால் 2 தினத்தில் சீவன் பிரியும் எனத் தெரிந்து கொள்ளவும்.

1 மாதம், 3 மாதம், 6 மாதத்தில் ஏற்படும் மரண லக்ஷணம்

துலங்கிய விழிமயங்கிச் சூத்திரம் நடுங்கித் தோன்றி
லிலங்கியே யகலுஞ்சீவன் விளங்கிய திங்களாறிற்
றுலங்கியுள் மணியிலீப்போற் காண்டிடில் மூன்றுமாத
மலங்கிநீ ரொழுகுமானால் மாதமு மொன்றில் சாவே. (5)

(இ-ள்) விழி மயங்கிப் பாவை நடுங்கினால் 6 மாதத்தில் மரண மேற்படும். பாவையில் ஈயைப் போன்ற பூ விழுந்தால் 3 மாதத்தில் மரணம் சம்பவிக்கும். இவற்றுடன் நீரொழுகினால் 1 மாதத்தில் சாவு ஏற்படும்.

10 நாட்களுள் உண்டாகும் மரணக்குறிகள்

தோத்திய யெவையும் பார்க்கிற் சொரூபங்கள் பெருத்துக்காணில்
வேற்றுமை பலவுமாக மின்னென வெளுத்துக் காணிற்
கூற்றின்கைப் படுவர்பத்து நாளையிற் குறையாதென்று
நாற்றிசை யோருக்கெல்லாம் நவின்றனர் மன்னுநூலோர். (6)

(இ-ள்) உருவங்களைப் பார்க்கும் போது அவை பெரிதாகக் காணப் பட்டாலும், உருவ வேறுபாடுகள் ஏற்பட்டாலும், மின்னல் போன்று பார்வையில் தென்பட்டாலும், அவர்களுக்கு 10 நட்களுக்குள் மரணம் சம்பவிக்கும் என்று கூறவும்.

3 நாட்கள், பத்து நாழிகைக்குள்ளேற்படும் மரணக்குறிகள்

கண்டிடிற் பொரி போற் கக்கில் கருதிய மூன்று நாளே
மண்டியே மருண்டு நீங்கில் மரணமுமென்றுமென்க
அண்டையி னின்ற பேர்கள் அடங்கலுந் தெரியாதாகிற்
சண்டன் கைப்படுவோர் பத்து நாழிகை தன்னிற்றானே. (7)

(இ-ள்) கண்களின் பார்வையில் நெருப்புப் பொரிபோலப் 'பளிச் பளிச்' சென்று மின்னல் ஏற்பட்டால் அவன் 3 நாட்களில் இறப்பான். பக்கத்தில் நின்ற பேர்கள் அவன் கண்ணுக்கு புலப்படா விட்டால் 10 நாழிகைக்குள் சீவன் பிரியும்.

குறிப்பு:— மேற்கண்ட செய்யுட்களில் காணப்படும் மரணக்குறிகள் எல்லாம் படுத்த படுக்கையிலிருக்கும் நோயாளிகளுக்குச் சிகித்ஸை செய்யாவிடில் உண்டாகும், தக்கபடி சிகித்ஸை செய்தால் குணமாகும் என்றும் கண்டுகொள்க.

தீபக்குறி

நோக்கிய தீபந்தன்னில் நாலெனு நொந்து கண்ணில்
போக்கிடு முயிருமாறு மாத்தையிற் பூவை நல்லாய்!
நீக்கமாய்க் கவரதாகி நீலம்போற் சோதி காணிற்
சீக்கிரந் திங்கள் ரெண்டிற் சீவன் போமென்று செப்பே. (8)

(இ-ள்) தீபச்வாலை நூலிழைபோலத் தெரிந்து, அதைப் பார்க்கும்போது கண்களில் வலியேற்பட்டாலும் 6 மாதத்தில் உயிர் பிரியும். அவ்வாறின்றிச் சுவாலை கயிறுபோல் நீண்டு நீல நிறமாகத் தோன்றில் 2 மாதத்தில் இறப்பான்.

சுடற்குறி

பானுவுக்கு மமாவாசிக்கும் பவுரணை மதிய மற்றிற்
றூனகல் பாண்டந் தன்னில் சாணிநீர் கரைத்துப் பார்க்கத்
தேனமாங் குழலினாளே! திங்களின் கதிரின் வட்ட
மானதில் விகற்பமற்று லாத்துமாப் பெலமதாமே. (9)

(இ-ள்) அமாவாசையன்று சூரியன் நடுவானிலிருக்கையிலும், பௌர்ணமியன்று சந்திரன் நடுவானில் இருக்கும்போதும் அகலமான பாண்டத்தில் சாணி கரைத்த நீரில் அவைகளின் பிரதி பிம்பங்களைப் பார்க்கையில் அதன் ஓரங்கள் சுத்தமான வட்டமாகக் காணப்பட்டால் அவன் தீர்க்காயுளாக இருப்பான்.

இதுவுமது

கிட்டிய கதிரைநோக்கிற் கீழ்திசை குறைந்து காணிற்
திட்டமாய் மாதமாறிற் சீவன் விட்டகலு மென்கச்
சுட்டிமேற் றிசைகுறைந்தாற் சொல்லுவேன் மூன்றுமாத
மட்டென வருணந் தாழ்ந்தால் மாய்வது மிரண்டு திங்கள். (10)

(இ-ள்) சூரியனைக் காணும்போது அதன் வெளி வட்டத்தின் கீழ் பாகம் தேய்ந்து காணப்பட்டால் 6 மாதத்தில் மரணமடைவான். மேல் பாகம் குறைந்ததாக இருக்கில் 3 மாதத்தில் இறப்பான். தெற்குப் பாகம் தாழ்ந்து காண்பபட்டால் 2 மாதத்தில் சீவன் பிரியும்.

இதுவுமது

உத்தரந் தற்றகாலே வொடுங்குவர் திங்களொன்றில்
மத்திமங் கதிரினுள்ளே வளைந்தொரு துவாரங்காணில்
பத்துநா ளதனிற்சாவாம் படர்ந்தெழு புகைபோற்காணிற்
சித்தமுமொடுங்கி யஞ்சு நாளையிற் சீவனேகும். (11)

சூரியனின் வட்டத்தில் வடக்குப் பக்கம் தேய்ந்து காணப்பட்டால் 1 மாதத்தில் உயிரிழப்பான். வட்டத்தின் நடுவில் துவாரம்போல் காண்கிற் 10 நாட்களுள் சாவுண்டாகும். வட்டத்தைப் பார்க்கும்போது அதிலிருந்து புகை எழும்புவதுபோல் காணில் 5 நாட்களில் ஜீவன் பிரியும் என்றும் தெரிந்துகொள்ளவும்.

இதுவுமது

அக்கினிப் போலத் தோன்றி லன்றுதான் சாவார் திண்ணம்
தொக்க நல்வட மீன்கண்ணிற் றேத்திடா தாகுமாகிற்
மிக்கதோ ரயனந்தன்னில் வீய்ந்திடு வார்கள் திண்ணம்
முக்கியந் தப்பாதன்றே முன்னவர் புகன்றவாறே. (12)

(இ-ள்) சூரியனின் வட்டம் அக்கினிபோல் ஜ்வலித்தால் அன்றே மரணம் என்க. இரவில் நக்ஷத்திரங்கள் கண்களுக்குப் புலப்படவில்லை யென்றால் 6 மாதத்தில் இறப்பது திண்ணம் என்று அறியவும்.

கரக்குறி

நெற்றிதனில் அவருள்ளங் கையைவைத்து
நேத்திரத்தில் முன்கைதன்னை நோக்கிப்பார்க்கி
லுத்தமுன்கைப் பெருத்தடிக்கைச் சுருங்கிக்காணி
லொடுங்கு முயிர் மாதமுமாறுகுமென்க
வத்திருபால் மையமது பெருத்துக்காணி
லாத்துமா போகுமொரு திங்கடன்னில்
முத்துமே தடிபோன்று கண்டக்காலே
மூன்று திங்கடன்னிலுயிர் அகலுமாதோ. (13)

(இ-ள்) நெற்றியின்மேல் உள்ளங்கையை வைத்து நன்றாக அழுத்திக்கொண்டு முன் கையைப் பார்த்தால் அப்போது முன்கை பெருத்து அடிக்கை சுருங்கிக் காணப்பட்டால் 6 மாதத்தில் உயிர் நீங்கும். முன் கையும் அடிக்கையும் சுருங்கி நடுக்கை பெருத்ததாகக் காணப்பட்டால் 1 மாதத்தில் இறப்பான். முன்கை அடிக்கையிரண்டும் ஒன்றாக நீண்ட தடிபோல் காணப்பட்டால் 3 மாதத்தில் அவன் உயிர் பிரியும்.

இதுவுமது

கரமுழுதும் புற்போலச் சுருங்கிக் காணிற்
கழன்றகலுந் திங்கடன்னிற் சீவனென்க
இருபுறமு மிகப்பெருத்து மையந் தாழ்ந்தால்
யேகுமுயிர் பத்துநா ளென்றுகூறு

விரிவாக முன்கையது பலகை போன்ருல்
வீழ்ந்துயிரும் விட்டகலு மஞ்சுநாளிற்
பிரிவான கவர் விட்டுக் கண்டக்காலே
பெயருமுயிர் மூவாண்டி லென்னப்பேசே. (14)

(இ-ள்) நெற்றியில் உள்ளங்கையை வைத்து அமுக்கிக்கொண்டு முன்கையைப் பார்க்கும்போது அது சுருங்கிக் காணப்பட்டால் 1 மாதத்தில் சீவன் பிரியும். அவ்வாறின்றி முன்கையும் பின்கையும் பெருத்து மத்திய பாகம் சுருங்கினுல் 10 நாட்களில் உயிர் பிரியும். முன்கை பலவாகக் காணப்படில் 5 நாட்களில் உயிர் அகலும். கையில் இடைவெளி காணப்படில் 3 ஆண்டுகளில் இறப்பான்.

முகக்குறி

நெற்றியின் நரம்பிரண்டும் நீலமாய்க் கவராய்த் தோன்றில்
வற்றிடுந் தேகம்விட்டே ஆத்துமமாறுமாதஞ்
சத்திய வளையம் போன்றுஞ் சூழ்ந்தவா னுசலில்நீளல்
பத்தியே தோன்றுமாகில் பகரஞ்சு திங்களென்றே. (15)

(இ-ள்) நெற்றியிலுள்ள நரம்புகள் இரண்டும் நீலமாகக் கயிறு போல் நீண்டு புடைத்துக் காணப்பட்டால் 6 மாதத்தில் சீவன் பிரியும். நெற்றி நரம்பு வளையம்போல் சுருண்டோ அல்லது நீண்டோ காணப்படில் அவன் 5 மாதத்தில் இறப்பான்.

புருவமுந் தாழ்ந்து காணில் புருவத்தினிமையும் நீளில்
மருவிய மாதம் நாலில் மரணமென் றுணரக்கலாகும்
பொருவரு முகங்கதுப்பு புலால் நெய்போல் மூக்கிற் காணில்
திருவளர் மடநல்லாளே! திங்கள் மூன்றதனிற் சாவே. (16)

(இ-ள்) புருவம் கீழ்நோக்கித் தாழ்ந்து காணப்பட்டாலும், புருவத்தின் அடிப்பாகம் நீண்டும் காண்கில் 4 நாளில் மரணம் உண்டாகும். முகம் வீங்கிப் புலால் கொழுப்புப்போல் மூக்கிலிருந்து சளி ஒழுகினுல் 3 மாதத்தில் சாவு ஏற்படும்.

இதுவுமது

மூக்கடி பெருத்துக் காணில் முகமெல்லாம் வெளுத்துத் தோன்றில்
பக்கமாய்ப் புருவங்காணில் நேரியான் மிருமாதந்தான்
தாக்கிய உயிர்ப்புச் சொன்ன தன்மையினில்லா தோடிற்
றேக்கிலோர் மண்டலத்திற் சீவன் விட்டகலுமென்றே. (17)

(இ-ள்) மூக்கினடி பெருத்துக் காணப்பட்டாலும், முகம் வெளுத்தும், புருவம் ஒருபக்கமாக விலகினாப்போல் நெரிந்தாலும் 2 மாதத்தில் உயிர் பிரியும். மேலும் மூச்சும் அதனதன் நிலைமையில் செல்லாவிட்டாலும் 1 மண்டலத்தில் (40 நாட்களில்) சீவன் பிரியும்.

இதுவுமது

நாசியின் சுழியிரண்டும் நடுக்குழிந் தொடுங்குமாகிற்
பேசிய சீவன் விட்டுப் பிரியும்நாள் முப்பதென்க
மாசறு நுனிமூக்கோடு யர்ந்துபின் சிறுத்துக்காணி
லூசலின் கயிறித்தாப்போ லுடலைவிட் டுயிர்போமென்னே. (18)

(இ-ள்) நாசியின் இருபக்கங்களும் நடுவில் குழிந்து காணப்படில் அவன் சீவன் 30 நாட்களில் பிரியும். நுனி மூக்கு உயர்ந்து பின்பாகம் சிறுத்துக் காணில் அப்போதே ஊஞ்சல் கயிறு இத்து விழுதல்போல் உயிர் பிரியும்.

காதுகளைப் பார்த்து மரணக்குறியறிதல்

செவியது மினுங்கித் தோன்றி சிறுத்தொக்கப் பஞ்சபோன்று
குவியவே காணும்நாளிற் கூறுநா ளிருபதாகும்
அவிரொளி கபோலங் கோக்கி லசைநெகிழ்ந் தகன்றுவத்தி
நவியெனும் விழியாய்! வீயும் நாளது பதினைந்தாமே. (19)

(இ-ள்) காதுகள் மினுமினுப்புடன் சிறுத்து, தொடுவதற்குப் பஞ்சுபோன்று மிருதுவாக இருந்து, அதிகமாகக் குவிந்து விட்டால் 20 நாட்களில் மரணமேற்படும். பிரகாசிக்கும் கன்னங்கள் நெகிழ்ந்து, அகன்று, தசைகளும் வத்திக் காணப்பட்டால் 15 நாட்களில் மரணம் சம்பவிக்கும்.

முகத்தை நோக்கி மரண லக்ஷணம் அறியும் விதம்

அதரங்கள் சுருங்கிக் கன்னத் தடிசிறு கதுப்புவற்றி
வதனத்திலிரத்த மற்றால் மாயும்நாள் பத்தென்றேது
மெதிவுற்றர் குணங்களொன்று மெலிந்தபின் குணங்களொன்றும்
விதமுற்று வஞ்சுநாளில் விட்டுயி ரசலுந்திண்ணம், (20)

(இ-ள்) உதடுகள் சிறுத்துக் கன்னத்தின் அடிபாகயிலுள மாம்ஸ பாகம் வற்றி, முகத்தில் இரத்தம் குறைந்து, சோகை ஏற்படில் மரணம் 10 நாட்களில் சம்பவிக்குமென்று சொல்லவும்.

வியாதி வருமுன் முகம் நல்ல களையோடிருந்து பின்னர் வேறுவிதமாக மாறினால் 5 நாட்களில் ஜீவன் பிரியும் என்றும் அறியவும்.

இதுவுமது

தோன்றிய வதனந் தன்னிற் றுலங்கியே யிருளுமாகிற்
போன்றிடு மிரண்டு மூன்று நாளையிற் பூவை நல்லாய்!
சான்றுள உயிர்ப்புச் சொன்ன வங்குலந் தப்பியோடி
லூன்றிய நாடிதாழ்ந்து உற நாளிலன்று சாவே. (21)

(இ-ள்) முகம் பிரகாசமற்று இருண்டுவிட்டால் 2 அல்லது 3 நாட்களுக்குள் மரணம் சம்பவிக்கும்.

நாக்கின் குறிகள்

நாக்கதிற் றிரஸமன்றி நாடோறும் வழுவழுத்துப்
பாக்கது தின்றக்காலே பாலருப் போற்றுவண்டு
நீக்கமாய் நடுவே தாழ்ந்து நேரிரு புற முயர்ந்து
நோக்கிடி லிரத்தமத்தால் நூறு நாளளவிற் சாவே. (22)

சுள்ளென வறண்டு நாவு உலர்ந்து நீர் பொசியாதாகி
விள்ளுவர் நாற்பதாம்நாள் வீய்ந்திடு வார்களென்றே
முள்ளெனச் சரசரத்து முழுதுமா யுலர்தலாலு
முள்ளவாய் நீரகன்று யிருக்கினு முயிர்போமென்றே. (23)

(இ-ள்) நாக்கில் நீர் வற்றி வழுவழுப்பாக இருக்கும். பாக்கை மென்று தின்றால் குழந்தையின் நாக்குப்போல் துவளும். நாக்கின் மத்திய பாகம் குழிந்து இருபுறங்களும் உயர்ந்து இரத்த புஷ்டியே யில்லாமலிருந்தால் 100 நாட்களில் சாவு ஏற்படும்.

நாக்கு அதிகமாக வறண்டு, உமிழ்நீர் ஊறாமல் காணப்படில் 40 நாட்களில் மரணமென்றறிந்து கொள்ளவும். நாக்கு முள்ளுப்போல் சொர சொரப்பாகி, உலர்ந்து, உமிழ் நீர் அதிகம் ஊறாமல் போனாலும் உயிர் பிரியும்.

வார்த்தைக் குறி

வார்த்தைதான் சொல்லும்போது மார்புக்குள் ளடைத்தாப்போல
வூர்த்தமா யெழும்பாதாகி லுயிர் விடு மாத மூன்றில்
சேர்த்துரை செய்யிலற்றதிடி மணி நாதமாகிற்
சாத்திரமோது மாத மிரண்டினிற் சாவாரென்றே. (24)

(இ-ள்) வார்த்தைகளைச் சொல்லும்போது வார்த்தைகள் மார்புக்கு உள்ளே அடைத்து, சப்தம் எழாமலே இருந்தால் 3 மாதங்களில் உயிர் நீங்கும். வார்த்தைகளின் சப்தம் மணியோசைபோல் ஏற்பட்டால் 2 மாதத்தில் சாவு நிச்சயம்.

[1] திருவூடல்

(பதிப்பாசிரியர் :— புலவர் இரா. திலகம்)

[2] சுவாமியார் [3] சுந்தரப்பெருமாணுயனருக்கு அருளிப்பாடிட்டுத் திருவூடல் திறக்கவேண்டுமென்று, [4] பரிவட்டம் கட்டி அனுப்புகிறபோது, சுவாமி சந்நிதியிலே சுந்தரப்பெருமாள் நாயனர் விணவியோதின தேவாரம்.

பண் — கொல்லித்திருவிருத்தம்

[5] "வங்கமலி கடனுகைக் காரோணத்தெம் வானவனே
யெங்கள் பெருமானுர் விண்ணப்பமுண்டது கேட்டருளீர்
கங்கைசடை யுட்கரந்தாய் கள்ளத்தை மெள்ளவுமை
[6] நங்கையிரி யிற்பொல்லாது கண்டாயெங்க ணுயகனே."

பண் — கொல்லிக்கௌவாணம்

[7] பூண்பதோ ரிளவாமை பொருவிடையொன் றேறிப்
பொல்லாத வேடங்கொண் டெல்லாருங் காணப்
பாண்பேசிப் படுதலையிற் பலிகொள்கை தவிரீர்
பாம்பினொடு படர்சடைமேன் மதிவைத்த பண்பீர்
வீண்பேசி மடவார்கை வெள்வளைகள் கொண்டால்
வெற்பரையன் மடப்பாவை பொறுக்குமோ சொல்லீர்
காண்பினிய மணிமாட நிறைந்தநெடு வீதிக்
கடனுகைக் காரோண மேவியிருந் தீரே"

என்று வங்கமலி, பூண்பதோரிளமை ஆகிய தேவாரங்களைச் சுவாமி சந்நிதியிலே விண்ணப்பம்செய்தார். அப்போது சுவாமி திருவுளம் பற்றுகிறது.

"பார்வதியார் ஊடல் மட்டுமல்ல; கங்காதேவிக்கும் வெறுப்பானேம் என்று சொல்லும். நாம் ஒருதலை பட்சமல்லோம்; இருவரையும் [8] ஒக்க நடத்துவோம் என்றும் பார்வதியாரிடம் சொல்லி அழைத்துக் கொண்டு வாரும்" என்றுர்.

---

1. திருவூடல் என்பது இறைவனும், இறைவியும் ஊடிக்கொண்டதை உணர்த்தும் நூலாகும். எமது மகால் சுவடி எண் 682-F / D 324. 2. ஆடவல்லான். 3. சுந்தரமூர்த்தி நாயனுருக்கு. 4. இறைவனது உருவச் சிலைகளுக்குக் கட்டும் ஆடையினுல் தலைப்பாகை கட்டி, சிறந்தவர்களை மேன்மைப் படுத்தும் கோயில் மரியாதை. 5. அப்பர்தேவாரம். 6. நங்கைபிரியிற் என்றுளது. 7. சுந்தரர் தேவாரம். 8. ஒரேமாதிரியாக.

அவ்வாறே சுந்தரப்பெருமாள் நாயனர் பார்வதியார் சந்நிதியிலே வந்து விண்ணப்பம் செய்து வினவியோதின தேவாரம்:

பண் — கொல்லித்திருநேரிசை

* "ஒருத்தி [1] தன்றனைச் சென்றலைக்
கரந்திட்டான் உலக மேத்த
ஒருத்திக்கு நல்ல ளுகி
மறுப்படுத் தொளித்து மீண்டே
ஒருத்தியைப் பாகம் வைத்தான்
[2] உணவினு லய்ய முன்னி
ஒருத்திக்கு நல்ல நல்லன்
ஒற்றியூ ருடைய கோவே"

என்று விண்ணப்பம் செய்யப் பார்வதியார் இந்தத் தேவாரங் கேட்டருளிச் சுந்தரப்பெருமாள் நாயனுரைப் பார்த்துத் திருவுளம்பற்றுகிறது

"எனக்கொருத்தி எதிராயவள்; அவளுக்கும் வெறுப்பானேம் என்றூர், என்று சொல்லுகின்றீர். இரண்டு பேரையும் ஒக்க நடத்துவார் என்றுஞ் சொல்லுகின்றீர். நீரும் நல்ல வித்துவானே! உம்முடைய அத்தனும் நல்ல பெரியவரேயாம்! இவற்றை நான் சொன்னதாகச் சொல்லும்." பாங்கிமாருந்தாமுமாக அலட்சியம் செய்து போகச் சொல்லித் தள்ளி விட்டார்கள்" என்று என்றுர்.

அவ்வாறே சென்று சுவாமி சந்நிதியிலே (சுந்தரமூர்த்தி நாயனர்) விண்ணப்பம் செய்து வினவியோதின தேவாரம்,

பண் — சீகாமரம்

[3] "மங்கை வாணுதல் மான்ம னத்திடை வாடி யூடம ணங்கமழ் (சடைக்)
கங்கையா ளிருந்த [4] கருத்தாவ (தென்னை) கொலாம்
பங்கை யமது வுண்டு வண்டிசை பாட மாமயிலாட விண்முழ
வங்கையா லதிர்க்கு மாமாத்தூ ரம்மானே."

பண் — கௌசிகம்

[5] "பட்டிசைந்த வல்குலாள் பரவையாளோர் பாகமா
யொட்டிசைந்த தன்றியு முச்சியாளொ ருத்தியாய்க்

---

* அப்பர் தேவாரம். 1. தன்றலைச் சென்றுகூ என்பது தேவாரம். 2. உணர்விஞலைய முண்ணி என்பது தேவாரம். 3. சம்பந்தர் தேவாரம். 4. கருத்தவாக்கெல்லாம் என்றுளது. 5. சம்பந்தர் தேவாரம்.

கொட்டிசைந்த வாடலாய்க் கூடலாலவாயிலாய்
[1] ஒட்டிசைந்த மூர்த்தியா யிருந்தவாறி தென்னையே"

பண் — இந்தளம்

"[2] வீடின்பய னேபிறப் பின்பயனே
[3] விடையேறுவ தேமத யானைநிற்கக்
கூடும்மலை மங்கை யொருத்தியுடன்
சடைமேற் கங்கையாளைநீ சூடிற்றென்னே
பாடும்புலவர்க் கருளும் பொருளென்
நெதியம்பல செய் தகலச் செலவில்
ஆடுங்கடலங் கரைமேன் மகோதை
யணியார்பொழி லஞ்சைக்களத் தப்பனே"

என்று விண்ணப்பஞ் செய்ய, இந்த தேவாரங்களைக் கேட்டருளிச் சுவாமி திருவுளம்பற்றியது:—

"சுந்தரா! உம்முடைய ஊடலை நாம் அல்லவா தீர்த்துத் தந்தோம். நீரும் நம்முடைய ஊடலைத் தீர்த்து, எந்த வகையானும் பார்வதியாரை அழைத்து வாரும்" என்று திருவாய் மலர்ந்தருளினர்.

சுந்தரப்பெருமாள் நாயனரும் புறப்பட்டு, மகாத்துமாக்களாயிருக்கிற இருடிகள் முன்னே சென்று, "மகரிஷிகளே! சுவாமியும் ஊடல் தீர்க்கச் சொல்லித் [4] திருவுளம்பற்றியருளுகிறர். பார்வதியாரோ மிகவும் திருவுளக் கேடாய்த் [5] தள்ளிவிடுகிறர். அடியேன் இருவருக்கும் ஆகுரேனில்லை. ஆகையால் அடியேனுக்கு நீங்கள் ஊடல் தீர்க்க [6] உபாயம் திருவுளம் பற்றுங்கள்" என்று கேட்டுக்கொண்டு, அவர்கள் முன்னே வினவியோதின தேவாரம்.

பண் — கொல்லி

[7] உள்ளவாறெனக்குரை செய்ம்மின்
னுயர்வாய மாதவம் பேணுவீர்
கள்ளவிழ் பொழில்சூழுங் கண்டியூர்
வீரட் டத்துறை காதலான்
பிள்ளை வான்பிறை செஞ்சடை
மிசைவைத் ததுபெரு நீரொலி

---

1. எட்டிசைந்த என்பது தேவாரம். 2. வீடின் பயனென் என்பது பாடம். இது சுந்தரர் தேவாரம். 3. விடையேறுவதென் என்பது பாடம். 4. திருவிளம்பற்றியருளுது என்றுளது. 5. தள்ளிவிடுகுது என்றுளது. 6. உபாயன வந்திருவிளம் என்றுளது. 7. இப்பாடல் சம்பந்தர் தேவாரம்.

வெள்ளந் தாங்கிய தென்கொலா
மிகுமங்கை யாளு ளுகவே"

[1] பண் — (இர்தளம்)

[2] அன்பாலடி கை தொழுவீரறி [3] வீரே
மின்போல் மருங் குல்மட வாளொடு மேவி
யின்பா யிருப்பூ ஊர்[4]யுட் கொண்ட வீசன்
பொன்போல் சடையிற் புனல்வைத்த பொருளே!

என்று விண்ணப்பஞ் செய்ய, மகாத்துமாக்களாயிருக்கின்ற இருடிகள், இந்தத் தேவாரங்களைக் கேட்டுச் சுந்தரப் பெருமாள் நாயனுரைப் பார்த்துத் திருவுளம் பற்றுகிறது.

"சுந்தரரே! உம்முடைய ஊடலைத் தீர்க்கச் சுவாமியைத் (தூதாகப்) [5] போகவிட்டீர், மகாத்துமாக்களாகிய எங்களுக்கு இந்தத் துறை தெரியாது. நீர் தாமே அதற்கான உபாயத்தைப் பார்வதியாருக்கு விண்ணப்பஞ் செய்து ஊடலைத் தீர்த்துவிடும்" என்ருர்கள்.

அப்போது சுந்தரப் பெருமாள் நாயனுர், பார்வதியார் சந்நிதிக்கு வர்து விண்ணப்பஞ் செய்கிருர்.

"சுவாமி சிருட்டி, திதி, சங்காரம், திரௌபவம், அனுக்கிரம் ஆகிய [6] பஞ்சகிருத்தியங்களைச் செய்கிற பொழுது தேவரீரையல்லாமல் அங்கு செய்யவில்லையே!

சுவாமி திரிபுரசங்காரம் செய்யும்போது, தேவரீர் வில் பிடித்தல்லவோ செயம் பெறலாயிற்று" என்று திருவாய் மலர்ந்தருளி ஓதினதேவாரம்.

பண் — கொல்லி — விருத்தம்

[7] "கற்ருர் பயில்கடல் நாகைக்கா
ரோணத்தெம் கண்ணுதலே
விற்ருங் கியகரம் வேல்நெடுங்
கண்ணி [8] வியன்கரமே

1. பண் சுவடியில் இல்லை. 2. யீரே என்பது தேவாரம். 3. இது சம்பந்தர் தேவாரம் 4. போகவிட்டோம் என்றுளது. 5. யிடங்கொண்டவீசன் என்பது தேவாரம். 6. ஆக்கல், காத்தல், அழித்தல், மறைத்தல், அருளல் எனும் ஐந்தொழில். 7. இது அப்பர் சுவாமிகள் தேவாரம். இப்பகுதி விடுபட்டுளது போலும். 8. வியன்கரமேல் என்றுளது.

[1] நற்ரு நெடுஞ்சிலை நாண்வலித்
தகரம் நிற்கரமே
செற்ருர் புரஞ்செற்ற சேவக
[2] மென்னகொல் [3] செப்புமினே ”

(என்று வேண்டியும் பார்வதிதேவியார் மறுக்கவே மீண்டும் சுந்தரர் சுவாமியிடம் சென்று தேவாரம் ஓதி விண்ணப்பம் செய்கின்ருர்.)

என்று சுவாமி சந்நிதியிலே விண்ணப்பம் [4]செய்யவே, சுவாமியும் திருவுளம் பற்றி அருளினது.

“அப்படித்தாளுே பிள்ளாய்! கங்கையை [5]சுவறப் பண்ணிவிட்டேம் என்று பார்வதியாரிடம் சொல்லி அழைத்துக்கொண்டு வாரும்” என்ருர்.

சுந்தரப்பெருமாள் நாயஞரும் பார்வதியார் சந்நிதியிலே சென்று விண்ணப்பஞ் செய்து வினவியோதின தேவாரம்.

பண் — திருநேரிசை

* [6] கூடிஞு ருமைதன்ஞேடே [7] குறிப்படை வேடம்கொண்டு
சூடிஞர் கங்கையாளைச் சுவறிடுஞ் சடையர்போலும்
[8] பாடிஞர் சாமவேதம் பாடிய பாணியாலே
யாடிஞர் கெடிலவேலி யதிகைவீ ரட்டஞரே!

என்று விண்ணப்பம் செய்யப் பார்வதியார் இந்தத் தேவாரத்தினைக் கேட்டவுடனே மிகவும் திருவுளக் கேடாய்,

“என்னை ஒரு பாகத்திலே வைத்தார் என்றீர். அவளையும் உள்ளே ஒளித்தார் என்றீர் ஆகையால் என்னிலும் [9] பற்ற அவள் அந்தக் கரணை மாயிற்று. நீரும் நல்ல வித்துவானேயாம். உம்முடைய அத்தனும் நல்ல பெரியவரேயாம் தாசிகளைக் கொண்டு என்னைத் தள்ளிவிட்டார்” என்று சொன்ஞர். இந்தப்படியே சுந்தரப் பெருமாஞயஞர் சுவாமி சந்நிதியில் சென்று விண்ணப்பஞ் செய்தது:

---

1. நற்ருணெடுஞ்சிலை எனல்வேண்டும். 2. என்னை கொல் என்று தேவாரத்தில் உளது. 3. செப்புமின்னே என்றுளது. 4. இது திருநாவுக்கரசர் தேவாரம் செய்தேன் என்றுளது. 5. வற்ற. 6. கூவிஞ என்றுளது. 7. குறிப்புடை என்பது தேவாரம். 8. இவ்விரண்டு அடிகளும், பின்னர் வரும் கடைசிப் பாட்டாகிய சூடிஞர் கங்கையாளை என்பதன் ஈற்றடிகள். இப்பாட்டின் ஈற்றடிகள் ஆண்டு காணப்படுகின்றன. 9. சிறிய எனப் பொருள்.

"சுவாமி! அடியேனலிந்த ஊடலைத் தீர்க்கப் போகாது. முன்னாள் கைலாயத்திலே ஊடல் வந்தபோது இராவணன் மலையெடுக்க, அப்போ தல்லவோ ஊடல் தீர்ந்து, பின் இராவணன் நோவு தீரச் சாமவேதத்தை வீணையிலே அடைத்துத் தோத்திரம் பண்ணத் தேவரீர் இசைக்கு இரங்கி இராவணன் நோவு தீர்த்து, வாளுநாளும் கொடுத்தீர்" என்றதற்குத் தேவாரம்:

பண் — கொல்லி

[1]"கங்கைநீர் [2] சடையில் வைக்கக் காண்டலும் [3]நங்கையூடத்
தென்கையான் றேர்கடாவிச் சென்றெடுத்தான் மலையை
முன்கைமா நரம்புவெட்டி முன்னிருக் கிசை (க)ள்பா(ட)
வங்(கை)ளருளினுனா ரணிமறைக் காடுதானே!"

என்று சுவாமி சந்நிதியிலே விண்ணப்பஞ்செய்ய இந்தத் தேவாரம் கேட்டருளிச் சுந்தரப்பெருமாள் நாயனுருக்குச் சுவாமி திருவுளம் பற்றினது.

"உம்முடைய ஊடலை நாமல்லோ தீர்த்துத் தந்தோம். நீர் நம் முடைய ஊடலைத் தீர்க்கமாட்டாமல் போனீரே! நம்முடைய ஊடல் நிமித்தமாகச் சாமவேதத்தை வீணையிலே வைத்து ஓதி, இசையின் நன்மையாலே தானே பார்வதியை அழைப்பித்துக் கொள்ளுகிறோம்," என்று திருவுளம் பற்றினார். அவ்வாறு திருவுளம் பற்றியருளிப் பார்வதியாரை அழைப்பித்துக் கொண்டதற்குத் தேவாரம்!

[4]சூடினார் கங்கையாளைச் சூடிய துழனிகேட்டங்
கூடினார் நங்கையாளும் ஊடலை ஒழிக்கவேண்டிப்
[5] பாடினார் சாமவேதம் [6] பைம்பொழிற் பழனமேயா
ராடினார் காளிகாண ஆலங்காட் டடிகளாரே!

திருச்சிற்றம்பலம்.

---

1. இது அப்பர் தேவாரம். 2. சடையுள் என்பது தேவாரம். 3 மங்கையூடத் என்பது தேவாரம். 4. இது திருநாவுக்கரசர் தேவாரம். 5. இவ்விரண்டடிகளும் முன்னர் உள்ள கூடினருமை தன்னேடே என்ற பாட்டின்ஈற்றடிகள். இப்பாடலின் ஈற் றடிகள், அப்பாடலில் உள்ளன. வரிகள் தவறுதலாக எழுதப்பட்டுள்ளன போலும். 6. பயமொளி பளன மொயய என்றுளது.

॥ श्रीः ॥

शालग्राममूर्तिलक्षणग्रन्थेषु विद्यमानानां श्लोकानां अकाराद्यनुक्रमणिका ॥

श्लोकानामादिः	पुटसंख्या
अ	
अग्निष्टोम	४२
अङ्कुशाकार	३०
अचक्रं	४
अतसी	८
,,	११
अतिकृष्णो	२८
अतिस्थूलं	२३
अथवा	३६
अथाग्राह्यान्	२
अथोत्तरे	३७
अधश्चक्राग्र	१२
अधश्चक्राङ्कित	८
अधश्चोर्ध्वं	२२
अधिष्ठितो	२८
अधोपरि	३५
अधोक्षज	२८
अर्धचन्द्राकृति	२५
अनन्तमूर्ति	३६
अनन्तो	२८
अनिरुद्धस्तु	२८
अनिरुद्धो	२७
अनेकमूर्ति	३६
अन्नपान	१२
अन्नवृद्धि	१२
अन्तर्गह्वर	१९
अन्तर्मुख	१०
अन्तर्लक्ष्मं	२९
अन्तःस्फुटित	३
अपुष्टिदं	३
अब्जचिह्नं	२८
अभिषिक्तो	२५
अमृताहरण	६
अमृताहरणो	३४
अल्पद्वार	३०
अष्टधाराम	२३
आ	
आस्यमात्रं	८
इ	
इन्द्रनील	९
इन्द्रनीलनिभा	११
इन्द्रनीलनिभो	२०
इष्टा यस्येह	४१
उ	
उद्वेगदायकं	४
उन्नतो	१७
उपेन्द्र	२९
उपेन्द्रो	२९

श्लोकानामादिः	पु-सं
ऊ	
ऊर्ध्वचक्राग्र	२२
ए	
एकचक्रयुतो	४२
”	३५
एकचक्रशिरो	”
एकचक्रस्तु	३९
”	४१
एकचक्रे	२५
एकवक्त्रो	३७
एतत्त्याज्य	४
एतल्लक्षण	२२
एतल्लक्षण	२१
”	२८
एता ग्राह्या	२
एवं लक्षण	४१
क	
कदम्बकुसुमा	१२
”	१७
”	२५
कपिलः कपिलो	३०
कपिलापत्नि	४
करालंकुल	३१
कलिनाशकरं	१४
कालीयमर्दन	१७
किञ्चित्कपिल	४०
किञ्चिद्विषम	२५
”	२६

श्लोकानामादिः	पु-सं
किं पुनः	४१
कुक्कुटाण्डसमो	१६
कुलवृद्धि	४०
कूर्ममूर्तिः	७
कूर्ममूर्तिरधो	८
कूर्माकृति	३९
कृपणाकृति	१९
कृष्णमूर्ति	१७
कृष्णवर्णयुतः	३५
”	३६
”	४१
कृष्णवर्ण	२४
कृष्णवर्णं	२८
कृष्णोऽतिकृष्णो	१८
कृष्णो वृत्ताकृति	१७
केवलं	१३
”	३७
केसराभन्तु	१२
केश्चन्न्यूनापि	५
कोदण्डकुक्कुटा	१६
कोदण्डराम	१४
कोदण्डि	१३
कौस्तुभे	२१
कंसमर्दी	१८
क्षीरे वा तण्डुले	३
क्षेत्रं नारायणं	५
क्षेत्रं वाराह	५

श्लोकानामादिः	पु-सं
ख	
खण्डितं	४२
ग	
गजकुम्भ	३९
गण्डकया	१
गदाकृति	२१
गर्भागारे	४०
गोपालमूर्ति	१८
गोवर्धनाख्य	१९
च	
चक्रनद्युत्तरे	१
चक्रमेकं	६
चक्रस्य	३३
चक्रस्योभय	२६
,,	४१
चक्राङ्कित	४२
चक्राणां	३३
चक्रेतु	२५
चतस्रो	३८
चतुर्धा	७
चतुश्चक्राम्बुजा	२२
चतुश्चक्रो	३७
चतुर्दशादि	३६
चाणूरमर्दनाख्यः	१८
चापबाणाङ्कुश	१४
छ	
छिद्रासनं	३

श्लोकानामादिः	पु-सं
ज	
जपाकुसुम	२७
जप्तं हुतं	४२
जम्बूफल	२२
जम्बूफलसमा	१३
जलस्थं कोमलं	१
जामदग्न्यस्तु	१२
त	
तच्छिद्रराक्षसं	१०
ततश्शङ्कर	३७
तत्कुक्षिनारसिंहा	१०
तत्तन्मूर्ति	३७
तत्र तु द्विविधौ	९
तत्रोत्तरे	१
तन्मूर्ति	२२
तस्य	४१
तस्य दर्शन	२१
तस्य संपूजना	९
तस्यामेव	३
ताटङ्कनासा	२१
तुरङ्गम	७
तूणीरा	१६
त्रिकोणं	३
त्रिबिन्दुः	१०
त्रिबिन्दुभिः	९
त्रिमूर्ति	६
,,	३६
त्रिविक्रम	२४

श्लोकानामादिः	पु-सं
त्रिविक्रम	२४
द	
दक्षपार्श्वस्थिते	८
दक्षादिवाम	१७
दक्षिणे	१५
दण्डभृङ्ग	१९
दद्यात्सा	९
दामोदर	२६
,,	,,
दारिद्र्यनाशनं	३६
दारिद्र्यफलदं	१०
दिव्यबाणेन	१४
दीर्घग्रीव	३०
दीर्घदक्षिण	७
दीर्घरेखा	२०
दीर्घस्सुचक्र	१९
दीर्घाकारं	१६
दीर्घाकारो	२५
दीर्घास्यः	११
दीर्घास्यं	९
दीर्घास्या	२०
द्वादशैव	४१
द्वारचक्र	२९
द्वारचक्रो	३५
द्वारदेश	५
द्वारदेशे	३४
,,	९
,,	,,
द्वारदेशे	२१
द्वारद्वये	१५
,,	१५
द्वारद्वये	२३
द्वितीयो	१६
द्विधा	३८
द्वे चक्रे	२७
द्वे द्वे चक्रे	२३
ध	
धनशाद्वल	२५
धनुराकृतिका	१३
धूम्रातिरक्ता	३
ध्वजचामर	१५
ध्वजवज्रा	२३
,,	२१
ध्वजवज्राङ्कितं	२१
न	
न प्रतिष्ठा	४२
नरमूर्ति	३९
नवदूर्वादल	२१
,,	२४
नातिस्थूलः	२३
नानावर्णमयं	१९
नानावर्णसमो	६
नाभिचक्रयुता	७
नाभिचक्रलसत्	२६
नाभिचक्रं	१४
नारसिंह	१०

श्लोकानामादिः	पृ-सं
नारायणोऽपि	२०
निम्नचक्र	१५
निम्नमूर्धा	,,
निम्नोदर	,,
निर्मले	३४
निष्केसरो	२६
नीलस्थूल	२९
नीलोत्पलदल	,,
नीलोत्पलप्रसूनाभं	१६
प	
पद्मरन्ध्रं	३३
पद्मायुध	२४
पट्टाभिषेकं	१५
पद्माकरं	३५
पद्माकृति	३०
पद्मादियुक्तं	२
परमहंसः	३१
पातालनारसिंहा	१०
पार्श्वे	३१
पार्श्वे मेरु	१८
पार्श्वे सायुध	१४
पितामहः	३८
पितामहः स्वर्ण	६
पीतगोरोचना	३४
पीतवर्णधरो	१७
पीतवर्णं	३६
पीताम्बरधर	६
पुत्रपौत्रधनै	१९

श्लोकानामादिः	पृ-सं
पूजनीयाः	१
पूर्वभाग	३४
पूर्वभागैक	२९
पूर्वे	४०
पृथुवक्त्रं	३
पृष्ठचक्री	१५
पृष्ठभागे	१७
पृष्ठभागे पद्म	१३
पृष्ठे वा	१३
पृष्ठोन्नतं	८
प्रद्युम्नः	२७
,,	,,
,,	,,
ब	
बहुरेखाङ्कितं	४
बहुवर्णा	२
बहुवर्णो	३५
,,	३६
बाणतूणीर	१३
,,	१४
,,	१५
बाह्ये	४०
बिन्दुत्रय	७
,,	८
बिलमध्ये	३१
भ	
भग्नचक्रं	३
भित्तिभाग	१३

श्लोकानामादिः	पु-सं
म	
मत्स्यचिह्निता	१
मठग्रामादि	१
मत्स्याकृति	७
मत्स्यरूपन्तु	६
मधुवर्णे	२३
मध्यचक्रं	११
मध्यचक्रसुवर्ण	२८
मध्यमन्तु	४
मध्ये	२६
मिश्रलक्षणत	४
मुसलध्वज	२९
मुसलासि	२२
मूर्त्यन्तरं	४२
मूर्ध्नि	३७
मूर्ध्नि वा	३२
य	
यज्ञमूर्तिरिति	३०
यज्ञमूर्तिस्तु	,,
यज्ञो दत्तः	६
यो गोपालः	१९
योजनद्वादश	१
र	
रक्तबिन्दुद्वय	१८
रन्ध्रदृश्य	१९
राजतैर्बिन्दुभि	२०
रूपनारायणो	२१
रेखया	२६
रेखात्रय	२०
रेखाष्टक	३२
ल	
लक्षणान्तर	५
लक्ष्मीकरो	३३
लक्ष्मीगोपाल	१८
लक्ष्मीनारायणा	२२
लक्ष्मीनारायणो	२१
,,	२२
,,	,,
,,	२३
लक्ष्मीनारायणं	,,
,,	,,
,,	,,
,,	२२
,,	,,
लक्ष्मीनृसिंहं	१०
,,	,,
लक्ष्मीपति	६
,,	३२
ललाटे	१३
लसत्परशु	,,
लिङ्ग	४०
व	
वटपत्रशायी	३३
वनमालाद्वयो	२२
वनमालायुतं	९

श्लोकानामादिः	पु-सं
वनमालायुतं	२
,,	,,
वनमालावृतं	२८
वराहमूर्ति	८
वर्तुलः कमला	७
वर्तुलश्चाति	११
वर्तुलस्निग्ध	२२
वर्तुलाकृति	३२
वर्तुलो	३८
वर्तुलं	११
वामचक्रं	२
,,	,,
वामनाख्यो	११
वामपार्श्वे	१६
वाराहं	९
वासुदेवो	२७
,,	,,
,,	५
विख्यातो	७
विदारण	१०
विदिक्षु	३२
विप्राणां	५
विशिष्य	३
विश्वरूपो	३३
विषर्द	४
विषये	५
विष्णुपादोदकं	४२
वीरनारायणो	२०
वृषलक्षण	८

श्लोकानामादिः	पु सं
वृत्ताकार	२२
वृत्तायता	७
वैकुण्ठ	३२
वैलक्षण्यं	५
व्यक्तदंष्ट्र	२०
श	
शङ्खचक्र	२६
शङ्खचक्राम्बुज	२९
शतरेखा	३५
शिरोवक्त्रं	४
शिवनाभयुतो	३७
,,	,,
शिवनाभि	६
शिशुमारो	३१
शूद्रस्यैकं	५
श्यामं	५
श्यामाकृष्णा	२
श्रीकरं	२५
श्रीगोपाल	२८
श्रीधर	२५
श्रीराम	२६
श्वेतवर्णमति	२९
श्वेतवर्णो	२०
श्वेतवृत्तं	२१
श्वेतं मोक्षप्रदं	२
ष	
षण्मुखेन	३१
स	
स एव	१५
स कपिलः	२४

श्लोकानामादिः	पु-सं
सङ्कर्षणः	५
स च शङ्कर	३७
सद्योजाता	४०
सन्तोषदं	२
समसूक्ष्म	२१
सर्वतोमुख	१०
सर्वत्र	३९
,,	,,
,,	१७
सर्ववर्ण	२४
सर्वसौभाग्यद	१४
सर्वाधार	३१
सर्वास्थिषु	१
सव्यापसव्य	१४
सः स्यात्सन्तान	१९
सः स्याद्विजय	१४
सा कृष्णमूर्ति	१८
सा प्रयत्नेन	३६
सा राममूर्ति	१४
सालग्राम	४२
,,	,,
,,	,,
,,	४१
सालिग्राम	४२
,,	,,
सितकृष्णा	१२
सितारुणः	३१
सिंहासन	१५
सीता भरत	१५
सुखासीनं	९
सुवर्णबिन्दु	११
,,	२२
सुवर्तुलो	३४
सूक्ष्मद्वारेण	१८
सूक्ष्मरन्ध्रं	१२
सूर्यमूर्ति	६
स्थिरासन	२
स्थिरासना	७
स्थूलचक्रो	१६
स्थूलदामोदरो	२६
स्थूलवक्त्रो	२४
स्थूलं	२६
स्निग्धगोरोचना	३४
स्निग्धं सूक्ष्मं	२
स्फुटितं पुत्र	४
स्फुटितं विषमं	११
स्फुरद्विरेखा	१२
स्मयापहं	३४
स्वर्णभृङ्ग	३३
ह	
हयग्रीवस्तु	३०
हयग्रीवो	,,
,,	,,
हरितवर्ण	८
हरिद्राभ	१७
हलरेखा	१६
हिरण्यगर्भो	३८
हिरण्यगर्भ	३८
हेमवर्णसमा	४०
हृष्टराम इति	१४

भृताखिलायुधे रथे स्थितो मषीतनुच्छविः ।
धुनीत एष यो धनुस्स नैर्ऋतो नरान्तकः ॥ १४२ ॥

नीलत्वात्सकले वपुष्यपि तथा सुच्छत्रराकानिशा-
नाथत्वाच्च महेश इत्यथ दशास्यत्वाद्विधातेत्यपि ।
बाहाविंशतिमत्तयाऽथ खलु यं शार्ङ्गीति लोकत्रये
लोकः कोऽपि न वाददीति स दशग्रीवो विजेजीयते ॥ १४३ ॥

दृष्ट्वा पिशाचमुखवाजिनि तस्थिवांसं
सिंहादिवक्त्रपदगं विमतं शताङ्गे ।
रामोऽपि विस्मिततयेव स एडमूकः
स्थित्वा क्षणं तत इदं हृदि मन्यते स्म ॥ १४४ ॥

भिण्डीवालधरः फली मुसलभृच्छूली शरासी शरी
सासिः पट्टसधृग्गदी परशुयुक्कुन्ती हली खेटकी ।
चक्री शक्तिसखो नखी परिघवान्पाशी घनी तोमरी
लङ्केशो बत बाहुविंशतियुतः शङ्कास्पदं मे युधि ॥ १४५ ॥

अथवा ।

य ईदृशो डम्भकरोऽस्ति लोके कर्तुं स नो किञ्चिदपि क्षमेत ।
यो मादृशः केवलचापबाणः कुर्यात्त्रिलोकं द्रुतमाश्रवं सः ॥ १४६ ॥

नानायुक्तिमथो विधाय समरारम्भारभटीं संभ्रमा-
दादायाश्रममण्डलीं कपिभटः क्रुध्यन्द्विषायुध्यत ।
मामागम्यमरो रणादिह भजे देवं तदानीं मिथः
का का वा वरणस्रजा बत सुरी नाकेऽपि नायुध्यत ॥ १४७ ॥

तत्क्षणं क्षणदाचरपतिरपि कपिपतिमतितेजितेन महेषुणा युधि निहत्य भुवि निपात्य च जयन्नवयवाक्षर्षभसुदंष्ट्रनलज्योतिर्मुखसुमुखानपि भिन्दान एव मुष्टिघातेन मारुतिमार्दयन् अनुपमेन लाघवेन धनुष्कोटिकोटीरकेतनेषु साटोपमेव परिपाटिकया पर्यटन्तं सायकालक्ष्यमपि पावकात्मजं तस्यैव पितुरस्त्रेण समिति संवेशयन् सवेगं क्रोधसंवेगावेशेन सौमित्रिमभिदुद्राव । पावकदेवतयोः साट्टहसितमाकर्ण्य धनुर्विष्फारभरम् ।

कौपीनं स्वकटीतटे गुणगणे संयोज्य शाटीं दृढं
संवेष्ट्यातिविशङ्कटामपि शिखामाबद्ध्य नृत्तोद्यतः ।
स्वच्छन्दं दिवि वारयन्भुजयुगेन द्योसदां यौवतं
तच्चक्षुष्पथमित्त्वन्मृधरसप्राज्ञोऽवतस्थे पुरः ॥ १४८ ॥

तावदेव ।

ववर्ष शरसंहतीर्निशिचरेश्वरो लक्ष्मणं
प्रति प्रकुपितः क्षणादथ स चूर्णयन्नेव ताः ।
वधाय युधि रावणोरसि ससर्ज भल्लावली-
रसावपि तदाच्छिनत्सरभसमर्धचन्द्रैश्शरैः ॥ १४९ ॥

विरिञ्चिना दत्तमथाशुगं रिपुर्ललाटदेशे निचखान भूभुजः ।
अथास्य निर्भिद्य धनू रघूद्वहः शरैस्सपत्नाकुरुत त्रिभिस्तनुम् ॥ १५० ॥

अनन्तरं च रात्रिञ्चरेणान्ह्वाय ब्राह्मया शक्त्या सौमित्रावपि वीरे विधिवशादुरसि च्छिद्रिते सविद्रवं प्राचीनवैरसंस्मृतेः प्राचीनबर्हिषेव कुलि कुलिशेन सुभृशमलघीयसा मुष्टिना दुष्टमभियातिमभिताड्य खेचरादिभिः शत्रुणापि संश्लाघितेनापि धिगिदं श्लाघननिदानं, मुष्टिप्रहरणं, धिङ्मामपि येन सर्वाङ्गुलिविशिष्टेनापि मुष्टिना दशमूर्धकीटोऽपि नाम्रियत इत्यात्मानमवधीरयता तेनैव हनूमता समानीतोऽयं शात्रवदुर्वहः लक्ष्मणः क्रमाद्विमोहमुज्झाञ्चकार । सपदि रामरावणयोस्तदा रणे दारुणे —

निजवाहनानिलजदारणातिक्रुधा-
मकुटीकुलं सरथमस्य भित्वा शरैः ।
विजयित्रथी त्वरितमेह्यथ त्वां हरे-
र्नगरीं नशाम्यसिमितीव रामोऽब्रवीत् ॥ १५१ ॥

तदानीं खलु ।

इदं निजगदे हरिस्त्रिदशलेखया सादरं
तृणीकृतघनाघनस्तनिततादृशाहङ्कृति ।
रणे यदतिगर्जति त्रसनकारि रक्षस्सदा
तदेतदधरं न चाचलयतीह चिराय नः ॥ १५२ ॥

अत्रान्तरे ।

पराक्रमणपाटवं किल य एक एवाददे
पराक्रमवतां सदस्यधिकमग्रगण्योऽभवत् ।
रुषि क्षितिधरोप्यहो चलति यस्य सोऽप्यर्दितः
रुषि क्षितिपतेः शरैस्स्वपुरमात्तगन्धो ययौ ॥ १५३ ॥

तदात्वे तावत् ।

परोवरीणास्त्रपिवक्षयाय स्मरान्नृपायेयमतिष्ठतेति ।
पिचण्डताडं पुरि पर्यभाषिषतस्त्रियः कामपि नास्ति नासाम् ॥ १५४ ॥

तदनु च नागान्तकादिव महानागस्य नाटकान्तकादधिगतात्याहितस्य मनस्यनरण्यहिरण्यगर्भनन्दीश्वरविश्वेश्वरवेदवतीरम्भादिशापमनुकलयतः मन्दाक्षवशादवाङ्मुखस्य दशमुखस्य निदेशगिरं हरन्तः सरयमाशराः कुम्भकर्णभवनमत्यायतश्वासझंझाश्वसनजालतूलायमाना अपि कथं कथमपि स्तम्भनिवहमवलम्ब्य विलम्बमन्तरं गताः मधुरमधुकदुष्णरुधिरघटीपटलानि कासारादिवसापिशितानि च पुरस्ताद्विस्तार्य तदेतदेव अग्रतो भवनादन्त्यमण्डनमितीव कुसुमचन्दनादिभिरमुं मण्डयन्तः निखिलखगपतनकारिभिः दशदिशः प्रतिध्वानिनीर्विदधद्भिः अशेषवाद्यविशेषघोषैः अङ्कुशकशादण्डसन्ताड्यमानचण्डतरवेतण्डकुलपारसीकहयरासभादिनिनादैः विनोदक्ष्वेलास्फोटिताग्नियन्त्रतचादशनिस्वनैरन्ततो मुखवाद्यनिस्वानैरपि तस्मिन्नस्पन्दमाने पुनरतीवतरां रुषा साहसमेकमुपचक्रमिरे ।

केचित्कूटैर्लोहगदाभिस्तरुजालैः केचित्पादैः पाणितलैर्वातु निजघ्नुः ।
केचित्कर्णं तस्य ददंशुर्जलमस्मिन् केचित्केशान्संसिषिचुः संलुलपुश्च ॥ १५५ ॥

भेरीशङ्खप्रभृतिमहानिर्ह्रादैर्लङ्काधारस्त्रिककुदयं सर्वोऽपि ।
सुव्यग्रोऽभूत्सुचिरमथापि स्वभक्रव्यादोऽयं बत न मनाक्परपन्दे ॥ १५६ ॥

अत्र खलु ।

यल्लभ्यते निशिचरैस्समरे हरिभ्यः
पापोऽश्नुते च यदहो यमकिङ्करेभ्यः ।
तत्तेन लब्धमखिलं स्वगृहे किमन्य-
दाचक्ष्महे तदभिघातसहः स एव ॥ १५७ ॥

ततस्तनावजस्रधावितसहस्रदन्तावलकुलेन कालेन च समुद्बोधितोऽसौ रसातलगभीरं लपनकुहरं वनाजगराकारौ करौ च प्रसार्य विवृतदृष्टिपिङ्गदृष्टिरिव गह्वरे विजृम्भमाणो नेदिष्ठ-

निहितभूयिष्ठनिखिलामिषयथेष्टप्रत्यवसानेन सानन्दधुः निटिलकुड्मलीकृतकरकमलेन यूपाक्षेण निवेदितनिःशेषवृत्ततया रुषा व्यवसितां तात्कालिकीं कलहधियं विधूय महोदरगिरा सोदरमदनं प्रति प्रतस्थे । एवं पुनरदभ्रसम्भ्रमादभ्रंलिहमौलिमालोक्य मौलिमालोलयन् विस्मितो राम: सस्मितं त्रिविक्रमवेषधरः क एष इति विभीषणमप्राक्षीत् । सोऽपि तदिदमुत्तरयति स्म ।

उत्पाट्याभ्रमुवल्लभस्य दशनं शक्रं जिगायामुना
यत्पूर्वं यदशेषजन्तुकवलीकारापराधाद्विधिः ।
षण्मासान् भज सुप्तिमेकदिनमुत्तिष्ठेत्यवादीत्स तत्
द्वैतीयीकमिदं पुलस्त्यतनुभूरत्नं जरीजृम्भते ॥ १५८ ॥

सोऽपि संसदमधिगम्य पूर्वजन्मने प्रणिपतन् शोकशालिनोऽस्य शालीनतामसहिष्णुः इदमुदीरयामास ।

स्वयं जनः कारुणिकः परेभ्यः सृतिप्रदर्शी च नयस्य योऽसौ ।
पतेत्कदाचिन्ननु शोककूपेऽगाधे तथा दीपकरो यथैव ॥ १५९ ॥

सद्य एव निश्वस्य निजनियतिदुर्विपाकस्य जल्पाकमपि अनल्परोषावेशपरवशमीशं निशाम्य पूर्वजन्मेव शोकशूलं शूलं कमपि बिभ्राणः सभ्रूकुटिगर्वगण्डद्रोणीवर्षिणीं वाणीमभाणीत् ।

किं सुत्रामजितस्सुरासुरभिदो माया विलीना क्वचि-
त्किं वा वैरिभुजोऽतिकायविशिखा निर्भिन्नशल्याः क्वचित् ।
किं वा शत्रुगणावृतस्य भवतो भग्ना भुजाविंशतिः
त्वं गुप्तो ननु कुम्भकर्णहरिणा द्रष्टास्मि कस्ते गजः ॥ १६० ॥

अत एव ।

तात विभो मयि जीवति कर्तुं त्वं शुचमर्हसि नैवमिदानीम् ।
राघवलक्ष्मणवानरराजाननन्तकसद्म मया भृणु नीतान् ॥ १६१ ॥

तदनन्तरं निरन्तरं मनसि विकुर्वाणेन रावणेन नरहरिहरिहरणाय प्रेर्यमाणः शृङ्खलेन लेलिहानवरिष्ठेन परिवेष्टितो गिरिगरिष्ठ इव गुरुकेन मणिमयेन महाजगरेण च सान्ध्यराग-बन्धुरधाराधरानुविद्धो मेचकधराधर इव विराजमानः प्रथितनिजमानपूर्वजवितीर्णचण्डकर-मण्डलाकारकुण्डलवरमण्डितकर्णः कुम्भकर्णः पङ्क्तिशिरसं शिरसाऽभिवाद्य वाद्यकोलाहलेन हालाहलेन साकमिव जातेन सुतरामसितेन नैर्ऋतायुतेन युतेन धीसचिवजनेन साभिवादन-

मनुस्त्रियमाणः रज्जुवत्सचमत्कारमतिसमुच्छ्रितं प्राकारमपि लङ्घयन्नमङ्गलसङ्गमपि धर्ममिवा-
चिन्तयन् धर्मराज इव नरराजचमूं प्रति चचाल । तत्रान्तरे ।

दृष्ट्वैनं द्विषमेषपङ्क्तिरथभूबाहुप्रतापानले-
भस्मीभूततनुर्भवत्विति जपत्यस्मिन्सुधर्माजने ।
धर्मोऽस्यातिपृथोर्हतस्य विदलत्क्रव्यादसान्द्रे पुरे
स्थानं नेति जजाप चेतसि शतं जीवश्रुतिं वृद्धये ॥ १६२ ॥

अथ पृथिव्या इव केतुभूतं भूतपतिमिव विविधविरोधिरुधिरानुरूषितं अविश्रम-
विश्राणितगीर्वाणकदम्बकार्तस्वरं कार्तस्वरभास्वरविभूषाविभूषितं विष्वगुत्पतद्विस्फुलिङ्गं शूल-
मुद्भ्रामयन्तं संवर्त इव नितान्तकुपितं कृतान्तमतिनदन्तं संदष्टदन्तं क्रव्यादं तं समालोक्य
त्रैलोक्यकबलेच्छयोपयात्ययं नूनमित्येवमत्याहितेन दूरादेव इतरेतरं प्रदर्श्य, दशसु दिशासु
धावमानान् विरताभिमानान् पवमानात्मजप्रभृतीन् कपियूथपतीन् कापि भीकारिणीयं प्रतिमा
प्रियतमा जनानुपदातिमात्रपरीहासपात्रं न भवामतरामिह वयं तरसाचरसादनकदनतोयशो-
भाजनं भवामतमामिति तारमाह तारेयः । तत्क्षणमेव ।

ऋषभशरभधूम्रक्रोधनावेगदर्शिद्विविदकुमुदमैन्दास्तारनीलौ नलश्च ।
गजगवयगवाक्षारम्भशुम्भौ सुषेणः पनसपवनसूनू ते न्यवर्तन्त सर्वे ॥ १६३ ॥

अथ वातभुज इव चतुर्भुजरथो भुजयुगलेन हरीन्हरन् भुजपीडितर्षभो मांसभुजामृषभो-
ऽयं सरभसं शरभमतिनिष्ठुरया मुष्ट्या, वर्षिततरुसानुमन्तं हनुमन्तं समन्तादुज्ज्वलदनलेन
शूलेन, जवनं ज्वलनसूनुमपि जानुना, विक्षिप्तवृक्षं गवाक्षं बलेन तलेन, गन्धमादनमपि
मथनभिजेन स्तम्भदायादेन पादेन, परेरपह धरणिमपि युधि विधुनानो नानाविधेन शिखरेण
करेण च निहन्तारं तारासुतं चपेटेन, चपलं पातयामास चपलम् ।

अन्ये केचित्करविधुवनेनाहतास्तत्र संख्ये
केचिद्दन्तैः कुटिलनिशितैः खण्डिताश्चर्विताश्च ।
केऽपि क्षिप्ता विवृतवदने तेन निश्चक्रमुस्ते
श्रोत्रघ्राणादिव शिखरिणो गह्वराच्चित्रकायाः ॥ १६४ ॥

अप्यनेकं बलं खादन् तृप्यतिस्म न जातु सः ।
कुण्डोदरोऽन्नसामान्यं पाण्ड्यपुर्यां ग्रसन्निव ॥ १६५ ॥

द्विषत्यकिञ्चित्करघट्टना नगा निवृत्य कुड्याहतकन्दुका इव ।
वनेचरानेव पुरोगतानहो समापयामासुररं रणाजिरे ॥ १६६ ॥

प्लवङ्गमगणमहिरिव स निशिचरः प्लवङ्गमगणमखिलमथ कबलयन् ।
तुरङ्गमपर इव रणगतिनिपुणं तुरङ्गमपरमनिलतनयमरुणत् ॥ १६७ ॥

सद्य एव विनद्य सरोषं विहस्य किञ्चित् ।

उपरि परिपतन्तं मारुतिर्वीक्ष्य शत्रुं पुनरपि पितुराशु प्रापदागारमाशाम् ।
अपि सकलकपीनां वेगदर्शी वरीयानजनि जनितदैन्यः सत्यनामा तदानीम् ॥ १६८ ॥

इत्यादिकेषु हरिषु कान्दिशीकेषु कन्दलितामर्षो वर्षन शिखराणि शिखरिणोऽपि वैरिणा विमुक्तं शूलमञ्जसा आञ्जनेयेनागम्यकरेण परशुनेव दारु द्विधा विधाय विधाय च मुधा यातुधानयत्नं पालितो बभूव कपिपालः । अथ च ।

लङ्कापत्यनुजोऽपि तं युधि करालङ्कारभूताचलं
शङ्काभारजुषे बलाय ददतं शङ्कातरायात्मनः ।
तं कामं रचयन्तमोघमतुलातङ्काकुलं विद्विषा-
मङ्कारोहमिदेष कर्तुमतिभीमं कालनाम्नो गुरोः ॥ १६९ ॥

रजनीचरेशचरमप्रभवो धरदारणेन धरणौ शयिनम् ।
हरिवारणं तमहरन्नगरे पवनो यथा वनमुचं हरिति ॥ १७० ॥

तदानीं खलु ।

यदि तमरिं निहत्य विभुमेष जनः सुखयति तत्प्रभुः प्रथित एव भृशम् ।
ह्रियमतुलां विशेत्स्वयमयं रचयेदचिरमुपायमित्यनिलभूरवसत् ॥ १७१ ॥

तस्मिन्नपि रणतः पुरतोरणं प्रतिपद्य परितोऽपि राजपथे निजप्रसादाय प्रासाद-समारूढपौरपुरन्ध्रिबृन्दकरस्मेरारविंदगलितसमरन्दसुन्दरारविन्दसन्दोहैर्नीरन्ध्रं कीर्यमाणे सुगन्धि-गन्धोदकवर्षैरपि सिच्यमाने गन्धसिन्धुर इव मन्दमन्दमेव सखेलं चङ्क्रम्यमाणे दशग्रीवानुजे सुग्रीवोऽपि प्रागेवाकश्मलोऽपि पुनरकश्मलो बभूव ।

तदनु च ।

दूरादेष वहन्निहोपचरणैश्शीतैर्जुगोपापि मा-
मातः प्रत्युपकारमाशु करवाण्यस्याहमप्यादरात् ।

इत्यालोच्य किलात्मनि स्वयमयं सौरी रदैस्तं नखैः
शैलस्थूलनसाश्रवोयुगमहाभारप्रहीणं व्यधात् ॥ १७२ ॥

तदनन्तरमनन्तेन नैपुणेनान्तिकगतकोणपजनविरच्यमानं मर्दनं निजार्दनमपि निवार्य नरेशसन्देशदुर्दशाकारिणि वैरिणि गते सन्ध्ययेव कन्धरो रुधिरधारया शोभमानः कोपदोहं भगिनीवद्भिमवे माभूवमिति भवनपानमपि निषिध्य निरायुधत्वमसांप्रतमिति समुदग्रं मुद्गरं धारयन्नवधारयन्नशुभमुदर्कं प्रविश्य रणाङ्कणं निजमपि रक्षोगणं अहिरिवाहिकुलं कबलयन् अगणयन्मार्गणग्रामवर्षिणं लक्ष्मणं तत्क्षणं लक्ष्मणाग्रजमतर्कितमलर्क इव बलीवर्दं बलीवर्द इव शार्दूलं शार्दूल इव शुण्डालं शुण्डाल इव पारीन्द्रं पारीन्द्र इव शरभावतंसमभिगम्य तेन च शूर्पणखासोदर्यकदर्यबलीमुखादनं त्वां शिलीमुखादनं करोमीत्यभिहितः कुम्भकर्णः पुनः स्वस्योचितमुत्तरमुत्तरङ्गयामास ।

विप्रो नैष स भार्गवः कृतमहाबाधो विराधो न वा
नो वा स्तब्धकरः खरो न च स वा मारीचनामा मृगः ।
नो वा वन्ध्यबलः कबन्धहतको वाली न शालीनधी-
रग्रत्वे कुतुकी तवास्त्रभजने कुम्भश्रवा न श्रुतः ॥ १७३ ॥

भ्रूलतामधिनिटिलं युधि कुर्वाणान्दशनावली-
दर्शिनोप्यथ हतये धृतकुल्कीलान्वनचारिणः ।
मक्षिका इव महता लघु सव्येन स्वकपाणिना
वारयन्गुडपृथुकानिव सोऽत्ति स्म द्रुतमल्लुकान् ॥ १७४ ॥

तदनु भवति रोषे हृद्यमित्रैर्हतानां तदनुभवति कार्श्यं सैनिके नैर्ऋतानाम् ।
समिति रसनमग्रे भूरिकुर्वन्वनौकःसमितिरसनदीभिः पर्यतार्प्सीदयं स्वम् ॥ १७५ ॥

सद्य एव विनद्य तेन पातितान्पर्वतान्दूरीकृत्य लघु रघुकुलहर्यक्षेण रक्षसो वक्षसि प्रक्ष्वेलनेषुकृतप्रक्ष्वेलनेषु अत्युच्छ्रायदशायामिव पतनदशायामपि बहलपुण्यजनहरिवृक्षगिरियूथप्रमथनं तस्य भुजयुगं भुजयुगलमिव विराधकबन्धसंबन्धिजम्भभञ्जनप्रभञ्जनशस्त्राभ्यां भूभेदकारि चरणद्वयं च शाततराभ्यां गलहस्तिकामुद्रोपमाभ्यां शराभ्यां सलीलं कदलीलावमलूयत । अथ च ।

दलितमकृत तच्छिरो महीन्द्रः स समिति वृत्रशिरो यथा महेन्द्रः ।
तदपि किल बभञ्ज भर्मसालान्वरमणिगोपुरहीरहर्म्यसालान् ॥ १७६ ॥

तत्क्षणम् ।

दृष्ट्वा हतं रुच्यगुणाभिरामो रामोऽनुजेनाभिसरैश्च सत्रा ।
सत्राणदीक्षागुरुरज्झमा तं सातं दधौ सर्वपथीनशौर्यः ॥ १७७ ॥

रामेणाभिहतोऽयमाशरवरः शूरोऽस्मदीयं पुरं
प्राप्तस्त्यादिदमाः स्मृतं ननु जनं बाधेत स प्रागिव ।
एतत्तत्र विचार्य तत्तदुचितं कुर्मः प्रयत्नं जवा-
दित्यालोच्य हृदीव देवनिवहैराशु प्रचेले तदा ॥ १७८ ॥

तदनु तत्र धनदावरजोऽवरजचित्रवधमाकर्ण्य सुतूर्णमेव भद्रपीठादतिकठोरेण कुठारेण पाटितः कूट इव निपत्य चिरादुपलम्भमुपलभ्य बाष्पपूर्णदशेक्षणः एवंकारं विलपितुमारेभे ।

हा वत्स! निर्जरपतेरपि शिक्षिता त्वं मर्त्येन तेन कथमद्य हतोऽसि वीर ।
दृष्ट्वापकारिणमिमं जनमद्य नूनं इन्द्रो हसिष्यति बत त्वयि दस्युविद्धे ॥ १७९ ॥

यत्प्राग्विभीषणवचो न मया गृहीतं तस्मादिदं व्यसनमाप्तमतीव कष्टम् ।
हंहो हतोऽस्मि पतितं मम दक्षिणं दोः हृष्टं कपीश्वरबलं बत नानदीतु ॥ १८० ॥

राज्येन किं मम सुतैरथवापि दारैः
किं वा त्वया विरहितस्य विदेहपुत्र्या ।
किं जीवितेन मरणं ननु तूर्णमेव
श्रेयो ध्रुवं क्क नु गतोऽस्यपि मां नयेथाः ॥ १८१ ॥

ततश्च दशशिरास्त्रिशिरसा समाश्वास्यमानो हतस्य चरमजनुषः अनुचराश्चिकीर्षुरिव भ्रातरौ महापार्श्वमहोदरौ महानीकसादरौ सहायौ विधाय चाशिषमहंपूर्विकावाचमधिगतवतो नन्दनानतिकायदेवान्तकनरान्तकत्रिशिरसः शिरसा प्रणिपततः पततेति रणभुवि चोदयामास ।

यावत्पुरा जयति रावणमेष रामस्तावन्निवासमिह कुर्महे इत्यमर्त्यैः ।
एतद्विरुद्धमसुरैस्सकलैस्सदारैः सङ्कल्प्य सप्रभुगुरुद्वयमभ्रमापे ॥ १८२ ॥

भिन्दानस्सैन्यभारैस्सपदि वसुमतीं भीमगम्भीरभेरी-
भाङ्कारैर्देवकान्ताः करकलितधवा व्योम्नि भीत्या वितन्वन् ।
बालौघान्राजमार्गे समरभुवि कपीन्नर्तयन्मोदभूम्ना
प्राविक्षत्सोऽतिकायो वनचरकटकं बाहुभाजां वतंसः ॥ १८३ ॥

प्रभोर्बलं मांसभुजामनीकं ते द्वे चिरेणाववहतामनीकम्।
क्रव्याच्च्युतैः शस्त्रकुलैः प्लवङ्गैरपि प्रपेते निहतैः प्लवङ्गैः॥ १८४॥

तदनु तत्र विमर्दवशाद्ध्वजिनीजनितं रजोऽन्धकारमरुन्ध समस्तानामपि दृशम्। प्रागेवाकाशमपि।

श्लाघं श्लाघं विभुमिभहयस्यन्दनौघेन तस्य
श्रावं श्रावं रवमिभहयस्यन्दनौघं हरन्तः।
स्पर्शं स्पर्शं बत युधि मिथो लोमघातं त्यजन्तः
धावं धावं कथमपि तमस्यासुरांस्तेऽपि जघ्नुः॥ १८५॥

क्रमेण च केषुचित्पलाशनेष्विव कुहचित्पलायमानेषु शोणितापगागभीरणरेणुपुञ्ज-तिमिरसङ्घेषु।

दुर्वासोऽधिकरोषवद्धुरविधिप्रस्पर्धिघातक्रियं
पारावारमहावलेपकलितं रामोत्तमोत्साहयुक्।
प्रेक्ष्यैतत्समरं रणप्रियमुनिर्नैवं मया कारितं
पूर्वं जात्विति लाञ्जतोऽपि स नरीनर्ति स्म बद्धोत्सवः॥ १८६॥

अपि च।

तत्ताहक्षरणावलोकजनिताश्चर्यप्रमोदद्वयी-
पुष्यद्धास्यगुरुत्वबाधबहलां मुग्धां सुरीं कामपि।
संवीक्ष्यालिजनैरये सखि कुरु क्रव्यादखादं जवा-
दित्युक्तेऽतिरुषोच्चकैर्बत तदेक्षन्ते स्म रक्षोभटाः॥ १८७॥

तत्रैव कुत्रचन।

साक्षाद्धेमशतघ्निकागुलिकया हन्तुं समुद्योगिनः
कस्याप्यर्कभुवासिना शिरसि विच्छिन्ने समुत्पातुके।
हेलिं प्रभुकृतां दशामिदमहो वक्त्रेण वक्तुं किल
यां प्रत्युत्प्लुतमित्यनीकवदनादव्यावि नादैस्तदा॥ १८८॥

प्रासेन सैन्यं हरतोऽङ्गदोऽयं हयं तलेनैव नरान्तकस्य।
संचूर्ण्य रोषादथ तं च मुष्ट्या निष्पिष्टवत्संबलवच्चकार॥ १८९॥

समीरसूनुर्द्धर्षणेन हन्तुं कृतोद्यमं प्रोल्लसदूर्ध्वबाहुम् ।
देवान्तकं चान्तकसन्निकर्षं मुष्टिप्रहारैः प्रजिघाय दुष्टम् ॥ १९० ॥

अथोदये गिराविव प्रभाकरं कनत्कुथे मदावले स्थितं लसच्छरासनं पयोमुचम् ।
दिवीव काण्डसन्ततीर्निपातयन्तमग्निभूः सवाहनं महोदरं महीभृता रणेऽवधीत् ॥ १९१ ॥

तत्क्षणमसूयया विहस्य कोपेन समं समीकाजिरमवतरतः त्रिकूटवत्त्रिशिरसः रथतुरगान् करिणः हरिरिव खरतरनखरनिकरेण विदारयन् शरपरम्परां परितः करेण चरणनखेन मृदमिव कुकवाकुर्विकिरन् नित्यं सपत्नरक्तसिक्तां शक्तिमञ्जसा भञ्जन् भुजेन गाढमुरसि ताडयन् व्रीडयन्नपि क्ष्वेडितेन तच्चपेटिकामप्यचिन्तयन् एवंकारं चिरतरमेष पवनजो युयुधे विविधविचित्रम् ।

क्षितिधरशिखराणि यथा कुलिशेनाखण्डलोऽनिलसुतोऽपि तथा ।
परिपन्थिशिरांसि रुषा घननिस्त्रिंशेन संयति चकर्त किल ॥ १९२ ॥

यदैक्यमखिलैर्बुधैः ननु पितुश्च पुत्रस्य च श्रुतौ श्रुतिपुटैश्श्रुतं तदधुनेक्षणैरीक्षितम् ।
यदेष बलवान्प्रभञ्जनतनूभवोऽपि स्वयं प्रभञ्जन इहाभवन्निखिलवैरिणां सङ्गरे ॥ १९३ ॥

महापार्श्वस्तु गदया शोकरोषसमाकुलः ।
युध्वर्षभेण गमितः कालपार्श्वभुजिष्यताम् ॥ १९४ ॥

तदानीं खलु ।

सुचिरं सप्रीतिकुतुकेन सह सुखसजग्धिकेलिकम् ।
रक्तपिशितबहले समरे भजतः स्म कावपि पिशाचदम्पती ॥ १९५ ॥

अथ भ्रातृपितृव्यपञ्चतोदञ्चितामर्षनिकायस्सोयमतिकायः अनभ्याहृत्यैव निजाभिधानसङ्कथनेन पन्नगपृष्ठसदृशपट्टमलकृतशिञ्जिनीजनितझिङ्कारवेण च दुस्साधतरः वपुरानाहपरिणाहभरेण किं पुनरुत्थितः कुम्भकर्ण इति सचकितं प्लवङ्गसङ्घमतिविस्मापयन् निखिलवलीमुखवीरनिवहनिखातशिलीमुखो वीरशंसनमवततार । राघवोऽपि लाघवोपेतविनीतहयसहस्रजुष्टरथसन्निविष्टं समुत्तुङ्गशताङ्गशृङ्गसमालिङ्गितगगनमण्डलतया केतुशाटीगतस्वर्भानुना भानुमपि त्रासयन्तमिव तं निशाम्य निशम्य निजनिशाचरवचसा रावणस्य हार्दशालिन्यां धान्यमालिन्यां सम्प्रभूतोऽतिकायो नामान्वर्थनामायं वीर इति समुत्पन्नसमरसमुत्साहः समनीनहत्सहसा हरिचमूम् । अथ सोऽपि यातुधानो युद्धभुवि युध्यमानमेव निघ्नन् निरर्गलमभिघ्नतो घनतरै-

रसालैः शैलैः कुमुदद्विविदमैन्दनीलशरभादीन्छाखामृगान्मृगान्मृगयुरिव मृगयासु दारयन् भूदारमिदं सावष्टम्भमाचष्ट ।

ये शस्त्राशस्त्रि मन्दाः समरभुवि धनुर्न्यस्य ये धावनोत्का-
मास्त्रं मुञ्चेति हस्तौ शिरसि निदधतो ये च तान्नो भिनद्मि ।
कुर्वे संशप्तकाये जगति तदसुभिर्वीरपानं खगानां
क्षुद्ग्लानानां द्रुयानामयमहमहितोन्माथपाण्डित्यशीलः ॥ १९६ ॥

अवकर्ण्य च पुनरदो वचः क्षत्रकुलाङ्कुरकर्णक्षतक्षारं परुषमाहोपुरुषिकया तूर्णमभिषेण-यन्तं तं लक्ष्मणमाचचक्षे स राक्षसपतिसुतः । अये राजकुमार ! समरसमारम्भणसंरम्भैकदेशोऽपि कदापि स्वप्नेऽपि भीलुकेन बालकेन भवता अकृतविलोकिताकर्णितपूर्वः तेन मम खलु विशृङ्खलशरासनवल्लीमतल्लीविगलितविशिखवीचीनिचयनीचीकृतनिखिलनिलिंपकुलभुजबलावलेपस्य पुरतः सत्वरं धन्व धून्वन् मुधामरणात् परावर्ततां भवानिति । तदनु च ।

बालो वा स्थविरोऽथवैष भवतु द्रष्टा जनश्श्रूयतां
बालेनैव जगत्त्रयं बलिजिता क्रान्तं त्रिभिर्विक्रमैः ।
यत्त्वं बाल इतीव मामिह रणे जानासि बालोऽसि त-
द्यत्सत्यं ननु बाल एव भुजगस्तीव्रो विषैः कीर्त्यते ॥ १९७ ॥

इत्यालपन्तं भरतानुजं तं कृतान्तकराकृष्टोऽयं वीरब्रुव इति विहाय जानकीजानिमिदं व्याजहार स रजनीचरः ।

सिंहं शयालुमिव बोधयितुं कुकूल-
वह्निं प्रमोक्तुमिव मामयमीहते यत् ।
युद्धे छिनद्मि तदिमं सबलाद्रिभेद
बालं ममेति मयि मा वचनं निधेहि ॥ १९८ ॥

तस्मिन्नवसरे ।

त्वं वीरपुण्यजननायकबाल एष-
वत्सोऽपि पुण्यजननायकबाल एव ।
एवं सति त्वमतिभीतिकरोऽस्य तेऽसौ
नैवेति पश्य इह निर्णय एव नास्ति ॥ १९९ ॥

इत्थंकारं संश्लाघनीयं मञ्जुलं वचनमुदाहरत्युदारशीले दाशरथौ ।

द्वास्स्थितं मामजित्वैव त्वरसे गन्तुमाः प्रभुम् ।
नाहं त्वामधुनाहत्वा पदाम्भोजं भजे विभोः ॥ २०० ॥

एवङ्कारमाचक्षाणेन लक्ष्मणेन दशशतेक्षणेनेव नमुचिना राक्षसेन तेन सह विचित्रतरमायोधनं वितेने ।

इष्वा जघान विमतं नृपतेः कुमारः
कौञ्चं सशक्तिशिखयेव पुरा कुमारः ।
वक्षोऽस्य सोऽप्यथ बिभेद रुशातिकायः
सास्रस्तदानल इव स्म विभाति कायः ॥ २०१ ॥

अत्रान्तरे —

अनुकरोत्यरिस्तं जलधरं विजयलक्ष्मिभृद्धूर्जटेर्नृपः ।
ननु रणो न विश्रामदोनयोरिति न दैवताः केवदन्नहो ॥ २०२ ॥

स लक्ष्मणोऽप्यथाग्नेयं शस्त्रं तं प्रत्यमुञ्चत ।
अमर्षणस्तदेषोऽपि सौर्येणैव न्यवारयत् ॥ २०३ ॥

ततश्च नैकषेयप्रोषितमैषीकमैन्द्रेण चान्द्रमपि वायव्येन विलूय चतुरतया चतुराननवितीर्णवारवाणमणिसहस्रपाते तदुरःसहस्रपते सकलाञ्जलीमुखाञ्जलीमुखानालोकमालोकमितिकर्तव्यतामूढतया मनसि केवलं रामचन्द्रमेव ध्यायति सुमित्रापुत्रे ।

सम्प्रत्येष सुधामयं शुभमदादस्त्राय मे भक्षणं
रामो लक्ष्मणवत्सदा स्वमहसा पुत्रं बरीभर्ति मे ।
इत्यालोच्य किलोपकारयुगलीतुष्टस्तदा मारुतो
ब्रह्मास्त्रेण रिपुं जयेति सहसा तस्याभवत्सूचकः ॥ २०४ ॥

परमेष्ठिप्रथितेष्वापरशिरसि निपातिते ततो रघुपतिना ।
अप्याशाः प्रत्यगदन्निव हरिभटगर्जितैर्जितोस्मदरिरिति ॥ २०५ ॥

अथ मथितधरणिधरपतिसुसदशकरटिनि विदलितवाहे
परिपतितपृथुलमणिमयरथवरविततिनि विनिहतयोधे ।

रणशिरसि हरिषु धृतगिरिदृढकृतवसतिषु बत हतशेषा-
दृशि शिरसि मनसि पदि जलमवनतिमतिभयमुरुजवमापुः ॥ २०६ ॥

अथ तदेतदतिकायनिधनमप्यवकर्ण्य कर्णविशल्या धारालपञ्चदशनयने पङ्क्तिवदने ।

नत्वा दुःखिनमम्बकं पणशतं कृत्वा बहिष्ठान्व्रजन्
हुत्वाहो शिखिनं प्रदक्षिणशिखं स्तुत्वा स नत्वासकृत् ।
ब्रह्मास्त्रं प्रतिपद्य तत्र च रथं गत्वा समिच्चत्वरं
छित्वा व्योम्नि बिभेद पत्रिभिररीन्वृद्धश्रवो जित्वरः ॥ २०७ ॥

तदानीं खलु ।

मैन्दं मन्दतरं हरं भयधरं दीनं दिनेशात्मजं
धूम्रं नम्रमधोमुखं दधिमुखं भीसम्मुखं दुर्मुखम् ।
पुत्रं चाशुगमाशुगस्य पनसं कृत्ताक्ष्यनासापुटं
नीलं लीनधृतिं नलं किल जलं क्रव्यादहो स व्यधात् ॥ २०८ ॥

तारेयं रयवर्जितं जिततरं तारं सतारस्वरं
धावन्तं दिशि जाम्बवन्तमवभिन्नाक्षं गवाक्षं पुनः ।
रम्भं डिम्भमसद्बलं शतबलिं कीनाशभाजं गजं
विज्ञंमन्यतमं विविग्नमृषभं क्रोधाकुलं क्रोथनम् ॥ २०९ ॥

किमधिकतरेण विस्तरेण ।

चक्रे चक्रं कपीनां स पीनांस इनवन्नदम् ।
कोणपः कुणपं वैरं स्मारं स्मारं तदा मुदा ॥ २१० ॥

नरराजचमूर्मिहिकाभिहता नरराजवने नलिनीव रणे ।
समुदाय इनेन समं द्विषतां समुदायमहो विननादतराम् ॥ २११ ॥

तदनन्तरमरिन्दमे तस्मिन्नानन्देन विशृङ्खलजनितशङ्खरवं पुरं प्रविशति स्यन्दनेन दशास्यनन्दने सखेदं तस्यामेव कालरात्र्यां महोल्काभिः समराङ्गणमभितो निपतितान्कपिपति-प्रमुखानखिलानपि लोकानवलोकयन्तौ भवितव्यतैव बलवतीति जानानावपि बाष्पायमाण-विलोचनौ चलदञ्जनाचलमरतकाचलाविव तनूमन्तौ विभीषणहनूमन्तौ दैवयोगादेव तत्र च कुत्रचन पत्रिभिः शायितं प्रालेयकलितं प्रातःकालगतं तारकविशेषमिव दृश्यादृश्यवर्ष्माणं

विच्छिन्नमर्माणं कुर्दनपथेन कर्दमनिमग्नं करिकलभमिव दीर्घतरं निश्वसन्तं जाम्बवन्तं कण्ठरवैरवगतवन्तौ । तदनु तदनुज्ञयैव सोऽयमञ्जनासूनुरञ्जसा योजनसहस्रमतिपतन्महीध्रमोषधीनामधिगम्य कुहचिच्चिरोहितास्ताः पार्वतीरनासादयन् कार्यदत्तदृष्टिरुत्पाट्य समुत्तुङ्गमप्यस्य शृङ्गमेव समानिनाय ।

पाणिभ्यां परिमृज्य शोणनयनवल्गत्पाङ्गभङ्गक्रियं
सालस्यं सविजृम्भणं सरभसं सच्छोटिकं सस्मयम् ।
तद्गन्धश्वसनादपि प्रबुबुधे कीशैः प्रभुभ्यां समं
पौलस्त्येन निपातितैर्जलनिधौ रक्षश्शवौघैर्विना ॥ २१२ ॥

ततश्च ।

निशीथ इनभूगिरा बलकुलं निशीथचरराट्पुराखिलकुलम् ।
अयुग्मदृगिव क्रुधा कृतपुरामयुग्ममनलावृतं बत पुरा ॥ २१३ ॥

तदात्वे तावत् ।

धूम्या तत्र समन्ततोऽपि युगपद्दण्डेन सन्ताडिता
वह्नी कालभुजङ्गिकावलिरिव प्रागुत्पतन्ती ततः ।
ताम्यत्कौशिकमूर्धधूमसहनामर्त्याकृताभ्रोदया
रक्षोदुस्तरखेदवारिभिमहाभङ्गावलीवाबभौ ॥ २१४ ॥

भगवान्पृषदश्वोऽपि पूर्ववैरं स्मरन्निव ।
दहन्तमनुसृत्यैनं जातवेदसमाववौ ॥ २१५ ॥

सुवर्णसदृशाः क्वचित्क्वचन शक्रनीलोपमाः
प्रवालसदृशाः क्वचित्क्वचन हीरकान्तिच्छटाः ।
विदूरजरुचः क्वचित्क्वचन पुष्यरागप्रभाः
सिताश्च शबलाः क्वचित्क्वचन हेतयो रेजिरे ॥ २१६ ॥

तदनु नागरिकाणां अनलहठात्कृतिसञ्जातासु हाहाकारपरम्परास्विव चटचटात्कृतिषु सतीषु ।

अभ्रंलिहशिखिग्रस्तैः हर्म्यैर्विरुरुचे पुरी ।
फुल्लैस्तालैरन्तरीपस्थितारण्यान्यहो यथा ॥ २१७ ॥

जपासुमनसां दलद्दलरुचां यथार्को यथा
बधूफलितबिम्बमाभूदधरस्य नासामणिः ।
तथास्य सविधे स्थितः फलितयानलच्छायया
व्यलोकि तटिनीपतिश्चटुलमर्कटैः पाटलः ॥ २१८ ॥

दग्धार्येत्यथ शोचति प्लवगपो यावत्कथं वा विशे-
त्पातिव्रत्यशिखिन्यसाविति ततो यावच्च सन्देहभाक् ।
तावद्व्योमविहारिणोऽपरिमितस्थूलार्चिरर्चामिमां
सप्तार्चिः स कथं दहेदिति जवादानन्दयन्नेव तम् ॥ २१९ ॥

दह्यमानघनचन्दनवीथीसौरभीप्रमुदितां दिवि रम्भाम् ।
एष ते भवतु धूप इति द्राङ्नारदेन कृतताण्डवमूचे ॥ २२० ॥
गन्धे निर्यत्नमाघ्राते तदान्तःपुरभीरुभिः ।
यत्नादपि न तद्गन्धं साध्वी शूर्पणखाभजत् ॥ २२१ ॥

तत्क्षणं च ।

हन्त क्वासि पते गृहाण पृथुकं निद्राणमेनं कटौ
विद्राणं पथि संस्खलन्तमपि ते स्थालं कराग्रे कुरु ।
देवस्तिष्ठसि किं कपाटमचिरादुत्पाटयेदं पटो
धिक्त्वां गच्छ कनिष्ठदेवरमरं धृत्वा ननांदः करे ॥ २२२ ॥

मातर्नात्र निषीद ताश्शिखिशिखाः शाखन्त एतद्गृहं
पुत्रौ धारय धावमानमनुजं तूर्णं भज भ्रातरौ ।
ज्यायांसौ श्वशुरावमू च पितरौ चेमाविमां गुर्विणीं
उर्व्यां निष्पतयालुमग्निपतनैस्सन्त्यज्य किं गच्छथः ॥ २२३ ॥

इत्येष गास्सरुषतीः क्षणदाचराणां श्रुत्वा विभुर्विलपतामथ खेचराणाम् ।
आलक्ष्य तादृशमतीवतरां प्रमोदं जिह्राय चेतसि चिराय विवर्णवक्त्रः ॥ २२४ ॥

अथ पुनररिवीरगर्जितमसहमानेन मानजनितमहामर्षेण पङ्क्तिशीर्षेण नोदिताव-
विदिताभिषेणनायतिमरणौ रणोत्सुकयपुषौ विशालवपुषौ कौम्भकर्णी कुम्भनिकुम्भौ रुषाकम्पन-
प्रबलयूपाक्षशोणिताक्षविकटैकरकटैरपि च सर्वाभिसारेण सह सहसा समररसाभरतरमुपासरताम् ।

सीतामर्पयताथवा तनुमिति प्रोक्ते क्रुधान्धास्स्थिताः
सङ्केतेन सुधान्धसामसुहृदोऽयुध्यन्त रुष्टापरैः।
विष्णोशाविभवारणाविति चमत्कारोदितेप्यद्वया-
शङ्कातङ्कपिशाचदग्धकुवदा माध्वा इव ब्राह्मणैः ॥ २२५ ॥

अथ कुपितवनचरविपुलतरभुजगलदुपलशकलकततिभिररमिह।
श्रुतिनयनपदरदजठरमुखभुजगलविकलमरिकुलमजनि रणभुवि ॥ २२६ ॥

जलदाविव तौ यदा बलौघौ जघटाते समरे मिथस्तदानीम्।
पनसो हतये द्विषां महीयानपि कर्ता करणं स एव जज्ञे ॥ २२७ ॥

भरताग्रजोऽपि समग्रेषु योद्धुमाबद्धकच्छेषु कपिमल्लमल्लगोपुच्छेषु स्वयमपि शरास-शरासहायो न बभूव। तदात्वे खलु।

निश्वसद्धरि निस्रवद्गिरि निस्वनत्करिमण्डलं
निर्गतक्रमनिर्गलद्द्रुमनिर्गमभ्रमघोटकम्।
निस्सरच्छरनिश्च्युताशरनिश्चलं न रणं बभौ
निष्पतद्रथनिष्फलव्यथनिष्क्रियश्लथसैनिकम् ॥ २२८ ॥

रुधिरजलावसापिशितपङ्कभराविपुल-
द्विरदघटा नगाश्चिकुरशैवलसन्ततयः।
विशिखकुशाध्वजक्षितिरुहाः शवनीरचरा-
श्चिरमपगास्तदा झटिति सस्रुरहो शतशः ॥ २२९ ॥

तदा पुनरङ्गदेन गदाघातसमेधमानक्रोधेन विधुतेन भूभृदग्रेण द्विपतामग्रतो निपत्य तत्क्षणं क्षणसंवृत्तचित्तकम्पनेऽकम्पने, निस्त्रिंशे निस्त्रिंशेन विलूनजङ्घे सति प्रजङ्घे सति प्रजीवत्यपि मयि पितृव्यः पितृपतिविधेयः कथङ्कारमजनि इत्यनेकशोकरोषविरूपाक्षस्तारेयं भाप यूपाक्षः।

तमापतन्तं द्विविदो निरुध्य जग्राह निग्राहधृतान्तरङ्गः।
स्वभ्रातरं प्रेक्ष्य गृहीतमेनमताडयत्सोप्यथ शोणिताक्षः ॥ २३० ॥

शोणिताक्षकुटिलो द्विविदोऽधःशोणिताक्षमथ मर्दयति स्म।
मित्रपुत्र इव मैन्दगृहीतो मित्रपुत्रमपि यूपदगाप ॥ २३१ ॥

रविजोऽपि मध्यगतवर्णवर्जितं विधृतोद्यमं रचयितुं स्वमाशुगैः ।
विकटं तमेव सुरवारभीरवे विदुलाचथाशु रचयाम्बभूव सः ॥ २३१ ॥

एतदखिलमपि निभालयन्समरसीमनि विमतभीतिसमाकुलमवगम्य निजबलं प्रकाशयन्भुजबलं नासीरसीमानमवतरन्नितरदुरवापकठिनसंरम्भः कुम्भः मन्दरमिव पुरतो वर्तमानं मैन्दमपि द्विविदमङ्गदमङ्गदमाह्वाय मैथिलीरमणेन सञ्चोदितान्वैरिच्यसुषेणवेगदर्शिनोऽपि दन्तदर्शिनो नाराचकुलैः कलयन्ग्रीष्म इव सरसीमशेषामपि चमूं समुद्रापयन्कोपिना कपिनाथकेन मध्येपयोनिधि क्षिप्रतरं क्षितिधरविशेष इव प्रचिक्षिपे ।

मेनाभूद्वडवाग्निमन्दरविपक्षन्तापि वारांनिधिः
कुम्भेन द्विपतामुनाद्य नचिरान्नाशं गमिष्याम्यहम् ।
आतस्साम्प्रतमेकवारमनघामालोकयेयं प्रिया-
मेवं चेतसि चिन्तयन्दिवमिवोडिड्ये तदानीं क्षणात् ॥ २३२ ॥

अथ स तत्काल एव सकेलि नीरधेः समुत्पत्य निपत्य समित्यरुणतनुजमाजघान भविष्या दशायाः परिचयायेव धृतेन मुष्टिबन्धेन । तदनु दिनकरसुतेन मुष्टिप्रहरणेनैव कतिपयैरेव दिवसैरागामिने यामिनीचरमघोने सादरं तूर्णं पूर्णकुम्भपुरस्करणार्थमिव परेतपतिपुरतोरणस्य पुरतः प्रहिते तस्मिन्नहिते ।

कीशानां महता रवेण पतितं कुम्भं निशम्याम्बरे
पीनो मे कुचकुम्भ एव पतितस्स्यादित्यतीवाधिना ।
क्लिश्यन्ती क्षणमात्रमेव तदनु स्पृष्ट्वा च दृष्ट्वा च तं
रक्षस्स्यादरिविद्धमित्थममरी काचिज्जहर्षान्तरे ॥ २३३ ॥

अपि च शतधृतौ हतः कुम्भ इत्याशरक्रन्दना-
दलघुकथमये हतः कुम्भराशिः स इत्युद्रवे ।
घटकदहह कैर्हतः कुम्भराशिर्ममेत्याकुलो
वियति मदिरदृग्भिरस्मत्कुचैरित्यथादि द्रुतम् ॥ २३४ ॥

पारीन्द्रतो गज इवाम्बुधराद्रमेव कुम्भेऽर्कजात्सपदि संश्रितिभाजि कुम्भे ।
यद्वन्मृगो तटहृदे पतितस्स तद्वदारातियोधनिचयोऽचिरणं गतोर्तिम् ॥ २३५ ॥

ततः परमकलितप्रणयातिशयाद्वाल्यादपि कृतनिजादरसोदरविस्रम्भो निकुम्भो

दम्भोलिनेव जम्भमम्भोदवाहः प्रभञ्जनिमभोघेन परिघातनेन घातयन्नुपाजे कर्तृवीरजनविरहेण सुधापिण्डं दधिपिण्डधिया वानर इव तमेनं जहार । ततश्च ।

प्राप्य क्षुल्लकतां पतन्कपिवरो भूत्वा पुनः पीवरः
सिंहः कुम्भ इवास्य कुम्भसहजातस्योज्जिहानोऽङ्कके ।
कृत्वा स्थूलगलप्रणालिगलितै रक्तैर्भुवं रञ्जितां
कंचोत्पाट्य रुषोपकुम्भमनयत्तैलककोसाविति ॥ २३६ ॥

भ्रात्रीयनाशविमनास्समनागजहीमान्च्छत्रूनिति प्रबलशात्रवभङ्गकाङ्क्षी ।
विज्ञातविक्रममभिक्रमपेशलाढ्यं संयत्खरं खरसुतं मकराक्षमूचे ॥ २३७ ॥

तदापसमरावनि समदबन्धुरैस्सिन्धुरैः सदास्त्रगतिचातुरीरचितकण्टकैर्घोटकैः ।
उदारमणिकेतनोल्लिखितनन्दनैस्स्यन्दनैः मुदा रिपुकृते परं कृतविपत्तिभिः पत्तिभिः ॥

तत्क्षणमहंयुतया समुपयातं बर्बरवचःश्राविणं निसर्गत एव लोहितनिकराक्षं मकराक्षं निजगभीरनयविनयसमुचितमित्थङ्कारं व्याजहार महाराजः ।

धिङ्मुधा किमिति निर्जलाब्दवद्गर्जसि स्वगुरुकर्मणा न किम् ।
लज्जसे ननु जयी न जल्पति त्वद्वदात्रसति भद्र कुम्भवत् । २३९ ॥

खरपुत्रोऽप्येवं गिरं प्रवर्तयामास ।

कण्ठीरवं न तनुते युधि योरिदन्तिकण्ठीरवं कथमिमं जनतावगच्छेत् ।
कादम्बमन्थरगतेर्भजनाय भर्तुः कादम्बरीं तव रिपो रुधिरं करोमि । २४० ॥

ना तुच्छकाण्डाच्च दृढाधपुञ्जात् बिभेमि योरालविशेषतोहम् ।
हठात्खगालीफणियूथलक्षं झटित्यपि त्वां विदधामि नो किम् । २४१ ॥

एवङ्कारमुत्तरोत्तरं चलति विशृङ्खलं महत्युद्भटे वीरवादे ।

द्राङ्मुञ्चन्तौ रणे बाणान्हुङ्कुर्वन्तौ परस्परम् ।
उभावेतावतिक्षीबाविभाविव विचेरतुः ॥ २४२ ॥

अथ दाशरथिः खरपुत्रेण सह नरसिंहेन न योद्धव्यमयोध्यानिवासिनां कुलाला-नामालयेषु मृद्भारवहनार्थमेनं जीवग्राहं गृह्णीम इति वदत्सु कपिविदूषकेषु मन्दहासमुत्तरयन् रथरथ्यरथकुटुम्बिनो धन्वापि विच्छिद्य तेन च समुज्झितं कुटिलमयोमयं शूलं दिविषदामपि

मानसेन शूलेन सह भिन्दानस्तमपि विश्वरिपुं प्रति वैश्वानरमस्त्रमुत्सृज्य विज्यामाततान चापलताम्।

तेनाविद्धो हृदयफलके निर्भरं तैक्ष्ण्यभाजा
भूमीमध्ये खरतनुभवः पत्रिणा द्राक्पपात।
शक्राधूनः क्षितिपतिरिव प्राग्ययातिः स यद्वा
शूलध्वस्तो यम इव पुरावल्लभेनेश्वरायाः॥ २४३ ॥

अचपलं चपलं विनिहत्य तं सकुशलं कुशलं विदधद्बलम्।
भुवि हितं विहितं भवतेत्यसौ निजगदे जगदेकपतिस्सुरैः॥ २४४॥

ततश्च स राक्षसपतिर्मकराक्षमप्यभिहतमवकर्ण्य –

दधत्कटकटारवं विकटशातदन्तान्तरे
क्रुधा परिविघट्टयन्विपुलबाहुभोगानपि।
त्वमिन्द्रमपि बाधसे वनचरा न ते गोचराः
प्रयाहि रणमित्यवोचदतिसांयुगीनं सुतम्॥ २४५॥

प्रतिष्ठमानं च पुत्रं निखिलैरपि दोर्भिर्मुहुर्तं परिरभ्य शिरसि चाघ्राय तस्मिन्प्रवणीकृतमूर्धनि मुदाशिषं प्रयुयुजे।

स्फुरतु ते समरेऽस्त्रपरम्परा रणमही जननीव सदावतु।
त्वयि पुलस्त्यमहाकुलदीपके शलभतां लभतां द्विषतां गणः॥ २४६॥

किं बहुना।

द्रुतमीक्षते पुनरयं जनो महाममनन्दनं नयननन्दनं मम।
स्मयबीजमत्वचरणं द्वितीयकं सफलं भवेद्यदि न चेत्त्वमीक्षसे॥ २४७॥

स एष निष्क्रम्य पुरतो हुतहुतवहाभिगनभयावहास्त्रकुलच्छिद्रितबलः सकललोकविलयनाय कमलासनास्त्रं प्रयोक्तुमनसं यवीयांसं क्षम्यतां क्षम्यतामिति चरमाङ्गे सानुनयमास्फालयतो विस्फारितधनुषो रामस्य कुतोऽपि गुणादवार्येण कातर्येण नगरे तर्कितं निविशमानः क्रमेण द्वारेणोत्तरेण वियति विलीयमानः दृढविधृतत्सरुणा तिग्मताहसितस्वरुणा कृपाणेन गुरुणा मायामयीं जनकराजपुत्रिकां यज्ञसूत्रपदे द्वेधा विधाय, विधाय च निराशं चिरं युध्यमानं पावमानिं विपक्षवर्गक्षयनिमित्तं यियक्षमाणोऽभजत निकुम्भिलायतनम्। रामोऽपि मारुतिनिवेदितवृत्तः कृत्त इव रोहणतरुर्निपत्य विलालपितुमारभत।

हत्वा रावणमाहवेषु भवतीमासाद्य सौधे पुरे
शय्यायामहमिन्दुदत्तनयनः कुर्वन्हृदि त्वां प्रिये ।
प्रश्ने पूर्वकथान्तरं प्रति कृते निद्राभिमुख्या त्वया
यत्किञ्चिद्वचनामृतं निगदितं पातुं न पात्रं कथम् । २४८ ॥

अयि देवि पुरा किल कदाचिदुपगोदावरि पञ्चवटीकुटीरपटीरवने —

नाहूतो निकटे त्वया झटिति न क्रोडीकृतो नाधरं
बिम्बस्निग्धमवापितो ललितया मान्नं न पीतो दृशा ।
यान्त्या वेश्म निवृत्य केवलमहं दृष्टोऽपराधी रुषा
त्वय्येव प्रणयेन कोऽपि ममतासारो यथा मे भवेत् । २४९ ॥

क्षणं विचिन्त्य —

आरूढाधरतर्जनि स्मितधुरीणास्यं कुचप्रौढता-
शीर्यत्कञ्चुलि मन्दमन्थरगतं मुग्धाक्षि कोणे क्षणम् ।
चक्षुर्गोचरपीवरोरुविचलत्कौसुम्भसूक्ष्माम्बरं
किं जीवस्य रसायनं मम पुनः पश्येयमस्या वपुः ॥ २५० ॥

अम्भोधिर्न विलङ्घितो हनुमता सम्पादिता नो चमू
सुग्रीवेण बबन्ध सेतुमुदधौ नो विश्वकर्मात्मजः ।
निस्तीर्णो न मयाम्बुधिर्न समरे नक्तञ्चराः सूदिताः
न प्राप्ता भवती मयाप्यखिलया सीते समष्ट्या यतः ॥ २५१ ॥

अयि सुक्षत्रिये मत्तोऽपि बलवती भवती । यतः ।

जीवतैव मया यत्नैरेवं कर्म महत्कृतम् ।
त्वया स्वर्गं प्रयान्त्यापि सा मय्यप्रयत्नतः ॥ २५२ ॥

हा हतविधे किं करोमि मन्दभाग्यः ।

सिन्धौ चेन्निपताम्यथं विधिवशात्पाथोविहीनो भवे-
दौर्वं चेत्प्रविशामि सोऽपि तरसा जायेत शान्ताकृतिः ।
आरुह्याद्रिमधः पतामि यदि धिक्छ्रद्धारियं पालये-
द्भूमिर्लक्ष्मण मैथिलीहतिकरं खड्गं विचिन्त्याधुना ॥ २५३ ॥

इत्थं राज्ञि विलप्य विक्लवतया संस्मृत्य राज्ञीं मुहुः
मूर्ते शोचति चाखिलामपि चमूमाश्वास्य तत्रागतः ।
स्निग्धो यातुपतिर्मरुत्तनुजवाचायामुदीतस्मयः
कृत्वा कामपि शाम्बरीं मखवदं स प्रार्पदित्यब्रवीत् ॥ २५४ ॥

श्रुत्वा प्रपन्नहृदयो गिरमव्यलीकामेनां विभीषणगिरेव सलक्ष्मणं तम् ।
हर्षादचोदयदथाशु निकुम्भिलास्थं मूर्तं निकुम्भतुलितं कलहे विधातुम् ॥ २५५ ॥

तत्क्षणं च प्रतिक्षणं लक्ष्मणप्रक्ष्वेलरक्षीयमाणं रक्षोगणं समाकर्ण्य महामर्षणो रावणिः क्रियमाणं कर्मावधूय धनुर्ज्याविरावेण रणजरामाकम्पयन् पवनजवनभुवनवाहनिभवाह-गुम्भितमतिस्थूलं रथमास्थाय परित्यक्तावहित्थः समीकभुवं प्रस्थितः क्षतक्षारतीक्ष्णैरनक्षरै-रालापैश्चण्डतरभीषणेन विभीषणेन स एवमभ्यधायि ।

यद्यप्यहं पललभुक्कुलभूस्तथापि शीलीति मां भणति किं न जनस्समस्तः ।
त्यक्तोऽग्रजः कठिनवागिति कोऽत्र दोषो यद्यद्ब्रवीषि परुषं भण तत्तदाशु ॥ २५६ ॥

तदनु गन्धवहनन्दनस्कन्धयुगलगतं सौमित्रिमपि जजल्प तमल्पमतिरसावासुरपतिसुतः ।

निशारणमवाप्तवानसि न मत्सकाशात्पुरा
निशारण उत स्मृतिस्तव नहीति मन्ये स्फुटम् ।
पलायनमवेहि साम्प्रतमभेद्यवज्रोपमो-
पलायनमनीकिनी त्वमपि न योद्धुं क्षमौ ॥ २५७ ॥

लक्ष्मणोऽपि तं मन्दं मन्दं मन्दोदरीनन्दनं प्रति समुचितमुत्तरं बबन्ध ।

निशाटनखरैः खरैरलमरं खरं प्रक्षसे
निशाटन इनौजसा प्रचकितो यथा लीयते ।
महाबिलगृहे तथा ननु विलीय वेगात्तदा
महाबिलतलेऽधुना लपसि किं न किं लज्जसे ॥ २५८ ॥

इति मर्मोद्घाटनकटुकृतेन वचनेनावरीणतया लोचनयोः शोणिमानं द्विगुणयता कपिबलाक्रान्तं निजबलमवलोक्य हुङ्कुर्वता तेन कोणपेन पुनरेवमभाणि ॥

मृगेन्द्र इव सङ्गते मयि समित्यलर्कावली
शिवा इव हिनस्ति यन्निशिचरालिमत्याकुलाम् ।

पतिष्यति मया हता कपिचमूरिव प्रागहो
अरे सुरसभातदेवरणसारभाजामला ॥ २५९ ॥

तदा च कदाचिदप्यभूतपूर्वे पूर्वदेवदेवदेवर्षिसिद्धसाध्यविद्याधरकिन्नरचारण-गणविस्मयसिन्धुसन्दायिनि व्याक्रन्दे –

घोरो हंसानिव स इव तान्बर्हिणान्मेघनादः
कीशान्क्लिश्नन्युधि पलभुजस्तोषयन्मेघनादः ।
कृत्स्नं रक्षोऽप्यथ शरमुचं तं विराट्पुण्डरीकं
दृष्ट्वा नापद्द्विजपतिमिवोन्मीलनं पुण्डरीकम् ॥ २६० ॥

रक्षस्कन्धावारभङ्गेन क्रोधनो जिष्णुमर्दनः ।
आतस्तारशरैस्सेनां वेदीमृत्विग्दर्भैर्यथा ॥ २६१ ॥

द्रावयञ्चबाण्या रुरुधे नृनायकः तं शम्बरं प्रागिव पञ्चसायकः ।
आकर्णकृष्टैस्तदनन्तरं त्रिभिः विव्याध सौमित्रिमयं च पत्रिभिः ॥ २६२ ॥

तावदमर्षभीषणो विभीषणोऽपि शरासाररंहसा मञ्जरीहर्ति स्म वर्तिष्णु परबल-मखिलम् । ततो मुहूर्तादूर्ध्वम् ॥

परस्परजयैषिणोरिपुपरम्परावर्षिणो-
रुषा रथविभेदिनोर्ज्वलदुरच्छदच्छेदिनोः ।
तयोर्बलविडौजसोरिव समीकमातन्वतो-
र्युगान्तघनयोरिव ध्वनिरहोऽसुरैः शुश्रुवे ॥ २६३ ॥

चक्रीकृतबाणासनवल्लीरणसाधू रामानुजरक्षोधिपपुत्रौ गुणमुक्तैः ।
तौ चक्रतुरुग्रैरथ बाणैर्नकाशैराशामुखबर्हिर्मुखमार्गौ परिहीनौ ॥ २६४ ॥

तत्र च सुमित्रापुत्रेण सत्वरमद्वैतेन पत्रिणा नियन्तृशिरसि निकृत्ते, तत्कृत्यमपि कुर्वन्माथितेषु रथधुरीणेषु गन्धमादनशरभरभसप्रमाथिभिस्समासाद्य सद्य एव नगरं, गरीयांस-मधिरुह्य सांयुगीनं वैयाघ्र शताङ्गं मन्दमन्दमम्बरचारिकुटुम्बिनीकदम्बकविडम्बितः साडम्बरं सङ्गरावनिं गाहमानोऽयं असम्प्रतिपन्नाभिर्निजनिर्याणप्रतिहारचातुरीभिरमित्रं तमतिमात्रं विस्मापयामास वासवजयी । पुनरपि पुरेव जायमाने सरोपग्रामे संग्रामे ॥

बाणैश्शतैर्धनुरपि नृपतिः सूतं द्वेधा कृततमिव पुरा ।
चापं हस्ते परमथ विदधे किञ्चित् ग्लानं स च पितुरनुजम् ॥ २६५ ॥

स्वपितृव्येन गदया घातितेषु हरिष्वपि ।
वृषशासी रुषं प्रापदिति यत्स तु विस्मयः ॥ २६६ ॥

अथेन्द्रजिच्छक्तिममुं निहन्तुं पितृव्यमुग्रां कुपितो मुमोच ।
तस्मिन्पतन्तीं दशभिः पृषत्कैः स लक्ष्मणस्तां शतधा चकार ॥ २६७ ॥

याम्यं क्रुधा मार्गणमुत्ससर्ज तस्मिन्स कौबेरमथो नृपोऽपि ।
तत्प्रेरितौ तौ च नियुध्य वक्त्रं वक्त्रेण हत्वाऽपततां ज्वलन्तौ ॥ २६८ ॥

अत्रान्तरे –

वीक्ष्याजि प्रमदैः प्रहृष्टवपुषो वीणामुनेरुत्थितं
कौपीनाद्गलतस्तदास्थिरहितं किञ्चित्तृतीयं पदम् ।
आलोक्यानिमिषाङ्गनाः सुरपतेस्सेनावमर्दात्क्वचित्
व्यापारं मनसाऽपि कर्तुमबला भूयस्त्रपां लेभिरे ॥ २६९ ॥

तदनु लक्ष्मणः समुज्झितमात्मीयमतिदारुणं वारुणं रौद्रेण रौद्रेण तेन रिपुणा विभिद्य विनद्य सद्य एव प्रयुक्तं कार्शानवमस्त्रमस्त्रेण वैकर्तनेन निकृत्य दानवास्त्रमपि पाशुपतेन निपात्य कमपि पलिणमुद्धृत्य सौत्रामणीं ऋचं पापठीति स्म कठोराशयतया । ततस्तेन

धृताशुगशयाद्दृषावयविनो लसच्छीर्षकं
सुकुण्डलि सशेखरं हरिजितो महच्छीर्षकम् ।
क्षणेन समपातयद्भुवि नराधिभूनन्दनः
पुरा स इव तारकासुरशिरश्शिवानन्दनः ॥ २७० ॥

समुदयास्तमथो समवेक्ष्य तं समुदयास्तदवाप्तभियः पुरा ।
सुमनसां ननु साध्विति साधु गां सुमनसां भुवि वर्षमपातयन् ॥ २७१ ॥

सौमित्रिणा शत्रुभिदा समीके समापिते नैर्ऋतनेतृपुत्रे ।
भानौ गते भानुरिवास्तमद्रिं न कोणपः कोऽपि बभूव तत्र ॥ २७२ ॥

प्रभुत्वादिव मित्रगात्रभिदयं सुत्रामजेताप्यहो
सुत्राम्णो दिविमित्रमत्र समभूद्गाले स्रजा चिह्नितः ।
रम्भारम्भरडिम्भकुम्भवलताकुम्भाकुरम्भापरी-
रम्भारम्भणदम्भसंभवदतिस्तम्भो मुदम्भोनिधिः ॥ २७३ ॥

अथ तदाप्रभृति सदा प्रार्थितमङ्गलावस्थः काकुत्स्थः पुरस्तमुपस्थितं प्रत्यग्रस्थाणु-वदधरीकृतामोघमृधवेदनं मेघनादभेदनं प्रणम्य लज्जमानमपि हठाद्भद्रपीठमिव समारोपयन् निजोत्सङ्गमुत्तुङ्गमुत्तमाङ्गमस्यावघ्राय शीघ्रनादिभोगीव भोगयुगलेन चन्दनं रघुनन्दनं भुजयुगलेन गाढमुपगूहमानः वत्स रिपुभर्त्सनशौ श्रूयतामिदमवधानेन समासतः कथयामि, अद्य हताः शत्रवः, अद्य जिता लङ्केयं, अद्याधिपत्यमारोपितो विभीषणोऽयं, अद्य तर्पितास्सुपर्वाणः, अद्यानन्दिता दण्डकारण्यमुनयः, अद्य सफलं सुग्रीवप्रयतनम्, अद्य फलिता विभीषणमैत्री, अद्य तीर्णप्रतिज्ञो रामः, अद्य बाहुशाली भवान्, अद्य निष्कण्टका त्रिलोकी, अद्य दग्धा महत्यकीर्तिः, अद्य लब्धा शाश्वती कीर्तिः, अद्य प्राप्ता जनकनन्दिनी, अद्य सफलं जन्म रामस्य, किं बहुभिः पदगवेषणैः अद्य प्रसन्नः पूर्वमाराधितो भगवान्महादेवः इत्यश्रान्तमेव संस्तुवन् समस्तमपि तेन सह बलमगदमगदङ्कारेण कारयामास सुषेणेन। इदमथ सचिव-निवेदनादनुभूय कर्णविशल्या पुत्रवृत्तान्तं मान्त्रप्रयुक्तकृत्याहत इव भद्रासनादतर्कितं निपत्य मूर्च्छितः सुचिरादुपलब्धिमवाप्तो बाष्पपूर्णलोचनविंशतिः निरुपमानतनयमहाव्यसनसमाकुलो व्याल इव दीर्घं दीर्घमुष्णमुष्णं निश्वस्य विललाप पललाशनपतिः ॥

हा वत्स! वैरिगणभर्त्सन! विश्वविश्व-
धौरेय! मामपि च ते जननीं प्रियां च ।
एतान्विहाय निखिलांस्त्वदधीनसौख्या-
न्च्छलोर्यमस्य नगरे गमनं न युक्तम् ॥ २७४ ॥

युद्धार्थमेव यदि गच्छसि पुत्र तत्र मामन्तरा किमुचिता तव जैत्रयात्रा ।
तत्राप्यसुक्पशलभान्तकदोः प्रतापवैश्वानरौ नरवरौ समरेष्वविद्ध्वा ॥ २७५ ॥

प्राग्वीरशंसनतलादपि जिष्णुरिन्द्रो बन्दीकृतः पुरि सखेऽलमिह त्वयैव ।
त्वं चेत्प्रकुप्यसि कृतान्तमपि प्रभिन्द्याः सत्येवमद्य कथमस्य वशङ्गतोऽसि ॥ २७६ ॥

आयोधने समवलोक्य निपातितं त्वां स्वप्स्यन्ति भीतिरहिता रिपवो मुदाऽद्य ।
एकेन वासवजयिन् रहिता त्वयेयं शून्येव नूनमवभाति मम त्रिलोकी ॥ २७७ ॥

तौ प्राकृतौ वनचरं प्लवगं च युद्धे हत्वाऽऽलयं सरयमेव भजामि नूनम् ।
दुःखानि मा हृदि विधेहि यदित्यवोचः त्वं वत्स! तत्कथमभूदधुना यथार्थम् ॥

आशैशवात्तव चरित्रसुधापयोधिं संस्मृत्य मातुरवदीर्णहृदस्तथैव ।
आयातवैरपि विलापमवेत्य तुष्टं शक्रं कथं बत सहे ननु दीनदीनः ॥ २७९ ॥

॥ श्रीः ॥

श्रीघोकनाथमल्लिकृता

॥ धातुरत्नावली ॥

सरस्वतीमहाल् कोशागारसंस्कृतपण्डितेन
व्याकरणशिरोमणि बिरुदभाजा

सु. स्वामिनाथशास्त्रिणा

परिष्कृता ।

तञ्जापुर सरस्वतीमहाल् कोशागार निर्वाहकसमित्याः
अवैतनिककार्यदर्शिभिः

विद्वान् अ. वडिवेलन् महाभागैः

प्रकाशितः ।

शकाब्दाः १८९७ क्रैस्तवाब्दः १९७५

PREFACE

"Dhāturatnāvali" is preserved in three manuscripts Nos. 5697 D, 5698 D, and 5699 D, of the Saraswathi Mahal Library Tanjavur. Among them the manuscript bearing the number 5699 D, is not complete. The book is edited according to the manuscript Nos. 5697 D and 5698 D after carefully correcting the errors seen in the manuscripts.

"Chokkanatha Makhī" is the author of the work. He was the father-in-law of the famous Rāmabhadra Dēkṣhita who belonged to the 17th century.

"Dhāturatnāvalī" is written in a Poetical order of the Sanskrit roots found in the Dhātupāthe of the first systamatic Grammarian Pānini, so as to enable the students to get them by heart with their meaning in an easy way.

I express my hearty thanks to the Secretary of the Saraswathi Mahal Library, Vidwan Thiru A. Vadivelan for his kindness in accepting this work to be edited in the journal of this library.

S. Swaminatha Sastri, Siromani; P. O. L;
Sanskrit Pandit,
Saraswathi Mahal Library, Tanjavur.

तेजने शान डुपचष् पचने समवायके ।
षच स्याद्भज सेवायां रञ्ज रागे शप स्मृतः ॥ १९० ॥

आक्रोशे त्विष दीप्तौ स्याद्दानदेवार्चयोर्यज ।
स्याच्च सङ्गतौ बीजसन्ताने डुवप स्मृतः ॥ १९१ ॥

प्रापणे वह दानाद्याः स्वरितेतोऽष्टच त्रयः ।
दानिशानीषच्चिश्चैव वर्जयित्वाऽनिटो मताः ॥ १९२ ॥

निवासे वस वेञ् तन्तुसन्ताने व्येञ् तु संवृतौ ।
ह्वेञ् तु शब्दे स्पर्धनेच वद व्यक्तवचस्यथ ॥ १९३ ॥

टुओश्विस्मगतिवृद्ध्योस्याच्चत्वारो ह्यादितोऽनिटः ।
परस्मैपदिनावन्त्यावाद्याश्चान्ये ञितस्स्मृताः ॥ १९४ ॥

यृध्यजादेस्समाप्त्यर्थं न भ्वादेरिति मन्वते ।
[1]तत्सौवस्तम्भु वत्सौव चुलुम्पादेश्च सङ्ग्रहः ॥ १९५ ॥

इति सञ्चारभाष्यश्रीद्वादशाहादियाजिनः ।
पुत्रेण लोकनाथेन पद्यैर्भ्वादिकृतोऽगमत् ॥ १९६ ॥

अथ अदादिप्रकरणम् ॥

ओम् जगच्चकर्ति बभर्ति संजहर्तिच योऽव्ययः ।
भवमूडहरं शम्भुं तं त्यागेश्वरमाश्रये ॥

अद्भक्षे हनुगतौ हिंसे, द्विषाप्रीतौ दुहस्मृतः ।
प्रपूरणे दिहस्मोपचय आस्वादने लिह ॥ १९७ ॥

परस्मैपदिनावाद्यौ स्वरितेतोऽपरेऽनिटः ।
सेवे चक्षिङ्व्यक्तवाचित्व ईरकम्पे गतौ चसः ॥ १९८ ॥

ईडस्तुतावीशधातुरैश्वर्य उपवेशने ।
आसाङ्स्शासुहेच्छायां वसाच्छादे गतौ कसि ॥ १९९ ॥

शासने कसूकशेत्येके णिसिचुम्बे निजिस्मृतः ।
शुद्धौ, शिजिस्वनेऽव्यक्ते पिजिवर्णे पृजीत्यपि ॥ २०० ॥

---

१ तत्सौत्रस्तम्भुवात्र्यांथ ... इति मातृकायाम् ।

वृजीवर्जन ईदिस्स इदिदित्यपरे जगुः ।
पृचीसंपर्चने स्यात्पूङ्प्राणिगर्भविमोचने ॥ २०१ ॥

शीङ्स्वप्नेऽष्टादशैतेस्युरात्मनेपदिनस्स्मृताः ।
सेटश्च मिश्रणे युस्यादमिश्रणे च रुस्वने ॥ २०२ ॥

णुस्तुतौ टुक्षुशब्दे क्ष्णु तेजने प्रस्नवेष्णुहि ।
परस्मैपदिनष्षट्स्युरुर्णुञाच्छादने मतः ॥ २०३ ॥

ष्टुञ् स्तुतौ ब्रूञ् व्यक्तवाचि ञितस्त्रय उदीरिताः ।
द्युस्यादभिगमे षुस्स प्रसवैश्वर्ययोः कुतु । २०४ ॥

शब्द, इण गम, इक् स्मृत्यामिङ्ङ्ध्ययनवृत्तिकः ।
वीतु कान्ति गति व्याप्ति क्षेप प्रजनखादने ॥ २०५ ॥

या गतौ वा गन्धनेऽपि भादीप्तौ ष्णातु शौचके ।
श्रा पाके, द्रातुकुत्सायां गतौ प्सा भक्षणे मतः ॥ २०६ ॥

पा रक्षणे, रा दाने, लाप्यादाने लवने तु दाप् ।
ख्या ख्यातौ, प्रा पूरणे, मा माने, वच्परिभाषणे ॥ २०७ ॥

विद् ज्ञानेऽथास भुवि मृजूप् शुद्धौ नपितुरुदिर् ।
अश्रुमोके शये ञिष्वप् श्वसप्राणेऽन च जक्ष तु ॥ २०८ ॥

भक्षे हासे च जागृस्म निद्राक्षय उदीर्यते ।
दरिद्रा दुर्गतौ, दीप्तौ चकासृ, स्मानुशासने ॥ २०९ ॥

शासु, चेमे त्रयस्त्रिंशत्परस्मैपदिनो मताः ।
इङ्क्रुत्वचस्वपिश्वानिद्दीधीङ्दीप्तौ च देवने ॥ २१० ॥

वेवीङ्तु वेतिना तुल्ये द्वौ ङितौ छान्दसौ पस ।
षस्तिस्वमे वशोरुछायां परस्मैपदिनस्त्रयः ॥ २११ ॥

छान्दसस्तुवशिर्धातुश्चर्करीतं च संज्ञितव् ।
ह्नुङ् स्यादपनये ङ्कित्सवृददादिर्गतोऽधुना ॥ २१२ ॥

इति अदादि प्रकरणम् ॥

अथ जुहोत्यादिप्रकरणम् ॥

हुदानादानयोः कैश्चिदादानेपीति वर्ण्यते ।
ञिभीभये ह्रीलज्जायां पॄपाले पूरणेप्ययम् ॥ २१३ ॥

हूस्वान्त इत्येक ऊचुः परस्मैपदिनश्चते ।
डुभृञ् धारे पोषणे च द्वितं केचिदमुं विदुः ॥ २१४ ॥

माङ्माने शब्दने चौहाङ् गतौ तेऽमी भृञादयः ।
ओहाकत्यागे डुदाञ् दाने डुधाञ् धारे च पोषणे ॥ २१५ ॥

ओहाक्परस्मैपदिको ह्यन्यौ धातू जितौ मतौ ।
णिजिर्शौचे पोषणे च पृथग्भावे विजिर्मतः ॥ २१६ ॥

विष्लृव्याप्तौ णिजाद्यास्ते स्वरितेनोऽनिटस्स्मृताः ।
घृदीप्तौ क्षरणे हृस्मप्रसह्यकरणे ऋसृ ॥ २१७ ॥

गत्यां भस् भर्त्सने दीप्तौ किज्ञाने कितचेत्यगुः ।
त्वरणेतुर धिष् शब्दे धनधान्येऽथ जन् जने ॥ २१८ ॥

गास्तुतौ छन्दसीत्येतद्ग्राद्यैरसंबध्यते नऋ ।
अर्तीति ज्ञापकाल्लोकेप्येते सेटो हलन्तकाः ॥ २१९ ॥

परस्मैपदिनश्चामी सर्वे वृत्ह्वादिकः गतः ।

इति जुहोत्यादिप्रकरणम् ॥

अथ दिवादिप्रकरणम् ॥

दिवुस्तुतौ मोदमदस्वप्नकान्तिगतिष्वपि ॥ २२० ॥

क्रीडायां व्यवहारे विजिगीषायामथो षिवु ।
तन्तुसन्तननेऽथ स्यात्स्रिवुगत्यां च शोषणे ॥ २२१ ॥

ष्ठिवुप्रागर्थको नेहेत्याहु ष्णुसुतुमक्षणे ।
आदाने दर्शने चान्ये कनसु हरणदीपने ॥ २२२ ॥

ष्पुषदाहे प्लुषनृती गात्रविक्षेपणे भ्रमी।
उद्वेगे कुस्मूतिभावे पुष्पिहसे गुधवेष्टने ॥ २२३ ॥

क्षिप्प्रेरणे पुष्पविकासे तिष्टि ष्टीमार्द्रभावके।
व्रीडचोदे लज्जने च ष्णिय गतौ षह, षुह, ष्मच ॥ २२४ ॥

[1]चक्यर्थे, जृषवयोहानौ झृष् चतुर्विंशतिस्त्विमे।
परस्मैपदिनस्सेटः षूङ् प्राणिप्रसवे मतः ॥ २२५ ॥

दूङ्तापे दीङ्क्षये [2]डीङ् धीङाधारे मीङ्तुर्हिसने।
रीङ्स्रवे लीङ्श्लेषणे व्रीङ्वृणोत्यर्थे ङिन्स्मृताः ॥ २२६ ॥

दिवादिषु मुनीन्द्रेण नव '[3]स्वादय ओदितः'।
पीङ्पाने माङ्मान एवं दुगः पठितवानिमौ ॥ २२७ ॥

ईङ् गतौ प्रीङ्धातुस्तु प्रीतौ, शोतु तनूकृतौ।
छो छेदने षोऽन्तकर्मण्ययं दोत्ववखण्डने ॥ २२८ ॥

परस्मैपदिनस्त्वेते [4]"श्यनि चत्वार ओत्पराः।
प्रादुर्भावे जनी दीपीदीप्त्यवाप्यायने मतः ॥ २२९॥

पूरी, तूरीत्वरेगत्यां त्वरणे, गतिहिंसयोः।
धूरी गूरी च, घूरी तु जूरी हिंसन ईरितौ ॥ २३० ॥

वयोहानौ च शूरीस्याद्धिसास्तम्भनयोरथ।
चूरीदाहे "तपैश्वर्ये वा" वृतुस्मवरार्थकः ॥ २३१ ॥

पतेत्येके क्लिशस्मोपतापे काशृ तु दीपने।
वाशृ शब्देऽनुदात्ततो जन्याद्यास्तु चतुर्दश ॥ २३२ ॥

---

१ चक्यर्थस्तृप्तिः

२ डीङ् विहायसागतौ।

३ धातुपाठपठितं गणसूत्रमिदम् - षूङ् प्राणिप्रसवे इत्यारभ्य व्रीङन्ता ओदित्कार्यभाजः इत्यर्थः।

४ शो, छो, षो, दो-इमे चत्वारः एषां श्यनि परे "ओतः श्यनि" इति ओकारस्य लोपः अयं धातुरैश्वर्यवाच्यनं तङ्खलने - अन्यदातु शब्विकरणः परस्मैपदीत्यर्थः।

सेटौ, मृषतितिक्षायां विशुच्चिर्पूति भावके ।
णहबन्धे रञ्जरागे शपत्वाक्रोशनार्थकः ॥ २३३ ॥

स्वरितेतः पञ्च सेटावाद्यावन्त्ये त्रयोऽनिटः ।
पदगत्यां खिदस्यात्तु दैन्ये सत्तार्थको विद ॥ २३४ ॥

बुधावगमने संप्रहारे युधमतस्त्वनो ।
रुध कामेऽणतु प्राणे नान्तं केचन मन्वते ॥ २३५ ॥

मन ज्ञाने बुज तु समाधौ त्यजने सृज ।
लिशाल्पीभवनेऽनिट्का द्वादशामी पदादयः । २३६ ॥

मुक्त्वा त्वणि मनि सर्वे ह्यनुदात्तेत्त्वसम्युताः ।
राधोऽकर्मकाद्वृद्धावेव, व्यथतु ताडने ॥ २३७ ॥

पुष्पुष्टौ शुष् शोषणे स्यात्तुष प्रीतावथो दुष ।
वैकृत्ये श्लिषहालिङ्गे शकमर्षे विभाषितः ॥ २३८ ॥

ष्विदागात्रप्रक्षरणे क्रुधक्रोधेऽथसक्षुध ।
बुभुक्षायां शुध्तु शौचे, पाके षिधु, रधेचरध् ॥ २३९ ॥

णशादर्शे तृपस्यात्तु प्रीणने दृपमोहने ।
हर्षे द्रुहजिघांसायां मुहवैचित्त्ये ष्णुहुद्गिरे ॥ २४० ॥

ष्णिह प्रीतौ, वृत् रधादि वृत्त इत्येवमन्यताम् ।
पुषादयो ह्यागणान्ताश्शमूपशमने तमु ॥ २४१ ॥

काङ्क्षायां दमुतुरमोपशमनायामथ, श्रमु ।
मतस्तपसि खेदे च भ्रमुस्यादनवस्थितौ ॥ २४२ ॥

क्षमू न पित्स्यात्सहने क्लमु ग्लानौ मदी मुदे ।
वृच्छमादिसमाप्त्यर्थमसुक्षेपे यसु स्मृतः । २४३ ॥

प्रयत्ने, जसु मोक्षेऽथ तसुचोपक्षये दसु ।
वसुस्तम्भे बशादिर्हीत्यन्ये व्युषविभागके ॥ २४४ ॥

ष्युसेऽप्येके वुसेत्यन्ये प्लुष दाहे द्वयोरपि ।
पाठोऽङ्गर्थो विसप्रेरे कुसश्लेषे कुशेत्यपि ॥ २४५ ॥

बुसोत्सर्गे मुस्तु खण्डे मुषेत्यन्ये मसी किल ।
परिणामे समीत्यन्ये लुठ् विलोड उच सम सः ॥ २४६ ॥

समवाये भृशु भ्रंश्वधःपातेऽथ वृश वृतौ ।
कृशतनूकरणे ज्ञेयः पिपासायांञितृषा हृष ॥ २४७ ॥

तुष्टावयमुदित्यैव रुषरोषे रिष्चहिंसने ।
इत्येके डिपतुक्षेपे ष्टुस्त्वनार्षः कुश क्रुधि ॥ २४८ ॥

गुप्व्याकुलत्वे युपतु रुपु लुप् तु विमोहने ।
लुभ् गार्ध्ये क्षुभ् सञ्चलने णभस्यात्तुभहिंसने । २४९ ॥

आर्द्रीभावे क्लिद् स्नेहे ञिमिदा ञिक्ष्विदा चस्मृतः ।
मोचनेचर्धु वृद्धौ स्याद्गृधु काङ्क्षे वृदित्यतः । २५० ॥

पुषादिस्सदिवादिश्च वृत्त इत्यनुमन्वते ।
अन्येतु वृत्कृत्तिस्माहि पुषाद्यस्य समाप्तये ॥ २५१ ॥

दिवादेरसमाप्तत्वात्क्षीयते मृग्यतीति च ।
सिध्यतीति वदन्तिस्मरथाद्याद्ये द्विसप्ततिः ॥ २५२ ॥

परस्मैपदिनोद्याादावनिटस्तु त्रयोदश ।

इति दिवादिप्रकरणम् ॥

अथ स्वादिप्रकरणम् ॥

षुञ् स्यादभिषवे षिञ् हि बन्धे शिञ् तु निशानके ॥ २५३ ॥

डुमिञ् प्रक्षेपणे चिञ् तु चये स्तृञ् छादने वधे ।
कृञ् वृञ् तु वरणे धुञ् तु कम्पने धूञपि स्मृतः ॥ २५४ ॥

ञितो दर्शैवे टुदुतूपतापे, हि गतावपि ।
वृद्धौ प्रीतौ तु पृरपृस्यात्पालने चलनेऽपि च २५५ ॥

स्मृचेत्येके त्रयोऽपि स्युः छान्दसा इति मन्वते।
आप्लृव्याप्तौ शक्लृशक्तौ संसिद्धौ राध साध च ॥ २५६ ॥

परस्मैपदिनो द्वाद्यास्ह्यनिटश्च नवस्मृताः।
अशूव्याप्तौ ष्टिघास्कन्दे ह्यनुदात्तेत्त्वसंयुतौ ॥ २५७ ॥

गतौ च तिक्तिगास्कन्दे षघहिंसे ञिधृषामतः।
प्रागल्भे, दम्भुदम्भेऽथ ऋधु वृद्धौ तृपेत्यपि ॥ २५८ ॥

पठन्त्येके छन्दसीति ह्यागणान्तादधिक्रिया।
अह्नोतिनैव सम्बन्ध इत्यन्ये व्यापनेत्वह ॥ २५९ ॥

दघ घाते पालनेच, चमुभक्षे रिहिंसने।
क्षिस्याऽचिरिजिरि दस्मः दाश्वापि छान्दसास्त्वमी। २६० ॥

दृक्तिकाद्यास्त्रयश्चेति दुर्गो वृत्त्यादिवृत्तये।
परस्मैपदिनो ह्येते तिकाद्यास्सेट एव च ॥ २६१ ॥

षोडशान्त्यो ङित्त्वनिट् च दुर्गानुसरणेन सः।

इति स्वादिप्रकरणम् ॥

अथ तुदादिप्रकरणम् ॥

तुदव्यथे णुदप्रेरेह्यतिसर्गे दिशस्मृतः ॥ २६२ ॥

भ्रस्जपाके क्षिपप्रेरे कृषस्यात्तु विलेखने।
स्वरितेतोऽनिटष्षट्च ऋषी गत्यामयंहि सेट् ॥ २६३ ॥

परस्मैपद्यपि जुषी प्रीति सेवनयोर्मतः।
ओ विजी चलने भीतावोलस्जीव्रीड ईरितः ॥ २६४ ॥

ओलजी च नकारादिरित्यन्ये चतुरोप्यमून्।
उदात्तानुदात्तेतं स्मरन्ति छेदनेत्त्वयम् ॥ २६५ ॥

ओ व्रश्चू व्यचतु व्याजीकरणे ह्युछि तूञ्छने।
उछी विवास ऋच्छस्यादृमने मूर्छि मोहयोः ॥ २६६ ॥

मिच्छोत्क्लेशे जर्ज चर्च झर्झ भापे च भर्त्सने ।
चान्तावप्याहुरन्येहि त्वचसंवरणे मतः ॥ २६७ ॥

ऋचस्तुतावुब्ज तुम्याद।र्जवेऽथोज्झ स्मृतः ।
उत्सर्गे, लुभ्विमोहे रिफ् दानकथन निन्दने ॥ २६८ ॥

हिंसने च रिहेत्येके तृप तृम्पौ हि तृम्फ च ।
तुप तुम्प च हिंसायां तुफ तुम्फ च दम्फ तु ॥ २६९ ॥

दृप चोत्क्लेशे ऋफस्यात्स ऋम्फ गुफ गुम्फ च ।
ग्रन्थ उम्भोभ पूरेच शुभ शुम्भ च शोभने ॥ २७० ॥

दृभीग्रन्थे चृती हिंस्याद्धिंसने च विधौ विध ।
जुड् गतौ जुनश्चेत्येके सुखने मृड पृडेत्यपि ॥ २७१ ॥

पृण् प्रीणने वृण् च मृण्तुर्हिंसे तुणतुर्कौटिल्ये ।
पुण् कर्मणि शुभे मुण्तु प्रतिज्ञायां कुणस्म तु ॥ २७२ ॥

शब्दोपकृत्योः शुन्गत्यां द्रुण् कौटिल्यवधे गतौ ।
घुण् घूर्ण भ्रमणे षुर्स्यादैश्वर्य दीपने कुर ॥ २७३ ॥

शब्दे खुर छेदने म्रुरतु संवेष्टे क्षुरविलेखने ।
भीमार्थशब्दयोर्घुरस्यात्पुराग्रगमने स्मृतः ॥ २७४ ॥

वृहुतूद्यमने बादिरित्यन्ये हिंसनाऽर्थकाः ।
तृहू स्तृहूच तृंहू चाथो इच्छायामिषुस्मृतः ॥ २७५ ॥

मिषस्पर्धे, किलश्चैत्यक्रीडयोः स्नेहने तिल ।
चल् चिल् विलासनावासे इल् स्वमे विलसंवृतौ ॥ २७६ ॥

बिल् भेदने णिल् गहने हिल् भावकरणे शिल ।
षिल चोञ्छे मिल श्लेषेऽक्षरविन्यसने लिख ॥ २७७ ॥

कुठकौटिल्ये पुटश्लेषे कुचसंकोचने गुज ।
शब्दे, गुडतुरक्षायां डिप् क्षेपे छेदने छुर । २७८ ॥

स्फुटविकासे मुट्प्रमर्दाक्षेपयोश्छेदने त्रुट ।
त्रुट् छुट् च, तुट तु कलहक्रियायां जुटबन्धने ॥ २७९ ॥

कड् मदे लुट् च संश्लेषे कुड् घनत्वे कुड्बाल्यके ।
पुड्त्सर्गे घुटस्यात्तु प्रतिघातेऽथ तोडने ॥ २८० ॥

तुड् थुड् संवरणे स्थुड् च खुड् छुडेत्येक ऊचिरे ।
स्फुरसञ्चलने फुल स्फुरुस्फोरे स्फुल सञ्चले ॥ २८१ ॥

इत्येके स्फुड् संवरणे चुड् त्रुड् च क्रुड् भृड् मज्जने ।
गुरितूद्यमने धातुरनुदात्तेत्स, णूस्तवे ॥ २८२ ॥

धूस्याद्विधूनने गुस्मपुरीषोत्सर्जने ध्रुतु ।
स्थैर्ये गतौ ध्रुरत्येके [1]कूड्शब्दे कुड्मतान्तरे ॥ २८३ ॥

वृत् कुटादि समाप्त्यै पृङ्व्यायामे मृङ्मृतेरि,पि, ।
गतौ, धिधारणे क्षिस्यान्निवासे गमनेऽपि, षू ॥ २८४ ॥

प्रेरणे, कॄतु विक्षेपे गॄस्या न्निगरणेऽथ दृङ् ।
आदरे, धृङ्त्ववस्थान ज्ञीप्सायां प्रच्छहीष्यते ॥ २८५ ॥

धृदुवृताः क्रादयोः यस्मात्सृजिरसर्गेऽथ शोधने ।
टु मस्जोस्याद्रुजो भङ्गे भुजो कौटिल्य ईरितः ॥ २८६ ॥

छुपस्पर्शे रुशरिशस्याद्धिंसायां लिश् गतौ स्पृश ।
स्पर्शनेस्याद्विच्छ गतौ विशास्यात्तु प्रवेशने ॥ २८७ ॥

मृशस्त्वामर्शने णुदतु प्रेरणे कर्तृगे फले ।
परस्मैपदसिध्यर्थं, षद्लृ शद्लृच पूर्ववत् ॥ २८८ ॥

शतं षड्विंशतिश्चैव पृङ्पूर्वन्तु ये स्मृताः ।
परस्मैपदिनस्सर्वे गुरी कूर्ड कुर्ड विना ॥ २८९ ॥

तथा सेटो विश्व एव ऋते गुं ध्रु कुङ् स्मृताः ।
ततः समसु विंशत्यां ङितस्तु चतुरो विना ॥ २९० ॥

परस्मैपदिनस्सर्व ऊदृदन्तान्विनानिटः ।
विछि च मिलसंगेस्यान्मुच्लृ मोक्षण ईरितः ॥ २९१ ॥

---

१ कुङ्शब्दे – ह्रस्वान्तः इति न्यासकारः इति बालमनोरमायाम् ।

लुप्लछेदे विदल् लाभे लिपवृद्धौ पिचस्मतु ।
क्षरणे स्यात्कृती छेदे परिघाते खिदस्मृतः ॥ २९२ ॥

पिशित्ववयवे पट्स्युर स्वरितेतस्तआदितः ।
त्रयः परस्मैपदिनो ह्यनिटो मिल्कृती चिदः ॥ २९३ ॥

पिशश्चैव विना वृत्तमुचतुदादिरगाद्यतः ।

इति तुदादिप्रकरणम् ॥

अथ रुधादिप्रकरणम् ॥

रुधिरावरणे धातुः भिदिस्यात्तु विदारणे ॥ २९४ ॥

छिदिर्द्विधाकृतौ धातुर्विरेके रिचिरीरितः ।
विचिर्स्यात्तु पृथग्भावे क्षुदिर् संप्रेषणे मतः ॥ २९५ ॥

युजिर्योगे ह्युछृदिर्स्याद्दीप्तिदेवन उतृदिर् ।
हिंसानादरयोरेते स्वरितेतो नवस्मृताः ॥ २९६ ॥

आद्यास्सप्तानिटो वेष्टे कृती सेट्च तुदादिवत् ।
ञीन्धी दीप्तौ खिदस्यात्तु दैन्ये विदविचारणे ॥ २९७ ॥

आद्यस्सेडनिटावन्यावनुदात्तेत एव ते ।
शिष्लृ विशेषणेऽथ स्यात्पिष्लृ सञ्चूर्णने मतः ॥ २९८ ॥

भञ्जोह्यामर्दने भुजतु पालनाभ्यवहारयोः ।
तृह हिंसेहिसि सिच्युन्दी गति [1] मर्षण कान्तिषु ॥ २९९ ॥

व्यक्तौ चाञ्जू तथा तञ्चू सङ्कोचे ह्यो विजी भये ।
वलने च वृजीस्यात्तु, वर्जने, वृच् पृचीह्ययम् ॥ ३०० ॥

सम्पर्के, द्वादशैते स्युः, परस्मैपदि न स्मृताः ।
चत्वार आद्या ह्यनिटो वृत् रुधादिरगाद्यतः ॥ ३०१ ॥

इति रुधादिप्रकरणम् ॥

---

१ भक्षण इति मातृकायाम् ।

अथ तनादिप्रकरणम् ॥

तनुस्याद्विस्तृतौ दानेषणु क्षणुतुर्हिंसने ।
क्षिणुच स्याद्दणु गतौ तृणुभक्षे घृणुद्युतौ ॥ ३०२ ॥

सप्तैते, स्वरितेतश्च सेटो, वनुतु याचने ।
मनुबोधेऽनुदात्तेतौ सेटौ चान्द्रा वनुञ्जगुः ॥ ३०३ ॥

परस्मैपदिनं धातुं, डुकृञ् करण ईरितः ।
वृत्तनादिरवर्तिष्ट यस्मात्किब्वर्तते ह्ययम् ॥ ३०४ ॥

इति तनादिप्रकरणं समाप्तम् ॥

अथ क्र्यादिप्रकरणम् ॥

[1]डु क्रीञ् द्रव्यविनिमये, प्रीञ् कान्तौ तर्पणे चसः ।
श्रीञ् पाके मीञ् तुर्हिंसायां षिञ् बन्धस्मृत आप्रवे । ३०५ ॥

स्कुञ् स्याद्युञ् बन्धने क्नूञ् तु शब्दे दुञ्‌र्हिंसने मतः ।
पूञ् तु स्यात्पवने लूञ् हि छेदेस्तॄञ् छादने मतः । ३०६ ॥

कॄञ् हिंसायां वॄञ्वरणे धूञ् कम्पे क्र्यादयोजिताः ।
स्युः पञ्चदश, शॄहिंसे पॄपाले पूरणे च वॄ ॥ ३०७ ॥

वृतौ मॄ,सतु हिंसायां भॄभर्त्सेंऽपि वधेत्वयम् ।
मॄदॄविदारणे जॄतुवयोहानौ स झादिकः । ३०८ ॥

नॄनये कॄतुर्हिंसायां ऋगतौ गॄतुशब्दने ।
अथज्यास्याद्वयोहानौ रीगत्यां रेषणे च, ली ॥ ३०९ ॥

श्लेषणे व्लीवृतौ प्ली तुगत्यां वृल्ल्वादि वृत्तये ।
प्वादि वृत्यर्थमपीहीत्येके व्रीवरणे स्मृतः ॥ ३१० ॥

श्रीभरे भय इत्येके क्षीप्‌र्हिंसे ज्ञावबोधने ।
बन्धबन्धे ह्यनिट्‌चैते परस्मैपदिनस्स्मृताः ॥ ३११ ॥

---

१ डुक्रीञ् स्याद्‌द्रव्यनियमये- इति मातृकायाम् ।

उक्ताद्वाविंशति श्रृङ्तु संभक्तो ग्रन्थमोचने ।
प्रतिहर्षे च सन्दर्भे ग्रन्थ मन्थविलोडने । ३१२ ॥

कुन्थ संश्लेषणे कुथ्च मृदक्षोदे मृडापिमः ।
सुखेऽपि, गुधरोषे स्यान्निष्कर्षे तु कुषस्मृतः ॥ ३१३ ॥

क्षुभमश्चलने णभस्यात्तुभश्चहिंसे क्लिशून्वयम् ।
विबाधने भोजनेऽशङ्ख्रसोञ्छे मतास्त्विष ॥ ३१४ ॥

आभीक्ष्ण्ये विष्विप्रयोगे प्रुषस्नेहन परणे ।
प्लुष चस्यात्पुष पुष्टौ हि मुषस्तेये खचस्मृतः ॥ ३१५ ॥

भूतोत्पत्तावयं वान्त इत्येके हेठचाप्यमी ।
परस्मैपदिनस्सेटो विपिस्त्वनिड्उदीरितः ॥ ३१६ ॥

चतुर्विंशतिरन्यस्म स्वरितेत्सेट् ग्रहस्मृतः ।
भूतोत्पातावयं कृयवन्त इत्येके हेठ चाप्यमी ॥ ३१७ ॥

परस्मैपदिनस्सेटो विषिस्त्वनिड्उदीरितः ।
उदपाने वृग्वतोऽमीप्वादयः क्र्यादयोप्यगुः । ३१८ ॥

इति क्र्यादिप्रकरणम् ॥

अथ चुरादिप्रकरणम् ॥

चुरस्तेये चितिस्मृत्यां इदित्वाचिन्ततीत्यपि ।
चितिस्मृत्यामितीदित्वमत्र ज्ञापकमस्य हि ॥ ३१९ ॥

फलश्चिन्तितमित्यादौ नलोपो मास्म भूदिति ।
नित्येहिणिचि सत्यत्र नलोपस्याप्रसङ्गतः ॥ ३२० ॥

चिन्तस्मृत्यामितीत्येव पठितव्यं भवेदिति ।
चुरादीनान्तुणिज्नित्यो णेर्णाविति कैयटे ।
केवलानाञ्चुरादीनां प्रयोगाभावकीर्तनात् । ३२१ ॥

घुषिरित्यत्र भाष्ये च विशिष्ट विषयत्वतः ।
महीपालवचः श्रुत्वा जुघुषुस्ते नरा इति ॥ ३२२ ॥

इपधाश्चावल्पीत्यत्र मञ्जरीन्यासयोरपि ।
सामान्योक्तिर्ज्ञापनस्य मतान्तरभवैत्र सा ॥ ३२३ ॥

अथान्या कर्म कर्ता वा प्रागस्मान्नहिविद्यते ।
गणेर्नित्यणिजन्तत्त्वादित्युक्तिर्हि विरुध्यते ॥ ३२४ ॥

नह्यत्र वचनं लिङ्गं वा णिच्नत्र विकल्प्यते ।
यन्त्रिसङ्कोचने यन्त्रेन्येत्र वक्तुंहि शक्यते ॥ ३२५ ॥

स्फुडिस्सपरिहासे स्यात्स्फुटीत्यन्ये तु मन्वते ।
इदित्त्वाण्णिच्च वा लक्ष दर्शनाङ्कनयोर्मतः ॥ ३२६ ॥

कुत्स्यनृत ऋदिल्लड्तूपसेवायामिदिस्त्विहि ।
णिज्वा मिदेत्यन्य ऊचुर्गोलड्युत्क्षेपणेस्मृतः ॥ ३२७ ॥

ओकारेतमिमं केचिज्ञलस्यादण्याणे ।
लजेत्येके पीडतुस्यादवगाहे नटस्मृतः ॥ ३२८ ॥

अवस्पन्दे श्रथस्यात्तु प्रयत्ने कथ हर्षणे ।
बधसंयमने बन्धेत्यन्ये पूरणे शपि ॥ ३२९ ॥

परतीतिवदन्त्यन्ये, ऊर्जप्राणेबलेप्यसौ ।
परिग्रहेतु पक्षस्यात्प्रेरणे चूर्ण, वर्ण तु ॥ ३३० ॥

वर्णनेऽपि प्रथस्यात्तु प्रख्याने पृथहीर्यते ।
प्रक्षेपे पथचेत्येके पम्बसम्बन्धनेस्मृतः ॥ ३३१ ॥

साम्ब शम्ब च, भक्षस्याददने कुट्टभर्त्सने ।
छेदने पुट्टचुट्टस्यादल्पीभावेऽट्टषुट्ट च ॥ ३३२ ॥

अनादरे लुटिस्तेये शठश्वठ गतावपि ।
असंस्कारे श्वठीत्येके णिज्वा तुजिपिजिस्मृतौ ॥ ३३३ ॥

तुजापिपिजवै हिंसाबलादाननिकेतने ।
लजिस्यालुजिचेत्येके णिज्वा पिसगतावयम् ॥ ३३४ ॥

षान्त्व सामप्रयोगेस्याच्छ्रल्कवल्क च भाषणे।
ष्णिह स्नेहे स्फिटेत्येकेऽनादरेस्मिट च स्मिठ॥ ३३५॥

ष्मिङ् केचित्स्माययंते स्मयतेरिति नात्वभाक्।
श्लिषश्लेषे पथिगतौ णिज्वा पिच्छतुकुट्टने॥ ३३६॥

छदिसंवरणे णिज्वा तङ्वानिति जगुः परे।
श्रण दाने विपूर्वःस्यात्तडाघात उदीरितः॥ ३३७॥

खड भेदे खडि कडि णिज्वा कुडितु रक्षणे।
गुडिवेष्टे कुठिस्मैके गुठिह्यन्ये न भाषिरे॥ ३३८॥

खुडिखण्डे वटिस्याद्विभाजने वडिकेचन
मडि भूषे हर्षणे णिज्भडिकल्याण ईरितः॥ ३३९॥

वमने उर्द पुस्तबुस्तत्वादरेऽनादरे, चुद।
संचोदने, धक्क नक्क नाशने चक्क चुक्कतु॥ ३४०॥

व्यथने, चिक्कनेत्येके क्षलस्याच्छौचकर्मणि।
प्रतिष्ठायां तलतुलस्योन्माने क्षेपणे दुल॥ ३४१॥

महत्वे पुलहोत्छ्राये चुल मूलस्मरोहणे।
कलक्षेपे बिलस्याच्चकिलापि बिलभेदने॥ ३४२॥

तिलस्नेहे चल भृतौ पालरक्षेऽथ लूष्वधे।
शुल्कमाने शूर्पचैके चुटछेदेऽथ चूर्णने॥ ३४३॥

मुड्नाशने पडि पसि वज मार्ग च संस्कृतौ।
गत्याञ्च मार्ग संस्कारेत्यर्थे निर्देश इत्यगुः॥ ३४४॥

शुल्क संगे, चपिगतौ क्षपि क्षान्त्यां छजिस्मतु।
[1]'कृच्छ्रे' श्वर्त श्वभ्र गत्यां ज्ञपमिच्चमितौ मतः॥ ३४५॥

ज्ञापनेच यमापिस्याद्विष्टूनेचह्द कल्पने।
चपेत्येके रहत्यागे बलप्राणे चित्र् चयेहितित्॥ ३४६॥

१ तं के इति मातृकायाम्।

णिज्वा नान्येमितोऽहेतौ घट्ट चाले मुस्त संहतौ ।
खट्टसंवरणे षट्ट चुबि स्फिट्टच हिंसने ॥ ३४७ ॥

पुल सङ्घाते पुणेत्येके पूर्णेत्यन्येऽभिवर्धने ।
पुंसस्त्याट्टकि बन्धेऽथभूस कान्ति कृतौ परे । ३४८ ॥

आहुष्षान्तं शान्तमन्ये कीट वर्णे हि चूर्ण च ।
संकोचे पूज पूजायां अर्कस्तवनतापयोः ॥ ३४९ ॥

शुठालस्ये शुठिस्यात्तु शोषणे प्रेरणे जुड ।
गज मार्जच मर्चापि शब्दे घृस्रावणे स्तुतौ ॥ ३५० ॥

पचिस्याद्विस्तृतौ तिजतु निशाने कृतशब्दने ।
वर्धछेदे पूरणेच कुबिच्छादन वृत्तिकः ॥ ३५१ ॥

[1]कुमीत्येके लुबि तुबिस्वदर्शन उदीरितौ ।
अर्दनेचेदत्र पाठो व्यर्थ इत्येव निश्चयः ॥ ३५२ ॥

व्यक्तायां ह्लप वाचि क्लृप् चुटे छेद इल क्षिपि ।
म्रक्षस्यान्म्लेच्छने म्लेच्छत्वव्यक्त वचने मतः ॥ ३५३ ॥

ब्रूस बर्हच हिंसायामत्रकेचित्पठन्ति हि ।
गर्दगर्जच शब्देस्याद्गर्धसौ काङ्क्ष इत्यपि ॥ ३५४ ॥

गुर्द पूर्वनिकेतेस्याज्जसि मोक्षेच रक्षणे ।
ईडस्तुतौ जसुवधे उदित्वाण्णिज्विकल्प्यते ॥ ३५५ ॥

सङ्घाते, पिडि, रुषरोषे रुटेत्येके डिपस्मृतः ।
क्षेपे ष्टुप समुच्छाये सप्ततिश्च शतं गताः ॥ ३५६ ॥

चुरादयस्तथाकुस्मादात्मनेपदिनः परे ।
अकर्तृगे फलेपिस्युश्चित सञ्चेतने, दशि । ३५७ ॥

दंशने, दंशतीत्येवमपिस्याद्दसि दर्शने ।
दसेत्येके डपडिप संघाते संवृतावपि ॥ ३५८ ॥

---

१ 'कुमीत्येके'- इति मातृकायाम् ।

कुटुम्बधारणे तति मत्रि स्याद्गुप्तभाषणे ।
णिजेव ग्रहणे श्लेषे स्पशस्यात्तर्ज तर्जने ॥ ३५९ ॥

भर्त्सोपि वस्तगन्धस्यादर्दने विष्कहिंसने ।
हिष्केत्येके निष्कतुस्यात्परिमाणे ललेप्सने ॥ ३६० ॥

संकोचे कूण पूरेतु तूण भ्रूणस्माशङ्कने ।
आशायां शठतु श्लाघे यक्ष पूजन ईरितः ॥ ३६१ ॥

वितर्केस्यम गूरस्यादुद्यमे शम लक्ष च ।
आलोचने कुत्सतुस्यादवक्षेपेत्रुट स्मृतः ॥ ३६२ ॥

छेदने कुटहीत्येके गलस्रवणके किल ।
आभण्डने भलेत्येके कूटस्यादाप्रदानके ॥ ३६३ ॥

अवसादे च कुट्टस्यात्प्रतापन उदीरितः ।
कुटेत्येके प्रलम्भे तु वञ्चुस्याद्वञ्चतीत्यपि ॥ ३६४ ॥

उदित्वादूदितं केचिज्जगुर्वञ्क्तेत्यपि स्फुटम् ।
वृषस्याच्छक्तिसंबन्धे तृप्तियोगे मदस्मृतः ॥ ३६५ ॥

दिवुस्यात्परिकूजे गृविज्ञाने विदचेतने ।
स्यादाख्याने निवासे च मानस्तम्भे युकुत्सवे ॥ ३६६ ॥

आकुस्मीयाहि पञ्चस्युश्चत्वारिंशश्च धातवः ।
कुस्मेर्डे कुस्मनाम्नो वा धातोर्वा कुस्मयार्थकात् ॥ ३६७ ॥

चर्चाधीतौ बुक्कभाषे आविष्कारे तु शब्दहि ।
सोपसर्गः केवलश्च कणस्यात्तु निमीलने ॥ ३६८ ॥

नाशने जभि पूदस्यात्क्षरणे जसु ताडने ।
णिज्वोदित्वाज्जसति च पशबन्धेऽमरोगके ॥ ३६९ ॥

घटस्फुट तु भेदेस्याद्घट संघात उच्यते ।
हन्त्यर्थाश्च णिचं सर्वे लभन्ते [1]दिवुमर्दने ॥ ३७० ॥

---

१ मातृकायान्तु "विवुहार्दने" इति वर्तते ।

उदित्वाद्देवतीतिस्यात्प्रतियत्नेऽर्जसम्मतः ।
घुषिर्विशब्दनेणिज्वा क्रन्दाड्सस्सन्ततौ स्मृतः ॥ ३७१ ॥

लस् शिल्पयोगे लप् चाहुस्तसि भूषयलङ्कृतौ ।
[1]"मोक्षासने'ऽर्हपूजेङ्गाग्रेरे भज्रितरे भृधु ॥ ३७२ ॥

सहने यत्निकारोपस्कारयोरग्लगापितु ।
आस्वादने रघेत्येके रगेत्यन्ये विशेषणे ॥ ३७३ ॥

अञ्चुणिज्वा लिगिस्यात्तु चित्रीकरणके मुद ।
संसर्गे त्रस धारे च ग्रहणे वारणे स्मृतः ॥ ३७४ ॥

उध्रसोञ्छ उकारादिरित्येके मुच मोचने ।
मोदने च वस स्नेह छेदापहरणेष्वयम् ॥ ३७५ ॥

चर [2]सञ्चये च्यु हासेऽसौ सहनेऽपि च्युसेत्यपि ।
भुवोऽवकल्कनेऽथस्यात्कृपेश्चेति ततः परम् ॥ ३७६ ॥

तादर्थ्ये इति तु स्वामी चत्वारिंशत्त्रयश्च ते ।
[3]सकर्मकादास्वदस्तु ग्रस् ग्रहे पुष धारणे ॥ ३७७ ॥

दलस्याद्विदारे पट्पुट् तुजि लुट् मिजि पिज्यपि ।
लुजि लिंसि भजिस्यात्तु लघिस्सापि कुस्यपि ॥ ३७८ ॥

दशि घट् घटि बर्ह बल्ह कुशि गुप् बृहि धूप च ।
विच्छ् चीव पुथ लोकस्या लोचृ णट्कुप तर्क च ॥ ३७९ ॥

वृतुस्स वृधु भाषार्थौ दीप्त्यर्थौ इति केचन ।
रुट् लज्यजि दसि भृशि रुशि शीकहि नट् पुटि ॥ ३८० ॥

जिचिस्सरघि तड्नल् लघि लडिस्स रह्यहि ।
महि पूर्याप्यायने णिज्वा रुञ्जिहसे स्वदस्मृतः ॥ ३८१ ॥

आस्वादेन स्वाद हेत्येके षट्पञ्चाशदुदीरिताः ।
आधृषाद्वा युज पृच संयमेऽर्चतु पूजने ॥ ३८२ ॥

---

१ यथामातृकं मुद्रितम् । २ संशये इत्यपि पाठः ।

३ पिसि इति च धातुभेषार्येऽन्यत्र पठितः ।

षहस्थान्मर्षण क्षेप ईर लीतु द्रवीकृतौ ।
वृजीस्याद्वर्जने वृञ्स्त्वावरणे जॄ जरार्थकः ॥ ३८३ ॥

[1]न ह्रीददन्तमाहेमं रिचसम्पर्कवियोगयोः ।
शिषासर्वोपयोगे स्याद्विपूर्वोऽतिशये तप ॥ ३८४ ॥

दाहे वृत्तर्पणे सस्यात्सन्दीप इति केचन ।
छृदीसन्दीपने चृप्स्याच्छृपचेके दभीभये ॥ ३८५ ॥

दभानीदित्तु सन्दर्भे श्रथ मोक्षे च बन्धने ।
मीगतौ ग्रन्थबन्धे स्यात्हिसने स्वरितेत्त्वथ ॥ ३८६ ॥

घटादिरेव क्रथतिः णौतु वृद्धिर्निपातनात् ।
शीकामर्षे चीक चाद [2]स्वरितर्हिसने षरे ॥ ३८७ ॥

तङ्वानिति जगुर्हिंसे [3]'चेदित्पाठोऽत्र निष्फलं' ।
आङः षदतु पद्यर्थे शुन्धस्याच्छौचकर्मणि ॥ ३८८ ॥

छदापवारे स्वरितेत्जुषस्यात्परितर्कणे ।
परितर्पण इत्यन्ये धूञ्कम्पे प्रीञ्तर्पणे ॥ ३८९ ॥

[4]आप्लृलंभे स स्वरितेदिति मैत्रेय उक्तवान् ।
तनुश्रद्धोपकृत्यां स्यात्सोपसर्गस्तु दैर्घ्यके ॥ ३९० ॥

श्रद्धोपहिंसयोश्चादिः घटादिश्चेति केचन ।
बदानुदात्तसन्देश वदने ववदेत्त्विति ॥ ३९१ ॥

स्वरितेतं केचिदाहुर्वेद्याद्ववदुरित्यपि ।
बच भाषे मान पूजे भूप्राप्तावात्मनेपदि ॥ ३९२ ॥

भवते भवतीत्यन्ये गर्ह धातुर्विनिन्दने ।
मार्गान्वेषे मृजू शौचेऽलङ्कृते कठि शोचने ॥ ३९३ ॥

१ न खल्विददन्तमाहेमं इति भाष्यं 'त्रिच' त्यपि पाठः दृश्यते ।

२ अर्द इत्यनन्तरं हिसि हिंसायां, अर्ह पूजायां इति द्वे धातू बालमनोरमादौ पठितौ ।

३ 'चेदत्र पाठो निष्फलम्' इति स्यात् ।

४ आप्लृ लम्भे इत्येतत्पूर्वं श्रन्थ, ग्रन्थ सन्दर्भे इति अन्यत्र पठितः ।

अथो मृष तितिक्षायां स्वरितेत्सहने धृष ।
[1]पषबन्धे प्रशेत्येकेऽष्टचत्वारिंशदीरिताः ॥ ३९४ ॥

अथादन्ता धातवस्युः कथ वाक्य प्रबन्धने ।
[2]थान्तादचीकथद्ज्ञेयं वरत्वीप्से गणस्मृतः ॥ ३९५ ॥

संख्याने सम्यगुक्तौ तु शठश्वठ समीरितौ ।
पट ग्रन्थे रट रहत्यागे स्तन गदी स्मतौ ॥ ३९६ ॥

देवशब्दे पतगतौ वा णिचं साधयन्त्यतः ।
पताश्चकारानेकाच्त्वादपतीदित्यणित्वतः ॥ ३९७ ॥

केचित्तु षादन्त इति प्रोचुः पातयति स्फुटम् ।
पषचानुपसर्गस्य शान्त इत्येक ऊचिरे ॥ ३९८ ॥

स्वराक्षेपे रचस्यात्तु प्रतियत्ने गतौ कल ।
संख्याने, चह शाठ्ये च, दंभे महतु पूजने ॥ ३९९ ॥

सारश्रथ च दौर्बल्ये कृप च स्पृहहीप्सने ।
भामक्रोधेऽथ पैशुन्ये सूच खेटतु भक्षणे ॥ ४०० ॥

खेडेत्येके, खोट् खोडेत्यन्ये गोमोपलेपने ।
क्षोटक्षये कुमारस्यात्क्रीडे शीलप् धारणे ॥ ४०१ ॥

साम सान्त्व प्रयोगेऽथ सान्त्वेत्येके बभाषिरे ।
[3]वेल कालोपदेशे स्यात्पल्पूल लवने पवे ॥ ४०२ ॥

पल्पुलत्यपि वातस्यात्सुखेसेवे गतावपि ।
गवेषमार्गणे वासोपसेवायां निवास तु ॥ ४०३ ॥

आच्छादनेहि भाजस्यात्पृथक्कृत्यां सभाजतु ।
प्रीतौ सेवे दर्शने च स्यादून परिहाणके ॥ ४०४ ॥

---

१ अन्यत्र न दृश्यते अयं धातुः ।

२ थान्तादचकथद्ज्ञेयमिति स्यात् यतः अग्लोपित्वान्न दीर्घसन्वद्भावौ ।

३ "कालवेलोपदेशे" इति मातृकायाम् ।

ध्वनशब्दे कूटहिस्यात्परिताप प्रदाहयोः ।
आमन्त्रणे तु संकेत कुण ग्राम गुणेति च ॥ ४०५ ॥

केत श्रवे निमन्त्रे च कुणचामन्त्रणे गुण ।
इत्यन्ये कूण संकोचे स्तेन चौर्ये कथादयः ॥ ४०६ ॥

चतुःपञ्चाशदागर्वादात्मनेपदिनः परे ।
पदगत्यां ग्रहस्यात्तु ग्रहणेन्वेषणे मृग ॥ ४०७ ॥

कुह विस्मापने शूर विक्रान्तौ वीर, वृंहणे ।
स्थूलार्थ याचने सत्र सन्तान करणे स्मृतः ॥ ४०८ ॥

गर्वमानेदर्शतेस्युरागर्वीयाद्धि सूत्र तु ।
विमोचने वेष्टने च प्रस्रवे मूत्र रूक्ष तु । ४०९ ॥

पारुष्ये पारतीरस्यात्समाप्तौ कर्मणां पुट ।
संसर्गे[1] घेट नाशेचेत्यन्ये कत्र तु कर्त च । ४१० ॥

शैथिल्ये कर्तचेत्यन्ये पठ्यते वचनन्त्विह ।
धात्वर्थे प्रातिपदिकादिष्टवद्बहुलं च णिच् ॥ ४११ ॥

तत्करोति तदाचष्टे विभक्त्यर्थोपलक्षणम् ।
तेनातिक्रामति तथा लडर्थो न विवक्ष्यते ॥ ४१२ ॥

धातुरूपञ्च लभते स कर्तृकरणात्तथा ।
धात्वर्थे बष्कमदने [2]बष्कदर्शन इत्यगुः ॥ ४१३ ॥

चित्रचित्रीकृतौ पक्षे दर्शनेप्यंसतुस्मृतः ।
[3]समवाये, वटतुविभाजनेऽथ प्रकाशने । ४१४ ॥

लज, वण्टतु लञ्जेतिपाठाद्वृद्धिपुगागमौ ।
वण्टापयति चान्येषां शाकटायनसूत्रतः ॥ ४१५ ॥

---

१ "धेक दर्शने" इति अन्यत्र पठितः ।

२ 'वल्क दर्शने' इत्यन्यत्र पठितः ।

३ 'अंस समाघाते' इति बालमनोरमायाम् ।

कथादि याति स्फायो णौ पुग्लुग्वद्वचनं त्विति।
कथापयति चेत्यादि मिश्रसंपर्क उच्यते ॥ ४१६ ॥

अनुदात्तेत्तु संग्राम युद्धे स्तोमतु कत्थने।
कर्णभेदे छिद्रधातुः कृतिभेदे परे जगुः ॥ ४१७ ॥

कर्णेति धातुरित्यन्येऽन्धस्यादृष्ट्युपघातके।
दण्डसंहतौ परेत्वाहुर्दण्डदण्डनिपातने ॥ ४१८ ॥

लक्षणेऽङ्कपदे चाङ्कसुखदुःख च तत्कृतौ।
रसास्वादे स्नेहने च व्ययवित्तसमुत्सने ॥ ४१९ ॥

रूपरूपकृतौ छेदद्वैधीकारेऽपवारणे।
[1]छेदेत्येके प्रेरणेतुलाभ गात्रविचूर्णने ॥ ४२० ॥

व्रण वर्णतुविस्तार स्तुति वर्णक्रियासुच।
निदर्शनंतद्बहुलं हारित्ये पर्ण विष्कतु ॥ ४२१ ॥

दर्शने क्षिपतु प्रेरे वस स्थित्यां स आवृतौ।
तुत्थ मंधतु हिंसायामवधीरविडम्ब च ॥ ४२२ ॥

प्रेङ्खा लाडोल चेत्याद्यास्साध्याः शिष्टप्रयोगतः।
अन्ये नवगणीपाठो बहुलं तु न संग्रहम् ॥ ४२३ ॥

सौत्राणां लौकिकानाञ्च वैदिकानां प्रचक्षते।
अपरेत्वचुरादीनामपि स्वार्थेणिजं विदुः ॥ ४२४ ॥

अन्येचुरादिभ्य एव बहुलं मेनिरे णिचम्।
णिङ्दीप्ति कान्ति गतिषु ष्टन्शब्दे वञ्चषण्णपि ॥ ४२५ ॥

सम्भक्ता वं शब्दगत्योः डुमहं मर्मचेन्मृच।
गतौ च मुच्च मुज मुञ्ज मुभ क्षण ईरिताः ॥ ४२६ ॥

जिर्मि केचित्कमुपद विक्षेप त्रिशतुत्रयः।
परस्मैपदिनस्सेटो वन्ययस्समय चयम् ॥ ४२७ ॥

---

१ छदेति भाष्यम्।

वयस्मणय गत्यर्थादधे दान गतादि हि ।
रयुगतौ तन्तु सन्ताने दुयी पूयी विशारणे ॥ ४२८ ॥

दुर्गन्धे शब्दने क्नूयी चोङ्मेक्ष्मायी विधूनने ।
ओप्यायी कर्धने स्फायी तागृ सन्तान पालयोः ॥ ४२९ ॥

चलन शलसंवृत्यां तल चल्लच सल्लतु ।
मलधारे भल्ल बलहिंसादनोक्तिषु स्मृतौ ॥ ४३० ॥

सङ्ख्यायां कल शब्दे च कल्लत्वव्यक्त शब्दने ।
देवने तेवृ देवृस्यात्सेवने षेवृ च स्मृतः ॥ ४३१ ॥

णिङ्ङ्गाह्स्यान्निरसने धात्वर्थे परमुच्यते ।
श्वेताश्वतरस्यापि तथा गालोडितस्य च ॥ ४३२ ॥

एवमाह्वरकस्याश्च तरे तरे ताश्च कस्य च ।
क्रमाल्लोपश्च णिच्केचिणिचमेवहि कुर्वते ॥ ४३३ ॥

पुच्छादिषु तु धात्वर्थ इति सिद्धं शिखामणे ।
सप्तचत्वारिंशदमी गतास्सूत्रादिधातवः । ४३४ ॥

उमासहायः परमः प्रीयतामीश्वरोऽमुना ।
ईशानं सर्वविद्यानां ईश्वरं सर्वदेहिनाम् । ४३५ ॥

ब्रह्मवेदाधिपं वन्दे त्यागेशं सशिवोऽस्तु मे ।
इति सत्त्वारिभाष्य श्रीद्वादशाहादियाजिनः । ४३६ ॥

पुत्रेण चोकनाथेन[1] भ्वादिः पद्यैरलङ्कृता ।
धातुरत्नावलिरियं चोकनाथविपश्चिता ।
रचिता धार्यते येन स सर्वत्र विजेजिते । ४३७ ॥

॥ शुभमस्तु ॥

इति श्रीचोक्कनाथमखिकृता धातुरत्नावली सम्पूर्णा ॥

---

१ "भदादिः पद्यैरलंकृता" इति मातृकायाम् ।

॥ श्रीमते हयग्रीवाय नमः ॥

॥ दशावतारस्तुतिः ॥

(सम्पादकः — का इ. गोविन्दाचार्यः)

कृतक्रोधे यस्मिन् विबुधनगरीमङ्गलरवा
नवातङ्का लङ्का समजनि वनं वृश्चति सति ।
सदा सीताकान्तप्रणतिमतिविख्यातमहिमा
हनूमानव्यात् वः कपिकुलशिरोमण्डनमणिः ॥ १ ॥

मत्स्यावतारः

वियन्मुच्चानुच्चोच्चलितजलगर्भं निधिरपा-
मपांनाथः पाथः पृथुललवदुरस्थो वियदभूत् ।
निधिर्भासामौर्वीदनपतिरभूदौर्वदहन-
श्चलत्काये यस्मिन् स जयति हरिर्मीनवपुषा ॥ २ ॥

चन्द्रादित्योरुनेत्रः कमलभवभवस्फारपृष्ठप्रतिष्ठो
भास्वत्कालाग्निजिह्वः पृथुलगुरुगुहादष्टनिश्शेषविश्वः ।
अद्भिः पुच्छोत्थिताभिश्चकितसुरवधूनेत्रसंसूचिताभि-
र्मत्स्यश्छिन्नाब्धिवेलं गगनतलमलं क्षालयन् वः पुनातु ॥ ३ ॥

जीयासुस्सकलाकृतेर्भगवतः पुच्छच्छटाच्छोटना-
दुद्यन्तश्शतचन्द्रिताम्बरतले ते बिन्दवस्सैन्धवाः ।
यैर्व्याप्तस्य पतद्भिरौर्वशिखिनस्तेजोजटालं वपुः
पानास्नानवशादरोचकरुजां चक्रे चिरादास्पदम् ॥ ४ ॥

दिश्याद्वस्सकलाकृतिस्स भगवान्निश्रेयसीं सम्पदं
यस्य स्फूर्जदतुच्छपुच्छशिखरप्रेङ्खोलनक्रीडनैः ।
क्षुभ्यद्वारिधिसमुच्छलज्जलभरैर्मन्दाकिनीसङ्गते-
र्गङ्गासागरसङ्गमप्रणयिनी जाता विहायस्स्थली ॥ ५ ॥

मायामीनतनोस्तनोतु भवतां पुण्यानि पङ्कस्थितिः
पुच्छच्छोटसमुच्छलज्जलगुरुप्राग्भाररिक्तोदधेः ।
पातालावटमध्यपङ्कुटतया पर्याप्तकष्टस्थिते-
र्वेदोद्धारपरायणस्य सततं नारायणस्य प्रभोः ॥ ६ ॥

मग्ने मेरौ तपति तपने तोयबिन्दावविन्दा-
वन्तर्लीने जलधिसलिले व्याकुले देवलोके ।
मात्स्यं रूपं मुखपुटतटाकृष्टनिर्मुक्तवार्धि
श्रीकान्तस्य स्थलजलगतं वेत्यलक्ष्यं पुनातु ॥ ७ ॥

जृम्भाविस्तृतवक्त्रपङ्कजविधेः हृत्वा श्रुतीः सागरे
लीनं तत्र समस्तनक्रनिकरं शङ्खं अघानाजिरे ।
पुच्छोत्क्षिप्तजलोत्करैः प्रतिदिशं संपूर्य यो वै धरां
पायात् वस्स मृणालकोमलतनुर्मीनाभिधानो हरिः ॥ ८ ॥

यं दृष्ट्वा मीनरूपं स्फुरदनलशिखायुक्तसंरक्तनेत्रं
लोलद्विस्तीर्णकर्णं क्ष ... जलधिं नीलजीमूतवर्णम् ।
श्वासोच्छ्वासानिलौघैः प्रचलितगगनं पीतवारिं मुरारिं
दिङ्मूढोऽभूच्च शङ्खः स भवतु भवतां भूतये मीनरूपः ॥ ९ ॥

हंहो पीनतनो हरे किमुदधे किं कम्पसे शैत्यतः
खिन्नः किं वडवानलात्पुलकितः कस्मात्स्वभावादहम् ।
इत्थं सागरकन्यकामुखशशिन्यालोकनेनाधिक-
प्रोद्यत्कामजचिह्ननिह्नुतिपरः शौरिश्शिवायास्तु वः ॥ १० ॥

दिङ्मूढं तं सुरारिं किल शतदशनैः पीड्यमानं रटन्तं
हत्वा तीरे पयोधेः करतलकलितं पूरयामास शङ्खम् ।
नादेनाक्षोभ्यविश्वं प्रमुदितविबुधं त्रस्तदैत्यं स दैवै-
र्दत्तार्घ्यः पद्मयोनेः प्रहसितवदनः पातु वो दत्तवेदः ॥ ११ ॥

कूर्मावतारः

यो धत्ते शेषनागं तदनु वसुमतीं स्वर्गपातालयुक्तां
युक्तां सर्वैस्समुद्रैर्हिमगिरिकनकप्रख्यमुख्यैर्नगेन्द्रैः ।
एतद्ब्रह्माण्डमस्यामृतघटसदृशं भाति वंशे मुरारेः
पायात् वः कूर्मदेहः प्रकटितमहिमा माधवः कामरूपी ॥ १२ ॥

निष्प्रत्यूहमनल्पकल्पचरितस्त्रैलोक्यदीक्षागुरु-
क्रीडाकूर्मकलेवरस्स भगवान् दिश्यादमन्दं मुदम् ।
कल्पान्तोदधिमध्यमज्जनवशाद्यासपत्स्मंलुठ-
त्पृष्ठे यस्य बभूव सैकतकणच्छायं धरित्रीतलम् ॥ १३ ॥

पुत्रिण्यः कति नात्र सन्ति भुवनेऽभूवन् कियन्त्योऽथवा
सौभाग्यैकपटी तथाहि कमठी स्त्रीषु प्रशंसास्पदम् ।
भग्ने भोगिनि भङ्गुरेषु करिषु भ्रष्टोत्सवे दंष्ट्रिणि
क्षोणीं साहसिकाग्रणीस्तुलयितुं जागर्ति यस्याः सुतः ॥ १४ ॥

पृष्ठभ्राम्यदमन्दमन्थरगिरिग्रावाग्रकण्डूयनै-
र्निद्रालोः कमठाकृतेर्भगवतः श्वासानिलाः पान्तु वः ।
यत्संस्कारकलानुवर्तनवशाद्वेलानिभेनाम्भसां
यातायातमतन्द्रितं जलनिधेर्नाद्यापि विश्राम्यति ॥ १५ ॥

नमस्कुर्मः कूर्मं नमदमरकोटीरनिकर-
प्रसर्पन्माणिक्यच्छविमिलितमाञ्जिष्ठवपुषम् ।
जरीजृम्भड्डिम्भद्युतिमणिमणीयांशुलहरी-
परीरम्भस्फूर्जद्वलभिदुपलाद्रिप्रतिभटम् ॥ १६ ॥

भ्रमति गिरिरापृष्ठे गर्जत्युपर्यतिसागरे
दहति विततज्वालाजाले जगन्ति विषानले ।
स तु विहितग्रीवाकाण्डः कटाहकटोदरे
स्वपिति भगवान् कूर्मो निद्राभरालसलोचनः ॥ १७ ॥

वराहावतारः

न पङ्कैरालेपं कलयति धरित्रीव्ययभया-
न मुस्तामादत्तेऽप्युरगनगरभ्रंशभयतः ।
न धत्ते ब्रह्माण्डस्फुटनसघृणो घर्घररवं
महान् क्रोडः पायादिति सकलसङ्कोचितवपुः ॥ १८ ॥

पातु त्रीणि जगन्ति सन्ततमकूपारात्समभ्युद्वह-
न्धात्रीं कोलकलेवरस्य भगवान्यस्यैव दंष्ट्राङ्कुरः ।
कूर्मः क्रन्दति नालति द्विरमनः पतन्ति दिग्दन्तिनो
मेरुः क्रोशति मेदिनी जलजति व्योमा .. रोलम्बते ॥ १९ ॥

पातु श्रीस्तनपत्रभङ्गिमकरीमुद्राङ्कितोरस्थलो
देवो वः सः ... तिर्मधुवधूचक्राब्जचन्द्रोदयः ।
क्रीडाक्रोडतनोर्नवेन्दुविशदे दंष्ट्राङ्कुरे यस्य भू-
र्भाति स्म प्रलयाब्धिपल्वलजलोत्खातैकमुस्ताकृतिः ॥ २० ॥

निष्कन्दामरविन्दिनीस्थपुटितो देशाङ्कसेरुस्थलीं
जम्बालाविलमम्बुकर्तुमितरा सूते वराही सुतान् ।
दंष्ट्रायां प्रलयार्णवोर्मिसलिलैराप्लावितायामियं
यस्या एव शिशोस्स्थिता विपदि भूस्सा पुत्रिणी पोत्रिणी ॥ २१ ॥

दृप्यद्दैत्यनितम्बिनीजनमनस्सन्तोषसङ्कोचनः
कुर्याद्विश्वमनश्वरं स भगवान् क्रोडावतारो हरिः ।
यद्दंष्ट्राङ्कुरकोटिकोटरकुटीकोणान्तरस्थेयसी
पृथ्वी भात्यवदातकेतकदले लीनेव भृङ्गाङ्गना ॥ २२ ॥

लीने श्रोत्रैकदेशे नभसि नयनयोस्तेजसि क्वापि नष्टे
श्वासग्रासोपभुक्ते मरुति जलनिधौ पादरंध्रार्धपीते ।
पोत्रं प्रान्तैकरोमान्तरविवरगतामागतश्चक्रपाणेः
क्रोडाकारस्य पृथ्वीमकलितविभवं वैभवं नः पुनातु ॥ २३ ॥

अष्टौ यस्य दिशो दलानि विपुलः कोशस्सुवर्णाचलः
कान्तः केसरजालमर्ककिरणा भृङ्गाः पयोदावली ।
नालं शेषमहोरगः प्रवितं वागम्बुधेर्लीलया
तद्वः पातु समुद्धरत्कुवलयं क्रोडाकृतिः केशवः ॥ २४ ॥

बिभ्राणोऽभिनवेन्दुकोटिकुटिलं दंष्ट्राङ्कुरं लीलया
क्रोडाकारधरो हरिस्स भगवान् भूयात् विभूतिप्रदः ।
यस्योक्षिप्तवतः क्षमाकमलिनीमालम्बमानः क्षणं
लोलद्वालमृणालनालतुलनां भेजे भुजङ्गेश्वरः ॥ २५ ॥

मुक्तैर्यास्यति कुत्रचित् वसुमती दंष्ट्राङ्कुरस्थेयसी
कुक्षौ क्षोभमवाप्स्यति त्रिभुवनं रुद्धैरमीभिः क्रमात् ।
इत्थं स्वल्पविकल्पमीलितमतेः कण्ठे वहन्तो मुहुः
क्रोडाकारधरस्य कैटभजितं श्वासानिलाः पान्तु वः ॥ २६ ॥

पातु वः कपटकोलकेशवो यस्य निश्श्वसितमारुतोद्धता ।
उत्थितिप्रपतनैरचीक्लृपत् केलिकन्दुकतुलामिला मुहुः ॥ २७ ॥

सिन्धुष्वङ्गावगाहः खुरविवरविशत्तुच्छतोयेषु नाप्तः
प्राप्ताः पातालपङ्केन लुठितरुचयः पोत्रमात्रोपयोगात् ।
दंष्ट्राविष्टेषु नाप्तः शिखरिषु च पुनः स्कन्धकण्डूविनोदो
येनोद्धारे धरित्र्याः स जयति विभुता विघ्नितेच्छो वराहः ॥ २८ ॥

नृसिंहावतारः

किं किं सिंहस्ततः किं नरसदृशवपुर्देव चित्रं गृहीतो
नैतादृक्क्वापि जीवोऽद्भुतमुपनियमे देव सम्प्राप्त एषः ।
चापं चापीत्यहहहहहहा कर्कशत्वं नखाना-
मित्थं दैत्येन्द्रवक्षः खरनखरमुखैर्जघ्निवान् यस्स वोऽव्यात् ॥ २९ ॥

चण्डच्चण्डनखाग्रभेदिविगलद्दैत्येन्द्रवक्षःक्षर-
द्रक्ताभ्यक्तसुपाटलोद्भटसटासम्भ्रान्तभीमाननः ।

तिर्यक्कण्ठकठोरघोषघटनासर्वाङ्गखर्वीभव-
दिग्भ्रातङ्गनिरीक्षितो विजयते वैकुण्ठकण्ठीरवः ॥ ३० ॥

वपुर्दलनसंभ्रमात्स्वनखरन्ध्रनष्टे रिपौ
क यात इति विस्मयात्प्रहितलोचनस्पर्वतः।
वृथेति करताडनाभिपतितं पुरो दानवं
निरीक्ष्य भुवि रेणुवज्जयति जातहासो हरिः। ३१ ॥

दंष्ट्रासङ्कटवक्त्रकन्धरललज्जिह्वस्य हव्याशन-
ज्वालाभासुरभूरिकेसरसटाभारस्य दैत्यद्रुहः।
व्यावल्गद्बलवद्धिरण्यकशिपुक्रोडस्थलास्फालन-
स्फारप्रस्फुटदस्थिपञ्जररवे क्रूरा नखाः पान्तु वः ॥ ३२ ॥

भूयः कण्ठावधूतिव्यतिकरतरलोत्तंसनक्षत्रमाला
बालेन्दुं क्षुद्रघण्टारणितदशदिशादन्तिचीत्कारकारी।
अव्यात् वो दैत्यनाथप्रथमयमपुरीयानघण्टानिनादो
नादो दिग्भित्तिभेदप्रसर .... भसः क्रूरकण्ठीरवस्य ॥ ३३ ॥

अन्तः क्रोधोज्जिहानज्वलनपरशिखाकारजिह्वावलीढ-
प्रौढब्रह्माण्डभाण्डः पृथुभुवनगुहागभगम्भीरनादः।
दृप्यत्पारीन्द्रमूर्तिर्मुरजिदवतु वः सुप्रभामण्डलीभिः
कुर्वन्निर्धूतधूमध्वजनिचितमिव व्योमरोमच्छटानाम् ॥ ३४ ॥

सोमाधायितनिष्पिधानदशनस्सन्ध्यायितान्तर्मुखो
बालार्कायितलोचनस्सुरधनुर्लेखायितभ्रूलतः।
अन्तर्वादनिरोधपीवरगलत्ववक्त्रनिर्यत्तटि-
त्तारस्फारसटावरुद्धगगन पायान्नृसिंहः स वः ॥ ३५ ॥

चटिचटिति चर्मणि छमिति चोच्छलच्छोणिते
धगद्धगिति मेदसि स्फुटरवे विनिष्ठीवति।
पुनातु भवतो हरेरमरवैरिवीरोरसि
क्वणत्करजपञ्जरक्रकचघर्षजन्मानलः ॥ ३६ ॥

शत्रोः प्राणानिलाः पञ्च वयं दश जयोऽत्र कः ।
इति कोपादिवाताम्राः पान्तु वो नृहरेर्नखाः ॥ ३७ ॥

ससत्वरमितस्ततस्ततविहस्तहस्ताटवी
निकृत्तसुरशत्रुहृत्क्षतजसिक्तवक्षस्थलः ।
स्फुरद्दरणभक्तिभिः स्थगितसत्यपत्यं ... तिः
... ... प्रस्तुतो नृहरिरस्तु नस्स्वस्तये ॥ ३८ ॥

विद्युच्चक्रकरालकेसरसटाभारस्य दैत्यद्रुहः
शोणश्वेतहुताशडम्बरभृतस्सिंहाकृतेश्शार्ङ्गिणः ।
निस्फूर्जद्गलगर्जितर्जितककुन्मातङ्गदर्पोदयः
सौरम्भस्सुखयन्तु नः खरनखक्षुण्णाद्विषद्वक्षसः ॥ ३९ ॥

यत्राखण्डलदन्तिदन्तमुसलान्याकुण्ठितान्याहवे
धारा यत्र पिनाकपाणिपरशोराकुञ्चिता वक्षसि ।
तन्मे तावदुरो नृसिंहकरजैर्व्यादीर्यते साम्प्रतं
दैवे दुर्बलतां गते तृणमपि प्रायेण वज्रायते ॥ ४० ॥

वामनावतारः

किं छत्रं किंनु रत्नं तिलकमुत तथा कुण्डलं कौस्तुभो वा
चक्रं वा वारिजं वेत्यमरयुवतिभिर्यद्बलिद्वेपि देहे ।
ऊर्ध्वं मौलौ ललाटे श्रवसि हृदि करे नाभिदेशेषु दृष्टं
पायात् बालार्कबिम्बं स च दनुजरिपुर्वर्धमानः क्रमेण ॥ ४१ ॥

सर्वग्रन्थिविमुक्तसन्धिविलसद्वक्षस्फुरत्कौस्तुभं
निर्यं नाभिसरोजकुड्मलकुटी भङ्गीरसामध्वनिः ।
पात्रावाप्तिसमुत्सुकेन बलिना सानन्दमालोकितं
पायाद्वः क्रमवर्धमानमहिमाश्चर्यं मुरारेर्वपुः ॥ ४२ ॥

ब्रह्माण्डच्छत्रदण्डश्शतधृतिभवनाम्भोरुहो नालदण्डः
क्षोणीनौकूपदण्डः क्षरदमरसरित्पट्टिकाकेतुदण्डः ।

ज्योतिश्चक्राक्षदण्डस्त्रिभुवनविजयस्तम्भदण्डोऽङ्घ्रिदण्डः
श्रेयस्त्रैविक्रमस्ते वितरतु विबुधद्वेषिणां कालदण्डः ॥ ४३ ॥

हस्ते शस्त्रकिणाङ्कितोरणविभाकिर्मीरितोरस्थलो
नाभिप्रेङ्खद्दलिर्विलोचनयुगप्रोद्भूतशीतातपः ।
बाहूर्मिश्रितवह्निरेष तदिति व्याक्षिप्य वाक्यं करे-
स्तारैरध्ययनैर्हरन्निव मनः पायात् जगत् वामनः ॥ ४४ ॥

यस्मादाक्रामतो द्यां गरुडमणिशिलाकेतुदण्डायमाना-
दाद्योतन्ती बभासे सुरसरिदमला वैजयन्तीव कान्ता ।
भूमिष्ठो यस्त्वधोऽन्यो भुवनगृहगुहास्तम्भशोभां दधानः
पातामेतौ पयोजोदरदलिततलौ पङ्कजाक्षस्य पादौ ॥ ४५ ॥

परशुरामावतारः

गोत्राचारविचारपारगतया वृद्धाभिरादिष्टया
मात्रा वस्तुषु तेषु तेषु पुरतः प्रस्तारितेषु क्रमात् ।
अन्नप्राशनवासरे सरभसं वक्षोभरोत्सर्पिणा
येनात्तं धनुरीक्षिताश्च सपदि क्षत्रावतंसा दिशः ॥ ४६ ॥

देवे दिग्विजयोद्यते धृतधनुःप्रत्यर्थिसीमन्तिनी
वैधव्यव्रतदायिनि प्रतिदिशं क्रुद्धे परिभ्राम्यति ।
आस्तामन्यनितम्बिनीरतिरपि त्रासाच्च पौष्यं करे
भर्तुर्धर्मसुमदान्मदान्धमधुपी नीली निचोलं धनुः ॥ ४७ ॥

किं दोर्भ्यां किमु कार्मुकोपनिषदा धर्मप्रमादेन किं
किं वेदाधिगमेन भास्वति भृगोर्वंशे च किं जन्मना ।
किं वाऽनेन ममाद्भुतेन तपसा पीडां कृताग्तोऽपि चे-
द्विप्राणां कुरुते किमप्यनुशयो रामस्य पुष्णातु वः ॥ ४८ ॥

माशिष्यः किमभूद्भवः किमभवन्माधुलिणी रेणुका
नाभूद्विश्वपकार्मुकं किमिति वः प्रीणातु रामत्रपा ।

निबन्धसमर्पणम्

पुमर्थसाधने ह्यायुर्वेदे स्कन्धत्रयात्मके ।
रसायनानि सिद्धानि त्रेधा प्रोक्तानि तत्र वै ॥ १ ॥

पारदाख्यं प्रधानं स्याद्यत्प्रशस्तरसात्मकम् ।
रसा रसविवर्ताश्च द्वे पारदरसायने ॥ २ ॥

सर्वरोगनिवृत्तिश्च दीर्घता च सुखायुषोः ।
जीवन्मुक्तिश्च येन स्यात्तत्पारदरसायनम् ॥ ३ ॥

पारदश्च शिवो हंस इति यो हि रसः स्मृतः ।
स त्वोषधीनां स्वरसश्चरकादिषु पठ्यते ॥ ४ ॥

पारदस्य विवर्तास्तु हिरण्यकनकादयः ।
तेपि संहितया प्रोक्तास्तैजसास्ते तु संस्मृताः ॥ ५ ॥

ओषध्योपि हि ता यास्तु पारदस्याश्रया मताः ।
चरकेण प्रकाश्यन्ते महेन्द्रस्य मुखेन वै ॥ ६ ॥

पारदस्य तु विज्ञाने विदुषामप्रवर्तने ।
प्रमादोऽज्ञानमालस्यं त्रयमेव हि हेतवः ॥ ७ ॥

चिरार्जितसुपुण्येन व्यवसायात्मिका दृढा ।
बुद्धिर्भवति विज्ञाने हेतुस्तत्र गुरोः कृपा ॥ ८ ॥

श्रीमत्तञ्जाख्यनगरे सरस्वत्यालयाभिधे ।
कोशागारे पण्डितस्य यदारूढं पदं मया ॥ ९ ॥

तदारभ्य विमृष्टानां पारदस्य रसायने ।
विशेषाणां निबन्धोयं विद्वद्भ्यो हि समर्प्यते ॥ १० ॥

तत्त्वबोधाय भैषज्ये वैदुष्याय विमर्शने ।
विदुषां भूतये भूयान्निबन्धः कृपयेशितुः ॥ ११ ॥

येषां शये निबन्धोयं निबन्धार्था यदाशये ।
तेषां पारदविज्ञानं तेषां सिद्धिः करस्थिता ॥ १२ ॥

पारदविज्ञानी,
नी. वै. वे. शास्त्री

उपोद्घातः

आयुर्वेदोपाङ्गमेव यत्तु सिद्धरसायनम् ।
तत्र संशेरते केचिदन्ये शास्त्रविदोऽपि च ॥ १ ॥

न हि विज्ञानवित्तस्य विशयाज्ज्ञानपर्ययाः ।
ज्ञानदोषाः प्रसज्जन्ते विज्ञानासिद्धिजास्तु ते ॥ २ ॥

तस्माच्छास्त्रविदां बुद्धिप्रसादाय सतामपि ।
आयुर्वेदामृताम्भोधेः सारः संगृह्यते मया ॥ ३ ॥

ज्ञानविज्ञानशास्त्राणामङ्गत्वं यत्र चाब्रुवन् ।
मुनयो वेदविज्ञाने तदायुर्वेद उच्यते ॥ ४ ॥

विज्ञानमेतत्त्रिस्कन्धव्याप्तं नैवैकगं क्वचित् ।
स्कन्धः शास्त्रात्मकस्तस्मादेतच्छास्त्रत्रयात्मकम् ॥ ५ ॥

स्कन्धत्रयपरिज्ञानाद्विज्ञाने सिद्धिरिष्यते ।
विना विज्ञानसंसिद्धिं भिषक्त्वं न भविष्यति ॥ ६ ॥

तस्माद्भिषक्त्वसिध्यर्थं विज्ञानस्य प्रसिद्धये ।
संहिताः सम्यगालोड्य सारः संप्रोच्यते मया ॥ ७ ॥

संग्रहेण प्रमाणानां सूचनं तु कृतं मया ।
विद्वांसो वेत्तुमर्हन्ति संहिताभ्यो दिशानया ॥ ८ ॥

खेचरीवल्लभो मुख्यप्राणसूनुर्गुरुर्मम ।
दासस्य तस्य वाणीयमवधेया बुधैः सदा ॥ ९ ॥

नी-वै-वेङ्कटपूर्वेण सुब्रह्मण्येन योगिना ।
विविच्यते संहिताभ्यः पारदस्य रसायनम् ॥ १० ॥

पारदानोषधीभ्यस्तु प्रत्यक्षेणावगम्य तान् ।
गुरोराज्ञामवाप्यैवं वक्ष्ये शास्त्रेण सम्मतान् ॥ ११ ॥

भक्तितो हि विशेषांशप्रतिपत्तिर्भवेदिह ।
न तु सन्देहमात्रेण शास्त्रे दोषोऽवधार्यताम् ॥ १२ ॥

कृतिनः कृतिरेषा स्यात्कृताऽकृत्रिमपारदात् ।
सिद्धये च सुवर्णाय मोक्षविज्ञानसिद्धये ॥ १३ ॥

रसतन्त्रस्यायुर्वेदोपज्ञता

आयुर्वेदीयविज्ञानमष्टाङ्गं परिचक्षते ।
रसतन्त्रं प्रधानं स्यात्तदङ्गं मस्तकं स्मृतम् ॥ १ ॥

रसात्मनो नरस्यात्र चिकित्सा संप्रवर्तिता ।
रसस्त्रैविध्यमापन्नो नरान्पुष्णाति संसृतौ ॥ २ ॥

अन्नादिशिवपर्यन्ता येऽप्युक्तास्त्रिविधा रसाः ।
पारदात्मा स एको हि त्रिविधः प्रकृतेर्वशात् ॥ ३ ॥

तस्मादन्नरसात्मानं प्रकृत्य पुरुषं त्विदम् ।
विज्ञानं तु शिवत्वेऽस्य प्रवृत्तं तस्य मुक्तये ॥ ४ ॥

तदालम्ब्य तु विज्ञानं सिद्धाः सिद्धिमुपागताः ।
पृथक् ते रसतन्त्रं तु चक्रिरे ज्ञानिनां मुदे ॥ ५ ॥

रसस्य परिपोषाय प्रकृतेरनुसारिणः ।
चिकित्सात्रयमुद्दिष्टं न तद्रसविनाशने ॥ ६ ॥

चिकित्सात्रितयं प्रोक्तं पृथक् शास्त्राणि तत्त्रयम् ।
शास्त्रत्रयं न यो वेत्ति स भिषक् कथ्यते कथम् ॥ ७ ॥

आयुर्वेदस्य विज्ञानं शास्त्रत्रयसमन्वितम् ।
एकशास्त्रेण विज्ञानं पूर्णं सम्पद्यते कथम् ॥ ८ ॥

एकप्रमेयताऽन्योन्यमङ्गाङ्गीभाव एव च ।
एकविज्ञानतां शास्त्रत्रितये प्रथयत्यलम् ॥ ९ ॥

अधिकारिफलोपायाधिकाराणां विभेदतः ।
एकविज्ञानवत्त्वेपि शास्त्राणां भेद उच्यते ॥ १० ॥

दृष्टमेतत्तु विज्ञाने लौकिके वैदिकेऽपि वा ।
शास्त्राणामेकविज्ञानगामित्वं दिशयानया ॥ ११ ॥

रसतन्त्रपरिज्ञानात् भैषज्यं तु प्रवर्तते ।
भैषज्यज्ञानसंपत्तौ रसतन्त्रसमुत्थितिः ।। १२ ।।

चिकित्सात्रयमायुर्वेदीयम्

औषधं त्रिचतुःपञ्चभूतैस्त्रिविधमिष्यते ।
अग्न्यब्धरणिसारं तच्चिकित्सात्रितये भवेत् ।। १ ।।

सत्त्वं रजस्तमोद्वन्द्वं चित्तं च प्रकृतित्रयम् ।
ज्ञानं विज्ञानमज्ञानं सत्त्वत्रितयमुच्यते ।। २ ।।

अधिष्ठातृगतं सत्त्वं पुरुषो यदधिष्ठितः ।
अधिष्ठितशरीरस्य धर्मः प्रकृतिरुच्यते ।। ३ ।।

पुरुषस्य परीक्षायां सत्त्वप्रकृतिभावतः ।
बुद्धिं मनश्चेन्द्रियाणि लिङ्गान्याहुर्मनीषिणः ।। ४ ।।

अध्यस्तपुरुषस्यैव चिकित्सा संप्रवर्तते ।
प्रणिधानादधिष्ठातुः पालनं साम्यमुच्यते ।। ५ ।।

वातपित्तकफानां वा चित्तबुद्ध्योरथापि वा ।
विकृतिर्दोषसंख्याता दोषस्तु त्रिविधो भवेत् ।। ६ ।।

दोषैस्तु व्याधयो वापि संभवन्त्याधयोऽपि वा ।
दोषाणां साम्यमेष्टव्यं प्रकृत्या तत्प्रकीर्तितम् ।। ७ ।।

वातादिसाम्यं तस्यैव, चित्तं येनाप्यधिष्ठितम् ।
चित्तस्य साम्यं तस्यैव, येन बुद्धिरधिष्ठिता ।। ८ ।।

बुद्धिसाम्यं तु तस्यैव येन स्वात्मन्यवस्थितम् ।
चिकित्सात्रितयं त्वेवमायुर्वेदे प्रतिष्ठितम् ।। ९ ।।

जिह्वा श्रोत्रं च चक्षुश्च द्वाराण्यौषधसेवने ।
तदर्हत्वादौषधस्य पुरुषाणां विभेदतः ।। १० ।।

मधुरादिरसैः, शब्दैः, आलोकैश्च चिकित्सितम् ।
द्विवधं भिषजा साध्यं तृतीयं देवसाधितम् ।। ११ ।।

पुरुषप्रकृतेश्चैवमौषधप्रकृतेरपि ।
प्रयोगप्रकृतेश्चापि भेदाद्भेदश्चिकित्सिते ॥ १२ ॥

सिद्धौषधपरत्वमायुर्वेदस्य

सिद्धौषधपरं किञ्चिन्नायुर्वेदात्परं क्वचित् ।
सिद्धौषधत्रयं चापि नायुर्वेदान्न लभ्यते ॥ १ ॥

अन्नप्राणमनःकोशानुद्दिश्य विहितं हि यत् ।
सिद्धौषधत्रयं तत्तु त्रिस्कन्धेनाभिधीयते ॥ २ ॥

तृणौषधीभिर्विहिता या चिकित्सा तु तामसी ।
साऽन्नकोशमनूद्दिष्टा पशुतुल्यनरान् प्रति ॥ ३ ॥

दिव्यौषधीभिर्विहिता या चिकित्सा तु राजसी ।
सा प्राणेषु समुद्दिष्टा विबुधप्रकृतीन् प्रति ॥ ४ ॥

कुलौषधीभिर्विहिता या चिकित्सा तु सात्विकी ।
सा मनःकोशगा मूलप्रकृतेः साम्यकारिणी ॥ ५ ॥

औषधाधिकृतप्राप्यफलानां तु विभेदतः ।
चिकित्सात्रितयं भिन्नं त्रिस्कन्धप्रतिपादितम् ॥ ६ ॥

तत्र तत्र चिकित्सायां सत्त्वप्रकृतिभेदतः ।
पुरुषाणां विभेदेन शास्त्रे त्रिस्कन्धता स्मृता ॥ ७ ॥

चिकित्सात्रितयं चानु प्रणिधानचतुष्टयम् ।
आयुर्वेदीयविज्ञानमिति शास्त्रविदो विदुः ॥ ८ ॥

सा सा चिकित्सा प्रकृतेः साम्यं कर्तुं समीरिता ।
समप्रकृतिमुद्दिश्य प्रणिधानचतुष्टयी ॥ ९ ॥

समप्रकृतिकस्यापि चिकित्सान्तरयोग्यता ।
अतः प्रकृतिभेदाय प्रणिधानचतुष्टयी ॥ १० ॥

तुरीयप्रणिधानस्य मूलप्रकृतिभेदनात् ।
स्वस्थता पुरुषस्यैवमायुर्वेदमबं विदुः ॥ ११ ॥

अन्यथा शास्त्रमेवेदं स्वस्थातुरपरायणम् ।
स्यादातुरपरं, नैव क्वचित्स्वस्थपरायणम् । १२ ॥

नैष्ठिकी या चिकित्सोक्ता स्वस्थमात्रपरायणा ।
सोपाया सा तु विफला वृथा संकीर्तिता भवेत् ॥ १३ ॥

आयुर्वेदविज्ञानेऽधिकृतो ज्ञानी

न हि भैषज्यकृत्कश्चिद्विज्ञानी भुवि कथ्यते ।
यावच्छास्त्रपरिज्ञानाद्विज्ञानं तु प्रजायते । १ ॥

विज्ञानेऽधिकृतः कश्चित् चिकित्सासु त्रयो नराः ।
चत्वारः प्रणिधानेषु कस्य समात्मता भवेत् । २ ॥

आतुरास्ते चिकित्सासु प्रणिधानेष्वनातुराः ।
समप्रकृतिका वा स्युः स्वस्थता कस्य वा भवेत् ॥ ३ ॥

ततः शास्त्रत्रयं सत्त्वप्रकृतिभ्यां विभाजितम् ।
पुरुषस्यैकरूपत्वाद्विज्ञानाङ्गतया स्मृतम् । ४ ॥

अङ्गाङ्गिभावतां प्राप्य त्रिविधं शास्त्रमुत्तमम् ।
विज्ञानेऽधिकृतस्यैव परं मोक्षाय कल्पते ॥ ५ ॥

नो चेदङ्गाङ्गितां प्राप्तं प्रणिधानचतुष्टयम् ।
व्यर्थतामश्नुवीतैव पुरुषाणां विभेदतः ॥ ६ ॥

भिषजो रोगिणो वापि तत्तत्सिद्धिफलानि तु ।
तत्र तत्र च दृष्टानि संप्रोक्तानि मनीषिभिः ॥ ७ ॥

विज्ञानेऽधिकृतस्तस्मादायुर्वेदस्य शाश्वतीम् ।
सम्पत्तिं पुरुषार्थानां लभते प्राप्य मोदते ॥ ८ ॥

पारदरसायनमायुर्वेदे

सुश्रुतकश्यपचरकमुनीन्द्रैरोषधितद्गमजीवनभेदाः ।
व्युत्क्रमतो विवृता निजवाग्भिस्तरामिदं भुवि कश्चिदवैति ॥ १ ॥

यस्तृणदिव्यशिवौषधिजालं योऽन्नमुधाशिवपारदमूलम् ।
कारतुषारसुहैमकनीरं योऽभिदधे प्रणमामि मुनींस्तान् ॥ २ ॥

सारतमं ब्रुवता चरकेण स्वानुभवः प्रकटीकृत आस्ते ।
औषधरोगविवेचनदेशे सुश्रुतकस्य निजाशय आस्ते ॥ ३ ॥

रेवतिकल्पविशिष्टरहस्ये कश्यपकस्य तपःसुविशाले ।
पारदतन्त्रमिदं निखिलं तु प्रावरितं च निराकुलमास्ते ॥ ४ ॥

भौमसुवर्णकदिव्यसुवर्णे सर्वमुनीन्द्रमतेन तु सिद्धे ।
विद्धसुवर्णविधौ किल शास्त्रं कृत्रिमतस्तु पराङ्मुखमास्ते ॥ ५ ॥

औषधरोगचिकित्स्यत्रिभेदाच्छास्त्रमपि त्रिविधं किल भिन्नम् ।
अन्नमुखाद्यधिकारिविशेषादेकमतं ब्रुवते च मुनीन्द्राः ॥ ६ ॥

तत्र रसोपरसादिकमेवं सिद्धमिति प्रगृहीतमथान्यत् ।
यत्तु रसोपरसादिकबन्धाः कृत्रिमतोऽस्य परिग्रहणं नो ॥ ७ ॥

पारदविज्ञाने प्रमाणद्वयम्

परोक्षमपरोक्षं च प्रमाणद्वितयं मतम् ।
आयुर्वेदस्य विज्ञाने रसतन्त्रे विशेषतः ॥ १ ॥

परोक्षमात्रज्ञाने तु संहितानां प्रमाणता ।
पूज्यानां सिद्धतन्त्राणामपरोक्षप्रमाणता ॥ २ ॥

संभावयति यज्ज्ञानमात्रं तत्तु परोक्षकम् ।
ज्ञानस्यानुभवं वक्ति यच्छास्त्रमपरोक्षकम् ॥ ३ ॥

दैवतासंप्रकाश्यानामोषधीनां तु नामतः ।
निर्देशः संहितास्वेवं यत्तु ज्ञानं परोक्षकम् ॥ ४ ॥

तासां रसात्ममेदे वा शोधने वेधनेऽपि वा ।
फलानुभवसंदर्शि तन्त्रं स्यादपरोक्षकम् ॥ ५ ॥

हिरण्यकनकादीनां स्वर्णानां नामभेदतः ।
निर्देशः संहितास्वेवं यत्तु ज्ञानं परोक्षकम् ॥ ६ ॥

दिव्यानां तु सुवर्णानां रूपे वर्णादिकेषु वा ।
फलानुभवसंदर्शि तन्त्रं स्यादपरोक्षकम् ॥ ७ ॥

गन्धकान्ताभ्रकादीनां पारदस्य च नामतः ।
निर्देशः संहितास्वेवं यत्तु ज्ञानं परोक्षकम् ॥ ८ ॥

तेषामवान्तरे भेदे शक्त्यादौ योगजेऽपि वा ।
फलानुभवसन्दर्शि तन्त्रं स्यादपरोक्षकम् ॥ ९ ॥

तस्माद्विज्ञानमात्रस्य प्रामाण्यं तु परोक्षकम् ।
आप्तवाक्यप्रमाणत्वात् संहितानां प्रमाणता ॥ १० ॥

अपरोक्षप्रमाणानि सिद्धतन्त्राणि तान्यपि ।
आप्तवाक्यप्रमाणत्वात् प्रमाणानि भवन्त्यलम् ॥ ११ ॥

तदेतदुभयं यत्तु परोक्षमपरोक्षकम् ।
प्रमाणं पारदस्येष्टं विज्ञाने तु महर्षिभिः ॥ १२ ॥

अत एव तु विज्ञस्य प्रमाणद्वितयं मुनिः ।
चरकः प्रतिसन्धत्ते फलानुभवदर्शनात् ॥ १३ ॥

प्रमाणद्वितयं चापि परोक्षं यस्य तेन तु ।
उभयोराप्तवाक्यत्वाद्विश्वस्तव्यं विवित्सुना ॥ १४ ॥

पारदविज्ञानम्

आयुर्वेदस्य विज्ञानं पुमर्थानां तु साधनम् ।
'शाश्वतश्चायुषो वेत्ता' कथमेतद्भविष्यति ॥ १ ॥

'तेनायुरमितं लेभे भरद्वाजः' कथं वद ।
त्रिस्कन्धता तु विज्ञाने कथं स्यादिति वा वद ॥ २ ॥

।। *षड्ऋतुवर्णन ।।

(नारायणप्रभुकृत)

[संपादक – टि. आर. भीमराव]

वसंतऋतु श्लोकः —

कांते विलोकि नवला अबलादिराजे
कांते वियोग रचिला अजि काय साजे ।
कांतःप्रसूनभर शोभवितो वनाला
कांतारभूमि कलकंठि वसंत आला ।। १ ।।

दरु

वसंतऋतु अवो सुंदर
आला सादर अतिउपवन विलासें

जाईजुई बहुफुलती
भ्रमर भोंवती पिक गाती उल्हासें

हळुहळु मलयानिळ
वाहे सीतळ सुखवाटेल कैसें

विरहभर अतिदारुण
सोसी हे कोण मारमार न सोसे

असी ये वेळे कांता वांचुनि काय
वांचुनि जीव व्यर्थचि भासे ।। १ ।।

मानवती हरी पालवी मन चालवी ।।

ग्रीष्मऋतु श्लोकः —

माळी टिळा विलसतो नवपाटलीचा
लोलंबयुक्त नवहार नवमल्लिकेचा ।
लोलाक्षि चित्त सुमने धृजे तो तुराही
आला विलासि वरसुंदर ग्रीष्म पाही ।। २ ।।

---

* T. M. S. S. M Library, Marathi Ms. D. No. 2019.

दरु

ग्रीष्मऋतु अतिदारुण
आला कठिण लागती सूर्यकिरण ।

हार भार मज वाटती
कंठ दाटतो जातो युगपरि क्षण

सुमशय्ये मज सोसना
काहीं रूचना होतो बहुमाल सिण

सरसिजदळनेत्र आणी वो
शुकवाणी वो तरीं त्यावीण कोण ॥ २ ॥

मानवती हरी पालवी मन चालवी ॥

वर्षऋतु श्लोकः —

व्योमी शुभांगी घनदुंदुभिनाद गाजे
सन्मीनाचिन्ह कदळीध्वज साचसाजे ।
मुक्तापरि करितसे जलबिन्दु वर्षे
तत्कासि बैसविलसे मदनासि वर्षे ॥ ३ ॥

दरु

वर्षऋतु आला साजणी
होते जाचणीं वेगी घननील आणीं

कनकांगी केतकी मालती
बहु शोभती माझी पुरविसी राणी

होत असे घनगर्जन
मज तर्जन झालें अतिदीन वाणी

साहवेना कामास एक
विना नायक रजनीजन .... येति ॥ ३ ॥

मानवती हरी पालवी मन चालवी ॥

शरहतु श्लोकः —

फुल्लारविंददंति शोभित राजहंसी
 सल्लापिजे सरम कामुकजेविहंसी ।
शोणाधरी सकळहीं न रुचे मनाला
 कोणासि होय जगतींत शरत् आला ॥ ४ ॥

दरु

या शरदेशी न कंठवे
पति आठवे वाटे विव्हळ जीवा

गर्जती त्याशुकशारिका
मनोहर कां केवी धीर धरवा

नीरजाक्षी हंस साजती
मज डांचती आणी प्राण निभावा

चंद्रसांद्रकर तावितो
सोई धावितो काय साधितो दावा ॥ ४ ॥

मानवती हरी पालवी मन चालवी ॥

हेमंतऋतु श्लोकः —

पीनस्तनी परमविस्मय वाटताहे
 स्वप्नी हरी मजसीं येवुनी भेटताहे ।
काहीं सुखातिशयसा गमतो जीवाला
 नाहींतरीं कसि मी कंठू वो या हीमाला ॥ ५ ॥

दरु

हेमंत सुलभ लोटतो
तोष वाटतो अैक नवल वो रमणी

पहुडत सुमजस उल्हासे
हरी आलासे क्षेम दे नीलवेणी

स्वप्नीं यापरी आजि पाहिलें
मज कळविलें कांहीं सुख अंतःकरणी

कुचभरे कुंचुकी दाटते
प्रीती वाटते हरी भेटला तरुणी ॥ ५ ॥

मानवती हरी पालवी मन चालवी ॥

शिशिरऋतु श्लोकः —

ताराधिनाथवदना वचनानुरागें
नारायणप्रभु आला अतिलागवेगें
दोघा परस्पर महा रतिरंगसाला
श्लाघा तथा करी तत्यांश धीरोत्तमाला ॥ ६ ॥

दरु

शिशिरऋतु मज नायका
प्राणनायका भेट आनंदमेळी

सौख्यभर रति साधुनी
प्रीती लागुनी सखिये वनमाळी

करूनिया भाक सूचना
केली वंचना वाक्य तेपरी हेळी

नारायणप्रभु यावरी
न जाय दूरी आजी मज सांभाळी ॥ ६ ॥

मानवती हरी पालवी मन चालवी ॥

॥ *षड्ऋतुवर्णन ॥

(अनाम)

श्लोकः —

अतीवसुंदर अमितगुणाकर आणी सखी आजी शाहराजा ।
असे झाला मज अपार विरह वो अभिलाषा पुरवी सखी माझा ॥ १ ॥

दरु

स्मर करितो मार शरानि मज फार
स्मरणहीं नसे माझें रमणाला हारा
नको घालूं वारास येघन
सारास वो बाई दूरी वारा

धरा मनी तुम्हीं धराधिपास वो
घरास विनऊनी वेगी आणा
न राहवे मज नराधिपवीण
करावे काय रती करवेना

भव्यसुलक्षण नव्यमनोभव
दैवज्ञ प्रभुवर महाराजा
येईल जरी नृप देईल आलिंगन
जाईल विरहताप माझा ॥ १ ॥

सखीये कां वो शाहभूपती मंदिराप्रति ॥

श्लोकः—

....
... . माळा योजिसी गे गळ्यासी ।
करिसी मज सुखाचा यत्न तो व्यर्थ होतो
पतिवीण मजला गे अन्यथा होत जातो ॥ २ ॥

---

* T. M. S. S. M. Library Marathi Ms. D. No. 1688

दरु

आला वो साजणी उन्हाळा
युवजनाळा सुखकारक जाणे चंदन ताळ
धूतपवन आणी उपवन
तरुछाया या शीतळ ताळ

क्रीडा करुनियां युवती
सुख पावती मज नसे वो प्रीती
देखिला वांचुनी शय्ये भर्तार
अतिचतुर लागतसे वो खंती ॥

सखीये कां वो शाहभूपती मंदिराप्रति ॥

श्लोकः—

पहा मेघकाळी सये पक्षी जाती
प्रवासीहुनी मानसा होम येती
निजवास ऐसा मनी ते धरूनी
नृपाळू नये कां असे गे स्मरोनी ॥ ३ ॥

दरु

आला वो पावसाला
गर्जती मेघ तर्जती
पंतजनास शय्ये यायास
टाकुनी प्रवास-निजगेहास

वधूसहित मोरें नाचती
सखी ये कौतुकें-प्रीती चातकें
बहुतहीं पावती फुलती
जाईजुई केवडा-मजला पीडा

करिती पतिवीण आणी वेगी
प्राणनायका सुखदायका-हर्ष होईल फार ॥ ३ ॥
सखीये कां वो शाहभूपती मंदिराप्रति ।

श्लोकः —

सये वृष्टीकाळीं मला फार आशा
प्रवासीहुनी येईल गे स्वदेशा ।
करूं काय गे व्यर्थ हा काळ जातो
न येतां सये भूपती गे दिसतो ॥ ४ ॥

श्लोकः —

बहुतहीं सखीस जा मारुत प्राणघेतो
घनहीं कठिणशब्दीं सर्वदा भीतिदेतो
नृपतीवीण अरण्याचेपरी सौदमासे
लवकरी सखी यत्न ते करी भूपयासे ॥ ५ ॥

दरु

शरद्काळीं नभ निर्मळ होतसे जळ
(हंस मनसी ह्मणून)
येवुनी सेविती कमळे सये विमळे
पंक वाळोनी पाहे, होतसे
याया जायाला वाट बहुत नीट
पति अध्यापि नये काय करूं
माझा संसार झाला निस्सार न पडे मज विसर ॥ ४ ॥
सखीये कां वो शाहभूपती मंदिराप्रति ॥

श्लोकः —

शरद्काळ शध्ये तसा व्यर्थगेला
न यावें पतीने असे नेमकेला
करी यास गे यत्न तूं एकवेळा
पती वांचुनी प्राण होताती गोळा ॥ ६ ॥

दरु

आला वो साजणी हीवाळा
सिकती बाळा आलिंगन देयाला—सुख दे

पावक उष्णवसन प्रीती
असोन पती माझा नसे कां गेले सये
बहुदिवस वाटे जीवास
भेटायाला असोसी कोण सये
असा दिस होईल
नृप येईल ऐसा काय उपाये ॥ ५ ॥

सखीये कां वो शाहभूपती मंदिरा प्रति ॥

श्लोकः—

हिवाळा सये होत असे गे बाळा
कृपाळा नृपाळास गे एकवेळा
मला सोहळा आणी गे भोसलाब्दि
कलानाथ मी काय देखेन डोळा ॥ ७ ॥

दरु

शिशिरकाळीं दीन वाटती, पाने झडती
पादपांची फलासे पुष्पानी
बहुतहीं विलसती, कुन्द विकसती
देखोनियां आनन्द झाला
असे माझा देहास, पतीगेहास
अनुरूपसा त्यां न करूनि डोळे भरूनी
पाहोनी रतीसुख दीधले
तेणें दुःख हरले, मन भरले
हर्षाने पाहे शय्ये दैवज्ञवाणी जळीं
सत्या वो, नव्हे मिथ्या वो, देखिले रमणाला ॥ ६ ॥

सखीये कां वो शाहभूपती मंदिराप्रति ॥

षड्ऋतुवर्णन संपूर्ण ॥

*रसिककर्णामृत

(स्त्रीलक्षण प्रबन्ध)

श्री शाहमहाराज विरचित
(1684 to 1712 A. D.)

संपादकः–ना. विश्वनाथन्

श्रीगणेशाय नमः । श्रीत्यागेशाय नमः ।

श्रीशम्भुमहादेववरप्रसादलब्ध अष्टैश्वर्य चतुर्विधपुरुषार्थ आरोग्यदृढगात्र सुख साम्राज्य, श्री भोंसलकुलावतंस एकमहाराजदीपाम्बागर्भसुधासागरोद्भव, अनुदिनवर्धिष्यमाण-अमृतशशिकळा इव जयविद्याकीर्ति धर्मसद्गुणनिधान, समस्तसामन्तभूपालमस्तकोपरि-सन्यस्तपाद, प्रत्यर्थिनृपकेसरि, सकलधर्मनीतिस्थापक, सदाचार गुरुशिवभक्तिनिरत सतत शिशोद्योशिरताज श्रीशाहमहाराज आबाल्यादारभ्य श्रीत्यागराजवरप्रसादलब्ध, पञ्चभाषा कवननिर्वाहक तेन श्रीत्यागराजप्रीतये यथामत्या सुधाशर्करामधु इक्षुरस माधुरी तिरस्करिणी निजवाग्धारणीविरचित रसिककर्णामृत लक्षणप्रबन्ध अधुना आचक्रचेला चलस्थ रसिकजन विद्वत्कर्णामृतमिदं स्वीकुर्वन्तु ॥

(श्रीभोसलकुलावतंसश्रीशाहमहाराजेन्द्रेण विरचितं श्रीत्यागेशांकितं रसिककर्णामृतं लक्षणप्रबन्धं अधुना लिख्यते) ॥

राग सुरठी]　　　　अथ नान्दीपद　　　　[आदि ताळ

कामुकशेखर पहा–कामिनी मनी ऐसा ।
कामुकजनापेक्षा–कमनीयचरित्र याचें　　　　॥ पल्लवी ॥

इतरकामुकसारे इच्छिलें वस्त्रभूषण देताती ।
सतत अर्धशरीर–सतीस दिल्हे यानें ॥ १ ॥

अन्यकामुक ओघे–अन्नसुगन्धवस्तु देताती ।
मान्यसतीस हा–मस्तकीं वाहतो सदा ॥ २ ॥

*Ms. No 696 Telugu Section T. M. S. S. M. Library.

शृंगारून कामुकसारे–स्त्रियांसी क्रीडा करिताती ।
तुगत्यागभोगीदिगंबर–अंगना मोहितो वनी ॥ ३ ॥

वचन :— शृंगार वीर करुणा अद्भुत हास्य भयानक बीभत्स रौद्र शांतादि नवरसा मध्यें मुख्य नायकरस तो शृंगार ॥ याची मुख्य अधिष्टात्रिदेवता ते रतिमन्मथ यांचें आलंबनविभावें नायिकानायक यावर मन्मथराजा ह्या त्रैलोक्य मुख्य नायिकावरी प्रकटझाली ते कैसी ॥

राग जयजयवंती] पद–१ [आदि ताळ

मदनशासन पहा–महाप्रबल अधिकार ।
मदवति ह्मणून महनीयमुद्रा प्रकट करून ॥ पल्लवी ॥

शासन उल्लंघिले जनास जटिल मौनि मुण्डितकेश ।
वासरहितनित्योपवासी–वातपर्णभिक्षासन केलें ॥ १ ॥

वर अखिलसृष्टिकर्ता–वनजभवविधाताचे ।
सरसजिह्वाग्री–सरस्वतीस ठेविलें ॥ २ ॥

कमलदळायताक्ष–घननीलमेघश्यामाचे ।
अमल उरावरी रमा बैसविली पहा ॥ ३ ॥

शरणागतार्तिहर–शशिधर त्यागशंकराचे ।
वरगौरीस अर्धांग दिल्हे–वरगंगेस शिरसीं ठेविलें । ४ ॥

* रसमञ्जरीटीका

पद १. आत्मीयंचरणम् ॥ या रसमंजरी श्लोकाचा अर्थ ॥ महादेव सर्वोत्कर्षे करून वर्ततो । तो कैसा। ह्मणालतरि जयाचे अर्धांगी पार्वती बसते । त्यापार्वतीचे ठाई महादेवास प्रीति फार । त्याकरितां उंचखाल भोयीचेठाई आपालाच पाय पुढें टाकितो । झाडाचीं फुलें तोडिलीतरि आपल्याच हातानें तोडितो । पार्वतीस श्रमहोऊंनयेत ह्मणोन अणीरवीहीं मृदुकृष्णाजिनाचे आंथरुणावरि डाव्या आंगें निजेलियानें पार्वतीस भारहोयील ह्मणोन उजव्या आंगानेंच निजतो । अंतःकरणांत स्नेहेंकरून परिपूर्ण । ऐसी जे पार्वती तीस वामांगी धरितो ॥ महादेव स्वाधीन आहे । यास्तव पार्वती स्वाधीनपतिकानायिका ह्मणोन सांगिजेतें ॥

* संस्कृत मूलग्रंथ भानुकवि विरचित रसमंजरीची प्राकृतभाषा टीका. D. No 1922. मराठी विभाग ।

वचनः– या नवरसांत शृंगाररस मुख्य यास प्रधान आधारभूत स्त्रिया । यास आलंबनविभावेंकून नायिकाभेद सांगतो त्या तीनि प्रकारिचा ॥ स्वीया । परकीया । सामान्या । ऐसे तीन मुख्यभेद । त्यांत निजस्वामीस अनुरक्तभर्तार तोच देवसमान नर ते स्वीया ॥ तिचि चर्या भर्तृसेवा शीलसंरक्षण आर्जव क्षमा इत्यादि ॥ यांचे उदाहरणपद ॥

राग मुखारी] स्वीयालक्षणपद–२ [आदि ताळ

सति तेच सदा जाणा जगतीवरी ।
मति स्थिरतीनें सदा–ममता पतीचे ठाईं करीलते ॥ पल्लवी ॥

सरस शीलसंरक्षण करणें–सर्वदा मंगळरूप रहणें ।
परमादरें सासुमासऱ्यास भजणें–परपुरुष वाक स्वप्नेंहीं नेणें ॥ १ ॥

सतत क्षमायुक्त असणें–सकळ घरीचांचे संरक्षण करणे ।
वितत मधुर–बोलणें–विनय देरमाव्यासीं करणें ॥ २ ॥

पति त्यागेशास अभेद भजणें–परमानंदे सदा रहणें
रति निजपुरुषासीं करणें–रात्रीं दिवस कीर्ति पावणें ॥ ३ ॥

पद २. स्वामिन्येवाऽनुरक्ता स्वीया ॥ भर्ताराची सेवाकरणें आपलें पातिव्रत्य संरक्षण करणें । सकळांचे ठाईं सरळतां क्षमाधरणें यावरून स्वीया जाणावी ॥ स्वीया ह्मणिजे पतिव्रता । रात्रीं दिवस भर्ताराचीच सेवा करिते भर्ताराच्या चित्तानुसार वर्तणुक करिते । सदाचारें करूनच राहते । क्षमा फार धरिते भर्तार रागास आलियानेंहीं मनांत राग धरित नाहीं ॥ ते पतिव्रता तेच स्वीया जाणावी ॥ स्वीयेचें उदाहरण ॥ गतागत ॥ याचा अर्थ ॥ नेत्राचें पाहणें नेत्रसमीपच जीचें । ते स्वीया ॥ मंदहासणे वोंठबाहेर येत नाही । ते स्वीया ॥ जीचें बोलणें भर्तारास देखील कानी पडत नाहीं । ते स्वीया ॥ कदाचित राग आलातरि बाहेर दाखवीत नाहीं । भर्तारासीं अनुकूल असणें । ते स्वीया जाणावी ॥ स्वीया तीनि प्रकारिची । मुग्धाह्मणोन एक मध्याह्मणोन एक । प्रगल्भा ह्मणोन एक । त्या तीघी मध्यें अंकुरित यौवना वयः संधींत आहे । बाल्यपणहीं आहे । तारुण्यपण येऊं पाहते । ते दशा प्राप्त झाली असे । तीचें वय काय ह्मणालतरि बारावेंवर्ष अथवा तेरावर्षापर्यन्त अथवा सोवळावेंवर्षपर्यन्त मुग्धा जाणावी ॥ तिला लज्या फार । रतिविषयीं भय फार । तीलाच नवोढा ह्मणताती तीची वर्तणूक लज्येकरून सुंदर । राग आलातरि लौकरि समाधान पावणें ; नूतन अलंकाराचे ठायीं इच्छाधरणें ॥

वचन :— ऐसी स्वीया जातीचे तीनवय भेद ॥ मुग्धा । मध्या । प्रगल्भा ॥ अंकुरितयौवना मुग्धा ॥ ते दो प्रकारिची अज्ञातयौवना येक ज्ञातयौवना येक ॥ पूर्वोक्त मुग्धा ते कैसी ॥

राग बृन्दावनी सारंगा] पूर्वोक्तमुग्धालक्षणपद–३ [आदि ताळ

बालिका भाव सकळ पहा तुह्मी ऐसे हे कौतुक ॥ पल्लवी ॥

चोळि लुग्घुडि घे ह्मंतल्या–चोकट घेते
बाळ प्रियासी बोलायास मार्गे घेते ॥ १ ॥

उंचवस्ता दाखवितां–उत्तम घेते
तूं चाल प्रियापासी ह्मणतां उगीच राहते । २ ॥

शृंगारिते ये ह्मंतल्या-शीघ्र धावोन येते
अंगजकेळी त्यागेशासी–करिना ह्मणते ॥ ३ ॥

पद ३ अंकुरितयौवना मुग्धेति ॥ अज्ञातयौवना ज्ञातयौवनात । मुग्धेचें उदाहरण ॥ आज्ञप्त ॥ याचा अर्थ ॥ मन्मथ ह्मणोन राजा त्यानें आपल्या सेवकास तारुण्यास आज्ञा केली ऐसी जे । तुं जाऊन बरासमय पाहून बायकोच्या शरीरांत राहावयास महाल रचून तुं राहा ह्मणोन आज्ञा केली त्यावरि तारुण्यें पाया घातला मग ते स्त्रीची दृष्टी कोळसापक्षियापरीं काली चंचळशी झाली मुखकांति चन्द्रापरीं सन्तोषकारक झाली । बोलणेंहीं अमृतसमुद्राच्या हेलाव्याचेपरीं झालें ॥ ऐसीजे स्त्री असेल ते अंकुरितयौवना जाणावी ॥

वचन :— अज्ञातयोवना ते कैसी ॥

राग नादनामक्रिया] अज्ञातयौवनालक्षणपद–४ [अट ताळ

सन्तोषवार्ता सांगू चला–आतां ॥ पल्लवी ॥
वसंतऋतुमति झाली बाळा

कमल विकासली–कमनीयरज आली
अमल अलिपंक्ति–अतिशयली

सुमनगुच्छ आले-सुंदरारुणपल्लव झाले
विमलपुंस्कोकिला–विनवूं चला ॥ १ ॥

वरकुमुद विकासली-व्रतती विशाल झाली
सरसचन्द्रचन्द्रिका-सामोद झाला

वरसैकत ढीग शोभले-वापीमध्ये शोभली
परमकदळी वर्धिल्या-रति शुकासी ॥ २ ॥

घनशाखानिबिड झाला-घनतर शोभ आली
वनकामफलित झाले-रांझ्मधु आले

मन संतोषले त्यागकनकवसन्त सारे
दिनसुमुहूर्तसुख अनुभवा ह्मणूने ॥ ३ ॥

पद ४. अज्ञातयौवना उदाहरण ॥ नीरातीर ॥ याचा अर्थ ॥ कोण्हीं येकस्त्री सखियांसी मिळून जलक्रीडा करून पाण्यांतुन कांठास येउन सखीस पुसने नेत्राची कांति कानावरि काळी पडतांत। कानावरि नीलोत्पल आहेकीं काय ह्मणोन कानास हात लाउन पाहते पोटावरि रोंमावळीचा प्रादुर्भाव थोंडासा झाला ते न कळतां शेवाळ लागलें ह्मणोन रोमावळी ते पुसने। मला श्रम फार झाला ह्मणेन कटिपश्चद्वाराभार न जाणतां सखियांस पुसने ॥ ते अज्ञातयौवना ॥

वचन: - ज्ञातयौवना ते कैसी ॥

राग शंकराभरण] ज्ञातयौवनालक्षणपद-५ [आदिताळ

माझे अवयव सर्व-माझे ह्मंतले ऐकनात
तूझे ह्मंतले मी आतां-दुर्घट-कैसे मी करूं ॥ पल्लवी ॥

घनकुच त्याने न पहावे ह्मणुन-कंचुकित म्यां लपविले
स्तन त्यास पाहतांच उजृंभिले-सखी यास करूं मी काय ॥ १ ॥

मन नेत्रास किति निरोधिल्या-मागती रूप पाहूं इच्छितात
घनरागयुक्त अधर कांतास-पाहतांच बहु स्फुरतात ॥ २ ॥

त्यागेश शरमेश्वर-देवास नेत्र पाहतांच
भोगविषई इच्छा आहे नित्य-बुद्धि कौशल्य बांधिल्या नीवी गळतात ॥ ३ ॥

पद ५. स्वयौवनोत्पत्तिं या जानाति सा ज्ञातयौवना ॥ ज्ञातयौवनालक्षण ॥ उदाहरण ॥

स्वयम्भुः ॥ याचा अर्थ ॥ कोण्ही येक बायको हातांत कमळ घेउन आपल्या स्तनासीं साम्य पाहणार। तीप्रति तीची सखी पुसते। तुझा स्तनतरि स्वयम्भू। आपणाच उत्पन्न झाला। दुसर्यास सुखदेतो ॥ यास्तव तुझा स्तन साक्षात महादेव। परंतु कोण धन्य पुरुषाच्या नखक्षतें करून। चन्द्रमौळी होयील ह्मणोन सखी पुसते ॥ या श्लोकांत हिला यौवन आलें ह्मणोन कळलेंतरि ॥ आपले स्तनांसीं कमळसीं साम्य पाहिलें त्यावरून हे ज्ञातयौवना ॥ आपलेस्तन कमळा येवढे झाले। हें यौवनाचें कृत्य ह्मणोन तीला कळलें त्यास्तव ज्ञातयौवना जाणावी ॥

वचनः— नवोढा ते कैसी ॥

राग आहिरी] **नवोढालक्षणपद–६** [आदि ताळ

पारया सारखी ढळते नवोढा हे ॥ पल्लवी ॥

करस्पर्शीं चमकते कारजे स्तन शिउनका ह्मणते।
सरमाधर झांकिते–सत्वर जाऊंद्या ह्मणते ॥ १ ॥

अवलोकनीमुख फिरविते–अन्योन्यभाषिणी मौन धरिते।
सविनय विडेने घे ह्मणते–शय्यागृही हून जाऊं इच्छिते ॥ २ ॥

घनस्तन दिल्हाने घेते– घर्मे सर्वांग भिजते।
मन कामकेळी करिना ह्मणते–ममतेने त्यागेशासीं ते ॥ ३ ॥

पद ६. ज्ञातयौवना द्विधा। नवोढा विस्रब्धनवोढाच। लज्जाभयपराधीनरतिर्नवोढा ॥ नवोढालक्षण उदाहरण ॥ नवेंच नाहाण आलें। निजावयास फळशोभनाचे दिवसीं गेली ॥ तीचे लक्षण ॥ हस्तोघृतापि ॥ याचा अर्थ ॥ कोण्ही येक बाइको दादलिया जवळि गेली गेलियावरि उगीच उभीराहिली असतां। दादलियानें हातीधरून। आंथरुण पलंगावरि बैसविली। असतांहि गाढ आलिंगन दिल्हें असतांहि। बाहेर जावें ह्मणोनच यत्न करिते ते नवोढा जाणावी ते नवोढा त्याला वश्य होईलसें वाटतें जो कांहि हातें करून पारापरमचंचळ त्यास स्थिरकरावयास जो जाणतो त्यास जैसा पारा स्थिरकरणें कठीण तैसी नवोढा वश्यहोणें कठीण ॥ ते नवोढालक्षण जाणावी ॥

वचनः— विस्रब्धनवोढा ते कैसी ॥

राग सुरठी or नायकी कानड] विस्रब्धनवोढालक्षणपद–७ [आदिताळ

काय कौतुक हे करिते–नयेंकून अह्मापुडे ।। पल्लवी ।।

स्तने एकेकरीं झांकिते–सत्वर नीवी दृढ धरिते
घन अधर लपविते–घर्मे पुलकित होते ।। १ ।।

ऊरुस आड घालिते–उन्नतदृष्टीं अंगोठें पाहते ।
परतून जायास गुरुजनास भीते–पल्लवपाणि थरथरां कांपते ।। २ ।।

जवळ यायास बहुभीते–जनपाहतात काय ह्मणून परतून पाहते ।
भवत्यागेशासी काकुळति येते–बहुधा कामकेळी न करीं ह्मणते ।। ३ ।।

पद ७. विश्वासाधिक्येन पत्युर्लोढने या प्रत्येति सा विस्रब्धनवोढा ।। विस्रब्धनवोढा **उदाहरण ॥** दोनिचारिदांनिजावयास गेलियावरि भर्ताराची भीड कांहिं फिटली। ते नायिका विस्रब्धनवोढा । तीचें लक्षण उदाहरण ॥ दरमुकुळित ॥ कोण्ही एक बाइको पलंगावरि येऊन निजेली कैसी निजेली ह्मणालतरि नेत्र कांहिं झांकिले। कांहि उघडिले भर्तार निरी सोडील ह्मणोन हातानें घट्टि निरी धरिली असे। दुसरा हात स्तनावरि ठेविला असे। दोन्ही मांडियानें मांडीसमांडी धरुन लाविली असे आपण भर्तार तरुण त्याजवळि येउनि निजेली। ते विश्वासिली। ते विस्रब्ध नवोढा जाणावी ॥

वचन :— समानलज्जामदना ते कैसी ॥

राग पन्तुवराळी] मध्यालक्षणपद–८ [आदि ताळ

लाजेस लाज नाही सखी ये–साजणी नाथा समीप जातां ।
सहसा येऊं नको ह्मणतल्या येते ।। पल्लवी ।।

सरससल्लाप करिते समई–सादर स्तनयुग धरिते समई ।
वर अधरपान करिते समई–वर्जिल्या पुन्हां मध्यें येते ।। १ ।।

चन्दनचर्चिते समई–चारुकर्पूरविडे घेते समई ।
मन्दहासविनोद करिते समई–मध्यें येऊन मज बाधिते ।। २ ।।

त्यागेशरामनाथ येते समई–देवें सदा मज आलिंगिते समई ।
भोगभाग्यविशेष देते समई–बहुशा हे आड येते निरन्तर ।। ३ ।।

पद ८. समानलज्जामदना मध्या ॥ समानलज्जा व मदनही जीस लाजहि आहे मदनकृत-उपद्रवहीं आहे जीस ते मध्या स्त्रीया ॥ तीचें वय सोळावर्षावरि वीसपर्यन्त मध्या ते कैशा वरून कळावी वर्तणुके वरून तीची वर्तणूक कैसी ह्मणालतरि । भर्तारानें अपराध केला असलातरि धैर्यधरून वक्रोक्ति बोलते ॥ धैर्यटाकून अधैर्य करून कठोर बोलणें यास उदाहरण श्लोक ॥ स्वापेप्रियानन याचा अर्थ ॥ कोण्ही येक बाइको मनांत विचार करिते । मीं निजेलें मज झोंप लागलीतरि भर्तार-मुखकमळ पाहणें राहतें मीं जागीच अचलियानें भर्तार मज धरितो । त्यास्तव निजावयालाहिं । जागें राहावयालाहि यत्न करिते । व्याकुळ होते । ते मध्या स्त्रीया जाणावी ॥ ८ ॥

वचन :— पतीसी रतिकेळी करायास प्रौढा प्रगल्भा ते कैसी ॥

राग तोडी] **प्रगल्भालक्षणपद–९** [आदि ताळ

मङ्गळउपचार ऐसे केलें–निजप्रियवें सखी । ॥ पल्लवी ॥

नयनकटाक्ष सखी नीलोत्पलतोरण–नत्र म्यां शृंगारिलें ॥ १ ॥

स्तनकलश म्यां श्रमजलें भरून–संतोषें दाखविले ॥ २ ॥

मन्दहास सखी विकसितपुष्पांजली मंजुळ दिल्हे म्यां ॥ ३ ॥

ऊरूकदळीकम्बगृहद्वार शृंगारून धीरत्यागेशासी दिल्हे ॥ ४ ॥

पद ९. पतिमात्रविषय केळीकलापकोविदा प्रगल्भेति ॥ प्रौढेचें लक्षण ह्मणिजे काय ह्मणालतरि ताचें वय किति असतें । तीची वर्तणूक कैसी ते सांगिजेते ॥ आपल्या भर्तारासीच क्रीडाविषईं सकळकळा जाणणार सकळबंध जाणणार ते प्रौढा । तीचे वय वीसवर्षे आदियावरि चाळीस वर्षे पर्यन्त स्त्री प्रौढा ॥ पतिव्रता ॥ स्त्रीया प्रौढा तीस सुरतक्रीडा विषईं बहुत प्रीति असते ॥ ऐसी एक आनन्दें करून कांहिं आठवत नाहि ऐसी येक याप्रकारें प्रौढेंत दोनिभेद । त्यांत सुरतक्रीडा-विषईं बहुत प्रीति धरिते तीचें प्रौढेचें दूसरें लक्षण ॥ रत्यानन्द परवशा लक्षण । उदाहरण सम्भ्रम सन्तुष्टा सति आनन्दपरवशा रत्यानन्दपरवशा ॥ आनन्दें करून कांहींच आठवत नाहिं त्याचे लक्षण ॥ सम्पूर्ण यौवनोन्मत्ता प्रगल्भारूढ मन्मथा ॥ दयिताङ्गकलीनेव यतते रतिकेळिषु । रति-प्रारम्भमात्रेण गच्छत्यानन्दमूर्छनाम् ॥ सांगिजेतें ॥ नखक्षतश्लोकानें ॥ याचा अर्थ ॥ कोण्ही येक नायिका आपल्या सखी प्रति रात्रीचें वर्तमान सांगते ॥ त्या सखीनें दिवसां तीला बोधकेला होता येकायेकी भर्तारास वश होऊं नये कांहिं वाढून धरावें । ह्मणोन तीस सांगतें । अवो ये सखें उरावरि

From Our Visitors' Book

There are many famous libraries in the East and West. None of these I feel could match the Sarasvati Mahal Library in its range and antiquity. Organisations both national and international should help in delving into its treasures and bringing them out for the benefit of the whole world.

N. R. BALASUBRAMANIYAM,
Divisional Superintendent,
Southern Railway, Trichi Dn.

20—10 –1974

To visit this hallowed place is an enriching, enchanting, elevating and exalting experience. Even the most arrogant man in the world can easily learn the great and merring lesson of humility here—the humility that comes from one's awareness of one's own colossal ignorance in a fleeting and transitory world. This is the gateway of humility, knowledge and wisdom. I am pained to see that not many scholars are making use of this treasure house of knowledge and encased experience of the ages. In our society knowledge is not yet power; ignorance is. Let us hope that this age of ignorance will soon be followed by an Age of Enlightenment.

V SUNDARAM, I. A. S.,
Settlement Officer, Thanjavur.

22—10—1974

It is with great pleasure, I spent an educative hour going round the Library. I am very much impressed by the work that is being done here.

C. V. RANGANATHA SASTRI,
Principal, Serfoji Govt. College,
Thanjavur-5.

I have been most impressed with the scope of the collection in the Library and with the careful manner in which it has been preserved. It must be one of the most wonderful collections in all of India. It was a pleasure to visit this Library.

ANTHONY WALLACE,
U. S. Embassy, New Delhi.

23—11—1974

I visit this Library after ten years. It continues to be one of the wonderful collections of books and manuscripts. There is a fund of knowledge of information in this Library—a fitting memorial to the greatness of its founder.

M. JEEVANLAL KAPUR,
Judge of Supreme Court (Retd.)
Chairman, Delimitation Commission of India,
New Delhi.

30—11—1974

Each visit to this Library is a new voyage of discovery in regard to the thirst and the human spirit for knowledge and wisdom. The pen surely is mighter than the Sword! A Living monument to the enlightenment of Raja Serfoji.

T. SWAMINATHAN.
Chief Election Commissioner of India,
New Delhi.

30—11—1974

It was a great pleasure to have visited the Sarasvati Mahal Library a varitable collection of old and rare manuscripts.

P. I. JACOB,
Deputy Election Commissioner of India,
New Delhi.

30—11—1974

A very good collection of books of olden times in most of this subjects and seven to eight languages. It is a very good Library and was pleasant to visit it.

Dr. J. K. THANAWALA,
Medical Inspection, M. C. I., New Delhi.

20—12—1974

It was a great pleasure to visit this Library and to find that even one and a half centuries back we had in our country rulers who patronised learned pursuits on a broad basis. That the Library is being well looked after even to-day is a tribute to the people of this State. Research workers will be grateful for the care with which the old works are being preserved to enable them to delve into them and tell the future generations what otherwise would have been totally lost to us.

J. R. JOSHI,
Chief (Personnel) L. I. C. of India,
Bombay.

21—12—1974

Indeed this Library has an invaluable collection of books and objects of art. Such a wealth and treasure-house of books deserves to be preserved. This Library is undoubtedly one of national importance. It is suggested that adequate measures be taken to microfilm all such documents which are perishable, and the references be given publicity to make interested scholars to draw upon the invaluable resources which this Library offers. It is indeed an index of the versality and genius of the Raja of his eclectic spirit and catholicity of views. It is only rarely that one comes across such well preserved works of great connections of art and literature.

NISHA SAHAI,
Under Secretary to Cabinet Secretariat,
Govt. of India.

The Library contains rare books and manuscripts. It reminds any visitor of the reminiscent of the greatness of our heritage.

GATI KRISHNA MISRA,
Chief Justice of Orissa,

21—12—1974

We are very fortunate to have visited this famous Library. It has got a very large number of manuscripts which are being well maintained Our visit has most useful to us and we have learnt a lot about the art of maintaining the manuscripts. Some of the rare and illustrated manuscripts have been a source of great delight and wonder to us

TRILOKINATH,
Principal, D. A. V. College, Chandigarh.
(Punjab University)

30—12—1974

It was a real pleasure and a rare kind of education to visit the Sarasvathi Mahal Library. One would like to spend weeks, if not months, just getting an idea of the untold wealth of information regarding the culture and tradition of our heavy land—for it cannot be encompossed in a day or two. While it is a revelation discerting visitor, it is at the same time rather sad to think that such rare treasures of art and literature, have not been properly bring out to the knowledge of the public in the forms printed copies or reproductions at moderate prices. The Government of India must give priority to this task of not only preserving these riches and the memory of Rajah Serfoji alone—but also of providing enough funds for microfilming the rare manuscripts and codjun leaves, and art plates, paintings, pictures etc., so that posterity will not blame the present generation.

We thank the Library Staff for their kindness and enthusiasm in showing us round and explaining the various aspects of the Library maintenance.

K. G. SESHADRI,
Professor of English, Govt College,
Kumbakonam.

R. RATANSAMI, *Sub-Judge, Coimbatore.*
S. M. SUNDARAM, *Grand Secretary, Grand Lodge of India, New Delhi.*
K. C. RAMASUBRAMANIAM, *Accounts Officer, Grand Lodge of India.*

I was delighted to go round the Sarasvathi Mahal Library and spare an absorbing hour seeing the various interesting exhibits. I was very much impressed by source of the rare manuscripts. It was a very interesting and illuminating visit.

(Sd.) ... ...
A. A. C., Tirunelveli.

19—1—1975

Words cannot express fully the sense of things and wonder that pervaded my being while going round this unique institution. It is a place which should fill every Indian with pride at this heritage that has been handed down to the present generation The courtesy and kindness extended to us by those in charge of this library has enhanced our sense of satisfaction and gratitude. It is indeed a rare privilege and good patron to have visited this institution.

D. C. S. RAO,
Member & Secretary,
Railway Service Commission, Madras.

It has been an extremely rare treat to see for oneself this amazingly rich collection of books, documents and objects and art It is evident how much loving care and devotion has been applied to maintaining the Saraswathi Mahal Library. and no more fitting tribute can be paid to Rajah Serfoji who, with his far-sighted wisdom and intellect has bequeathed for the benefit of posterity so comprehensive a treasure-house for the delight and enrichment of the human mind.

R. S. PATHAK,
Chief Justice, Himachal Pradesh,
Simla.

21—1—1975

I have been greatly impressed by this valuable library.

R. D. KITTUR,
Minister of State for Regulated Market,
Govt. of Karnataka.

21—1—1975

Indeed a wonderful of collection of rare documents, manuscripts and paintings It is a treat to visit such a unique Library. I hope historians will profit by this rare collection.

P. M. BHALLA,
Accountant General, Madras.

4—2—1975

Thrilling—Magnificent and glorious—This is the experience to the visit of this sacred place What a privilege. Once life seems so much blessed what a treasure—in range—in types languages—and other things. With what dedication it was collected and maintained on those great souls and with devotion friends are trying to maintain. They deserve all encouragement. May God bless their efforts.

SAMSON RAMAKRISHNAIAH,
Director of Public Libraries,
Govt of Andhra Pradesh, Hyderabad.

6—2—1975

I have the rare privilege of visiting Sarasvathi Mahal on 8th February 1975 during the visit of the public Accounts Committee of Tamilnadu at Tanjore. The collections are simply marvellous. This institution requires, the nurturing by the State. It is fertilifield for research. Let this institution serve the Indian Nation.

R. PONNAPPA NADAR,
M A., B. L., M. Litt.,
Cong. (O) Legislative Party Leader &
Member, Public Accounts Committee.

2. T. GANAPATHI, M. L A., (D. M. K.)
Nagercoil, Tirunelveli District.

8—2—1975

3. N. WILSON APPOLLOS, M. L. C., *Nagercoil.*

சரபோஜி நிலையத்திலுள்ள நூல்கள்- முக்கியமானது கலை, சில்பம்-ஜோதிடத்தில் சுகர் நாடி- சரபோஜி யுனானி, சித்தம், ஆயுர்வேதம், போன்ற முறைகளை ஒன்றுபடுத்தி புதியமுறையான சரபோஜி முறை என்று கொண்டு வந்தால், அதனுடைய பலன் கிடைக்க கூடிய வகையில் அதை அச்சடித்து விளம்பர படுத்தவும், அந்த முறைகளை மற்ற முறைகளை காட்டிலும் சிறந்தது என்றால் ஒரு டிஸ்பென்சரி திறப்பதும் மக்களுக்கு வைத்தியம் செய்வது மூலமாக அதை மேலும் விளம்பர படுத்தவும் முயற்சிக்க வேண்டும். இதில் ஹோமியோபதி பிரிவு ஒன்று இருந்தும் அதை பரிசீலனை செய்வதற்கு யாரும் வைக்கப்படவில்லை. உடனடியாக அந்தப் பிரிவுக்கு ஒரு நிபுணரைப் போடவேண்டும். இதற்கு மேலும் அதிகமாக பண உதவி செய்து மேலும் கண்டுபிடிப்பு முறைகளை அதிகப் படுத்த முயற்சிக்கவேண்டும்.

எஸ். சதாசிவம், எம். எல். ஏ.,

K. H. BOMMAN, M. L. A., *Nilgirls Dt.*

I was very much impressed with excellent collections here.

G. VENKATASWAMI,
Prof. of Ophthalmia,
Madura Medical College, Madurai.

22—2—1975

It is so exciting for us to visit this temple of learning were Indian and also foreign wisdom is recorded and can be consulted thus keeping the headings and traditions alive. May the Goddess Saraswathi's blessing keep this marvellous Library and allow it to flourish for many years more.

QUEEN MOTHER OF THE HELLENNER.
SOPHIA PRINCESS OF SPAIN,
IRENE PRINCESS OF GREECE,
QUEEN FREDERICA.

In this indeed a unique collection of documents manuscripts etc. It has been an exciting and experience to go through them.

N. H. MUNSI,
General Manager,
State Bank of India, Madras.

12—3—1975

தஞ்சை சரசுவதி மகால் நூலகம் தமிழகமும் உலகமும் பெருமைப்படத்தக்க அருங்கலையகம். இக்கலையகத்தில் உள்ள கல்வி வரலாற்றுச் சிறப்பு வாய்ந்த ஏடுகள் பலவும் யுனெஸ்கோ, இந்திய அரசு, சமசுகிருத ஆதரவு கழகம் [டில்லி] லலித்கலைக் கழகம், இன்னிசை நாடக மன்றம் போன்ற அமைப்புகளின் ஆதரவு கொண்டு அச்சியற்றப் படல் பயனுடையதாகும். நம் பல்கலைக்கழகங்களைச் சார்ந்த பல்வேறு துறைப் பேராசிரியர்களும் இந் நூலகத்து ஏடுகளை ஆழ்ந்து ஆராய்ந்து நூல்கள் எழுதுதலும் இன்றியமையாதது. இந்நூலகத்தின் வரலாறும் தஞ்சை மன்னர்கள் வரலாறும்விரிவாக எழுதப்படலும் வரவேற்கத்தக்கது.

டாக்டர் ந. சஞ்சீவி,
தமிழ்ப் பேராசிரியர்,
சென்னைப் பல்கலைக் கழகம், சென்னை-5.

29—3—1975

What a wonderful Libraries—I was delighted to be here and have been guided by an excellent expert. Many thanks.

14—3—1975 Dr. GAISHA BONN,
Germony.

This is a great and precious Treasure of Indian culture. I was very happy to be privileged to see some ancient manuscripts of our Hindu wisdom such as probably exist nowhere else in the world. Bhagavan Veda a recent publication of all four Vedas in beautiful print (of text only) occupying a pride of place. The Curator, scholars and staff are extremely courtious and helpful. It is pleasure to meet them. God bless them.

3—4—1975 R. SUBRAMANIAN,
Sarabindu, Madras-600041 & Party.

With my linguistic back ground. I am very grateful to have seen this magnificent Library.

18-4—1975 RUGA BUITT MALMORF.

It was indeed a most interesting visit, very educative and making us aware of past achievement and endeavour.

V. SUBRAMANIAN, I. P. S.

My wife and I are greatly impressed with our visit to this magnificent Library containing very old manuscripts dating back to the nineth century. The rare collections made by Maharaja Serfoji show the deep interest taken in art, literature medicine etc., by the old Rulers. The old manuscripts are also well maintained by the management.

M. K. KUTTY,
Joint-Secretary, Ministry of Health & Family Planning, Govt. of India, New Delhi.

29—4—1975

A unique treasure for research scholars—the Library is unusual and window to our heritage

Mrs. K. SEN,
Deputy Director (Girls) N. C. C., New Delhi.

9—5—1975

I am not in a position to comment either on the collections or on the deep interest taken by one and all in preserving them. A visitor is overwhelmed with the culture and heritage of our country. I for one pray we continue to look after this institution—perhaps one of the best in the world.

P. C. REDDY,
Major General, Southern Central Officer Commanding, Tamil Nadu, Kerala & Karnataka,

11—5—1975

An extremely interest Library of immense value to all historians.

12—5—1975 Lt. Col. KRISHNAN DAMODARAN.

சரசுவதி மகால் நூல் நிலையத்தை இன்று பார்க்கும் நல்வாய்ப்பினைப் பெற்றேன். இது ஓர் அற்புதமான கலைக்கூடம். சாத்திரம், வேதம், மருத்துவம், புராணம், உலக இலக்கியம் அத்தனையும் இங்குள்ளதை நான் கண்டு அயர்ந்துள்ளேன். பல ஓலைச்சுவடிகள் இங்குள்ளன. இவற்றையெல்லாம் பாதுகாப்பது கடினமான காரியம் அழிந்துவிடின் இந்த அறிவை வேறெங்கிலும் பெறமுடியாது. எனவே இதிலுள்ள நூல்கள் ஓலைகள் அத்தனையையும் படம் [மைக்ரோம்பிலிம்] எடுத்துவிடவேண்டியது மிக அவசியம். அதற்கான முயற்சியை நூல் நிலையத்தார் மேற்கொள்ளவேண்டும் என்பது என் அவா.

இங்குள்ளார் நூல்கள் பற்றியும் அதன் தன்மைபற்றியும் நன்கு அறிந்துள்ளனர். அவர்கட்கு என் அன்பு வாழ்த்துக்கள்.

அன்பன்,
21—5—1975 க. இராசாராம்.

இன்று தஞ்சை சரசுவதி மகால் பார்க்கும் அரிய வாய்ப்புக்கிட்டியது. என் வாழ்நாளிலே இன்று ஒரு மகிழ்ச்சிகரமானதாகும்.

உயிரோட்டம் நிறைந்த சித்திரங்களும் பழந்தமிழ் ஏடுகளும் கண்டு களித்தேன். இந்த அரிய பெரிய வாய்ப்பை ஏற்படுத்தியவர் எனது பெரும் மதிப்பிற்குரிய பேராசிரியர் மேதகு வடிவேல் சோழகர் அவர்களுக்கு எனது இதயம் கனிந்த நன்றியையும் வணக்கத்தையும் தெரிவித்துக்கொள்கிறேன்.

ஆ. ஆண்டியப்பன், பொதுச் செயலாளர்,
பாண்டித்துரைத்தேவர் பைந்தமிழ்ப் பேரவை,
25—5—1975 மதுரை–10.

I am extremely happy to have visited the ancient Library along with my wife and spent considerable amount of time. It was a great joy and thrill to see the ancient writing preserved in such an orderly manner. I very heartily congratulate the management. I am grateful to the Secretary and his staff for the cordiality and helpfulness is explaining, things in detail and pleasing way. I wish this great Library a great success in serving our nation.

Ch. SIVANANDA RAO,
Minister for Tourism, Sports & Libraries,
24—5—1975 *Govt. of Andhra Pradesh.*

A precious storehouse of invaluable treasures! My wife and son and I were tremendously impressed. No effort should be spared to preserve these times for ever.

Lt. Col. A. MENON,
27—5—1975 *Indian Army, Trichy.*

It has been a most worthwhile visit. It is good to know that several publications have already been issued. I hope many more will be brought and may I suggest publication of Danielsons's photographs before it is too late?

(Sd.) ... ...
Deputy High Commissioner of India,
in Sri Lanka.

27—5—1975

I visited this Library at least three or four times before. Every time I visit, I learn something new.

Glad the usefulness of the Library is being recognised by State and Central Goverments. More and more scholars are using the books here.

B. GOPAL REDDY,
President of A. P. Sahitya Academy.
(Ex. Governor, U. P.)

28—5 - 1975

I was privileged to leave the good fortune to go through this wonderful library to—day. I am amazed at the wealth of famous manuscripts and in variety of subjects dealt with in them. I give my humble compliments to the great men who are at the back of this noble institution

A. M. SWAMINATHAN,
Collector of Salem.

8—6—1975

It is very interesting to see our glorious past preserved in these manuscripts. I would like to express my—hearty thanks to the Secretary of this Library and other staff for the troubles they are taking to preserve the manuscripts and also in copying them for the use of the future generations.

V. JOSE VAZHAPPETTY,
Assistant Chief Officer,
D. B. O. D.,
Reserve Bank of India, Madras-1.

I am quite impressed with the manuscripts in palm-leaf and paper preserved neatly for the readers and the scholars of the present and future generations. Certain paintings are also quite interesting.

S. NARAYANAMOORTHY,
Banking Officer,
Reserve Bank of India, Madras.

21—6—1975

Sarasvati Mahal Library is really a store-house of knowledge. It is encouraging to note that our rare manuscripts are not only arranged properly but well maintained. It is pertinent to note that a large numbers of our scholars are enriching their knowledge through their study and research. The members of the staff have explained properly well and in an interesting manner. The visit has thus made us worthwhile.

D. BALAKRISHNA GUPTA,
Staff Officer, Reserve Bank of India,
D. B. O. D., Madras.

21—6—1975

It takes days to go round the Library to truly understand and appreciate the significance both historical and literary. A visit only makes us more thirsty to visit the Library again and again.

G. V. RAO,
Area Manager,
New India Association Co. Ltd,
Madras-1.

I am happy to have gone round the Sarasvathi Mahal Library, a repository of some of the rarest collection. The Library is well maintained and the books well preserved.

M. M. RAJENDRAN,
Secretary to Government Housing Department,
Madras-9.

25—6—1975

Form IV
(See Rule 8)

1.	Place of Publication:	Thanjavur.
2.	Periodicity of its Publication:	Three issues a year.
3.	Printer's Name:	The Sri Vani Vilas Syndicate Ltd., Srirangam.
	Nationality:	Indian.
	Address:	Srirangam, Tiruchirapalli-6.
4.	Publisher's Name:	Honorary Secretary, Tanjore Maharaja Serfoji's Sarasvati Mahal Library, Thanjavur.
	Nationality:	Indian
	Address:	Thanjavur Maharaja Serfoji's Sarasvati Mahal Library, Sarasvati Mahal, Thanjavur.
5.	Editor's Name:	Vidwan A. Vadivelan.
	Nationality:	Indian.
	Address:	Honorary Secretary, Sarasvati Mahal Library, Thanjavur.
6.	Names and Addresses of individual who own the newspaper and partners or shareholders holding more than one percent of the total capital:	Administrative Committee, Tanjore Maharaja Serfoji's Sarasvati Mahal Library Thanjavur.

I, A. Vadivelan, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

A. VADIVELAN,
Honorary Secretary.
(Signature of Publisher)

Date: 15—8—1976

RECENT PUBLICATIONS OF T. M. S. S. M. LIBRARY

1. ஆசிரிய நிகண்டு (பிங்கலம், திவாகரம், சூடாமணி, கயாதரம் இவற்றின் ஒப்புமைப் பகுதியுடன் கூடியது)
   பதிப்பாசிரியர் : வித்துவான் வீ. சொக்கலிங்கம் விலை ரூ. 14—00

2. மலையருவி — பதிப்பாசிரியர் : கி. வா. ஜகன்னாதன்
   இரண்டாம் பதிப்பு ,, 13—00

3. A Descriptive Catalogue of Sanskrit Manuscripts in the T. M. S. S. M. Library, Thanjavur Vol. XXI - Part I (Stotras) ,, 15—00

WILL BE SHORTLY READY

1. திருப்பெருந்துறைப்புராணம் (தல வரலாறு)
2. கஞ்சனம்மானை
3. தஞ்சை சரசுவதி மகால் தமிழ்ச் சுவடிகளின் 5வது தொகுப்பு (வைத்தியம்)
4. Prapanchasarasarasangraham Part I (Re-print) (Sanskrit)
5. Tyagaraja Mahatmyam (Marathi)
6. Sataratna Sangraha of Umapathi Sivacarya (Text in Devanagari with Tamil Translation)
7. Phalavati (a Vritti on Jaimini's Purvamimamsa Sutras)

The following back numbers of the Journal of The Tanjore Maharaja Serfoji's Sarasvati Mahal Library are available for sale :—

Vol.	X	Number 1, 2 & 3	Price Rs.	4—00
„	XI	„ „	...	4—00
„	XII	„ „	...	4—00
„	XIII	„ „	...	4—00
„	XIV	„ „	...	4—00
„	XVIII	„ „	...	4—00
„	XIX	„ „	...	4—00
„	XX	„ „	...	4—00
„	XXI	„ „	...	4—00
„	XXII	„ „	...	4—00
„	XXIII	„ „	...	4—00
„	XXIV	„ „	...	4—00
„	XXV	„ „	...	4—00
„	XXVI	„ „	...	4—00
„	XXVII	„ „	...	6—00

(Postage Extra)

Two copies of each book have to be sent for review in the Journal. Articles published in this Journal can be reproduced with the permission of the Editor. All communications regarding the Journal may be addressed to :—

THE EDITOR,
The Journal of The T. M. S. S. M. Library,
THANJAVUR, Tamil Nadu. (India)

Printed at the Sri Vani Vilas Press, Srirangam ; 20—8—76.